

Vysoká škola Danubius
Fakulta práva Janka Jesenského

ACTA IURIDICA SLADKOVICIENSIA XVII.

PRÁVNICKÉ ŠTÚDIE



MMXXI

ACTA IURIDICA SLADKOVICIENSIA XVII.

Právnické štúdie

Vedecký redaktor: PhDr. Tomáš Klokner, PhD.

Editor zborníka: PhDr. Tomáš Klokner, PhD.

Redakčná rada:

prof. JUDr. Jozef Králik, CSc. MBA – predseda redakčnej rady;
prof. JUDr. Jaroslav Klátik, PhD.; prof. JUDr. A. T. Bonner, DrSc.; prof. Julius Piwowarski, PhD.; doc. PhDr. Andrea Čajková, PhD.; doc. JUDr. Ivan Podhorec, PhD.;
ppl. doc. PhDr. Ing. Bc. Kristína Králiková, PhD., MBA; doc. JUDr. PhDr. Tomáš Peráček, PhD.;
Th.Lic. Mgr. Viliam Komora, PhD.; PhDr. Tomáš Klokner, PhD.; doc. PhDr. Lubor Kysučan, Ph.D; prof. ThDr. Jozef Krajčí, PhD.; JUDr. PhDr. Ing. Marian Horváth, PhD.;
doc. JUDr. Daniela Gandžalová, PhD.; doc. JUDr. Branislav Fridrich, PhD.

Recenzenti:

JUDr. PhDr. Ing. Marian Horváth, PhD.

doc. JUDr. PhDr. Tomáš Peráček, PhD.

Za odbornú a jazykovú stránku jednotlivých príspevkov zodpovedajú autori. Rukopis neprešiel jazykovou úpravou.

© 2021 Vysoká škola Danubius a autori

Vydalo **MSD** v roku 2021, Brno, Česká republika

ISBN 978-80-7392-363-1

OBSAH

Tomáš Klokner EX TESTAMENTIS MULIERUM ROMANARUM _____	5
Slávka Krásna ROZPOČTOVÉ ZÁSADY V ROZPOČTOVOM HOSPODÁRENÍ SLOVENSKEJ REPUBLIKY _____	17
Karel Marek DALŠÍ NOVELA ZÁKONA O ZADÁVÁNÍ VEŘEJNÝCH ZAKÁZEK _____	43
Kristína Králiková, Petra Andorová VÝZNAM OCHRANY A STAROSTLIVOSTI O LESY PRE ZDRAVIE ĽUDSKEJ POPULÁCIE V SLOVENSKEJ REPUBLIKE _____	87
Karolína Králová, Karel Marek OBCHODNÍ PODMÍNKY, VYKLÁDACÍ PRAVIDLA A OBCHODNÍ ZVYKLOSTI _____	135
Kristína Králiková, Jozef Králik K PROBLÉMU DŮSTOJNÉHO POSTAVENIA ČLOVEKA NA PRACOVISKU _____	153
RECENZIE _____	173

EX TESTAMENTIS MULIERUM ROMANARUM¹

FROM THE TESTAMENTS OF ROMAN WIFE'S

Tomáš Klokner

Abstrakt

Predložený príspevok sa venuje problematike testamentárneho dedenia v rímskom práve. V rímskej spoločnosti mali právo zriadiť testament iba rímski občania a logicky sa to väčšinou vzťahovalo na mužov *sui iuris*, v menšej miere aj na ženy *sui iuris*. Práve na tento aspekt sa autor zamerl a priniesol svedectvo troch latinských nápisov, ktoré vypovedajú o testamentoch, resp. v rámci nich o odkazoch alebo fideikomisochoch troch rímskych žien z rôznych častí Rímskej ríše (Itália a Hispánia). Na základe analýzy nápisov príspevok nielen ilustruje ich súkromnú štedrosť (*munificentia privata*) voči obciam, s ktorými mali pravdepodobne sociálne alebo rodinné väzby, ale predovšetkým poukazuje na často prehliadaný ženský aspekt v rímskom dedičskom práve.

Kľúčové slová

rímske právo, dedičské právo, odkazy, ženy, latinské nápisy

Abstract

The paper deals with the issue of testamentary inheritance in Roman law. In Roman society, only Roman citizens had the right to establish the testament, and logically this was mostly applied to men *sui iuris*, and to a lesser extent to women *sui iuris*. The author elaborates the aspect of women *sui iuris* and he focused on testimony from three Latin inscriptions, which bring information about testaments. Within them, the author found the legacies or fiduciary assets of three Roman women from different parts of the Roman Empire (Italy and Spain). Based on the analysis of the inscriptions, the paper not only illustrates their private generosity (*munificentia privata*) towards the municipalities with which they probably had social or family ties but above all points to the often-overlooked female aspect in Roman law of succession.

¹ Príspevok vznikol v rámci riešenia interného grantu VEIGA č. 3/2021 Udeľovanie rímskeho občianstva v zákonoch rímskej republiky II.

Keywords

Roman law, the law of succession, inheritance, women, Latin inscriptions

ÚVOD

Rímske dedičské právo podmieňovalo účasť na testamente osobitnou spôsobilosťou. V tejto súvilosti rozlišovalo aktívnu (zriadiť závet) a pasívnu (byť ustanovený v testamente za dediča) testamentárnu spôsobilosť. Vo všeobecnosti sa právo zriadiť závet priznávalo svojprávnym rímskym občanom (*sui iuris*). Vzhľadom na patriarchálny charakter rímskej spoločnosti nemôže prekvapiť, že väčšinou išlo o hlavy rímskych rodín (*patres familias*), ale nutno jedným dychom dodať, že toto právo patrilo – i keď v podstatne menšej miere – aj ženám *sui iuris*.² Hoci sa o tejto skutočnosti často hovorí, prakticky nikde (s výnimkou niektorých zahraničných prác) sa neuvádzajú konkrétne prípady zo života rímskych žien, ktoré možno nájsť v neprávnických prameňoch, predovšetkých vo veľmi bohatom a doposiaľ neprebádanom epigrafickom materiáli (nápisy). Z toho dôvodu sme sa rozhodli priblížiť testamenty, resp. v rámci nich odkazy a fideikomisy troch rímskych žien, ktoré ilustrujú ich súkromnú štedrosť (*munificentia privata*) voči obciam, s ktorými mali sociálne alebo rodinné väzby.

FABIA AGRIPPINA

V prvom prípade ide o nápis Fabie Agrippiny, dcéry senátora Gaia Fabia Agrippina, ktorá na základe svojho testamentu (zrejme formou odkazu alebo fideikomisu) odkázala obci Ostia (Latium) sumu milión sesterciov.³ Práve v tomto prípade ide pravdepodobne o rodnú obec donátorka, prípadne niektorého príslušníka jej rodiny. Dar sa mal podľa pokynov

² REBRO, Karol – BLAHO, Peter. *Rímske právo*. 4. Prepracované a doplnené vydanie. Bratislava 2010, s. 445.

³ Corpus Inscriptionum Latinarum (ďalej ako CIL) XIV 4450: - - - f(?) Ag[ripp - - -] Fabi Agr[ippini] cons[ul]is - - - / decurion[um dec]reto, col[onorum] / consensu pu[bli]ce, quod e[a - - -] / sestertium [decies] centena [milia n(umum)] / testament[o s]uo deder[at, ut

Fabie Agrippiny použiť na vytvorenie nadácie, ktorá mala odkázané peniaze využiť na poskytovanie finančných pôžičiek za odplatu (ročný úrok). Časť získaných úrokov z tejto činnosti slúžila na vyplácanie výživného (*alimentum*) vo forme peňažného príspevku pre 100 dievčat, pravdepodobne v mesačnom intervale.⁴ Výška príspevku sa nedá určiť, pretože text nápisu vykazuje na tomto mieste rozsiahle poškodenie. Z druhej časti výnosov sa hradili náklady na zorganizovanie hier (*ludi*) a hostiny (*cena*) pre členov mestskej rady obce (*decuriones*). Hry sa konali raz do roka na počesť Aemilie Agrippiny, možno v deň narodenia zakladateľky nadácie.⁵ Pohostenie členov mestskej rady sa malo konať trikrát do roka v bližšie nešpecifikovanom termíne. Datovanie nápisu sa rámcovo dá určiť bez väčších ťažkostí. Fabia Agrippina bola dcérou senátora Gaia Fabia Agrippina, ktorý slúžil za vlády Antonina Pia ako správca Thrácie a v roku 148 n. l. zastával konzulát.⁶ Richard Duncan-Jones datuje nápis medzi roky 148 – 180 n. l., Stanislaw Mrozek sa viac prikláňa k polovici 2. storočia n. l.⁷

CAELIA MACRINA

Iný prípad podobne zameranej alimentačnej činnosti dokladá latinský nápis z Tarraciny (Latium, dn. Terracina), ktorý obsahuje informácie

ex eius] / summae usu[r]is p]uellae [alime]ntar[ia]e] / centum alerentu[r] e]t - - - Maia[s] / quod anni[s] ludi eder[entur] in] memori[am] / Aemiliae Agrippinae - - - suae [et] / [t]er in ann[o] decurio[nes] c]enare[nt] - - -].

- 4 CIL XIV 4450... *ut ex eius summae usuris puellae alimentariae centum alerentur...*
- 5 CIL XIV 4450... *quod annis ludi ederentur in memoriam Aemiliae Agrippinae*. Hermann Dessau predpokladá, že Aemilia Agrippina mohla byť matkou Fabie. Pozri komentár k CIL XIV 4450.
- 6 Prosopographia Imperii Romani (ďalej ako PIR)2 F 20; porov. ECK, Werner. C. F. Agrippinus [II 1]. In Der Neue Pauly (ďalej ako DNP) IV, Stuttgart 1998, stĺp. 375. Jeho meno sa uvádza aj na novoobjavenom nápise z Ostie, ktorý mu venoval Gaius Arunculeius Alexander. L'Année épigraphique (ďalej ako AE), 2007, 302 (datovanie do roku 148 n. l.).
- 7 DUNCAN-JONES, Richard. An Epigraphic Survey of Costs in Roman Italy. In Papers of the British School at Rome 33, 1965, s. 272 a MROZEK, Stanislaw. Zu der kaiserlichen und privaten Kinderfürsorge in Italien. In Klio. Beiträge zur alten Geschichte 55, 1973, s. 283.

o živote Rimanky menom Caelia Macrina.⁸ Tarracinu založili Rimania v roku 329 pred n. l. na mieste obce Anxur, ktorá patrila Volskom. Po ich porážke, vyhnaní a zničení mesta tu Rimania založili novú kolóniu, ktorej obyvateľstvo dostalo občianske práva.⁹ Obec v budúcnosti ťažila zo svojej strategickje polohy na Appiovej ceste (*via Appia*).

O datovaní nápisu sa dlho viedli diskusie.¹⁰ V súčasnosti sa všeobecne prijímajú názory poľského historika Stanislaw Mrozeka a anglického odborníka Richarda Duncan-Jonesa. Oba kladú jeho vznik do 2. storočia n. l.¹¹

Text príslušného nápisu podáva svedectvo o tom, že Caelia Macrina dala na základe testamentu (opäť predpokladáme, že sa tak stalo formou odkazu alebo fideikomisu) postaviť budovu v hodnote 300 000 sesterciov, z ktorej pôvodne pochádza aj uvedený nápis. Žiaľ, jej identifikácia, nie je dnes už možná. Keďže na výzdobu a údržbu stavby zanechala určitú, dnes už ťažko zistiteľnú sumu sesterciov, mohlo by ísť o náhrobok alebo nejakú budovu verejného charakteru.¹²

Súbežne s výstavbou tejto budovy zriadila na počesť svojho syna (... *in memoriam Macri filii sui*) podobnú nadáciu ako v prvom prípade, ktorá mala zabezpečovať výživné pre rímske deti. K dispozícii jej dala slušný počiatočný kapitál milión sesterciov.¹³ Výnos, čo sa získal z tejto sumy na úrokoch, sa

⁸ CIL X 6328 = Dessau Inscriptiones Latinae Selectae (ďalej ako DILS) 6278: Caelia C(ai) f(ilia) Ma[c]rin[a] ex [test]ament[o] (sestertium) C[CC] (milibus) fieri iussit. In cuius ornatum / et tu[te]lam (sestertium)... reliq[ui]d. Eadem in memoria[m] Macri filii sui Tarracinensibus / (sestercium) X (centena milia) r[eli]quid, ut ex reditu eius pecuniae darentur cen[tum] pueris alimentor[um] nomine sing(ulis) / mensib[us] si[ng]l(ulis) pueris colonis (denarii) V, puellis colonis s[ing]l(ulis) in mens(ibus) sing(ulis) (denarii) IIII, pueris usq(ue) ad annos XVI, puellis / [usq(ue) ad] annos XIII ita ut semper C pueri C puellae per successiones accipiant.

⁹ PHILIPP, Hans. *Tarracina*. In Pauly-Wissowa Realencyklopädie der classischen Altertumswissenschaft (ďalej ako RE), IV (2), Stuttgart 1932, stĺp. 2396.

¹⁰ Prehľad týchto diskusií ponúka MROZEK, Stanislaw. *Zu der kaiserlichen und privaten Kinderfürsorge in Italien*. In *Klio*. Beiträge zur alten Geschichte 55, 1973, s. 282.

¹¹ DUNCAN-JONES, Richard. *An Epigraphic Survey of Costs in Roman Italy*. In *Papers of the British School at Rome* 33, 1965, s. 247; MROZEK, Stanislaw. *Zu der kaiserlichen und privaten Kinderfürsorge in Italien*. In *Klio*. Beiträge zur alten Geschichte 55, 1973, s. 282.

¹² PHILIPP, Hans. *Tarracina*. In RE IV (2), Stuttgart 1932, stĺp. 2396.

¹³ Nápis je zaujímavý aj tým, že hodnota počiatočného kapitálu sa uvádza v sestercioch, kým výška výživného v denároch.

mal použiť na prerozdelenie alimentáčnych príspevkov pre 100 chlapcov a rovnaký počet dievčat, t. j. 200 detí. Každému chlapcovi, ktorý bol oprávneným príjemcom podpory, sa vyplácal príspevok päť denárov (20 sester-ciov)¹⁴ mesačne až do dovŕšenia 16. roku života.¹⁵ V prípade dievčat išlo o štyri denáre (16 sesterciov) na mesiac do 14. roku života.¹⁶ Mimoriadne dôležitý je posledný riadok nápisu. Vyplýva z neho, že v prípade straty nároku na alimentáčny príspevok (úmrtie, dosiahnutie hornej vekovej hranice) sa mal takýto príjemca nahradiť novým. Tým sa vždy zaistil konštantný počet podporovaných detí.¹⁷

FABIA HADRIANILLA

V poradí tretí testament zriadený rímskou ženou *sui iuris* pochádza z územia Hispánie, konkrétne z obce Hispalis¹⁸ (*Hispania Baetica*).¹⁹ V tomto prípade vieme, že išlo o príslušníčku starej senátorskej rodiny menom Fabia Hadrianilla.²⁰ Nápis sa datuje do obdobia vlády Antoninovcov

¹⁴ Prepočet na základe kurzu 1 denarius = 4 sestercie.

¹⁵ CIL X 6328 = DILS 6278... *mensibus singulis pueris colonis (denarii) V... usque ad annos XVI.*

¹⁶ CIL X 6328 = DILS 6278... *puellis colonis singulis in mensibus singulis (denarii) VIII... usque ad annos XIII.*

¹⁷ CIL X 6328 = DILS 6278: *ita ut semper C pueri C puellae per successiones accipiant.*

¹⁸ Dn. Sevilla. Hispalis sa preslávila ako významné obchodné centrum. K dejinám obce pozri SCHULTEN, Adolf. *Hispalis*. In RE VIII (2), Stuttgart 1958, stĺp. 1963 – 1965.

¹⁹ CIL II 1174: *Fabiae Q(uinti) f(iliae) H(adriani)l(ae) consularis [f(iliae), senatoris uxori], / senatoris sorori, senatoris matri. [Qui sunt in r(e) p(ublica) n(ostra) pueri] / ingenui luncini item puellae i[ngenuae] Titianae eis] / quodannis in annos singulos (sestertium) L mil[um] usuras semisses] / dari volo, quam summam bis in ann[o], natali C(ai) Seii viri mei] / K(alendis) Mai(i)s et meo VII K(alendas) Maias, in aliment[orum] ampliatiōnem] / accipiant, pueri ingenui (sestertium) XXX nummos pu[ellae] ingenuae (sestertium) XL n(ummos). Quam] / quam summam sufficere credo, si tamen numerus [puerorum puellarumque s(upra) s(riptus)] / maior erit, pro por[t]ione, qua inter masculos [ut distribuatur cavi], / distribui omnibus volo. Quod si amplius er[it] in legato, item aequabili] / [terq]ue inter eosdem distribuant[ur], qui supererunt nummi].*

²⁰ *Cognomen* zakladateľky je problematické, pretože sa zachovalo vo fragmentárnej podobe. Jeho doplnenie je otázné. Theodor Mommsen, autor rekonštrukcie nápisu v CIL, predpokladal Hadrianilla. Otto Hirschfeld uprednostňoval formu Hispanilla. Obe možnosti odmietol Emil Hübnér, podľa ktorého sa zachovaný úlomok má čítať ako Li...la.

(138 – 192 n. l.).²¹ Donátorská zanechala obci 50 000 sesterciov a stanovila, aby sa výnosy z týchto prostriedkov dvakrát do roka (*bis in anno*) rozdeľovali medzi tamojšie deti. Oproti iným prípadom, Fabia stanovila presné termíny, počas ktorých distribúcia prebiehala. Prvým bol 25. apríl (... *et meo VII Kalendas Maias...*), deň jej narodenia, druhým 1. máj, keď sa narodil jej manžel (... *natali Cai Seii viri mei Kalendis Maiis*).²² Chlapcom sa vyplácal ročný príspevok v hodnote 30 sesterciov,²³ dievčatám 40 sesterciov.²⁴ Z textu nápisu nevieme zistiť, či sa v určených dňoch distribuovali prostriedky súčasne pre obe pohlavia alebo v jednom termíne získali subvenciu iba chlapci a v druhom dievčatá. Dôležitosť tejto otázky vnímame najmä z pohľadu celkovej výšky ročného alimentáčného príspevku, pretože v prvom prípade by sa chlapcom prispievalo sumou 60 sesterciov, resp. dievčatám 80 sesterciov za rok, kým v druhom by sa príspevok zredukoval na polovicu.

Jeho teóriu podporuje skutočnosť, že z obdobia cisárstva máme doložených veľmi málo senátorov s menom v tvare Fabius Hadrianus alebo Fabius Hispanus (*nomen gentile a cognomen*), ktorí by – v prípade akceptácie Mommsenovho či Hirschfeldovho doplnenia – mohli eventuálne patriť do senátorskej rodiny zakladateľky nadácie. GROAG, Edmund. *Fabia H...la* [Fabia 179]. In RE VI, Stuttgart 1909, stĺp. 1886.

- 21 BLÁZQUEZ-MARTINEZ, José María. *Hispanien unter den Antoninen und Severern*. In *Aufstieg und Niedergang der römischen Welt II*. 3. Berlin & New York 1975, s. 498 a AUSBÜTTEL, Frank M. *Die Verwaltung des römischen Kaiserreiches. Von der Herrschaft des Augustus bis zum Niedergang des Weströmischen Reiches*. Darmstadt 1998, s. 152.
- 22 CURCHIN, Leonard A. *Personal Wealth in Roman Spain*. In *Historia. Zeitschrift für Alte Geschichte* 32, 1983, s. 234. Vzhľadom k rekonštrukcii tejto časti nápisu nemuselo ísť nutne o manžela, ale do úvahy pripadá aj jej syn. DUNCAN-JONES, Richard. *Human numbers in towns and town-organisations of the Roman empire. The evidence of gifts*. In *Historia. Zeitschrift für Alte Geschichte* 13, 1964, č. 2, s. 207.
- 23 CIL II 1174... *pueri ingenui sestertium triginta nummos*.
- 24 CIL II 1174... *puellae ingenuae sestertium quadraginta nummos*. Výška príspevku pre dievčatá nie je pôvodná, ale zrodila sa na základe rekonštrukcie poškodených častí nápisu. Z toho dôvodu sa všeobecne neakceptuje. Roger Tomlin patrí k tým, ktorí odmietajú takýto údaj. Poukazuje pri tom na Mommsena, ktorý je autorom rekonštrukcie. Podľa Tomlina sa mylne domnieval, že dievčatá dostávali viac ako chlapci, pretože nadáciu založila žena. TOMLIN, Roger S. O. *An Early Third-Century Alimentary Foundation*. In *Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik* 129, 2000, s. 288, poznámka č. 6.

Anglický bádateľ Richard Duncan-Jones považoval za nepravdepodobné, aby sa chlapcom aj dievčatám prispievalo dvakrát do roka.²⁵ Argumentoval najmä blízkym časovým rozpätím oboch termínov (25. apríl a 1. máj) a tým, že každý z nich pripadal na narodeniny jednotlivého pohlavia. Podľa neho výber termínu skrýval zároveň v sebe istú symboliku a korešpondoval s príjemcami výživného v tom zmysle, že dievčatá dostávali podporu v deň narodenia Fabie a na chlapcov prišiel rad na narodeniny mužského člena rodiny. Z pohľadu celkovej výšky príspevku by teda išlo iba o 30, resp. 40 sesterciov za rok.²⁶

Za príčinu uvedeného záveru môžeme považovať jedinečnosť nadácie z Hispalis, ktorá spočívala v zámere, s akým bola založená. Všeobecne sa akceptuje, že Fabia Hadrianilla mala v úmysle prostredníctvom svojej nadácie poskytovať dodatočnú pomoc deťom, ktoré už boli príjemcami riadneho alimentačného príspevku z inej nadácie.²⁷ Argumentuje sa slovným spojením „*in alimentorum ampliacionem accipiant*“, v ktorom sa výraz *ampliatio* – chápaný ako zvýšenie alebo rozšírenie – považuje za dôkaz doplnkovej povahy tejto nadácie. Okrem toho sa poukazuje na označenie chlapcov ako *iuncini* a dievčat ako *titianae*. Tieto prívlastky sa zrejme vzťahujú na mená dobrodinco, ktorí vyplácali predchádzajúci (riadny) príspevok. Nemecký epigrafiik Emil Hübner prišiel s možnosťou, že „*pueri iuncini*“ by mohli patriť do nadácie, ktorú založil konzul L. Aemilius Iuncus (konzulát zastával v roku 127 n. l.).²⁸ Tento názor nepovažujeme za príliš reálny, pretože rodnou obcou Aemilia Iunca bola staroveká Tripolis na území dnešného Libanonu a z jeho strany tak nevidíme dôvod na zalo-

²⁵ DUNCAN-JONES, Richard. *Human numbers in towns and town-organisations of the Roman empire. The evidence of gifts*. In *Historia. Zeitschrift für Alte Geschichte* 13, 1964, č. 2, s. 207.

²⁶ S tým nesúhlasí Roger Tomlin, ktorý píše o 30, resp. 40 sestercioch dvakrát za rok, t. j. o 60 a 80 sestercioch ročne. TOMLIN, Roger S. O. *An Early Third-Century Alimentary Foundation*. In *Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik* 129, 2000, s. 288, poznámka č. 6.

²⁷ CURCHIN, Leonard A. *Personal Wealth in Roman Spain*. In *Historia. Zeitschrift für Alte Geschichte* 32, 1983, s. 234. a DUNCAN-JONES, Richard. *Human numbers in towns and town-organisations of the Roman empire. The evidence of gifts*. In *Historia. Zeitschrift für Alte Geschichte* 13, 1964, č. 2, s. 207.

²⁸ Pozri komentár k CIL II 1174; porov. KUBITSCHKEK, Wilhelm. *Alimenta*. In RE I, Stuttgart 1894, stĺp.1489.

ženie podobnej nadácie v Hispánii.²⁹ S použitím prívlastkov pre označenie detí poberajúcich alimentačný príspevok sa v prípade súkromných nadácií stretávame vôbec prvý, ale zároveň aj poslednýkrát. Istá podobnosť viažuca sa k vzniku takéhoto označenia by sa mohla nájsť pri udeľovaní rímskeho občianstva, keď v niektorých prípadoch sa spolu s občianskym právom získavala časť mena cisára, ktorý ho udelil.

Doplňkový charakter výživného by vysvetľoval aj nižšiu výšku príspevku a počiatočného kapitálu oproti vyššie uvedeným prípadom. Potreba založiť podobný typ alimentačnej nadácie nabáda k záveru, že príspevky pôvodnej (materskej) nadácie nedosahovali zrejme všeobecne akceptovanú hranicu a nepostačovali príjmom na výdavky spojené s ich výživou.

Kapitál 50 000 sesterciov zaťažený úrokovou mierou 6 % (*semisses*) znamenal výnos 3 000 sesterciov ročne. V prípade, že distribúcia príspevkov prebiehala dvakrát ročne, na jedno rozdeľovanie pripadlo 1 500 sesterciov. Keďže nápis neobsahuje údaje o počte príjemcov príspevku, nemožno robiť ani konkrétne závery ohľadom celkového počtu podporovaných detí.³⁰ Podľa poľského historika staroveku Stanislaw Mrozeka, v žiadnom prípade to nemohlo byť viac ako 50 detí.³¹ Richard Duncan-Jones prispel do riešenia tejto otázky názorom, že ak sa v štruktúre príjemcov zachoval vyvážený pomer medzi pohlaviami, nadácia mala k dispozícii zdroje na pokrytie výdavkov pre 85 detí. Pri svojom výpočte vychádzal z predpokladu, že tunajšie deti dostávali príspevky v hodnote 30, resp. 40 sesterciov za rok.³² Simon J. Keay uviedol bez bližšieho komentára, že sub-

²⁹ Porov. GROAG, Edmund. *Fabia H...la* [Fabia 179]. In RE VI, Stuttgart 1909, stĺp. 1886.

³⁰ CURCHIN, Leonard A. *Personal Wealth in Roman Spain*. In *Historia. Zeitschrift für Alte Geschichte* 32, 1983, s. 234.

³¹ MROZEK, Stanislaw. *Die privaten Alimantarstiftungen in der römischen Kaiserzeit*. In *Sozialmaßnahmen und Fürsorge. Zur Eigenart antiker Sozialpolitik*. Hans Kloft (Hrsg.). Graz-Horn 1988, s. 162; porov. ASHLEY, Alice M. *The alimenta of Nerva and his Successors*. In *The English Historical Review* 36, 1921, č. 141, s. 12. Súvislosti nápisu chybné interpretoval Ausbüttel a jeho vyjadrenie o podpore 30 chlapcov a 40 dievčat nemožno považovať za správne, pretože tieto číselné údaje sa vzťahujú na výšku príspevku, a nie na počet príjemcov. Pozri AUSBÜTTEL, Frank M. *Die Verwaltung des römischen Kaiserreiches. Von der Herrschaft des Augustus bis zum Niedergang des Weströmischen Reiches*. Darmstadt 1998, s. 152.

³² DUNCAN-JONES, Richard. *Human numbers in towns and town-organisations of the Roman empire. The evidence of gifts*. In *Historia. Zeitschrift für Alte Geschichte* 13, 1964, č. 2, s. 207.

venciu získalo 21 dievčat a 22 chlapcov.³³ Ani jedna z týchto možností neprekračuje doteraz najnižšiu hranicu 100 podporovaných detí, ktorá sa objavuje pri nadácii v rímskej Ostii.³⁴ Zrejme aj z toho dôvodu sa niektorí bádatelia v súvislosti s nadáciou z obce Hispalis prikláňajú k možnému úroku na úrovni 12%.³⁵ Reálne by to znamenalo, že v 5. riadku nápisu je nutné zameniť rekonštruované „*semisses*“ za „*centesimas*“. Ročný výnos by tak dosahoval 6 000 sesterциov a dokázal by pokryť ročné príspevky pre 100 chlapcov a 75 dievčat v stanovenej výške. Takýto názor spochybňuje výška bežnej úrokovej miery, ktorá síce podľa prameňov vo všeobecnosti závisela od geografickej polohy, ale v prípade iných alimentačných nadácií nikdy nedosahovala dvojčifernú výšku úroku.

Unikát predstavuje v tomto prípade aj výška príspevku, ktorá u dievčat dosahuje prekvapivo vyššie hodnoty ako u chlapcov. Emil Hübner sa domnieva, že takéto rozhodnutie mohlo byť motivované tým, že zakladateľkou nadácie bola žena.³⁶ Skôr sa ale zdá, že za vyššou subvenciou pre dievčatá bol ich handicap pri „riadnom“ alimentačnom príspevku.³⁷ Takto vzniknutú nerovnováhu sa Fabia rozhodla riešiť priznaním vyššieho príspevku pre dievčatá, čo zrejme považovala za vhodný spôsob kompenzácie.

POUŽITÁ LITERATÚRA

PRAMENE

1. L'Année épigraphique, ed. René Cagnat. Paris, 1888 –.
2. Corpus Inscriptionum Latinarum, ed. Theodor Mommsen et al. Berlin, 1862 –.
3. Dessau Inscriptiones Latinae Selectae, ed. Hermann Dessau. 3 vol. 1892 – 1916.

³³ KEAY, Simon J. *Roman Spain*. USA 1988, s. 80.

³⁴ CIL XIV 4450.

³⁵ DUNCAN-JONES, Richard. *Human numbers in towns and town-organisations of the Roman empire. The evidence of gifts*. In *Historia. Zeitschrift für Alte Geschichte* 13, 1964, č. 2, s. 207.

³⁶ Pozri komentár k CIL II 1174.

³⁷ MROZEK, *Die privaten Alimantarstiftungen in der Römischen Kaiserzeit*, s. 161 a DUNCAN-JONES, Richard. *Human numbers in towns and town-organisations of the Roman empire. The evidence of gifts*. In *Historia. Zeitschrift für Alte Geschichte* 13, 1964, č. 2, s. 208.

SEKUNDÁRNA LITERATÚRA

1. ASHLEY, Alice M. *The alimenta of Nerva and his Succesors*. In *The English Historical Review* 36, 1921, č. 141, s. 5 – 16.
 2. AUSBÜTTEL, Frank M. *Die Verwaltung des römischen Kaiserreiches. Von der Herrschaft des Augustus bis zum Niedergang des Weströmischen Reiches*. Darmstadt 1998.
 3. BLÁZQUEZ-MARTINEZ, José María. *Hispanien unter den Antoninen und Severern*. In *Aufstieg und Niedergang der römischen Welt II*. 3, Berlin – New York 1975, s. 452 – 522.
 4. CURCHIN, Leonard A. *Personal Wealth in Roman Spain*. In *Historia. Zeitschrift für Alte Geschichte* 32, 1983, s. 227 – 244.
 5. DUNCAN-JONES, Richard. *Human numbers in towns and town-organisations of the Roman empire. The evidence of gifts*. In *Historia. Zeitschrift für Alte Geschichte* 13, 1964, č. 2, s. 199 – 208.
 6. DUNCAN-JONES, Richard. *An Epigraphic Survey of Costs in Roman Italy*. In *Papers of the British School at Rome* 33, 1965, s. 189 – 306.
 7. ECK, Werner. *C. F. Agrippinus* [II 1]. In *DNP IV*, Stuttgart 1998, stĺp. 375.
 8. GROAG, Edmund. *Fabia H...la* [Fabia 179]. In *RE VI*, Stuttgart 1909, stĺp. 1886.
 9. KEAY, Simon J. *Roman Spain*. USA 1988.
 10. KUBITSCHKE, Wilhelm. *Alimenta*. In *RE I*, Stuttgart 1894, stĺp. 1484 – 1489.
 11. MROZEK, Stanislaw. *Zu der kaiserlichen und privaten Kinderfürsorge in Italien*. In *Klio. Beiträge zur alten Geschichte* 55, 1973, s. 281 – 284.
 12. MROZEK, Stanislaw. *Die privaten Alimantarstiftungen in der römischen Kaiserzeit*. In *Sozialmaßnahmen und Fürsorge. Zur Eigenart antiker Sozialpolitik*. Hans Kloft (Hrsg.). Graz-Horn 1988, s. 155 – 166.
 13. PHILIPP, Hans. *Tarracina*. In *RE IV (2)*, Stuttgart 1932, stĺp. 2395 – 2397.
 14. REBRO, Karol – BLAHO, Peter. *Rímske právo*. 4. Prepracované a doplnené vydanie. Bratislava 2010.
 15. SCHULTEN, Adolf. *Hispalis*. In *RE VIII (2)*, Stuttgart 1958, stĺp. 1963 – 1965.
 16. TOMLIN, Roger S. O. *An Early Third-Century Alimentary Foundation*. In *Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik* 129, 2000, s. 287 – 292.
-

KONTAKT

PhDr. Tomáš Klokner, PhD.
Katedra dejín a teórie štátu a práva
Fakulta práva Janka Jesenského
Vysoká škola Danubius
email: tomas.klokner@vsdanubius.sk

ROZPOČTOVÉ ZÁSADY V ROZPOČTOVOM HOSPODÁRENÍ SLOVENSKEJ REPUBLIKY

BUDGETARY PRINCIPLES IN THE SLOVAK REPUBLIC BUDGETARY CONTROL

Slávka Krásna

Abstrakt

Vo vedeckej štúdii rozpracujeme témy rozpočtových zásad v rozpočtovom hospodárení Slovenskej republiky, rozpočtu verejnej správy, rozpočtovú sústavu, štátny rozpočet, verejné financie, rozpočtový proces, rozpočtové pravidlá a finančná disciplína vo vzťahu k rozpočtovému hospodáreniu Slovenskej republiky.

Kľúčové slová

rozpočtové zásady, rozpočtové hospodárenie, rozpočtová sústava, rozpočet verejnej správy, rozpočtovú sústavu, štátny rozpočet, verejné financie, rozpočtový proces, rozpočtové pravidlá, finančná disciplína

Abstract

In the scientific study we will elaborate the topics of budgetary principles in the budget management of the Slovak Republic, public administration budget, budget system, state budget, public finances, budgetary process, budgetary rules and financial discipline in relation to the budget management of the Slovak Republic.

Keywords

budgetary principles, budget management, budget system, public administration budget, budget system, state budget, public finances, budgetary process, budgetary rules, financial discipline

ÚVOD

Podľa renomovaných autorov¹ je finančné právo súborom právnych noriem, ktoré upravujú spoločensko-ekonomické vzťahy, vznikajúce v procese tvorby, rozdeľovania a využívania centralizovaných a decentralizovaných peňažných fondov/finančných zdrojov v podmienkach štátu a samosprávnych celkov, v záujme finančného zabezpečenia/krytia plnenia ich úloh.

Kolektív autorov v tejto súvislosti konštatuje², že finančné právo je samostatným, nekodifikovaným a dynamicky sa rozvíjajúcim odvetvím práva a predstavuje súhrn finančno-právnych noriem, ktoré upravujú spoločensko-ekonomické vzťahy, tieto vznikajú v súvislosti s plánovitým sústreďovaním peňažných prostriedkov do štátnych peňažných fondov a iných verejných peňažných fondov, v súvislosti s ich rozdeľovaním a používaním na finančné zabezpečenie verejných potrieb a funkcií štátu, obcí a iných verejnoprávnych subjektov.

Rozpočet verejnej správy je strednodobým ekonomickým nástrojom finančnej politiky štátu, prostredníctvom ktorého sa prerozdeľujú verejné prostriedky na zabezpečenie financovania funkcií štátu. Je akýmsi novým pomenovaním v porovnaní s minulosťou a následne aj rozpočtovej praxi zaužívaný termín. Je dôležité si ho nezamieňať s pojmom rozpočtová sústava aj napriek tomu, že majú určité spoločné znaky, t. j. oba vyjadrujú existenciu všetkých rozpočtov a podľa ktorých prebieha rozpočtové hospodárenie verejnoprávnych subjektov vo verejnej správe. Rozdiely sú vo funkcii, ktoré plnia v praxi. Rozpočtová sústava je pojmom vedy o finančnom práve s nasledujúcimi základnými teoretickými prístupmi autorov:

- Rozpočtová sústava ako systém pozostávajúci z rozpočtových orgánov a inštitúcií.
- Rozpočtová sústava ako sústava rozpočtov a rozpočtových vzťahov medzi nimi, kedy sa jednotlivé rozpočty považujú za články rozpočtovej sústavy.

¹ BAKEŠ, M. A. kol. *Finanční právo*. Praha: C. H. Beck, 2012, 552 s.; KARFÍKOVÁ, M. A. kol. *Teorie finančního práva a finanční vědy*. Praha: Wolters Kluwer, 2018, 344 s.; MARKOVÁ, H. – BOHÁČ, R. *Rozpočtové právo*. 1 vydanie. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 248.

² KARFÍKOVÁ, M. A. kol. *Teorie finančního práva a finanční vědy*. Praha: Wolters Kluwer, 2018, 344 s.

- Rozpočtová sústava ako sústava rozpočtov a rozpočtových vzťahov medzi nimi, zahŕňajúca aj rozpočtové orgány a inštitúcie, ktoré sa na ich tvorbe, rozdeľovaní a použití podieľajú.

Rozpočtová sústava predstavuje súhrn všetkých rozpočtov, ktoré sa v štáte zostavujú a podľa ktorých ide rozpočtové hospodárenie štátu a ďalších verejnoprávnych subjektov. Štátny rozpočet je základnou a dôležitou súčasťou rozpočtu verejnej správy a zabezpečuje sa ním financovanie hlavných funkcií štátu v príslušnom rozpočtovom roku. Je tiež strategickým nástrojom ekonomického riadenia, teda významným nástrojom v rukách štátu na zasahovanie do ekonomiky. Súčasťou štátneho rozpočtu je aj schodok (prípadne prebytok), a to v prípade nevyrovnanosti jeho príjmov a výdavkov. Niektoré druhy príjmov a výdavkov predstavujú tzv. záväzné ukazovatele štátneho rozpočtu. Záväzný ukazovateľ sa týka buď záväznej úlohy alebo záväzného limitu prostriedkov. Určujú sa len pre štátny rozpočet na príslušný rozpočtový rok, pri presunoch rozpočtových prostriedkov ich nemožno meniť a pri povolenom prekročení limitu výdavkov, ktoré by mohlo ovplyvniť záväzné ukazovatele môže správca takéto prekročenie povoliť len so súhlasom ministerstva financií.³

Štátny rozpočet na príslušný rozpočtový rok obsahuje rozpočtové príjmy, rozpočtové výdavky a finančné operácie so štátnymi finančnými aktívami a iné operácie, ktoré ovplyvňujú stav štátnych finančných aktív alebo štátnych finančných pasív. Podľa citovaného autora je štátny rozpočet súčasťou rozpočtu verejnej správy. Slúži na zabezpečenie financovania hlavných funkcií štátu v príslušnom rozpočtovom roku. Štátny rozpočet je teda bilancia príjmov a výdavkov štátu, vyjadrujúca peňažné vzťahy spojené s plnením funkcií štátu; plán príjmov a výdavkov štátu. Je to najdôležitejší finančný nástroj presadzovania štátnej hospodárskej politiky.⁴

³ MITALOVÁ, J. – MOLITORIS, P. *Právno-ekonomické aspekty rozpočtov vo verejnej správe*. Košice: Vydavateľstvo UPJŠ, 2006, 84 s. KAISER, T. – KRÁSNA, S. *Rozpočtový systém v Slovenskej republike*. In: BADURA, P. et al. *Finančné výzvy po poslednej globálnej kríze a možnosti rozvoja slovenského kapitálového trhu*. Bratislava: Vydavateľstvo Ekonóm, 2017, 80 s.

⁴ HORVÁTH, M. *Finančno-právne aspekty členstva Slovenskej republiky v medzinárodných organizáciách*. [Diplomová práca]. Bratislava: Univerzita Komenského, Právnická fakulta, Katedra finančného práva. 2012, s. 12–17 a HORVÁTH, M. A. kol. *Rozpočtové zásady z hľadiska európskeho práva*. In: HESKOVÁ, M. A. kol. *Socioekonomický rozvoj*

V oblasti verejných financií je dôležitá efektívna kontrola a transparentnosť verejných financií. Proces prípravy rozpočtu ako aj schválenie dokumenty by mali rešpektovať pravidlá transparentnosti, definované v zákone o rozpočtovej zodpovednosti. Zákon stanovuje požiadavky na nezávislé posúdenie makroekonomických predpokladov a daňovej prognózy, nevyhnutné pre realistické zostavenie fiškálneho rámca. Dátové požiadavky by mali zabezpečiť lepšiu informovanosť o celkovej situácii v rozpočte a realizovaných politikách.⁵

Hlavným problémom sú nedostatky v oblasti zapojenia verejnosti do rozpočtového procesu, ale aj vykazovanie, dohľad a audit. Proces transparentnosti sa v Slovenskej republike výrazne spomalil a naďalej pretrvávajú problémy v oblasti slabej kontroly nakladania s verejnými zdrojmi či nedostatočného informovania a zapojenia verejnosti do rozpočtového procesu. Vláda by mala zaviesť dôveryhodný a efektívny mechanizmus, ktorý by cielene zapájal verejnosť tak do tvorby rozpočtu, ako aj procesu dohľadu nad plnením rozpočtu. Pre zlepšenie stavu je potrebný dôsledný, kvalitnejší a hlbší audit ako doteraz. Vláda by tiež mala začať publikovať a distribuovať občanom krátke prehľady hospodárenia s verejnými zdrojmi.⁶

Dnešný záujem o väčšiu transparentnosť hospodárenia s verejnými prostriedkami je motivovaný predovšetkým snahou zmenšiť priestor pre neefektívnosť a korupciu. Množstvo dostupných informácií rýchlo rastie, ale k očakávanej zmene nedochádza. Transparentnosť je totiž len jedným z predpokladov uskutočňovania politickej zodpovednosti (accountability čiže „skladania účtov“). Tým druhým sú kompetentní používatelia týchto informácií. Demokratické vládnutie je postavené na princípe zodpovednosti

evropských regionů. České Budějovice: VŠERS, 2017, 123 s.; s. 58–65 a 5. HORVÁTH, M. Rozpočtové zásady z hľadiska českého a európskeho práva. [Dizertačná práca]. Praha: Univerzita Karlova, Právnická fakulta. 2016, 222 s.

5 Realistickosť makroekonomických predpokladov a daňových príjmov zabezpečujú Výbor pre makroekonomické prognózy a Výbor pre daňové prognózy. Výbory fungujú nezávisle. V roku 2015 zasadali trikrát a termíny zverejnenia prognóz boli v súlade s ústavným zákonom. Slovenská republika sa sa v aktuálnom celosvetovom rebríčku rozpočtovej transparentnosti prepadla o 15 priečok na celkové 30. miesto zo 102 hodnotených krajín. Uvedené vyplýva z výsledkov medzinárodného projektu OBI 2015. K poklesu SR došlo aj v regionálnom porovnaní, kde sa Slovensko so ziskom 57 z maximálneho počtu 100 bodov zaradilo za Českú aj Poľskú republiku.

6 Dostupné tiež z: <<http://spravy.pozri.sk/clanok/M.E.S.A.10:-Transparentnost-verejnych-financii-SR-sa-znizila/363882>>.

politikov a úradníkov za svoje konanie voči voličom a daňovým poplatníkom. V praxi by to malo znamenať, že voliči sa môžu pýtať a politici musia vysvetľovať svoje konanie. Ak nie sú voliči spokojní, môžu vo voľbách politikov nezvoliť, a tým presadiť zmenu. Aby tento mechanizmus správne fungoval, je vedľa samotných informácií potrebná aj diskusia o ich obsahu, ktoré sa zúčastňujú občania, aj politici. Zverejnených informácií o hospodárení je teraz k dispozícii podstatne viac ako kedykoľvek inokedy v minulosti. Verejnosť im však často nerozumie a nedokáže o nich diskutovať. Nemožno teda očakávať, že sa samé od seba objavia davy záujemcov o verejné rozpočty. Občanov je potrebné priebežne vzdelávať a ponúkať vhodné mechanizmy pre ich efektívne zapojenie do rozpočtových a plánovacích procesov. Už dnes je možné nájsť mnoho prípadov, keď sa verejnosť zapojiť podarilo – napr. do rozhodovania obcí.

Slovenská republika v ostatných rokoch v rámci zvyšovania transparentnosti a otvorenosti rozpočtu uskutočnila mnohé pozitívne zmeny. Tento proces sa však medzičasom spomalil a naďalej pretrvávajú problémy, napríklad v oblasti slabej kontroly nakladania s verejnými zdrojmi a tiež nedostatočného informovania a zapojenia verejnosti do rozpočtového procesu (tzv. participatívny rozpočet). Vláda by – v záujme odstránenia týchto nedostatkov – mala zaviesť dôveryhodný a efektívny mechanizmus, ktorý by cielene zapájal verejnosť tak do tvorby rozpočtu, ako aj procesu dohľadu nad plnením rozpočtu. Verejnosť, ale aj existujúce orgány dohľadu a kontroly majú i dnes možnosť podávať podnety, no ak sa aj zistia nedostatky v nakladaní s verejnými zdrojmi neexistuje prakticky žiadna následná spätná väzba od vlády. Pre zlepšenie stavu je tiež potrebný dôsledný, kvalitnejší a hlbší audit než doposiaľ a to nielen pri vybraných, ale všetkých rozpočtových výdavkoch a v prípade zistenia nedostatkov, či pochybení v oblasti nakladania s verejnými zdrojmi by malo dôjsť k náprave a k zverejneniu správy o tom, aké kroky vláda vykonala po oboznámení sa s výsledkami auditu. Vláda by tiež mala začať publikovať a distribuovať občanom krátke prehľady hospodárenia s verejnými zdrojmi, takzvané rozpočty pre verejnosť, kde by sa v zjednodušenej podobe občanom prezentovalo, ako sa predvolebné sľuby a politika vlády pretavujú do podoby rozpočtu a jeho plnenia.

Podľa odporúčaní by sa tiež mal zvýšiť dohľad nad rozpočtom prostredníctvom posilnenia kompetencií už existujúcich orgánov dohľadu

(Rozpočtový výbor Národnej rady Slovenskej republiky, Najvyšší kontrolný úrad a Rada pre rozpočtovú zodpovednosť) a vyjasnením kompetencií medzi nimi. K zlepšeniu stavu by tiež pomohlo zvýšenie zrozumiteľnosti vládneho návrhu rozpočtu ako aj štátneho záverečného účtu so zameraním na poskytnutie podrobných informácií o tom, ako nové návrhy vládnych politík v danom rozpočtovom roku ovplyvnia rozpočtové výdavky.⁷

V rozpočtovom procese má najdôležitejšie postavenie zásada hospodárnosti a to bez ohľadu na to, na akej úrovni sa rozpočtový proces pohybuje. Zásada hospodárnosti zároveň úzko súvisí so zásadou účelovosti rozpočtových prostriedkov. Ako už bolo v predchádzajúcich častiach rozoberané zásada hospodárnosti znamená, že prostriedky verejných rozpočtov musia byť použité čo najhospodárnejšie a najefektívnejšie. Z tohto pohľadu sa považuje za veľmi dôležité vecné hladisko, čiže použitie prostriedkov s určeným účelom a časové kritérium, čiže použitie prostriedkov v plánovanom čase, v zásade najneskôr do konca rozpočtového roka. Z hospodárenia s rozpočtovými prostriedkami vyplývajú pre subjekty aj určité povinnosti:

- dosahovanie rozpočtových prímov;
- použitie rozpočtových prostriedkov len na krytie nevyhnutných potrieb a opatrení a to efektívne a hospodárne a zároveň zo zachovaním účelu ich použitia.

Zákon o rozpočtových pravidlách zdôrazňuje význam zásady hospodárnosti a to tak, že ustanovuje pre právnické osoby a fyzické osoby, subjekty verejnej správy, ktorým sú poskytované verejné prostriedky zodpovednosť za hospodárenie s nimi a povinnosť pri ich používaní zachovávať zásady hospodárnosti, efektívnosti a účinnosti. Uvedené je platné aj pre poskytovanie preddavkov z verejných prostriedkov, pričom sú tieto subjekty povinné postupovať podľa zákona. Čo sa týka zodpovednosti za hospodárenie s verejnými prostriedkami zákon o rozpočtových pravidlách túto zodpovednosť ukladá štatutárnemu orgánu verejnej správy. Zároveň na túto zásadu nadväzuje aj právna úprava porušenia finančnej disciplíny.

⁷ TLAČOVÁ SPRÁVA: Transparentnosť a otvorenosť verejných financií a rozpočtového procesu sa v uplynulých rokoch znížila a Slovensko zaostáva aj v regionálnom porovnaní. [online]. [citované 2019-11-11]. Dostupné tiež z: <http://mesa10.org/wp-content/uploads/2015/09/svk_obi2015_pressrelease_final.pdf>.

Ako následok porušenia zákon o rozpočtových pravidlách ustanovuje sankcie. Uvedený zákon ustanovuje celý rad skutkových podstát porušenia finančnej disciplíny, za ktorý sa v závislosti od konkrétnej skutkovej podstaty ukladá povinnosť zaplatiť:

- odvod spolu s penále;
- samostatné penále;
- pokuta.⁸

Problematika dodržiavania finančnej disciplíny je upravená v ustanoveniach § 31 ustanoveniach zákona č. 523/2004 Z. z. o rozpočtových pravidlách verejnej správy a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o rozpočtových pravidlách verejnej správy“). Od 1. januára 2005 sa stretávame s pojmom finančná disciplína, ktorá nadväzuje na rozpočtovú disciplínu, ktorú poznáme zo zákona č. 303/1995 Z. z. o rozpočtových pravidlách v znení neskorších predpisov. Finančná disciplína má však širší rozmer. Vzťahuje sa na hospodárenie s rozpočtovými prostriedkami štátu, obce, vyššieho územného celku, štátneho fondu a rozpočtu Európskej únie vrátane odvodov Európskej únie a na všetky prostriedky, s ktorými hospodária všetky subjekty verejnej správy, ako i na tie finančné prostriedky, ktoré subjekty verejnej správy poskytnú ďalším právnickým a fyzickým osobám v rámci svojej pôsobnosti, t. j. ktoré poskytnú mimo sektor verejnej správy.⁹

Porušenie finančnej disciplíny taxatívne vymenúva zákon v ustanovení § 31. Je však dôležité rozlišovať medzi porušením rozpočtovej disciplíny a finančnej disciplíny. V porovnaní s porušením rozpočtovej disciplíny, ktorým je neoprávnené použitie a zadržanie prostriedkov a nedodržanie podmienok poskytnutia, je porušenie finančnej disciplíny v rozpočtových pravidlách verejnej správy jednoznačne definované pre rôzne situácie, ktoré pri nakladaní s verejnými prostriedkami môžu nastať. Zároveň je potrebné poukázať na širší obsah pojmu verejné prostriedky. V rozpočtovom procese má nesporne svoj význam zásada hospodárnosti.

⁸ BABČÁK, V. a kol. *Finančné právo v Slovenskej republike a v Európskej únii*. Bratislava: Eurokódex, 2012, s. 222.

⁹ Pozri ustanovenie § 19 ods. 3 zákona č. zákona č. 523/2004 Z. z.

Podstatou zásady hospodárnosti je hospodárenie subjektov s jednotlivými rozpočtovými prostriedkami (účelovosť štátnych prostriedkov). Prostriedky verejných rozpočtov sa majú používať čo najhospodárnejšie a najefektívnejšie – použitie na určený účel, ale aj v plánovanom čase. Hospodárenie s verejnými financiami a štátnym, resp. obecným majetkom zakladá verejný záujem na transparentnosti fungovania subjektu verejnej správy kvôli možnosti kontroly zo strany občanov a posilneniu dôvery občanov v zákonné nakladanie s verejnými prostriedkami a majetkom. Zákon o rozpočtových pravidlách verejnej správy ustanovuje pre právnické osoby a pre fyzické osoby, ktorým sa poskytnú verejné prostriedky, zodpovednosť za hospodárenie s nimi a sú pri ich používaní povinné zachovávať zásadu hospodárnosti, efektívnosti a účinnosti ich použitia. Ak táto zásada nie je dodržiavaná, nadväzujúc na toto porušenie, je uplatňovaná právnu úprava porušenia finančnej disciplíny. Zákon o rozpočtových pravidlách verejnej správy taxatívne ustanovujú celý rad skutkových podstát porušenia finančnej disciplíny. V porovnaní s predchádzajúcou právnou úpravou (neoprávnené použitie a zadržanie prostriedkov a nedodržanie podmienok poskytnutia) pojem „finančná disciplína“ obsahovo vymedzuje, že k porušeniu finančnej disciplíny dochádza, ak:

- sa poskytnú alebo použijú verejné prostriedky v rozpore s určeným účelom;
- sa poskytnú alebo použijú verejné prostriedky nad rámec opatrenia, čím dochádza k vyššiemu čerpaniu;
- sa prekročí lehota, ustanovená alebo určená na použitie verejných prostriedkov;
- sa neodvedú prostriedky subjektu verejnej správy v danej lehote a stanovenom rozsahu;
- neodvedenie výnosu z verejných prostriedkov do rozpočtu subjektu verejnej správy;
- prekročenie lehoty ustanovenej alebo určenej na použitie verejných prostriedkov.

V prípade porušenia finančnej disciplíny štátnou rozpočtovou organizáciou alebo štátnou príspevkovou organizáciou pri nakladaní s prostriedkami štátneho rozpočtu a prostriedkami EÚ ukladá a vymáha odvod,

penále alebo pokutu správa finančnej kontroly. Odvod, penále a pokutu môže ukladať aj ministerstvo financií.¹⁰

Subjekt verejnej správy nemá oprávnenie sa zaväzovať v bežnom rozpočtovom roku na také úhrady, na ktoré nemá zabezpečené v rozpočte na bežný rozpočtový rok a zatažujú nasledujúce rozpočtové roky z dôvodu nedostatku zdrojov v bežnom rozpočtovom roku. Verejné prostriedky sa môžu používať len na krytie nevyhnutných potrieb a opatrení, vyplývajúcich z osobitných predpisov.¹¹

Osobitný postup, ktorý ustanovuje zákon v § 19, je poskytovanie preddavkov z verejných prostriedkov, a to len v prípade, ak boli vopred zahrnuté v zmluve o dodávke výkonov a tovarov a písomne dohodnuté najviac na obdobie troch mesiacov v závislosti od vecného plnenia dodávok výkonov a tovarov. Preddavky musia byť vysporiadané najneskôr do konca rozpočtového roka, v ktorom sa poskytnú, s výnimkou preddavkov za dodávku tepla, vody, elektrickej energie, plynu, periodickej a neperiodickej tlače, na úhradu nájomného a preddavkov na pohonné hmoty, poskytované prostredníctvom platobných kariet.¹²

Subjekt verejnej správy môže prijímať (s výnimkou obce a VÚC) úvery a návratnú finančnú pomoc a poskytovať úvery len za podmienok ustanovených zákonom o rozpočtových pravidlách verejnej správy alebo osobitných zákonov. Nenávratná finančná pomoc sa musí použiť len na úhradu výdavkov spojených s realizáciou spoločných programov Slovenskej republiky a Európskej únie. Subjekt tiež môže prijímať návratnú finančnú výpomoc zo štátnych finančných aktív, ak na účely, na ktoré sa návratná finančná výpomoc poskytne, prevzala vláda úver. Príspevková organizácia, ktorá je zdravotníckym zariadením, poskytujúcim zdravotnú starostlivosť podľa osobitného predpisu, môže prijať návratnú finančnú výpomoc zo štátnych finančných aktív. Ručiteľské vzťahy sú upravené tak, že subjekt

¹⁰ BABČÁK, V. a kol. *Finančné právo v Slovenskej republike a v Európskej únii*. Bratislava: Eurokódex, 2012, s. 225.

¹¹ Pozri ustanovenie § 19 ods. 5 a ods. 6 zákona č. zákona č. 523/2004 Z. z. o rozpočtových pravidlách verejnej správy a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

¹² Bližšie pozri § 19 ods. 8 až ods. 10 zákona č. zákona č. 523/2004 Z. z. o rozpočtových pravidlách verejnej správy a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

verejnej správy môže vstupovať do úverových vzťahov alebo pôžičkových vzťahov ako ručiteľ len v súlade so zákonom, s výnimkou subjektu verejnej správy, ktorým bol Fond národného majetku Slovenskej republiky (ďalej len FNMSR).¹³

Ustanovenie § 19 legislatívne upravuje aj koncesné obstarávanie – t. j. oprávnenie uzatvoriť koncesnú zmluvu pre subjekty verejnej správy s výnimkou, ktorými sú: obec, vyšší územný celok a nimi zriadená rozpočtová organizácia a príspevková organizácia. Povinnou súčasťou materiálu na rokovanie vlády je stanovisko ministerstva financií k návrhu takejto zmluvy z hľadiska dôsledkov jej realizácie na vykazovanie dlhu verejnej správy, v jednotnej metodike platnej pre Európsku úniu.¹⁴

Za porušenie finančnej disciplíny právnickou osobou alebo fyzickou osobou zákon ukladá a vymáha odvod, penále alebo pokutu a tým, že tieto sa odvádzajú do rozpočtu tohto subjektu, ktorý ich poskytol. Ukladá a vymáha ich kontrolný orgán, auditujúci orgán alebo orgán dozoru štátu, ktorý vykonáva vládny audit alebo dozor verejných prostriedkov v rámci svojej pôsobnosti. V zmysle uvedeného ustanovenia zákon rozlišuje medzi poskytnutím a použitím verejných prostriedkov. Ak subjekt verejnej správy čerpá verejné prostriedky, hovoríme o ich použití, no ak subjekt verejnej správy prideliť verejné prostriedky zo svojho rozpočtu na použitie právnickej osobe alebo fyzickej osobe vo svojej pôsobnosti, to znamená, že ich poskytne na použitie mimo sektor verejnej správy, hovoríme o poskytnutí verejných prostriedkov.¹⁵

¹³ Je potrebné uviesť dôležitú informáciu, že Fond národného majetku Slovenskej republiky je od 1. januára 2016 minulosťou. Vyplýva to z návrhu zákona o zrušení FNMSR z dieľne Ministerstva hospodárstva SR. FNMSR prestal plniť svoju základnú úlohu v procese privatizácie. Do budúcnosti sa neplánuje privatizácia majetku štátu a ani nie je možné predpokladať privatizáciu v rozsahu, v akom sa vykonávala v súvislosti s transformačnými procesmi v minulosti. Nie je teda ani potrebná existencia osobitného subjektu určeného na výkon privatizačnej činnosti.

¹⁴ § 19 ods. 15 zákona č. 523/2004 Z. z. o rozpočtových pravidlách verejnej správy a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

¹⁵ VALENT, J. *Dodržiavanie finančnej disciplíny*. [online]. [citované 2019-10-09]. Dostupné z: <<http://www.epi.sk/odborny-clanok/Dodrziavanie-financnej-discipliny.htm>>

POSKYTNUTIE ALEBO POUŽITIE VEREJNÝCH PROSTRIEDKOV V ROZPORE S URČENÝM ÚČELOM

Najdôležitejšou podmienkou poskytnutia finančných prostriedkov je dodržanie účelu ich použitia, a preto porušenie účelovosti je najzávažnejším porušením finančnej disciplíny v zmysle ustanovenia § 31 ods. 1 písm. a). Toto porušenie je veľmi prísne sankcionované. Pri finančnej kontrole je subjekt povinný vrátiť finančné prostriedky späť do rozpočtu poskytovateľa. Hovoríme o porušení zásady účelovosti, zo strany tých subjektov, ktoré verejné prostriedky samy použijú. Iným prípadom je, ak subjekty poskytujú finančné prostriedky iným subjektom verejnej správy (v rámci sektora verejnej správy) alebo právnickým a fyzickým osobám (mimo sektor verejnej správy), a to v rámci svojej pôsobnosti (napr. dotácie do súkromného sektora, nadáciám, neziskovým organizáciám, obciam a pod.). Takým subjektom môže byť napríklad ministerstvo ako ústredný orgán štátnej správy v rámci svojej pôsobnosti, ktorý poskytne zo štátneho rozpočtu niektorej obci finančné prostriedky ako dotáciu. Ministerstvo však môže poskytnúť dotáciu zo štátneho rozpočtu aj napr. fyzickej osobe – podnikateľovi, a v takomto prípade ide o poskytnutie finančných prostriedkov mimo sektor verejnej správy.

POSKYTNUTIE ALEBO POUŽITIE VEREJNÝCH PROSTRIEDKOV NAD RÁMEC OPRÁVNENIA NÁSLEDKOM KTORÉHO JE VYŠŠIE ČERPANIE VEREJNÝCH PROSTRIEDKOV

Pre tento prípad porušenia finančnej disciplíny v zmysle ustanovenia § 31 ods. 1 písm. b) je charakteristické to, že subjekt, ktorý poruší finančnú disciplínu, je subjektom verejnej správy. Ide o prvé prelomenie nepísanej zásady, že poskytovateľ verejných prostriedkov – subjekt verejnej správy – koná vždy v súlade so zákonom. Je potrebné definovať pojem „rámec oprávnenia“. Rámec oprávnenia určuje zákon alebo všeobecne záväzný právny predpis (výnos, vyhláška), prípadne kolektívna zmluva.¹⁶

¹⁶ Napríklad, ak je rámec oprávnenia určený zákonom o cestovných náhradách a subjekt verejnej správy poskytne svojmu zamestnancovi cestovné náhrady nad rámec určený zákonom ide o použitie verejných prostriedkov nad rámec oprávnenia, pričom dochádza k vyššiemu čerpaniu verejných prostriedkov. V niektorých prípadoch a súvislostiach možno považovať za porušenie finančnej disciplíny aj poskytnutie odstupného zamestnancovi subjektu verejnej správy pri skončení jeho pracovného pomeru nad

NEODVEDENIE PROSTRIEDKOV SUBJEKTU VEREJNEJ SPRÁVY V USTANOVENEJ ALEBO URČENEJ LEHOTE A ROZSAHU

Ustanovenie § 31 ods. 1 písm. c) upravuje porušenie finančnej disciplíny, napr. subjektom, ktorý sústreďuje odvody Slovenskej republiky Európskej únii, ako napríklad clo, ako jeden z tradičných vlastných zdrojov, ktoré vyberajú príslušné colné úrady a majú ho v plnej miere odvádzať Finančnému riaditeľstvu SR. V prípade nesplnenia si tejto odvodovej povinnosti v určenej lehote a rozsahu voči Finančnému riaditeľstvu SR dochádza k porušeniu finančnej disciplíny. Verejné prostriedky nie sú odvedené subjektu verejnej správy v ustanovenom rozsahu a v ustanovenej lehote. Obdobne platí aj ak Finančné riaditeľstvo SR neodvedie naakumulované finančné prostriedky do štátneho rozpočtu alebo do rozpočtu Európskej únie. Sankciou je odvod a penále z omeškania odvodu.

NEODVEDENIE VÝNOSU Z VEREJNÝCH PROSTRIEDKOV DO ROZPOČTU SUBJEKTU VEREJNEJ SPRÁVY V USTANOVENEJ ALEBO URČENEJ LEHOTE A ROZSAHU

Výnos z prostriedkov rozpočtu subjektu verejnej správy je príjmom tohto druhu rozpočtu, ktorý ich poskytol, ak medzinárodná zmluva alebo právne záväzné akty EÚ neustanovujú inak. Môže ísť napríklad o výnos z prostriedkov štátneho rozpočtu, ktorý je príjmom štátneho rozpočtu, alebo výnos z prostriedkov obce, ktorý je príjmom rozpočtu obce. Subjekty, ktorým sa poskytli prostriedky štátneho rozpočtu, sú povinné odviešť výnosy z prostriedkov štátneho rozpočtu (na účet poskytovateľa) do štátneho rozpočtu. Táto povinnosť vyplýva jednak z ustanovenia § 7 ods. 1 písm. m) rozpočtových pravidiel verejnej správy, podľa ktorého výnosy z prostriedkov štátneho rozpočtu sú príjmom štátneho rozpočtu, ak osobitný predpis neustanovuje inak, a tiež z ustanovenia § 31 ods. 1 písm. d) rozpočtových pravidiel verejnej správy. Neodvedenie výnosu z prostriedkov dotácie zo štátneho rozpočtu do štátneho rozpočtu sa považuje v zmysle citovaného ustanovenia porušením finančnej disciplíny. Postup odvodu výnosov z prostriedkov štátneho rozpočtu upravuje metodické

rámec ustanovený kolektívnou zmluvou ak rámec oprávnenia určuje kolektívna zmluva. Dochádza totižto k vyššiemu čerpaniu verejných prostriedkov. Porušovateľ finančnej disciplíny je v tomto prípade poskytovateľ verejných prostriedkov t. j. subjekt verejnej správy – zamestnávateľ.

usmernenie MF SR č. MF/7415/2005-421 k aplikácii ustanovenia § 7 ods. 1 písm. m) zákona č. 523/2004 Z. z. o rozpočtových pravidlách verejnej správy a o zmene a doplnení niektorých zákonov vo väzbe na § 31 ods. 1 písm. d) citovaného zákona.

V súlade s citovaným metodickým usmernením poskytovateľ pri poskytnutí prostriedkov štátneho rozpočtu určí príjemcovi (napríklad v zmluve, liste, alebo oznámení) rozsah a lehotu na vykonanie odvodu výnosov z prostriedkov štátneho rozpočtu. Ak rozsah a lehota na odvedenie výnosu nie je ustanovená alebo určená, príjemca je povinný odvieť vzniknutý výnos neodkladne po skončení lehoty na použitie finančných prostriedkov, najneskôr v lehote a v rozsahu určenom v Postupe pre zúčtovanie finančných vzťahov so štátnym rozpočtom, ktorý určuje ministerstvo financií v súlade s § 8 ods. 2 rozpočtových pravidiel verejnej správy. Obce a mestá majú povinnosť odvádzať výnosy vedených na základnom bežnom účte. Príspevkové organizácie v ich zriaďovateľskej pôsobnosti odvádzajú výnosy vedených na svojich výdavkových účtoch. Rozpočtové organizácie zriadené obcou sú súčasťou rozpočtu obce, preto výnosy odvádzané obcou zahŕňajú aj výnosy z prostriedkov štátneho rozpočtu, ktoré obec poskytne svojej rozpočtovej organizácii.

Rozpočtové pravidlá verejnej správy neustanovujú povinnosť vedenia prostriedkov štátneho rozpočtu na samostatnom účte, ale každý príjemca prostriedkov štátneho rozpočtu môže viesť tieto prostriedky na samostatnom účte. Podmienku vedenia dotačných finančných prostriedkov na samostatnom účte môže určiť poskytovateľ finančných prostriedkov ako podmienku poskytnutia a v takomto prípade je príjemca týchto prostriedkov povinný viesť prostriedky na samostatnom účte, pretože nedodržaním podmienky poskytnutia sa dopustí porušenia finančnej disciplíny.¹⁷

PREKROČENIE LEHOTY USTANOVENEJ ALEBO URČENEJ NA POUŽITIE VEREJNÝCH PROSTRIEDKOV

Jednou zo zásad rozpočtového hospodárenia je aj zásada použitia rozpočtových prostriedkov do konca toho rozpočtového roka, v ktorom boli poskytnuté, pričom ale rozpočtové pravidlá verejnej správy ustanovujú

¹⁷ VALENT, J. *Dodržiavanie finančnej disciplíny*. [online]. [citované 2019-10-09]. Dostupné tiež z: <<http://www.epi.sk/odborny-clanok/Dodrziavanie-financnej-discipliny.htm>>

v § 8 ods. 4 a 5 zákona o rozpočtových pravidlách verejnej správy výnimku z tohto pravidla. Jej nedodržanie je porušením finančnej disciplíny v zmysle ustanovenia § 31 ods. 1 písm. e).

Dochádza k tomu vtedy, ak sa do nasledujúceho rozpočtového roka prenesú prostriedky, v prípade ktorých nie je možná výnimka z časovosti, t. j. z povinnosti ich použitia len do konca rozpočtového roka.

PREKROČENIE ROZSAHU SPLNOMOCNENIA NA PREVZATIE ZÁVÄZKOV

Subjekt verejnej správy sa nemôže v bežnom rozpočtovom roku zaviazat' na také úhrady, ktoré nemá v roku prijatia viacročného záväzku v rozpočte na tento bežný rok zabezpečené. Uvedené vyplýva s ustanovením § 19 ods. 5 a § 38 ods. 1 písm. f). Ak by ale k takémuto záväzku došlo, dôsledkom by bolo zaťaženie nasledujúceho rozpočtového roka z titulu nedostatku zdrojov v predchádzajúcom roku a takýto postup možno klasifikovať ako porušenie finančnej disciplíny.

UMOŽNENIE BEZDÔVODNÉHO OBOHATENIA ZÍSKANÍM FINANČNÉHO PROSPECHU Z VEREJNÝCH PROSTRIEDKOV

Porušenie vyplývajúce z ustanovenia § 31 ods. 1 písm. g) je veľmi ťažko dokázateľné. Uvedené konanie však možno chápať ako porušenie finančnej disciplíny a teda je možné ho sankcionovať. Možno sem zaradiť napríklad poskytnutie neprimeranej provízie za sprostredkovanie služby alebo dodávky z verejných prostriedkov. Takéto bezdôvodné obohatenie a finančný prospech možno získať vo všetkých oblastiach, ktoré sú financované z verejných prostriedkov. Môže však nastať aj situácia, že takýto neoprávnený postup postihuje sankciou osobitný právny predpis. Potom platí zásada, v prípade, ak za to isté previnenie ukladá sankcie osobitný predpis, uplatnia sa sankcie podľa osobitného predpisu prednostne, pričom platí zákaz dvojitej sankcie.

KONANIE V ROZPORE

Porušenie ustanovení § 15–§ 18 t. j. použitie výdavkov v rozpore s týmito ustanoveniami je porušením finančnej disciplíny v zmysle ustanovenia – 31 ods. 1 písm. h). Ustanovenia upravujú realizáciu výdavku zo štátneho rozpočtu, ktorý je síce nevyhnutný pre hospodárstvo Slovenskej

republiky, ale v štátnom rozpočte nie je zabezpečený. Môže ísť napríklad o presun rozpočtových prostriedkov v rámci kapitoly, kedy dôjde k zmene záväzného ukazovateľa rozpočtu kapitoly, čo možno považovať za porušenie ustanovenia § 16.

POUŽITIE VEREJNÝCH PROSTRIEDKOV NA FINANCOVANIE, ZALOŽENIE ALEBO ZRIADENIE PRÁVNICKEJ OSOBY V ROZPORE S TÝMTO ZÁKONOM ALEBO OSOBITNÝM PREDPISOM

Najtypickejší príklad uvedeného porušenia finančnej disciplíny upravuje ustanovenie § 31 ods. 1 písm. i). Hovoríme o neoprávnenom poskytnutí príspevku takej príspevkovej organizácii, ktorá nespĺňa podmienku 50% (jej tržby kryjú rovných 50% alebo viac jej výrobných nákladov) viac ako dva po sebe nasledujúce rozpočtové roky alebo ktorá neplní úlohy uložené zriaďovateľom. Zriaďovateľovi spornej príspevkovej organizácie sa za takéto porušenie ukladá sankcia vo forme pokuty. Vo všetkých predchádzajúcich prípadoch uvedených v § 31 ods. 1 písm. a) až písm. i) sa s finančnou sankciou voči subjektu verejnej správy, ktorý porušil finančnú disciplínu, uplatňuje subjektom verejnej správy, ktorý porušil finančnú disciplínu, postup podľa osobitných predpisov voči zamestnancovi zodpovednému za porušenie finančnej disciplíny. V ostatných prípadoch (t. j. od nasledujúceho bodu) sa subjektu verejnej správy, ktorý porušil finančnú disciplínu, neukladá žiadna sankcia. Tento subjekt verejnej správy je povinný na základe ustanovenia § 31 ods. 7 zákona o rozpočtových pravidlách verejnej správy uplatniť voči zamestnancovi zodpovednému za porušenie finančnej disciplíny postup podľa osobitných predpisov.

NEHOSPODÁRNE, NEEFEKTÍVNE A NEÚČINNÉ VYNAKLADANIE VEREJNÝCH PROSTRIEDKOV

Subjekty verejnej správy sú povinné pri používaní verejných prostriedkov dodržiavať hospodárnosť, efektívnosť a účinnosť ich použitia vyplývajúcu im z ustanovenia § 19 ods. 6. Pojmy definuje zákon č. 502/2001 Z. z. o finančnej kontrole a vnútornom audite:

- **hospodárnosť** – minimalizovanie nákladov na vykonanie činnosti alebo obstaranie tovarov, prác a služieb pri zachovaní ich primeranej úrovne a kvality;

- **efektívnosť** – maximalizovanie výsledkov činnosti vo vzťahu k disponibilným verejným prostriedkom;
- **účinnosť** – vzťah medzi plánovaným výsledkom činnosti a skutočným výsledkom činnosti vzhľadom na použité verejné prostriedky.

Ako príklad možno uviesť uzatváranie neprimeraných („predražených“) poisťných zmlúv pre manažérov, alebo kúpa finančne prehnane náročného automobilu subjektom verejnej správy, obstaranie majetku inou osobou ako víťazom verejného obstarávania a podobne. Sankcia za porušenie finančnej disciplíny neukladá, ale uplatní sa postup podľa osobitných predpisov.

NEDODRŽANIE USTANOVENÉHO ALEBO URČENÉHO SPÔSOBU NAKLADANIA S VEREJNÝMI PROSTRIEDKAMI § 31 ODS. 1 PÍSM. K)

Spôsob nakladania s verejnými prostriedkami ustanovuje zákon, výnos, vyhláška. Pri poskytnutí prostriedkov poskytovateľ môže pre konkrétny prípad určiť spôsob nakladania s verejnými prostriedkami v zmluve alebo v liste. To znamená, že zákon môže ustanoviť, že verejné prostriedky je subjekt verejnej správy napr. povinný viesť na presne určenom účte – obdobne platí aj pre prijímateľa. Nedodržanie tejto podmienky, t. j. vedenie prostriedkov na osobitnom účte, je porušením finančnej disciplíny. Sankcia za porušenie finančnej disciplíny sa neukladá, ale uplatní sa postup podľa osobitných predpisov.

ÚHRADA PREDDAVKU Z VEREJNÝCH PROSTRIEDKOV V ROZPORE STÝMTO ZÁKONOM ALEBO V ROZPORE S PODMIENKAMI URČENÝMI PRI POSKYTNUTÍ VEREJNÝCH PROSTRIEDKOV

Preddavky sa poskytujú z prostriedkov štátneho rozpočtu, a zároveň všetky subjekty verejnej správy môžu z verejných prostriedkov poskytovať preddavky. Porušením finančnej disciplíny je, podľa § 31 ods. 1 písm. l), poskytnutie preddavku bez jeho písomného dohodnutia v zmluve v prípadoch, v ktorých to zákon vylučuje, alebo poskytnutie preddavku na viac ako na tri mesiace, alebo poskytnutie preddavku na tú istú dodávku (službu) bez zúčtovania predchádzajúceho preddavku a podobne.

Porušením finančnej disciplíny nie je poskytnutie preddavku subjektom verejnej správy podľa osobitných predpisov, napr. podľa zákon č. 233/1995 Z. z. o súdnych exekútoroch a exekučnej činnosti – ide o úhradu preddavku exekútorovi v rámci exekučného konania. Finančné vysporiadania preddavkov je potrebné zrealizovať do konca rozpočtového roka, s výnimkou preddavkov za dodávku tepla, vody, elektrickej energie, plynu, periodickej a neperiodickej tlače a preddavkov na pohonné hmoty poskytované prostredníctvom platobných kariet. V prípade prostriedkov Európskej únie preddavok môže poskytovať konečný prijímateľ. Pri prostriedkoch Európskeho sociálneho fondu to môže byť právnická osoba alebo fyzická osoba, ktorej boli poskytnuté prostriedky konečným prijímateľom podľa ustanovenia § 20 ods. 2. Konečným prijímateľom je štátna rozpočtová organizácia a táto je oprávnená poskytovať prostriedky Európskeho sociálneho fondu ďalej t. j. právnickým osobám a fyzickým osobám ako konečným „užívateľom“ týchto prostriedkov a tieto osoby môžu poskytovať z takto prijatých prostriedkov tohto fondu preddavky v rámci dodávateľsko-odberateľských vzťahov.

PORUŠENIE PRAVIDIEL A PODMIENOK PRI POSKYTOVANÍ PROSTRIEDKOV Z ROZPOČTU VEREJNEJ SPRÁVY SUBJEKTOM VEREJNEJ SPRÁVY

K porušeniu finančnej disciplíny môže dôjsť, v zmysle ustanovenia § 31 ods. 1 písm. m), pri poskytovaní prostriedkov subjektom verejnej správy. Subjektu, ktorý porušil finančnú disciplínu, sa sankcia za porušenie finančnej disciplíny neukladá, ale uplatňuje sa voči zamestnancovi zodpovednému za porušenie finančnej disciplíny postup podľa osobitných predpisov.

PORUŠENIE PRAVIDIEL A PODMIENOK, ZA KTORÝCH BOLI VEREJNÉ PROSTRIEDKY POSKYTNUTÉ

Pri tomto porušení možno hovoriť o prípadoch, ak príjemca verejných prostriedkov nedodrží pravidlá a podmienky, za ktorých boli verejné prostriedky poskytnuté. Ani v tomto prípade sa subjektu, ktorý porušil finančnú disciplínu, sankcia za porušenie finančnej disciplíny neukladá, ale uplatňuje

sa voči zamestnancovi zodpovednému za porušenie finančnej disciplíny postup podľa osobitných predpisov.¹⁸

ZHRNUTIE HLAVÝCH ZÁSAD SANKCIONOVANIA:

- úlohou sankčného systému je prevencia a represná funkcia;
- sankčný systém je len nevyhnutným donucovacím prostriedkom na zabezpečenie dodržania zákona;
- rozlišovanie sankcií na sankcie uplatňované voči subjektu, ktorý porušil finančnú disciplínu, a sankcie voči zamestnancovi subjektu verejnej správy, ktorý porušil finančnú disciplínu – postupy podľa osobitných predpisov;
- sankcie sú finančnými sankciami, ktoré ukladá miestne príslušná správa finančnej kontroly v prípade prostriedkov štátneho rozpočtu, Európskej únie a prostriedkov štátnej rozpočtovej a príspevkovej organizácie alebo iný kontrolný orgán, alebo orgán dozoru štátu oprávnený na výkon kontroly, alebo štátneho dozoru v rozsahu svojej pôsobnosti ustanovenej osobitnými predpismi;¹⁹
- medzi finančné sankcie zaraďujeme odvod, penále a pokuta;
- subjekt, ktorý porušil finančnú disciplínu – subjekt verejnej správy alebo subjekt mimo sektor verejnej správy;
- postupy podľa osobitných predpisov sa uplatňujú pri každom porušení finančnej disciplíny subjektom verejnej správy, a to voči zamestnancovi subjektu verejnej správy zodpovednému za porušenie finančnej disciplíny;
- za porušenie finančnej disciplíny podľa § 31 ods. 1 písm. a) až i) sa ukladajú finančné sankcie a zároveň sa uplatňuje aj postup podľa osobitných predpisov;
- za porušenie finančnej disciplíny podľa sa neukladajú žiadne finančné sankcie subjektu ale sa uplatňuje postup podľa osobitných predpisov voči zamestnancovi zodpovednému za porušenie finančnej disciplíny;²⁰

¹⁸ VALENT, J. *Dodržiavanie finančnej disciplíny*. [online]. [citované 2019-10-09]. Dostupné tiež z: <<http://www.epi.sk/odborny-clanok/Dodrziavanie-financnej-discipliny.htm>.>

¹⁹ Napríklad postup podľa zákona č. 461/2003 Z. z., zákona č. 502/2001 Z. z., zákona č. 369/1990 Zb., zákona č. 416/2001 Z. z. a ďalšie.

²⁰ Napríklad postup podľa zákona č. 311/2001 Z. z. alebo zákona č. 312/2001 Z. z.

- upúšťa od viazania rozpočtových prostriedkov za porušenie finančnej disciplíny v prípade rozpočtových organizácií, t. j. aj rozpočtovým organizáciám sa ukladá odvod, penále a pokuty a voči zamestnancom zodpovedným za porušenie finančnej disciplíny sa uplatňujú postupy podľa osobitných predpisov;
- v ustanovení § 31 ods. 1 písm. a) – dochádza k súbehu uloženia odvodu a uloženia penále za každý deň porušenia;
- do dňa skončenia kontroly sa umožňuje vysporiadať nezákonný stav zistený počas výkonu kontroly a v takomto prípade sa správne konanie nezačne, t. j. odvod ani penále sa neuložia;
- v niektorých prípadoch sa pri súbehu odvodu a penále ukladajú penále len za každý deň omeškania odvodu;
- zavádza sa ukladanie pokút s „**minimálnou**“ spodnou hranicou, a ďalšie.²¹

KONTROLA RIADNEHO VYUŽITIA PRIDELENÝCH FINANČNÝCH PROSTRIEDKOV A RIEŠENIE NEZROVNALOSTÍ

Podmienky čerpania dotácie stanovuje rozhodnutie o pridelení dotácie alebo zmluva o poskytnutí dotácie. Zvyčajne ide o celý rad príručiek, podmienok a metodík, ktoré musia príjemcovia dotácie pri čerpaní dotácie dodržiavať. Dodržiavanie takto stanovených pravidiel prebieha pod dôslednou kontrolou zo strany štátnych orgánov. Právnym základom pre výkon kontroly je zákon č. 320/2001 Zb. o finančnej kontrole vo verejnej správe a o zmene niektorých zákonov (ďalej len ako „zákon o finančnej kontrole“). Ak sú platby príjemcom vyplácané až následne, majú zistené nezrovnalosti povahu neoprávnených výdavkov, o ktoré sa znižuje skutočne vyplácaná dotácie. V prípadoch, ak je nezrovnalosť zistená až po vyplatení finančných prostriedkov, je riadiaci orgán povinný zabezpečiť ich vrátenie.

²¹ VALENT, J. *Dodržiavanie finančnej disciplíny*. [online]. [citované 2019-10-09]. Dostupné tiež z: <<http://www.epi.sk/odborny-clanok/Dodrziavanie-financnej-discipliny.htm>>

Ak má zistená nezrovnalosť povahu porušenia rozpočtovej disciplíny v zmysle rozpočtových pravidiel, riadiaci orgán postúpi vec s relevantnými podkladmi príslušnému daňovému úradu na ďalšie prešetrenie. Ten je oprávnený za účelom preverenia ďalších skutočností oprávnený vykonať daňovú kontrolou, ktorej výsledkom môže byť platobný výmer ukladajúci príjemcovi dotácie vykonať odvod za porušenie rozpočtovej disciplíny. Novelizáciou zákona č. 465/2011 Sb. ktorým sa mení zákon č. 218/2000 Sb. o rozpočtových pravidlách a o zmene niektorých súvisiacich zákonov (rozpočtové pravidlá) v znení neskorších predpisov bolo zakotvené právo poskytovateľa krátiť dotáciu. Poskytovateľ nemusí vyplatiť časť dotácie, ak sa domnieva, že došlo k porušeniu pravidiel verejného obstarávania spolufinancovaných z rozpočtu Európskej únie a to do výšky, ktorá je stanovená v rozhodnutí o poskytnutí dotácie ako najvyššia možná výška odvodu za porušenie rozpočtovej disciplíny, pričom prihliada k závažnosti porušenia a jeho vplyvu na dodržanie cieľa dotácie.

O tomto opatrení poskytovateľ informuje príjemcu a príslušný finančný úrad, vrátane jeho rozsahu a odôvodnenia. Pozastavenie platieb pri zistení nezrovnalostí získalo oporu priamo v zákone o rozpočtových pravidlách. Výluka súdneho preskúmania explicitne zakotvená v ustanovení § 14e ods. 4 zákona o rozpočtových pravidlách vyvoláva otázku, ako sa môže brániť príjemca dotácie, ak s krátením dotácie nesúhlasí. Druhú kategóriu nejasností predstavuje riešenie nezrovnalostí, ktoré nemajú povahu porušenia rozpočtovej disciplíny. Ide o situácie, ak sú finančné prostriedky už vyplatené a finančný úrad dospeje k záveru, že sa o porušenie rozpočtovej disciplíny nejde a poskytovateľ dotácie s týmto názorom nesúhlasí. Riadiaci orgán nie je záverom Finančného úradu viazaný a môže trvať na svojich zisteniach a na tom, že k nezrovnalosti došlo. Prostriedky, ktoré boli použité v rozpore so záväznými podmienkami, ale nejde o porušenie rozpočtovej disciplíny, je riadiaci orgán povinný vymáhať.²²

²² MORAVEC, O. KRÁCENÍ DOTACE V JUDIKATUŘE NEJVYŠŠÍHO SPRÁVNÍHO SOUDU – POLOJASNO? [online]. [citované 2020-03-01]. Dostupné tiež z: <<http://www.epravo.cz/top/clanky/kraceni-dotace-v-judikature-nejvyssiho-spravniho-soudu-polojasno-95155.html>>.

VYBRANÁ JUDIKATÚRA A PRÁVNE VETY

Najvyšší súd Slovenskej republiky vo svojom potvrdzujúcom rozsudku č. k. 8Sžf/69/2013 zo dňa 21. 01. 2015 vyslovil názor, že pre uplatnenie zodpovednosti za porušenie finančnej disciplíny podľa § 31 zákona č. 523/2004 Z. z. nie je podmienkou uplatnenie zodpovednosti subjektu verejnej správy voči zamestnancovi zodpovednému za jej porušenie. Zákonodarcom použitý termín odvody nevyhnutne v sebe zahŕňa akékoľvek peňažné plnenie, ktoré je predmetom rozhodovania orgánu verejnej správy v administratívnom konaní, ktoré je zároveň príjmom štátneho rozpočtu, verejných fondov, rozpočtov obcí, miest a vyšších územných celkov, a teda sa vzťahuje aj na odvod, o aký ide vo veci samej – finančné prostriedky použité v rozpore s určeným účelom podľa § 31 ods. 3 zák. o rozpočtových pravidlách a povinnosť zaplatiť zodpovedajúce penále. Preto námietku, že pre výrazný časový odstup už nemožno voči zodpovedným zamestnancom vyvodiť zodpovednosť podľa zákona o rozpočtových pravidlách a podľa Zákonníka práce hodnotí najvyšší súd ako nedôvodnú.

Pre uplatnenie zodpovednosti za porušenie finančnej disciplíny a uloženie povinnosti odvodu vo výške porušenia finančnej disciplíny a penále vo výške 0,1 % zo sumy, v ktorej došlo k porušeniu finančnej disciplíny podľa § 31 ods. 1 písm. a/ v spojení s § 31 ods. 3 zák. o rozpočtových pravidlách nie je podmienkou uplatnenia zodpovednosti subjektu verejnej správy voči zamestnancovi zodpovednému za porušenie finančnej disciplíny. Opačný záver nie je možné vyvodiť, nakoľko zodpovednosť voči zamestnancom nastupuje až po zistenom porušení finančnej disciplíny.

Poskytnutie dotácie bez právneho dôvodu – Najvyšší súd Slovenskej republiky vo svojom potvrdzujúcom rozsudku č. k3Sžf/5/2011 zo dňa 3. 10. 2011 vyslovil názor, že podľa § 31 ods. 1 písm. b) zákona č. 523/2004 Z. z. porušením finančnej disciplíny je poskytnutie alebo použitie verejných prostriedkov nad rámec oprávnenia, ktorým dôjde k vyššiemu čerpaniu verejných prostriedkov. Podľa § 31 ods. 4 zákona č. 523/2004 Z. z. právnická osoba alebo fyzická osoba, ktorá porušila finančnú disciplínu podľa odseku 1 písm. b), c) a d), je povinná odvieť finančné prostriedky vo výške porušenia finančnej disciplíny a zaplatiť penále vo výške 0,1 % zo sumy, v ktorej došlo k porušeniu finančnej disciplíny, za každý, aj začatý deň omeškania s úhradou uloženého odvodu; ak právnická osoba alebo

fyzická osoba sama zistí porušenie finančnej disciplíny a odvedie finančné prostriedky vo výške porušenia finančnej disciplíny podľa odseku 1 písm. b), c) a d) alebo ak sa porušenie finančnej disciplíny podľa odseku 1 písm. b), c) a d) zistí pri výkone kontroly a finančné prostriedky vo výške porušenia finančnej disciplíny vráti právnická osoba alebo fyzická osoba do dňa skončenia kontroly, správne konanie sa nezačne. Dotácie boli poskytnuté na bankové účty žalobcu, preto ak sa žalobca domnieval, že uvedené dotácie boli poskytnuté bez právneho dôvodu, mal povinnosť ihneď vrátiť poskytnuté dotácie. Prijatie dotácií bolo jednoznačne preukázané v účtovníctve žalobcu a keďže žalobca nespĺňal podmienky na poskytnutie dotácií a ani ich nevrátil naspäť do štátneho rozpočtu, porušil tým ustanovenie § 31 ods. 1 písm. b/ zákona č. 523/2004 Z. z.

Verejná správa je významnou oblasťou, s ktorou sa človek stretáva po celý svoj život a bezprostredne sa ho dotýka. Verejné financie spolu so zákonmi sú najdôležitejšími prostriedkami pri správe vecí verejných. Je nepochybné, že najväčším problémom Slovenskej republiky je zlé hospodárenie s verejnými financiami a majetkom štátu. Základné zásady rozpočtového hospodárenia SR sú vo vzťahu k finančnej disciplíne predmetom overovania pri hospodárení a nakladaní s finančnými prostriedkami. Pritom nejde len o hospodárenie s rozpočtovými prostriedkami štátu, obce, vyššieho územného celku, štátneho fondu a finančnými prostriedkami z rozpočtu Európskej únie vrátane odvodov Európskej únie (ako tomu bolo v období rozpočtovej disciplíny), ale podobný prístup sa zavádza aj na všetky finančné prostriedky, s ktorými hospodária ostatné subjekty verejnej správy, vrátane tých finančných prostriedkov, ktoré subjekty verejnej správy v rámci svojej zákonom ustanovenej pôsobnosti poskytli ďalším právnickým osobám a fyzickým osobám mimo sektor verejnej správy a vrátane odvodov Európskej únie.

Je potrebné mať na pamäti jednu zo základných zásad rozpočtového hospodárenia a to, že verejné prostriedky ostávajú verejnými prostriedkami až do ich konečného použitia. Nie je preto možné preklasifikovať verejné prostriedky na iné druhy finančných prostriedkov, ak boli subjektom verejnej správy poskytnuté na použitie inému subjektu mimo verejnú správu. Podobná zásada sa uplatňuje aj pre prostriedky štátneho rozpočtu, čo platilo už za platnosti a účinnosti predchádzajúceho právneho predpisu o rozpočtových pravidlách.

Kontrola správneho a efektívneho nakladania a hospodárenia s verejnými prostriedkami je považovaná za jednu z najdôležitejších podmienok správneho a efektívneho nakladania s verejnými prostriedkami, a preto by najvyššia kontrolná inštitúcia štátu mala plniť svoje základné poslanie, t. j. napomáhanie správne a efektívne hospodáreniu s verejnými prostriedkami a aby mohla svoju kontrolnú činnosť vykonávať objektívne a účinne, musí byť vo svojej činnosti nezávislá. Podľa Ústavy SR je Najvyšší kontrolný úrad nezávislým orgánom kontroly hospodárenia s verejnými prostriedkami, ktorý je vo svojej kontrolnej činnosti viazaný len zákonom (kontroluje hospodárenie s finančnými prostriedkami a majetkom štátu, územnej samosprávy a s finančnými prostriedkami Európskej únie).

ZÁVER

V aktuálnej situácii v Slovenskej republike, podľa nášho názoru, dochádza k zlému hospodáreniu s verejnými prostriedkami nielen politikov, ale aj územnej samosprávy. Najvyšší kontrolný úrad by si mal plniť svoju úlohu a jeho vedenie by malo niesť zodpovednosť za kontrolu dobrého hospodárenia s verejnými financiami a majetkom štátu. Je nepochybné, že túto povinnosť nevykonáva. Ak dôjde k zlyhaniu vedenia Najvyššieho kontrolného úradu, malo by sa pristúpiť k okamžitému prijatiu potrebných opatrení, ktorými je napríklad aj odvolanie vedenia v prípade takýchto zlyhaní²³. Parlament však takéto vzniknuté situácie vôbec nerieši. Mali by sa prijímať opatrenia pre osobnú zodpovednosť každého politika a úradníka za rozhodnutia, ktoré urobil.

POUŽITÁ LITERATÚRA:

1. BABČÁK, V. a kol. *Finančné právo v Slovenskej republike a v Európskej únii*. Bratislava: Eurokódex, 2012, 832 s. ISBN 978-80-89447-86-2.

²³ HORVÁTH, M. *Rozpočtové zásady z hľadiska českého a európskeho práva*. [Dizertačná práca]. Praha: Univerzita Karlova, Právnická fakulta. 2016, 222 s.

2. BAKEŠ, M. – KRAFÍKOVÁ, M – KOTÁB, P. – MARKOVÁ, H. a kol. *Finanční právo*. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 552 s. ISBN 978-80-7400-440-7.
3. BALKO, L. – KRÁLIK J. a kol. *Finančné právo*. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, 2010, 491 s. ISBN 80-7160-290-3.
4. HORNIAKOVÁ, L. – MARUCHNIČ, J. *Verejné financie a úvod do meny*. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, 2006, 167 s. ISBN 80-7160-228-0.
5. HORVÁTH, M. *Rozpočtové zásady z hľadiska českého a európskeho práva*. [Dizertačná práca]. Praha: Univerzita Karlova, Právnická fakulta, 2016, 222 s.
6. HORVÁTH, M. A. kol. *Rozpočtové zásady z hľadiska európskeho práva*. In: HESKOVÁ, M. A. kol. *Socioekonomický rozvoj evropských regionů*. České Budějovice: VŠERS, 2017, s. 58 – 65. ISBN 978-80-7556-022-3.
7. HORVÁTH, M. *Postavenie štátnych fondov v Slovenskej a Českej republike*. [Rigorózna práca]. Praha: Univerzita Karlova, Právnická fakulta, 2016, 144 s.
8. KAISER, T. – KRÁSNA, S. *Rozpočtový systém v Slovenskej republike*. In: BADURA, P. et al. *Finančné výzvy po poslednej globálnej kríze a možnosti rozvoja slovenského kapitálového trhu*. Bratislava: Vydavateľstvo Ekonom, 2017, s. 34 – 43. ISBN 978-80-225-4469-6.
9. KARFÍKOVÁ, M. A. kol. *Teorie finančního práva a finanční vědy*. Praha: Wolters Kluwer, 2018, 344 s. ISBN 978-80-7552-935-0.
10. MARKOVÁ, H. – BOHÁČ, R. *Rozpočtové právo*. 1 vydanie. Praha: C. H. Beck, 2007, 248 s. ISBN 978-80-7179-551-3.
11. MITAĽOVÁ, J. – MOLITORIS, P. *Právno-ekonomické aspekty rozpočtov vo verejnej správe*. Košice: Vydavateľstvo UPJŠ, 2006, 84 s. ISBN 80-7097-653-5.
12. MORAVEC, O. *Krácení dotace v judikatuře nejvyššího správního soudu – polojasno?* [on-line]. [citované 2020-03-01]. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/clanky/kraceni-dotace-v-judikature-nejvyssiho-spravniho-soudu-polojasno-95155.html>.
13. TLAČOVÁ SPRÁVA. *Transparentnosť a otvorenosť verejných financií a rozpočtového procesu sa v uplynulých rokoch znížila a Slovensko zaostáva aj v regionálnom porovnaní*. [online]. [citované 2019-11-11]. Dostupné tiež z: http://mesa10.org/wp-content/uploads/2015/09/svk_obiz2015_pressrelease_final.pdf.
14. VALENT, J. *Dodržovanie finančnej disciplíny*. [online]. [citované 2019-10-09]. Dostupné z: <http://www.epi.sk/odborny-clanok/Dodrzivanie-financnej-discipliny.htm>.
15. Zákon č. 523/2004 Z. z. o rozpočtových pravidlách verejnej správy a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

KONTAKT

PhDr. PaedDr. Slávka Krásna, PhD.
Katedra finančného práva a finanční vědy
Právnická fakulta
Univerzita Karlova
e-mail: marek1999@centurm.sk

DALŠÍ NOVELA ZÁKONA O ZADÁVÁNÍ VEŘEJNÝCH ZAKÁZEK

ANOTHER AMENDMENT TO THE PUBLIC PROCUREMENT ACT

Karel Marek

Abstrakt

V nedávné minulosti jsme pojednali o právní úpravě veřejných zakázek v ČR. Protože se připravuje novela zákona o zakázkách, dovolujeme si pojednat o jejím obsahu. Novela byla iniciována Evropskou komisí. Předložením návrhu novely splní Česká republika zadání této komise. V rámci legislativního procesu může přitom dojít k drobným úpravám navrženého textu. Dnešní pojednání může však přispět k přípravě adresátů předpisu (mj. i v přípravě jejich interních předpisů a postupů).

Klíčová slova

právo, občanské právo, obchodní právo, správní právo, smlouva, veřejná zakázka

Abstract

In the recent past, we discussed the legal regulation of public procurement in the Czech Republic. As an amendment to the Act on Procurement is being prepared, we would like to announce its content. The amendment was initiated by the European Commission. By submitting a draft amendment to the Act, Czech republic will fulfill the task of the European Commission. Minor adjustments may be made to the legislative process. However, today's treatise can contribute to the preparation of the addresses of the regulation (including the preparation of their internal regulations and procedures).

Keywords

law, civil law, commercial law, administrative law, contract, public contract

Navazujeme na naše dřívější pojednání,¹ a protože se připravuje novela zákona o zadávání veřejných zakázek v ČR, dovolujeme si pojednat o jejím obsahu. To umožní, aby se na tuto změnu připravily všechny osoby (ať tuzemské nebo zahraniční), které se tohoto procesu v ČR zúčastňují a seznámily se s důvody změn.

Novela byla iniciována Evropskou komisí. Evropská komise totiž na základě článku 258 Smlouvy o fungování Evropské komise zaslala České republice svoje „Odůvodněné stanovisko“ z důvodu „nesprávného provedení směrnice o zadávání veřejných zakázek 2014/23/EU, 2014/24/EU a 2014/25 EU“.

Komise zastává názor, že výše uvedená ustanovení českého zákona o zadávání veřejných zakázek jsou v rozporu s ustanoveními uvedených směrnic, jelikož stanoví neoprávněné výjimky z uplatňování pravidel pro zadávání veřejných zakázek a při širokém výkladu mohou představovat příčinu obcházení uplatňování pravidel pro zadávání veřejných zakázek. Ustanovení § 19 odst. 3 českého zákona o zadávání veřejných zakázek jsou tudíž neslučitelná s čl. 5 odst. 11 směrnice 2014/24EU a čl. 16 odst. 11 směrnice 2014/25/EU.

K USTANOVENÍ ČL. 5 ODST. 11 SMĚRNICE 2014/24/EU A ČL.16 SMĚRNICE 2014/25/EU, K §19 ODST. 3 O PŘEDPOKLÁDANÉ HODNOTĚ VEŘEJNÉ ZAKÁZKY PODLE ZÁK. Č.134/2016 SB., O ZADÁVÁNÍ VEŘEJNÝCH ZAKÁZEK

České orgány uvedly, že dané ustanovení v českém zákonu nepovažují za obcházení směrnic. Považují je za velmi praktické, pokud jde o malé nákupy zboží s proměnlivou cenou, jako jsou potraviny pro jídelny,

¹ MAREK, K.; CÍSKO, L. *Zmeny zadavania verejných zakázok v Českej republike a v Slovenskej republike*. In: *Naukový visnyk* 2018, 20/3, s. 122 – 130, ISSN 2413-9971. MAREK, K. *Nová právní úprava zadávání veřejných zakázek*. In: *Justičná revue* 10/2019, s. 14 – 34, ISSN 1211-1686. MAREK, K.; BOHATA, P. *Das neue tchechische Vergabesetz*. In: *Wiro* 6/2018, s. 161 – 169; *Wiro* 9/2018, s. 264 – 268; *Wiro* 10/2018, s. 299 – 306, ISSN 0941-6393.

kde určitý dodavatel může přijít se zajímavou nabídkou, nebo např. také pro nákup letenek.

České orgány nepovažují případné rámcové dohody za vhodné pro tento účel, neboť cenové prvky je třeba posoudit již v okamžiku zadání rámcové dohody. Dynamické nákupní systémy by rovněž nebyly pro tento účel praktické z důvodu lhůty 10 dnů, kterou je třeba stanovit pro podávání nabídek, přičemž tato lhůta nesmí být v případě ústředních orgánů státní správy zkrácena.

Kromě toho jsou české orgány toho názoru, že „*aktuální potřeby*“ jsou dané *ad hoc* okolnostmi, a proto mezi nimi nemůže být funkční vazba. I když se mohou denně měnit a opakovat, není nutné je zahrnout do odhadovaného výpočtu hodnoty veřejné zakázky, který by měl být u nákupů opakovaných v průběhu 12 měsíců kumulativní, jak je stanoveno v čl. 5 odst. 11 směrnice 2014/24/EU, neboť tyto nákupy nemohou být považovány za jeden funkční celek.

České orgány rovněž uvedly, že ustanovení, které stanoví výjimku z uplatňování pravidel pro zadávání veřejných zakázek, musí být vykládáno striktně. Poučily proto veřejné zadavatele, aby jej neuplatňovali, např. při nákupu léků. Tyto skutečnosti jsou prezentovány ve všech příslušných školeních.

Komise nezměnila svůj postoj i přes argumenty předložené českými orgány. Komise uvádí, že ustanovení čl. 5 odst. 11 směrnice 2014/24/EU a čl. 16 odst. 11 směrnice 2014/25/EU stanoví úplná pravidla pro výpočet odhadované hodnoty veřejné zakázky v případě veřejných zakázek na dodávky nebo služby, které jsou pravidelné povahy nebo které mají být obnovovány během daného období. Stanovením zvláštních dodatečných pravidel pro výpočet hodnoty zakázky u veřejných zakázek, pokud jde o položky, jejichž cena je během účetního období proměnlivá, jsou ustanovení § 19 odst. 3 českého zákona č. 134/2016 Sb. o zadávání veřejných zakázek v rozporu s pravidly stanovenými v uvedených člancích směrnice a stanoví nepředpokládanou výjimku z uplatňování pravidel pro zadávání veřejných zakázek stanovených ve směrnících.

Rozsah této nepřipustné výjimky je podle Komise navíc potenciálně velmi široký. Uvedená výjimka se vztahuje na všechny zakázky týkající se položek, jejichž cena je během účetního období proměnlivá. Takto široce formulované definici vyhovuje prakticky neomezené množství

zboží a služeb. České orgány nevysvětlily, proč jsou potraviny pro jídelny a letenky v souladu s touto definicí, zatímco léky by nebyly, jestliže české orgány stanoví maximální měsíční ceny léků alespoň pro jednu jejich kategorii. Vzhledem k tomu, že téměř veškeré zboží a služby zpravidla podléhají cenovým výkyvům v rámci účetního období, obecné znění těchto ustanovení se potenciálně může vztahovat na veškeré zboží a služby, což může vést k rozsáhlému obcházení směrnice. Skutečnost, že české orgány považovaly za užitečné informovat alespoň některé zúčastněné strany prostřednictvím seminářů nebo doporučení, že pravidlo uvedené v § 19 odst. 3 českého zákona o zadávání veřejných zakázek by se nemělo vztahovat na léčiva nebo zdravotnický materiál, potvrzuje předchozí vysvětlení.

V uvedeném příkladu jídelen je stěží možné připustit, že jídelny nakupují potraviny *ad hoc*. Existuje plán služeb založený na počtu uživatelů, který zahrnuje posuzování všech nákupů potravin kumulativně za období 12 po sobě jdoucích měsíců. Pokud jde o hodnotu těchto kumulovaných nákupů, počítáme-li např. 5 € za jedno jídlo pro jednu osobu, 200 strážníků a 20 pracovních dnů v průběhu každého z 12 měsíců, souhrnná hodnota je 240 000 €, tj. vyšší než finanční limity stanovené EU. Podobně platí, že pokud zadavatel zakoupí v průběhu jednoho roku letenky v úhrnné výši přesahující 200 000 €, odůvodňuje tato hodnota zadání zakázky na služby specializované kanceláři, která může přispět odbornou asistencí v oblasti cestování a rešerší služeb leteckých společností a obchodních podmínek. Příkladem řádného poskytování takových služeb by byla rámcová dohoda s několika účastníky založená např. na poplatku za služby za srovnávání nabídek leteckých spojení.

Komise rovněž bere na vědomí skutečnost, že české orgány samy připouštějí, že jsou připraveny svoji legislativu upravit, pokud by obavy Komise nadále přetrvávaly, což skutečně nastalo.

Komise proto zastává názor, že ustanovení § 19 odst. 134/2016 Sb., o zadávání veřejných zakázek jsou v rozporu s ustanoveními shora uvedených směrnic, jelikož stanoví nepřipustnou výjimku z uplatňování pravidel pro zadávání veřejných zakázek a mohou představovat závažnou příčinu obcházení uplatňování pravidel pro zadávání veřejných zakázek. Ustanovení § 19 odst. 3 českého zákona o zadávání veřejných zakázek jsou tudíž neslučitelná s čl. 5 odst. 11 směrnice 2014/24/EU a čl. 16 odst. 11 směrnice 2014/25/EU.

K USTANOVENÍ ČL. 29 ODS. 1 PÍSM. C) SMĚRNICE
2014/23/EU, ČL. 22 ODS. 2, SMĚRNICE 2014/24/EU,
K § 211 ODS. 1 O KOMUNIKACI MEZI ZADAVATELEM
A DODAVATELEM ZÁK. Č. 134/2016 SB.

Protože český zákon neomezuje používání ústní komunikace pouze na jiné než zásadní prvky zadávacího řízení, stanoví širší pravidla, než která směrnice výslovně uvádí. Jejich uplatňování se zdá být v rozporu s harmonizovanými pravidly pro zadávání veřejných zakázek na vnitřním trhu. Navíc to může vést k diskriminačnímu zacházení s hospodářskými subjekty.

Komise zastává názor, že ustanovení § 211 odst. 1 českého zákona o zadávání veřejných zakázek jsou v rozporu s čl. 29 odst. 1 písm. c) směrnice 2014/23/EU a čl. 22 odst. 2 směrnice 2014/24/EU, jelikož stanoví širší pravidla pro komunikaci, než která směrnice výslovně uvádějí.

České orgány ve své odpovědi na výzvu sdělily, že zvolily jiný legislativní postup. Namísto provedení zásady „*jež se netýkají zásadních prvků*“ uvedly seznam všech dokumentů, u nichž je vyžadována písemná forma sdělení, neboť takový postup považují za jasnější a bezpečnější.

Písemné sdělení je obecným pravidlem. Český zákon o zadávání veřejných zakázek místo toho, aby umožňoval ústní komunikaci pouze u jiných než zásadních prvků řízení, uvádí seznam dokumentů, které musí být sděleny písemně. Tento přístup není v souladu se směrnicí, a to ze dvou důvodů. Za prvé existují další situace, ve kterých jsou sdělovány zásadní prvky a které české právní předpisy nezachycují, např. pokud veřejný zadavatel požádá o objasnění nabídek.

Objasnění nabídek je vždy zásadním prvkem nabídkového řízení, neboť má dopad na vyloučení a hodnocení nabídky. V opačném případě by žádost o objasnění byla bezpředmětná. Ustanovení § 46 odst. 1 českého zákona o zadávání veřejných zakázek nevyžadují výslovně písemnou formu u takové žádosti. V případě ústních sdělení existuje vysoké riziko nerovného zacházení s uchazeči, pokud jde o to, zda byla podána žádost o objasnění, či nikoliv, jak podrobného objasnění se týkala atp.

Za druhé z obecnějšího pohledu vyplývá neslučitelnost české právní úpravy ze skutečnosti, že situace, ve kterých dochází ke sdělení zásadního prvku řízení, nemohou být obecně definovány vyčerpávajícím způsobem,

otázka, zda se jedná o sdělení, které se týká zásadního prvku řízení, musí být spíše posuzována případ od případu s ohledem na konkrétní okolnosti. Jinak řečeno, může existovat mnoho dalších situací, ve kterých budou sdělovány zásadní prvky a které nejsou zachyceny ve výčtu uvedeném v českých právních předpisech.

Výčet procesních situací, u nichž je písemné sdělení povinné, uvedený v českém zákoně tedy nezaručuje správné provedení směrnice, neboť může vést k povolení ústní komunikace o prvcích, které lze považovat za zásadní. Ústní sdělení o zásadních prvcích zadávajícího řízení mohou vést k diskriminačnímu zacházení s hospodářskými subjekty, neboť je obtížnější zajistit a prokázat konzistentnost informací poskytovaných různým hospodářským subjektům.

Komise proto nemění svůj postoj i přes argumenty, které předložily české orgány. Ustanovení § 211 odst. 1 českého zákona č. 134/2016 Sb., o zadávání veřejných zakázek provádějí ustanovení čl. 29 odst. 1 písm. c) směrnice 2014/23/EU a čl. 22 odst. 2 směrnice 2014/24/EU nevyhovujícím způsobem a mohou vést k diskriminačnímu zacházení s hospodářskými subjekty.

Komise proto zastává názor, že ustanovení § 211 odst. 1 českého zákona o zadávání veřejných zakázek jsou v rozporu s čl. 29 odst. 1 písm. c) směrnice 2014/23/EU a čl. 22 odst. 2 směrnice 2014/24/EU.

Na základě toho vyzvala Evropská komise Českou republiku, aby přijala požadovaná opatření a dosáhla tak souladu s tímto stanoviskem komise.

V návaznosti na stanovisko Komise byl zpracovaný návrh novely zákona, jejíž text dále uvedeme. V novele bude respektován požadavek Komise. Současně bylo využito novely k tomu, aby byla upřesněna i některá další ustanovení zákona.

K USTANOVENÍ ZÁKONA § 14 ZÁKONA O DEFINICI VEŘEJNÉ ZAKÁZKY

Pro ustanovení § 1 (odst. 1) bude je navrhováno znění: Veřejnou zakázkou na dodávky je veřejná zakázka, jejímž předmětem je pořízení věcí, zvířat nebo ovladatelných přírodních sil, pokud nejsou součástí veřejné zakázky na stavební práce (podle odst. 3). Pořízením se rozumí zejména

koupě, nájem nebo pacht. Za věc se zde nepovažuje cenný papír, obchodní závod nebo podíl v obchodní korporaci.

K USTANOVENÍ § 19 ODSŤ. 1 A ODSŤ. 3 ZÁKONA O PŘEDPOKLÁDANÉ HODNOTĚ VEŘEJNÉ ZAKÁZKY PRAVIDELNÉ POVAHY

Ustanovení o předpokládané hodnotě veřejných zakázek odst. 1 a odst. 3 má znít nově takto:

Předpokládaná hodnota veřejné zakázky, jejímž předmětem jsou pravidelně pořizované nebo trvající dodávky nebo služby, se stanoví jako

- a) skutečná cena uhrazená zadavatelem za dodávky nebo služby stejného druhu během předcházejících 12 měsíců nebo předchozího účetního období, které je delší než 12 měsíců, upravená o změny v množství nebo cenách, které lze očekávat během 12 měsíců, nebo
- b) součet předpokládaných hodnot jednotlivých dodávek a služeb, které mají být zadavatelem zadány během následujících 12 měsíců nebo v účetním období, které je delší než 12 měsíců, pokud nemá k dispozici údaje podle písmene a).

Má-li být smlouva uzavřena na dobu delší než 12 měsíců, upraví se předpokládaná hodnota veřejné zakázky stanovená podle odstavce 1 podle § 20 nebo 21.

Za veřejné zakázky:

- a) u kterých je jednotková cena jejich předmětu v průběhu účetního období proměnlivá,
- b) zadavatel pořizuje takové dodávky či služby opakovaně podle aktuálních potřeb a
- c) jejichž předpokládaná hodnota určená postupem podle odstavce 1 nedosahuje limitu podle § 25.

Z důvodu správné transpozice evropských zadávacích směrnic je nutné omezit aplikaci výjimky podle odstavce 3 pouze na podlimitní veřejné zakázky a veřejné zakázky malého rozsahu. Ustanovení § 19 je transpozicí

čl. 5 odst. 11 směrnice 2014/24/EU, který obdobné ustanovení neobsahuje, nedostatečná transpozice tohoto článku byla vytykána České republice Evropskou komisí.

K USTANOVENÍ § 39 ODSŤ. 5 ZÁKONA O PRŮBĚHU ZADÁVACÍHO ŘÍZENÍ

Toto ustanovení je navrhováno ve znění: V průběhu zadávacího řízení zadavatel vychází z údajů, dokladů, vzorků nebo modelů poskytnutých účastníkem zadávacího řízení. Zadavatel může ověřovat věrohodnost poskytnutých údajů, dokladů, vzorků nebo modelů. Zadavatel si může údaje, doklady, nebo vzorky opatřovat také sám, pokud nejde o údaje, doklady nebo vzorky, které budou hodnoceny podle kritérií hodnocení. Vzorky může zadavatel podrobovat zkouškám a vycházet z výsledků těchto zkoušek.

Upřesňují se pravidla pro průběh zadávacího řízení, kdy se stanoví, že zadavatel si může vždy ověřovat věrohodnost údajů, dokladů, vzorků nebo modelů, poskytnutých účastníkem zadávacího řízení. Ověřování tedy může probíhat v kterékoli fázi zadávacího řízení a může se týkat jakékoli informace poskytnuté dodavatelem.

Zadavatel si také může údaje, doklady nebo vzorky opatřovat sám. Tato možnost není vztážena na modely, neboť není reálné, aby zadavatel vytvářel model za účastníka zadávacího řízení. Zadavatel však nemůže sám opatřovat údaje, doklady nebo vzorky, které budou předmětem hodnocení, ty musí být předloženy vždy účastníkem zadávacího řízení. To odpovídá i úpravě v § 46 odst. 2.

Předložení vzorků může zadavatel požadovat po účastnících zadávacího řízení, nebo si je opatřovat sám, ale to jen pokud jde o vzorky, které nebudou předmětem hodnocení. V obou případech je však zadavatel oprávněn, podrobovat vzorky zkouškám a z výsledků těchto zkoušek vycházet, a to jak při posuzování splnění podmínek účasti, tak při hodnocení nabídek.

K USTANOVENÍ § 40 ZÁKONA O ZADÁVACÍ LHŮTĚ

Novelizované ustanovení bude mít tuto textaci: Zadavatel může stanovit zadávací lhůtu, kterou se rozumí lhůta, po kterou účastníci zadávacího řízení nesmí ze zadávacího řízení odstoupit. Počátkem zadávací lhůty je konec lhůty pro podání nabídek. Zadávací lhůta musí být stanovena přiměřeně s ohledem na druh zadávacího řízení a na předmět veřejné zakázky.

Zadávací lhůta neběží po dobu, ve které zadavatel nesmí uzavřít smlouvu podle § 246. Informace o době zákazu uzavření smlouvy zadavatel do tří pracovních dnů od doručení písemné žádosti účastníka zadávacího řízení odešle všem účastníkům zadávacího řízení nebo je uveřejní na profilu zadavatele.

Zadávací řízení je ukončeno uplynutím tří měsíců od skončení zadávací lhůty, pokud zadavatel neodešle oznámení o výběru dodavatele v zadávací lhůtě, nebo se s účastníky zadávacího řízení dohodne jinak; k následnému postupu podle § 125 nebo pozdějšímu nápravnému opatření uloženému podle § 263 se nepřihlíží.

V případě ukončení zadávacího řízení podle odstavce 3 zadavatel uhradí účastníkům zadávacího řízení účelně vynaložené náklady spojené s jejich účastí v zadávacím řízení.

Zadavatel do 30 dnů od ukončení zadávacího řízení podle odstavce 3 odešle oznámení o ukončení zadávacího řízení k uveřejnění způsobem podle § 212.

Doplňuje se povinnost zadavatele informovat na žádost účastníka zadávacího řízení o době zákazu uzavření smlouvy podle § 246 proto, aby účastníci zadávacího řízení mohli adekvátně prodloužit poskytnutou jistotu. Zadavatel si může zvolit, zda požadovanou informaci zašle všem účastníkům zadávacího řízení, nebo ji uveřejní na profilu zadavatele. Pokud zadavatel žádnou žádost neobdrží, není povinen informace o době zákazu uzavření smlouvy uveřejňovat.

Mění se úprava ukončení zadávacího řízení ze zákona, pokud zadavatel neodešle oznámení o výběru dodavatele v zadávací lhůtě. Nově v takovém případě není zadávací řízení ukončeno uplynutím zadávací lhůty, ale až uplynutím tří měsíců od okamžiku konce zadávací lhůty.

K USTANOVENÍ § 41 ZÁKONA O POSKYTNUTÍ JISTOTY

Účastník zadávacího řízení prokáže v nabídce poskytnutí jistoty:

- a) sdělením údajů o provedené platbě zadavateli, jde-li o peněžní jistotu, nebo
- b) předložením dokladu banky nebo pojistitele obsahujícího závazek vyplatit zadavateli jistotu na základě jeho sdělení o splnění podmínek stanovených podle odstavce 6, jde-li o bankovní záruku nebo pojištění záruky.

Zadavatel vrátí bez zbytečného odkladu peněžní jistotu včetně úroků účtovaných peněžním ústavem nebo odešle dodavateli údaje či doklady nezbytné k uvolnění jistoty:

- a) po uplynutí zadávací lhůty,
- b) poté, co účastník zadávacího řízení zanikne jeho účast v zadávacím řízení před koncem zadávací lhůty, nebo
- c) po ukončení zadávacího řízení.

Sjednocuje se úprava prokazování poskytnutí jistoty formou bankovní záruky a pojištění záruky. Vzhledem k tomu, že i v případě bankovních záruk již dochází k vystavování záručních listin v elektronické podobě a vracení záručních listin banky pro čerpání bankovní záruky nevyžadují, není nadále důvod pro odlišnou úpravu pro bankovní záruky.

Změna souvisí také s úpravou § 48 odst. 3. Vyjasňuje se, že jistotu je třeba uvolnit také v případě ukončení zadávacího řízení, pokud by k němu došlo před uplynutím zadávací lhůty.

K USTANOVENÍ § 45 ZÁKONA O PŘEDLOŽENÍ DOKLADŮ

Pokud tento zákon nebo zadavatel vyžaduje předložení dokladu podle právního řádu České republiky, může dodavatel předložit obdobný doklad podle právního řádu státu, ve kterém se tento doklad vydává. Doklad, který je vyhotoven v jiném jazyce, než který zadavatel určil pro

podání žádosti o účast, předběžné nabídky nebo nabídky, se předkládá s překladem do tohoto jazyka. Má-li zadavatel pochybnosti o správnosti překladu, může si vyžádat předložení úředně ověřeného překladu dokladu tlumočnickem zapsaným do seznamu znalců a tlumočnicků. Doklad ve slovenském jazyce se předkládá bez překladu. Pokud se podle příslušného právního řádu požadovaný doklad nevydává, může být nahrazen písemným čestným prohlášením.

K USTANOVENÍ § 48 ZÁKONA O VYLOUČENÍ ÚČASTNÍKA V ZADÁVACÍHO ŘÍZENÍ

Zadavatel může vyloučit v době trvání zadávací lhůty účastníka zadávacího řízení, který neprokázal složení jistoty. Zadavatel vyloučí účastníka zadávacího řízení, který nezajistil složení jistoty po celou dobu trvání zadávací lhůty, včetně doby, kdy zadávací lhůta neběží podle § 40 odst. 2

Upřesňuje se úprava vylučování z důvodu souvisejících s jistotou, pokud si ji zadavatel vyžádal podle § 41. Zákon nově obsahuje rozdílnou úpravu, pro případy neprokázání složení jistoty a pro případy, kdy účastník zadávacího řízení nezajistil v průběhu zadávací lhůty složení jistoty (tj. pro případy, kdy jistota nebyla složena vůbec, nebo složena byla, ale nedošlo k jejímu prodloužení, pokud je to s ohledem na běh zadávací lhůty potřebné). Upřesňuje se také, že jistota musí být složena i v době, kdy zadávací lhůta neběží podle § 40 odst. 2, tedy v době, kdy je zakázáno uzavřít smlouvu podle § 246. Pokud tedy zadavatel požadavek na složení jistoty v zadávací dokumentaci stanoví, je povinen složení jistoty zkoumat u všech účastníků zadávacího řízení po celou dobu trvání zadávací lhůty.

Úprava prokazování složení jistoty se sjednocuje s obecným režimem pro předkládání dokladů. Zadavatel tedy může i na doklady o složení jistoty uplatňovat postup podle § 46. Pokud tedy v nabídce nebude složení jistoty prokázáno, zadavatel může účastníka zadávacího řízení vyloučit. Zadavatel se ovšem může rozhodnout zaslat účastníku zadávacího řízení výzvu k doplnění dokladů podle § 46. V takovém případě může být doklad o složení jistoty doplněn za předpokladu, že jistota byla řádně složena již od konce lhůty pro podání nabídek. Pokud však jistota složena nebyla, nebo

byla složena později, uplatňuje se věta druhá § 48 odst. 3, dodavatel musí být vyloučen a k pozdnímu složení jistoty se již nepřihlíží.

Obdobná pravidla platí také v případech, kdy po podání nabídek jistota složena a prokázána byla, ale později pozbyla platnost. I v takovém případě může zadavatel postupovat podle § 46 a vyžádat si doplnění dokladů o složení jistoty, je však možné doplnit pouze doklady prokazující, že jistota byla složena po celou dobu trvání zadávací lhůty (včetně doby, kdy zadávací lhůta neběžela podle § 40 odst. 2). Pokud došlo ve složení jistoty k přetržce, je povinné vyloučení účastníka zadávacího řízení, k pozdějšímu složení jistoty se již nepřihlíží.

K USTANOVENÍ § 86 ZÁKONA O DOKLADECH O KVALIFIKACI

Za účelem prokázání kvalifikace zadavatel přednostně vyžaduje doklady evidované v systému, který identifikuje doklady k prokázání splnění kvalifikace (systém e-Certis).

Pokud zadavatel nestanoví v zadávací dokumentaci jinak, může dodavatel v žádosti o účast, předběžné nabídce nebo nabídce nahradit předložení dokladů písemným čestným prohlášením. Dodavatel může vždy nahradit požadované doklady jednotným evropským osvědčením pro veřejné zakázky.

Nestanoví-li zadavatel v zadávací dokumentaci jinak, musí doklady prokazující základní způsobilost podle § 74 prokazovat splnění požadovaného kritéria způsobilosti nejpozději v době 3 měsíců přede dnem zahájení zadávacího řízení.

Vyjasňuje se vztah ustanovení § 86 k § 122. Zatímco úprava v § 86 se vztahuje k dokladům o kvalifikaci v žádosti o účast, předběžné nabídce nebo nabídce, § 122 obsahuje pravidla pro předkládání dokladů před uzavřením smlouvy. Z tohoto důvodu byly odstraněny dosavadní odstavce 3 a 4, neboť odpovídající pravidla budou stanovena v § 122 odst. 3 a 4 a v § 86 odst. 3. V odstavci druhém se vyjasňuje, že všechna čestná prohlášení musí mít písemnou formu.

Mění se také úprava v odst. 3. Podle nové úpravy se maximální lhůta pro prokázání kvalifikace (3 měsíce před zahájením zadávacího řízení)

nadále nevztahuje na doklady o profesní kvalifikaci podle § 77 odst. 1, neboť obchodní rejstřík je veřejně přístupný a aktuálnost v něm uvedených údajů lze kdykoliv ověřit. Dále se připouští, aby zadavatel stanovil v zadávací dokumentaci odchylné pravidlo, tzn. že může stanovit dobu pro prokázání základní kvalifikace delší (což je výhodnější pro dodavatele), i kratší (pokud tato doba nebude nepřiměřeně krátká). Je také možné, aby zadavatel stanovil, že otázku stáří dokladů nebude zkoumat.

K USTANOVENÍ § 87 ZÁKONA O JEDNOTNÉM EVROPSKÉM OSVĚDČENÍ PRO VEŘEJNÉ ZAKÁZKY

Jednotným evropským osvědčením pro veřejné zakázky se pro účely tohoto zákona rozumí písemné čestné prohlášení dodavatele o prokázání jeho kvalifikace, a to i prostřednictvím jiné osoby, nahrazující doklady vydané orgány veřejné správy nebo třetími stranami na formuláři zpřístupněném v informačním systému e-Certis.

Jednotné evropské osvědčení pro veřejné zakázky potvrzuje splnění podmínek účasti, případně kritérií pro snížení počtu účastníků zadávacího řízení. Dodavatel není povinen předložit zadavateli doklady osvědčující skutečnosti obsažené v jednotném evropském osvědčení pro veřejné zakázky, pokud zadavateli sdělí, že mu je již předložil v jiném zadávacím řízení.

Evropské zadávací směrnice umožňují použití jednotného evropského osvědčení pro veřejné zakázky nejen pro účastníky zadávacího řízení, ale pro všechny hospodářské subjekty, které na trhu nabízejí dodávky, služby či stavební práce. Tomuto pojmu v českém zákoně o zadávání veřejných zakázek odpovídá pojem dodavatel definovaný v § 5. V tomto smyslu je také nutné vykládat ustanovení § 87 odst. 1. Je tedy možné, aby jednotné evropské osvědčení pro veřejné zakázky použil nejen účastník zadávacího řízení, ale také například poddodavatel při prokazování své kvalifikace podle § 85 nebo jiná osoba prokazující za účastníka zadávacího řízení část kvalifikace podle § 83.

Systematická změna související s přejmenováním a změnou obsahu § 86, který se nyní jednoznačně vztahuje pouze na doklady o kvalifikaci v nabídkách, předběžných nabídkách nebo žádostech o účast. Účastník zadávacího řízení však může podle § 87 odst. 3 postupovat kdykoli

v průběhu zadávacího řízení, tedy zejména v reakci na žádost o předložení dokladů před uzavřením smlouvy podle § 122.

Z věcného pohledu došlo k nahrazení pojmu „v předchozím zadávacím řízení“ pojmem „v jiném zadávacím řízení“, aby bylo zřejmé, že doklady mohou být předloženy i v zadávacím řízení probíhajícím souběžně.

K USTANOVENÍ § 88 ODS. 2 ZÁKONA O ZMĚNÁCH KVALIFIKACE

Pokud po předložení dokladů nebo prohlášení o kvalifikaci dojde v průběhu zadávacího řízení ke změně kvalifikace účastníka zadávacího řízení, je účastník zadávacího řízení povinen tuto změnu zadavateli do 5 pracovních dnů oznámit a do 10 pracovních dnů od oznámení této změny předložit nové doklady nebo prohlášení ke kvalifikaci; zadavatel může tyto lhůty prodloužit nebo prominout jejich zmeškání. Povinnost podle věty první účastníku zadávacího řízení nevzniká, pokud je kvalifikace změněna takovým způsobem, že:

- a) podmínky kvalifikace jsou nadále splněny,
- b) nedošlo k ovlivnění kritérií pro snížení počtu účastníků zadávacího řízení nebo nabídek a
- c) nedošlo k ovlivnění kritérií hodnocení nabídek.

Dochází ke zmírnění dosavadní právní úpravy, která se jeví jako nepřiměřeně tvrdá, neboť neumožňuje zadavateli zvážit, zda dodavatele pro porušení povinnosti vyloučí či nikoli. S ohledem na skutečnost, že předmětné ustanovení slouží k ochraně zadavatele, mělo by být na jeho uvážení, zda této ochrany využije a dodavatele ze zadávacího řízení vyloučí, či zda upřednostní širší soutěž o předmětnou veřejnou zakázku a nebude nesplnění předmětné povinnosti sankcionovat vyloučením.

K USTANOVENÍ §107 ZÁKONA O NABÍDKÁCH

Nabídky se podávají písemně, a to v elektronické podobě prostřednictvím zadavatelem stanoveného elektronického nástroje (dále jen „nabídka v elektronické podobě“) nebo v listinné podobě.

Nabídka v listinné podobě musí být doručena v řádně uzavřené obálce označené názvem veřejné zakázky.

Dodavatel může podat v zadávacím řízení jen jednu nabídku. Nabídka obsahující varianty podle § 102 se považuje za jednu nabídku.

Dodavatel, který podal nabídku v zadávacím řízení, nesmí být současně osobou, jejímž prostřednictvím jiný dodavatel v tomtéž zadávacím řízení prokazuje kvalifikaci.

Zadavatel vyloučí účastníka zadávacího řízení, který podal více nabídek samostatně nebo společně s jinými dodavateli, nebo podal nabídku a současně je osobou, jejímž prostřednictvím jiný účastník zadávacího řízení v tomtéž zadávacím řízení prokazuje kvalifikaci.

Zadavatel může vyloučit účastníka zadávacího řízení v případě, že nejsou naplněny důvody jeho nezpůsobilosti podle § 48 odst. 6, pokud na základě věrohodných informací získá důvodné podezření, že účastník zadávacího řízení svou nabídku připravoval ve spolupráci s jiným účastníkem zadávacího řízení nebo jeho poddodavatelem a účastník zadávacího řízení na písemnou výzvu zadavatele neprokázal, že k spolupráci při přípravě nabídky nedošlo.

K USTANOVENÍ §109 ZÁKONA O OTEVÍRÁNÍ NABÍDEK V ELEKTRONICKÉ PODOBĚ

Otevřením nabídky v elektronické podobě se rozumí zpřístupnění jejího obsahu zadavateli. Nabídky v elektronické podobě otevírá zadavatel po uplynutí lhůty pro podání nabídek.

Zadavatel kontroluje při otevírání nabídek v elektronické podobě, zda nabídka byla doručena ve stanovené lhůtě, zda je autentická a zda s datovou zprávou obsahující nabídku nebylo před jejím otevřením manipulováno.

Zadavatel do tří pracovních dnů od doručení písemné žádosti účastníka zadávacího řízení odešle účastníkům zadávacího řízení nebo

uveřejní na profilu zadavatele údaje z nabídek odpovídající číselně vyjádřitelným kritériím hodnocení, bez identifikačních údajů účastníků zadávacího řízení.

Doplňuje se úprava poskytování údajů z nabídek podaných v elektronické podobě, která byla předmětem diskusí, jejichž výsledkem je výkladové stanovisko, které je uveřejněno na portálu veřejných zakázek <http://portal-vz.cz/getmedia/d6d84e1c-bc75-48ef-8b77-708a374eb347/Sdelovani-udaju-z-nabidek-v-elektronicke-podobe.pdf>

Zadavateli se ukládá nová povinnost, a to do tří pracovních dnů od doručení žádosti účastníka zadávacího řízení sdělit nebo uveřejnit údaje z nabídek odpovídající číselně vyjádřitelným kritériím hodnocení. Tyto údaje se poskytují v anonymizované podobě, tj. bez identifikačních údajů účastníků zadávacího řízení. Je přitom volbou zadavatele, zda tyto údaje písemně odešle všem účastníkům zadávacího řízení nebo zda údaje uveřejní na profilu zadavatele.

Důvodem pro tuto změnu je poskytnout účastníkům zadávacího řízení informace, na základě kterých mohou odhadnout svou pozici v zadávacím řízení, což může být důležité z hlediska plánování jejich provozních kapacit. Zadavatel však nebude účastníky zadávacího řízení vzájemně identifikovat, a to z důvodů prevence uzavírání zakázaných dohod.

K USTANOVENÍ §122 ZÁKONA O VÝBĚRU DODAVATELE

Zadavatel je povinen vybrat k uzavření smlouvy účastníka zadávacího řízení, jehož nabídka byla vyhodnocena jako ekonomicky nejvýhodnější podle výsledku hodnocení nabídek nebo výsledku elektronické aukce, pokud byla použita. Pokud je v zadávacím řízení jediný účastník zadávacího řízení, může být zadavatelem vybrán bez provedení hodnocení.

Zadavatel odešle vybranému dodavateli výzvu k předložení:

- a) aktuálních dokladů o jeho základní způsobilosti podle § 74, pokud je již nemá k dispozici; pokud zadavatel nestanoví ve výzvě jinak, považují se tyto doklady za aktuální, pokud prokazují splnění požadovaného kritéria způsobilosti nejpozději v době 3 měsíců před koncem lhůty pro podání nabídek,

- b) dokladů o jeho profesní způsobilosti podle § 77, ekonomické kvalifikaci podle § 78 nebo technické kvalifikaci podle § 79, pokud je zadavatel požadoval a nemá je dosud k dispozici,
- c) písemného čestného prohlášení dodavatele o tom, že se nezměnily údaje rozhodné pro posouzení splnění kvalifikace, obsažené v dokladech o jeho kvalifikaci, bez ohledu na to, kdy byly zadavateli předloženy, nebo předložení nových dokladů o kvalifikaci, pokud se rozhodné údaje v těchto dokladech změnily,
- d) dokladů nebo vzorků, jejichž předložení je podmínkou uzavření smlouvy, pokud si je zadavatel vyhradil podle § 104.

Ve výzvě podle odstavce 3 zadavatel stanoví, zda má vybraný dodavatel předložit originály nebo ověřené kopie požadovaných dokladů nebo zda postačí předložení kopií těchto dokladů.

U vybraného dodavatele, je-li právnickou osobou, zadavatel zjistí údaje o jeho skutečném majiteli podle zákona o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu (dále jen „skutečný majitel“) z evidence údajů o skutečných majitelích podle zákona upravujícího veřejné rejstříky právnických a fyzických osob. Zjištěné údaje zadavatel uvede v dokumentaci o veřejné zakázce. Pro tyto účely umožní Ministerstvo spravedlnosti zadavateli dálkový přístup k údajům o skutečném majiteli podle zákona upravujícího veřejné rejstříky právnických a fyzických osob; pro účely výkonu dozoru podle části třinácté hlavy II umožní takový přístup Ministerstvo spravedlnosti také Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže.

Nelze-li zjistit údaje o skutečném majiteli postupem podle odstavce 4, zadavatel ve výzvě podle odstavce 3 vyzve vybraného dodavatele rovněž k předložení výpisu z evidence obdobné evidenci údajů o skutečných majitelích nebo:

- a) ke sdělení identifikačních údajů všech osob, které jsou jeho skutečným majitelem, a
- b) k předložení dokladů, z nichž vyplývá ztáh všech osob podle písmene a)
 - a) k dodavateli; těmito doklady jsou zejména
 1. výpis z obchodního rejstříku nebo jiné obdobné evidence,
 2. seznam akcionářů,

3. rozhodnutí statutárního orgánu o vyplacení podílu na zisku,
4. společenská smlouva, zakladatelská listina nebo stanov.

V případě výzvy podle odstavce 3 se postupuje podle § 46 odst. 1 obdobně. Zadavatel vyloučí účastníka zadávacího řízení, který nepředložil údaje, doklady nebo vzorky podle odstavce 3 nebo 6 nebo výsledek zkoušek vzorků neodpovídá zadávacím podmínkám.

Zpřesňuje se úprava předkládání dokladů před uzavřením smlouvy s cílem odstranit příliš přísné formální požadavky na tyto doklady. Zadavateli se především dává volba, zda bude požadovat originály nebo ověřené kopie požadovaných dokladů, nebo zda postačí předložení jejich prostých kopií (odstavec 4). To by mělo usnadnit především situaci při předkládání dokladů u nichž je obtížné originály získat. Zároveň vždy zůstává možnost zadavatele požadovat originály či úředně ověřené kopie dokladů, pokud to považuje z důvodu své jistoty za potřebné.

Nově se upravuje předkládání dokladů o základní způsobilosti – viz odst. 3 písm. a). U těchto dokladů se vyžaduje předložení aktuálních dokladů a zároveň se stanovuje fikce aktuálnosti dokladů (3 měsíce před koncem lhůty pro podání nabídek) pro případy, kdy zadavatel nestanoví ve výzvě jinak. Zadavatel tak může tuto dobu zkrátit nebo prodloužit, pokud ovšem jím stanovená lhůta bude přiměřená, uplatní se zde ustanovení § 36 odst. 5.

Odlíšná úprava platí pro ostatní doklady o kvalifikaci (profesní způsobilost, ekonomická a technická kvalifikace). Tyto doklady musí být předloženy před uzavřením smlouvy, pokud již nebyly předloženy v nabídkách, předběžných nabídkách, či žádostech o účast. U těchto dokladů se nezkoumá datum jejich vyhotovení, a to ať byly předloženy již v nabídce nebo na výzvu zadavatele podle § 122 odst. 3.

U všech dokladů o kvalifikaci, tedy jak dokladů uvedeným pod písmenem a) tak pod písmenem b), včetně dokladů, které má zadavatel k dispozici (například z nabídek, nebo z jiných zadávacích řízení), však dodavatel musí deklarovat aktuálnost těchto dokladů – viz nové písmeno c). Pokud by však došlo, ke změně rozhodných údajů (tedy nejen ke ztrátě kvalifikace, ale i například ke změně jednatelů) v těchto dokladech, musí být doklady předloženy znovu.

Provedené změny nemají vliv na možnost nahrazení dokladů odkazem do informačního systému veřejné správy podle § 45 odst. 4. Nadále platí, že pokud je doklad v nabídce nahrazen odkazem odpovídajícím podmínkám § 45 odst. 4, zadavatel výzvu podle § 122 odst. 3 ve vztahu k nahrazenému dokladu vůbec nezasílá.

K USTANOVENÍ § 123A ZÁKONA O OZNÁMENÍ DALŠÍCH PODMÍNEK PRO UZAVŘENÍ SMLOUVY

Zadavatel odešle všem účastníkům zadávacího řízení oznámení o splnění dalších podmínek pro uzavření smlouvy jehož součástí musí být:

- a) seznam dokladů nebo vzorků, kterými vybraný dodavatel prokazoval splnění dalších podmínek pro uzavření smlouvy, pokud si je zadavatel vyhradil podle § 104 písm. a),
- b) výsledek zkoušek vzorků, pokud si je zadavatel vyhradil podle § 104 písm. b).

Oznámení o splnění dalších podmínek pro uzavření smlouvy se vyčleňuje z oznámení o výběru dodavatele proto, aby zadavateli bylo umožněno zaslat oznámení o splnění těchto podmínek později než oznámení o výběru dodavatele. To bude mít význam tehdy, pokud opatření těchto dokladů nebo testování vzorků bude trvat delší dobu. V takovém případě zadavatel odešle oznámení o výběru dříve, tj. před skončením zadávací lhůty, aby nedošlo ke zrušení zadávacího řízení podle § 40 odst. 3. Oznámení o splnění dalších podmínek pro uzavření smlouvy lze tak odeslat až po skončení zadávací lhůty. Proti tomuto oznámení bude možné podat námitky, přičemž se do § 246 doplňuje, že v takovém případě nelze uzavřít smlouvu, po dobu lhůty pro podání těchto námitek.

K USTANOVENÍ § 129 ZÁKONA O POSTUPU ZADÁVÁNÍ VEŘEJNÝCH ZAKÁZEK VE ZJEDNODUŠENÉM REŽIMU

Ve zjednodušeném režimu zadává zadavatel veřejné zakázky, včetně koncesí podle § 174, na sociální a jiné zvláštní služby uvedené v příloze č. 4 k tomuto zákonu. To platí i v případě, že součástí předmětu veřejné zakázky jsou i služby v této příloze neuvedené, pokud jejich předpokládaná hodnota je nižší, než je předpokládaná hodnota služeb uvedených v příloze č. 4 k tomuto zákonu.

Zadavatel při zadávání veřejné zakázky ve zjednodušeném režimu postupuje podle této části a použije také části první, druhou, desátou až třináctou. Pro zadání veřejné zakázky ve zjednodušeném režimu může zadavatel použít:

- a) řízení pro zadání veřejné zakázky ve zjednodušeném režimu, nejde-li o koncesi,
- b) koncesní řízení podle § 129 b, jde-li o koncesi.

Zadavatel může použít také jiný druh zadávacího řízení, pokud jsou pro jeho použití splněny podmínky v ostatních částech tohoto zákona.

V § 129 bylo již v dosavadím znění uvedeno, jaké veřejné zakázky se zadávají ve zjednodušeném režimu a podle jaké části. Nově je za účelem sjednocení s úpravou podlimitního (§ 52) a nadlimitního režimu (§ 55) doplněno, jaké druhy zadávacích řízení lze v tomto režimu použít. Terminologicky již bude důsledně rozlišováno mezi zjednodušeným režimem jakožto jedním ze tří druhů režimů (§ 24) a řízením pro zadání veřejné zakázky ve zjednodušeném režimu, jakožto jedním z druhů zadávacích řízení (§ 3).

Ve zjednodušeném režimu bude možné použít řízení pro zadání veřejné zakázky ve zjednodušeném režimu a koncesní řízení.

Kromě řízení pro zadání veřejné zakázky ve zjednodušeném režimu a koncesní řízení, která jsou nově přímo upravena v části páté, je možné využít i jiné druhy zadávacích řízení. V takovém případě se použijí i jejich příslušné úpravy z jiných částí zákona. Například jennací řízení bez uveřejnění

bude moci zadavatel využít, pokud budou splněny podmínky stanovené v § 63 až § 66.

Bez ohledu na to v jakém zadávacím řízení bude zadavatel postupovat, použijí se vždy u sociálních a jiných zvláštních služeb uvedených v příloze č. 4 zákona vyšší finanční limity podle § 3 odst. 4 nařízení vlády č. 172/2016 Sb.

K USTANOVENÍ §129 A ZÁKONA O ŘÍZENÍ PRO ZADÁVÁNÍ VEŘEJNÝCH ZAKÁZEK A O KONCESNÍM ŘÍZENÍ VE ZJEDNODUŠENÉM REŽIMU

Řízení pro zadání veřejné zakázky ve zjednodušeném režimu zahajuje zadavatel odesláním předběžného oznámení k uveřejnění způsobem podle § 212, pokud jím vyzývá k vyjádření předběžného zájmu, nebo odesláním oznámení o zahájení zadávacího řízení k uveřejnění způsobem podle § 212.

Koncesní řízení ve zjednodušeném režimu zahajuje zadavatel odesláním předběžného oznámení k uveřejnění způsobem podle § 212, pokud jím vyzývá k vyjádření předběžného zájmu.

V řízení pro zadání veřejné zakázky ve zjednodušeném režimu vyjadřují dodavatelé svůj předběžný zájem písemně.

Průběh zadávacího řízení určuje zadavatel s ohledem na specifika zadávaných služeb. Zadavatel může s účastníky zadávacího řízení jednat. Zadavatel může snížit počet účastníků zadávacího řízení nebo snížit počet předběžných nabídek nebo řešení. Zadavatel může v průběhu zadávacího řízení měnit zadávací podmínky, pokud tím nejsou narušeny zásady podle § 6. Změněné zadávací podmínky však musí nadále splňovat podmínky pro zjednodušený režim.

Při výběru dodavatele zadavatel v rámci kritérií kvality může zohlednit například potřeby zajištění kvality, návaznosti, dostupnosti a komplexnosti služeb, inovativnosti řešení, přínosu pro uživatele nebo kritéria udržitelnosti sociálních služeb.

Zadavatel odešle oznámení o výsledku zadávacího řízení k uveřejnění způsobem podle § 212 do 30 dnů, nebo 48 dnů v případě koncesí:

- a) od uzavření smlouvy nebo zrušení zadávacího řízení, nebo
- b) od konce každého čtvrtletí, pokud zadavatel výsledek uveřejňuje souhrnně.

Za účelem zpřehlednění jsou řízení pro zadání veřejné zakázky ve zjednodušeném režimu a koncesní řízení upravena ve speciálním ustanovení. Specifická pravidla těchto zadávacích řízení se nalézají v § 129a, přičemž vychází důsledněji z evropských směrnic, než dosavadní znění. Jelikož je tato úprava poměrně stručná, budou tato zadávací řízení probíhat zejména podle pravidel určených zadavatelem (viz § 39 odst. 1).

Odstavec 1 vymezuje způsob zahájení řízení pro zadání veřejné zakázky ve zjednodušeném režimu. Odstavec 2 vymezuje způsob zahájení koncesního řízení ve zjednodušeném režimu. Odstavec 3 obsahuje specifickou úpravu formy předběžného zájmu, která platí jen pro řízení pro zadání veřejné zakázky ve zjednodušeném režimu na základě článku 75 odst. 1 písm. b) směrnice č. 2014/24/EU. Odstavce 4 až 6 obsahují úpravu dopadající na obě uvedené zadávací řízení.

U řízení pro zadání veřejné zakázky ve zjednodušeném režimu a u koncesního řízení ve zjednodušeném režimu dochází k následujícím změnám:

- u umožnění prohlídky místa plnění není odkazováno na nadlimitní režim, pro její umožnění platí zásady zákona (§ 6),
- pro odesílání oznámení o výběru platí obecná úprava stanovená v § 50,
- u oznámení o výsledku zadávacího řízení se upřesňuje, že počátkem 30denní lhůty, resp. 48denní lhůty u koncesí, je i zrušení zadávacího řízení, čímž je dosaženo souladu s úpravou § 128 odst. 2,
- dosavadní odkazy na úpravu v nadlimitním režimu byly odstraněny, neboť je evropské směrnice nevyžadují a není zvláštní důvod pro ztřísnění úpravy,
- výslovně se umožňuje snížit počet účastníků zadávacího řízení, popřípadě snížit počet předběžných nabídek nebo řešení. Uplatní se zde obecná úprava podle § 39 odst. 2 písm. b), podle které si zadavatel takovýto postup musí vyhradit. Není však stanoveno, kdy a v kterém dokumentu má k této výhradě dojít. Umožňuje se tak pružný postup pro zadavatele, který si v takovém případě určí pravidlo sám na základě § 39 odst. 1.

K USTANOVENÍ §130 ZÁKONA O OBDOBNÉM POUŽITÍ

Při postupu podle této části se § 39 odst. 1, § 42 až 45 a § 46 odst. 1 použijí obdobně. Do výčtu ustanovení, které se použijí u všech zvláštních postupů se doplňuje § 39 odst. 1, aby bylo zřejmé, že i u zvláštních postupů platí, že zadavatel je oprávněn stanovit další pravidla, pokud nejsou stanovena zákonem. Úprava zvláštních postupů umožňuje zadavateli poměrně značný prostor k doplnění zákonem stanovených pravidel, která mají upravit pouze nutný rámec aplikace zvláštních postupů.

Dále se doplňuje povinná aplikace pravidel o dokladech, stanovená v § 45, neboť tato pravidla jsou stanovena především na ochranu dodavatelů a není důvod, aby se od nich zadavatel ve zvláštních postupech odchyloval. Z pravidel pro objasnění nebo doplnění údajů, vzorků nebo modelů, stanovených v § 46, se povinně použije pouze odstavec 1, neboť je vhodné vyjasnit, že i v průběhu zvláštních postupů je možné objasnění nebo doplnění provádět. Nezavádí se povinná aplikace odstavců 2 a 3, neboť ta vychází ze základního pravidla, že nabídky nelze měnit, což ve zvláštních postupech není nutno vyžadovat. Zadavatel by si mohl stanovit vlastní pravidla pro změnu nabídek, pokud budou v souladu se základními zásadami. Není samozřejmě vyloučena ani aplikace pravidel uvedených v odstavcích 2 a 3.

K USTANOVENÍ §131 ZÁKONA O OBECNÝCH USTANOVENÍCH O RÁMCOVÝCH DOHODÁCH

Rámcovou dohodou mezi sebou jeden nebo více zadavatelů a jeden nebo více dodavatelů ujednávají rámcové podmínky týkající se zejména ceny nebo jiných podmínek plnění veřejné zakázky, které jsou závazné po dobu trvání rámcové dohody.

Zadavatel může uzavřít rámcovou dohodu pouze na základě zadávacího řízení, které by byl oprávněn použit na veřejnou zakázku obdobného předmětu a předpokládané hodnoty.

Trvání vztahu z rámcové dohody nesmí být kromě odůvodnění zvláštními okolnostmi vztahujícími se k předmětu rámcové dohody – delší než 4 roky.

Nabídku na veřejnou zakázku zadávanou na základě rámcové dohody může podat pouze účastník rámcové dohody, který byl vyzván k podání nabídky.

Není-li dále stanoveno jinak, nesmí zadavatel umožnit podstatnou změnu podmínek rámcové dohody po dobu jejího trvání bez provedení nového zadávacího řízení podle tohoto zákona. Ustanovení § 222 se použije přiměřeně. Zadavatel nesmí umožnit podstatnou změnu podmínek uvedených v rámcové dohodě ani při zadávání veřejných zakázek na základě rámcové dohody.

K USTANOVENÍ §132 ODS. 1 ZÁKONA O ZADÁVACÍM ŘÍZENÍ NA UZAVŘENÍ RÁMCOVÝCH DOHOD

Pro postup v zadávacím řízení, jehož cílem je uzavření rámcové dohody, se použijí pravidla pro podlimitní, nadlimitní nebo zjednodušený režim, není-li stanoveno v této části jinak.

Do výčtu režimů, ve kterých lze uzavřít rámcovou dohodu se doplňuje zjednodušený režim. Jedná se o upřesnění transpozice evropských předpisů. Rámcové dohody mohou být tedy uzavřeny ve všech režimech tj. podlimitním, nadlimitním i zjednodušeném. Pro volbu režimu jsou určující obecné úpravy stanovené v § 24 až 26 a 129 zákona. Pro určení nadlimitního a podlimitního režimu je rozhodující výše předpokládané hodnoty rámcové dohody, která se stanoví podle § 26 odst. 1. Pokud se však jedná o veřejnou zakázku na sociální a jiné zvláštní služby uvedené v příloze č. 4, zadává se rámcová dohoda ve zjednodušeném režimu.

K USTANOVENÍ §135 ZÁKONA O POSTUPU S OBNOVENÍM SOUTĚŽE MEZI ÚČASTNÍKY RÁMCOVÉ DOHODY

Při zadávání veřejné zakázky na základě rámcové dohody postupem s obnovením soutěže mezi účastníky rámcové dohody postupuje zadavatel tak, že:

- a) písemně vyzve účastníky rámcové dohody k podání nabídek na základě podmínek uvedených v zadávací dokumentaci zadávacího řízení na uzavření rámcové dohody; tyto podmínky mohou být konkrétněji formulovány, je-li to pro plnění veřejné zakázky nezbytné,
- b) stanoví přiměřenou lhůtu pro podání nabídek,
- c) pro podání a otevírání nabídek použije ustanovení § 107 až 110 obdobně,
- d) zadavatel oznámí výběr dodavatele s odůvodněním všem účastníkům rámcové dohody, kteří podali nabídku,
- e) odešle dodavateli, se kterým má být uzavřena smlouva, výzvu k předložení písemného čestného prohlášení o tom, že se nezměnily údaje rozhodné pro posouzení splnění kvalifikace, obsažené v dokladech o jeho kvalifikaci, nebo předložení nových dokladů o kvalifikaci, pokud se rozhodné údaje v těchto dokladech změnily; to neplatí, pokud zadavatel v zadávací dokumentaci zadávacího řízení na uzavření rámcové dohody stanovil jinak,
- f) zadá veřejnou zakázku na základě rámcové dohody účastníku rámcové dohody vybranému na základě kritérií stanovených v zadávací dokumentaci zadávacího řízení na uzavření rámcové dohody.

Na nabídku se pohlíží, jako by nebyla podána, pokud:

- a) účastník rámcové dohody v nabídce nabídl méně výhodné podmínky než v zadávacím řízení na uzavření rámcové dohody, nebo
- b) účastníci rámcové dohody podali společnou nabídku.

Zadavatel může uzavřít smlouvu i před uplynutím lhůty pro podání námitek proti výběru dodavatele nebo před předložení dokladů uvedených v odstavci 1 písm. e).

Upřesňuje se postup pro uzavírání smluv na základě rámcové dohody, jde o transpozici čl. 59 odst. 4 druhý pododstavec směrnice 24/2014/EU. V případě rámcové dohody byly u všech dodavatelů, se kterými byla uzavřena rámcová dohoda doklady o jejich kvalifikaci předloženy před uzavřením rámcové dohody postupem podle § 122 odst. 3, zadavatel je tedy má již k dispozici. Před uzavřením smlouvy na jednotlivou veřejnou zakázku na základě rámcové dohody s obnovením soutěže zadavatel vyžaduje potvrzení aktuálnosti dokladů o kvalifikaci, nebo předložení nových dokladů tehdy, pokud došlo ke změnám údajů rozhodných pro posouzení kvalifikace. Cílem úpravy není stanovit závazné pořadí úkonů před uzavřením smlouvy, je tedy možné, aby výzva k potvrzení aktuálnosti dokladů byla například součástí výzvy k podání nabídek.

Na rozdíl od úpravy v § 122 odst. 3 se před uzavřením jednotlivé smlouvy nevyžaduje, aby byly předkládány aktuální doklady o základní kvalifikaci, a to z důvodu umožnění pružnějšího postupu při uzavírání smluv na základě rámcové dohody.

Od postupu podle nově zavedeného písmene e) se zadavatel může odchýlit, pokud v zadávací dokumentaci zadávacího řízení na uzavření rámcové dohody stanoví jiná pravidla pro ověřování kvalifikace před uzavřením smlouvy. To má umožnit stanovení pružnějších pravidel zejména pro případy rámcových dohod, u nichž se předpokládá časté uzavírání smluv. Zadavatel by tak mohl například ověřovat aktuálnost kvalifikace u vybraných dodavatelů pouze za určité časové období, nebo jen na vyžádání zadavatele.

Zadavateli se umožňuje uzavřít smlouvu i před předložením písemného čestného prohlášení nebo nových dokladů o kvalifikaci na základě výzvy podle § 135 odst. 1 písm. e), což má umožnit pružnější postup při uzavírání smluv na základě rámcové dohody. Zadavatel tak bude například mít možnost v případě častých nákupů stanovit, že kvalifikaci vybraného dodavatele bude ověřovat jednou za 3 měsíce. Zákon mu v takovém případě nebude bránit v mezidobí uzavírat dílčí smlouvy.

K USTANOVENÍ § 136 ZÁKONA O OVĚŘOVÁNÍ KVALIFIKACE ÚČASTNÍKŮ RÁMCOVÉ DOHODY

Pokud je doba trvání rámcové dohody delší než 1 rok, může zadavatel od dodavatelů, kteří jsou účastníky rámcové dohody, po uplynutí každého roku trvání rámcové dohody požadovat předložení dokladů o kvalifikaci; § 122 odst. 3 a 4 se použijí přiměřeně. V takovém případě je zadavatel povinen stanovit dodavatelům lhůtu pro jejich předložení, a to alespoň v rozsahu, v jakém byla tato lhůta stanovena v původním zadávacím řízení.

Pokud zadavatel postupuje podle odstavce 1, posoudí splnění kvalifikace účastníků rámcové dohody. Pro účely posouzení splnění podmínek podle § 78 odst. 1, § 79 odst. 2 písm. a), b) a i) se za rozhodný považuje okamžik odeslání výzvy podle odstavce 1.

Pravidla pro prokazování kvalifikace podle § 81 až 88 se použijí přiměřeně po celou dobu trvání rámcové dohody. Zadavatel může u účastníka rámcové dohody kdykoli v době jejího trvání posuzovat naplnění důvodů nezpůsobilosti podle § 48 odst. 5 nebo 6.

K podání nabídky zadavatel:

- a) nevyzývá účastníka rámcové dohody, který neprokázal splnění kvalifikace na základě výzvy podle odstavce 1; pokud dodavatel doloží doklady prokazující jeho kvalifikaci později než v zadavatelem stanovené lhůtě, zadavatel jej od tohoto okamžiku opět k podání nabídky vyzývá,
- b) nemusí vyzývat účastníka rámcové dohody v případě jeho nezpůsobilosti podle § 48 odst. 5 nebo 6; pokud účastník rámcové dohody prokáže obnovení své způsobilosti podle § 76 obdobně, zadavatel jej od tohoto okamžiku opět k podání nabídky vyzývá.

Obsah novely odpovídá původnímu odstavci 2 a 3 s následujícími věcnými změnami: Doplnjuje se, že při ověřování kvalifikace účastníků rámcové dohody se postupuje stejným způsobem jako při posuzování jejich kvalifikace před uzavření rámcové dohody a to na základě odkazu na přiměřené použití § 122 odst. 3 a 4.

Upřesňuje se, že kvalifikace zařazených dodavatelů se znovu posuzuje pokud zadavatel v průběhu trvání rámcové dohody využije svého

práva vyžadovat aktualizované doklady, v takovém případě se za rozhodný okamžik pro posuzování kvalifikace stanoví okamžik odeslání výzvy.

K USTANOVENÍ § 139 ODS. 4 ZÁKONA O ZAVEDENÍ DYNAMICKÉHO NÁKUPNÍHO SYSTÉMU

Zadavatel vymezí v zadávací dokumentaci náležitosti pro užití řízení a dále:

- a) druh, předmět a předpokládanou hodnotu veřejných zakázek, které mají být zadávány v dynamickém nákupním systému,
- b) informaci o rozdělení do kategorií podle § 138 odst. 1 a kritéria pro zařazení do dynamického nákupního systému podle těchto kategorií, pokud je dynamický nákupní systém rozdělen na kategorie, a
- c) informace týkající se použitého elektronického nástroje a další technické informace nezbytné pro elektronickou komunikaci,
- d) informace týkající se kritérií hodnocení; při zavádění dynamického nákupního systému se § 115 nepoužije.

Vyjasňuje se, že v oznámení o zahájení zadávacího řízení mohou být pravidla pro hodnocení nabídek stanovena méně konkrétním způsobem, než v případě běžného užití řízení. Zadavatel zejména není povinen stanovit metodu hodnocení nabídek ani váhy kritérií, neaplikuje se tedy § 115. Pravidla stanovená v § 115 je však zadavatel povinen dodržet ve výzvě k podání nabídek, což vyplývá z přílohy č. 6 k zákonu.

Tato změna souvisí také s úpravou v § 141 odst. 4, která umožňuje upřesnění kritérií hodnocení ve výzvě k podání nabídek.

Vyjasňují se pravidla pro změnu a doplnění zadávací dokumentace v době trvání dynamického nákupního systému. Tato změna je možná, pokud bude náležitě uveřejněna a dodavatelům bude poskytnut dostatečný časový prostor na tuto změnu reagovat. Změna nebo doplnění se mohou týkat jak podmínek pro zařazení do dynamického nákupního systému, tedy kvalifikace dodavatelů, tak i vymezení předmětu dynamického nákupního systému. Není vyloučeno ani vytvoření nových kategorií.

Pokud se změna nebo doplnění týkají podmínek pro zařazení do dynamického nákupního systému, je zadavatel povinen postupovat podle

§ 140a odst. 1, tedy odeslat všem dodavatelům zařazeným do dynamického nákupního systému (nebo všem dodavatelům zařazeným v určité kategorii, pokud by se změna podmínek zařazení týkala pouze této kategorie) výzvu k předložení aktualizovaného jednotného evropského osvědčení pro veřejné zakázky.

Ve třetím odstavci se doplňuje pravidlo pro změny zadávací dokumentace, které mohou rozšířit okruh možných dodavatelů. V takovém případě zadavatel musí s odesláním první výzvy k podání nabídek na předmět, který je takovou změnou dotčen, vyčkat po dobu přiměřenou k případnému zařazení nových dodavatelů, nejméně o původní lhůtu pro podání žádostí o účast. Naopak v případě, že by bylo poptáváno plnění, které změnou či doplněním zadávací dokumentace dotčeno není, lze výzvu odeslat bez ohledu na takovou změnu. Totéž platí i pro případy, kdy se změna týká např. pouze jedné kategorie, přičemž v takovém případě nedochází k žádnému ovlivnění ostatních kategorií a není tak nutno s odesláním výzvy v ostatních kategoriích vyčkávat.

K USTANOVENÍ §139A ZÁKONA O ZMĚNĚ NEBO DOPLNĚNÍ ZADÁVACÍ DOKUMENTACE

Zadavatel je oprávněn v průběhu trvání dynamického nákupního systému změnit nebo doplnit zadávací dokumentaci. Změna nebo doplnění zadávací dokumentace musí být uveřejněna nebo oznámena dodavatelům stejným způsobem jako zadávací podmínka, která byla změněna nebo doplněna.

Pokud se změna nebo doplnění zadávací dokumentace týkají podmínek zařazení do dynamického nákupního systému, postupuje zadavatel podle § 140a odst. 1.

Pokud změna nebo doplnění zadávací dokumentace může rozšířit okruh možných dodavatelů, může zadavatel zaslat první výzvu k podání nabídek, které budou podávány na základě změněné nebo doplněné zadávací podmínky, po uplynutí doby přiměřené k zařazení nových dodavatelů, která nesmí být kratší než doba pro podání žádosti o účast v zadávacím řízení, kterým byl dynamický nákupní systém zaveden.

Zadavatel odešle oznámení o změně k uveřejnění způsobem podle § 212, pokud dojde ke:

- a) změně doby trvání dynamického nákupního systému, nebo
- b) ukončení dynamického nákupního systému.

Upřesňuje se, že v oznámení o zahájení zadávacího řízení mohou být pravidla pro hodnocení nabídek stanovena méně konkrétním způsobem, než v případě běžného užšího řízení. Zadavatel zejména není povinen stanovit metodu hodnocení nabídek ani váhy kritérií, neaplikuje se tedy § 115. Pravidla stanovená v § 115 je však zadavatel povinen dodržet ve výzvě k podání nabídek, což vyplývá z přílohy č. 6 k zákonu.

Tato změna souvisí také s úpravou v § 141 odst. 4, která umožňuje upřesnění kritérií hodnocení ve výzvě k podání nabídek.

Vyjasňují se pravidla pro změnu a doplnění zadávací dokumentace v době trvání dynamického nákupního systému. Tato změna je možná, pokud bude náležitě uveřejněna a dodavatelům bude poskytnut dostatečný časový prostor na tuto změnu reagovat. Změna nebo doplnění se mohou týkat jak podmínek pro zařazení do dynamického nákupního systému, tedy kvalifikace dodavatelů, tak i vymezení předmětu dynamického nákupního systému. Není vyloučeno ani vytvoření nových kategorií.

Pokud se změna nebo doplnění týkají podmínek pro zařazení do dynamického nákupního systému, je zadavatel povinen postupovat podle § 140a odst. 1, tedy odeslat všem dodavatelům zařazeným do dynamického nákupního systému (nebo všem dodavatelům zařazeným v určité kategorii, pokud by se změna podmínek zařazení týkala pouze této kategorie) výzvu k předložení aktualizovaného jednotného evropského osvědčení pro veřejné zakázky.

Ve třetím odstavci se doplňuje pravidlo pro změny zadávací dokumentace, které mohou rozšířit okruh možných dodavatelů. V takovém případě zadavatel musí s odesláním první výzvy k podání nabídek na předmět, který je takovou změnou dotčen, vyčkat po dobu přiměřenou k případnému zařazení nových dodavatelů, nejméně o původní lhůtu pro podání žádostí o účast. Naopak v případě, že by bylo poptáváno plnění, které změnou či doplněním zadávací dokumentace dotčeno není, lze výzvu odeslat bez ohledu na takovou změnu. Totéž platí i pro případy, kdy se změna týká např. pouze jedné kategorie, přičemž v takovém případě

nedochází k žádnému ovlivnění ostatních kategorií a není tak nutno s odesláním výzvy v ostatních kategoriích vyčkávat.

K USTANOVENÍ § 140 ZÁKONA O ZAŘAZENÍ DO ZAVEDENÉHO NÁKUPNÍHO SYSTÉMU

Zadavatel umožní po celou dobu trvání dynamického nákupního systému každému dodavateli podat žádost o účast. Žádosti o účast doručené po zavedení dynamického nákupního systému zadavatel posoudí do 10 pracovních dnů od jejich doručení. Tuto lhůtu může zadavatel v odůvodněných případech prodloužit na 15 pracovních dnů. Pro účely posouzení splnění podmínek podle § 78 odst. 1, § 79 odst. 2 písm. a), b) a i) a § 86 odst. 3 se za rozhodný považuje okamžik podání žádosti o účast.

Zadavatel odešle dodavateli oznámení o zařazení do dynamického nákupního systému nebo o jeho odmítnutí ve stanovené lhůtě. Odmítnutí zařazení dodavatele do dynamického nákupního systému musí zadavatel odůvodnit.

Zadavateli se umožňuje uzavřít smlouvu i před předložením písemného čestného prohlášení nebo nových dokladů o kvalifikaci na základě výzvy podle § 135 odst. 1 písm. e), což má umožnit pružnější postup při uzavírání smluv na základě rámcové dohody. Zadavatel tak bude například mít možnost v případě častých nákupů stanovit, že kvalifikaci vybraného dodavatele bude ověřovat jednou za 3 měsíce. Zákon mu v takovém případě nebude bránit v mezidobí uzavírat dílčí smlouvy.

K USTANOVENÍ § 140A ZÁKONA O KVALIFIKACI V ZAVEDENÉM NÁKUPNÍM SYSTÉMU

Zadavatel může kdykoliv během doby trvání dynamického nákupního systému požadovat po dodavatelích zařazených v dynamickém nákupním systému předložení aktualizovaného jednotného evropského osvědčení pro veřejné zakázky. Dodavatel je v takovém případě povinen zadavateli aktualizované jednotné evropské osvědčení pro veřejné zakázky předložit do 5 pracovních dnů ode dne doručení žádosti zadavatele.

Pokud zadavatel postupuje podle odstavce 1, posoudí splnění kvalifikace dodavatelů zařazených do dynamického nákupního systému. Pro účely posouzení splnění podmínek podle § 78 odst. 1, § 79 odst. 2 písm. a), b) a i) se za rozhodný považuje okamžik odeslání výzvy podle odstavce 1.

Pravidla pro prokazování kvalifikace podle § 81 až 88 se použijí přiměřeně po celou dobu trvání dynamického nákupního systému. Zadavatel může u dodavatele zařazeného v dynamickém nákupním systému kdykoli v době jeho trvání posuzovat naplnění důvodů nezpůsobilosti podle § 48 odst. 5 nebo 6.

K podání nabídky zadavatel:

- a) nevyzývá dodavatele, který neprokázal splnění kvalifikace na základě výzvy podle odstavce 1, a to od doručení oznámení této skutečnosti dodavateli; pokud dodavatel doloží jednotné evropské osvědčení pro veřejné zakázky prokazující jeho kvalifikaci později než v zadavatelem stanovené lhůtě, zadavatel jej od tohoto okamžiku opět k podání nabídky vyzývá,
- b) nemusí vyzývat dodavatele v případě jeho nezpůsobilosti podle § 48 odst. 5 nebo 6, a to od doručení oznámení této skutečnosti dodavateli; pokud dodavatel prokáže obnovení své způsobilosti podle § 76 obdobně, zadavatel jej od tohoto okamžiku opět k podání nabídky vyzývá.

Obsah odpovídá původnímu § 140 odst. 3 a 4 s následujícími věcnými změnami: Vypouští se odkaz na pravidla pro předkládání dokladů podle § 45, neboť ten se aplikuje na základě změny v § 130.

Upřesňuje se, že kvalifikace zařazených dodavatelů se znovu posuzuje pokud zadavatel v využití svého práva vyžadovat aktualizované jednotné evropské osvědčení, v takovém případě se za rozhodný okamžik pro posuzování kvalifikace stanoví okamžik odeslání výzvy, neuplatní se zde § 140 odst. 1.

K USTANOVENÍ § 141 ZÁKONA O ZADÁVÁNÍ VEŘEJNÉ ZAKÁZKY V DYNAMICKÉM NÁKUPNÍM SYSTÉMU

Před zadáním veřejné zakázky v dynamickém nákupním systému zadavatel odešle všem dodavatelům zařazeným do dynamického nákupního systému výzvu k podání nabídky. Byl-li dynamický nákupní systém rozdělen do kategorií, vyzve zadavatel dodavatele, kteří jsou zařazeni v kategorii odpovídající zahajované veřejné zakázce. Výzva k podání nabídek musí obsahovat náležitosti uvedené v příloze č. 6 k tohoto zákona. Výzvu k podání nabídek nelze zaslat před zavedením dynamického nákupního systému.

Lhůta pro podání nabídek nesmí být kratší než 10 dnů od odeslání výzvy k podání nabídek. Zadavatel podle § 4 odst. 1 písm. c) až e) může na základě písemného souhlasu všech dodavatelů zařazených do dynamického nákupního systému nebo do jeho příslušné kategorie tuto lhůtu zkrátit.

Zadavatel oznámí výběr dodavatele s odůvodněním všem dodavatelům zařazeným do dynamického nákupního systému, kteří podali nabídku. Pokud zadavatel nestanovil v zadávacích podmínkách jinak, odešle dodavateli, se kterým má být uzavřena smlouva, výzvu k předložení:

- a) dokladů o jeho kvalifikaci, pokud je již nemá k dispozici; § 122 odst. 4 se použije přiměřeně, nebo
- b) pokud má zadavatel doklady o jeho kvalifikaci k dispozici, písemného čestného prohlášení o tom, že se nezměnily údaje rozhodné pro posouzení splnění kvalifikace, obsažené v těchto dokladech, nebo předložení nových dokladů o kvalifikaci, pokud se rozhodné údaje v těchto dokladech změnily.

Zadavatel zadá veřejnou zakázku v rámci dynamického nákupního systému dodavateli vybranému na základě kritérií uvedených v oznámení o zahájení zadávacího řízení nebo ve výzvě k podání žádosti o účast podle § 58 odst. 5. Tato kritéria mohou být upřesněna ve výzvě k podání nabídek.

Zadavatel může uzavřít smlouvu i před uplynutím lhůty pro podání námitek proti výběru dodavatele nebo před předložением dokladů uvedených v odstavci 3.

Upřesňuje se postup pro uzavírání smluv v dynamickém nákupním systému, jde o transpozici čl. 59 odst. 4 druhý pododstavec směrnice 24/2014/EU. Před uzavřením smlouvy zadavatel vyzve dodavatele s nímž má být uzavřena smlouva k předložení dokladů o jeho kvalifikaci, pokud je již nemá k dispozici.

Bez ohledu na to kdy byly doklady o kvalifikaci předloženy, zadavatel vyžaduje potvrzení aktuálnosti dokladů o kvalifikaci, nebo předložení nových dokladů tehdy, pokud došlo ke změnám údajů rozhodných pro posouzení kvalifikace. Cílem úpravy není stanovit závazné pořadí úkonů před uzavřením smlouvy, je tedy možné, aby výzva k potvrzení aktuálnosti dokladů byla například součástí výzvy k podání nabídek.

Na rozdíl od úpravy v § 122 odst. 3 se nevyžaduje, aby byly předkládány aktuální doklady o základní kvalifikaci.

Od postupu podle nově zavedeného odstavce 3 se zadavatel může odchýlit, pokud v zadávací dokumentaci stanoví jiná pravidla pro ověřování kvalifikace před uzavřením smlouvy. To má umožnit stanovení pružnějších pravidel zejména pro případy dynamických nákupních systémů, u nichž se předpokládá časté uzavírání smluv. Zadavatel by tak mohl například ověřovat aktuálnost kvalifikace u vybraných dodavatelů pouze za určité časové období (např. čtvrtletně), nebo jen na vyžádání zadavatele.

Pro zajištění jistoty dodavatelů je stanovena povinnost zadavatele oznámit dotčenému dodavateli skutečnost, že nebude vyzván z některého z důvodů předvídaných v odstavci 4.

Upřesňuje se také transpozice čl. 34 odst. 6, druhého pododstavce, podle kterého může ve výzvě k podání nabídek dojít k upřesnění kritérií hodnocení.

Zadavateli se umožňuje uzavřít smlouvu i před předložením písemného čestného prohlášení nebo nových dokladů o kvalifikaci na základě výzvy podle odstavce 3, což má umožnit pružnější postup při uzavírání smluv v dynamickém nákupním systému. Zadavatel tak bude například mít možnost v případě častých nákupů stanovit, že kvalifikaci vybraného dodavatele bude ověřovat jednou za 3 měsíce. Zákon mu v takovém případě nebude bránit v mezidobí uzavírat dílčí smlouvy.

K USTANOVENÍ § 211 ZÁKONA O KOMUNIKACI MEZI ZADAVATELEM A DODAVATELI

Komunikace mezi zadavatelem a dodavatelem v zadávacím řízení a při zvláštních postupech podle části šesté probíhá písemně; není-li v tomto zákoně stanoveno jinak, lze použít i ústní komunikaci, je-li obsah v dostatečné míře dokumentován, zejména zápisy, zvukovými nahrávkami nebo souhrny hlavních prvků komunikace. Komunikace mezi zadavatelem a dodavatelem v zadávacím řízení a při zvláštních postupech podle části šesté probíhá písemně; ústní komunikaci může zadavatel požadovat nebo připustit při:

- a) jednání s dodavatelem tam, kde je tento zákon připouští,
- b) prohlídce místa plnění,
- c) provedení kontroly technické kapacity nebo opatření týkajících se zabezpečení jakosti nebo výzkumu podle § 79 odst. 2,
- d) komunikaci s vybraným dodavatelem po odeslání oznámení o výběru, pokud tento zákon nestanoví jinak,
- e) rozhovoru mezi porotou a účastníky soutěže o návrh podle § 148 odst. 6,
- f) při ostatních úkonech, u kterých tento zákon nestanoví jinak a které nemají podstatný vliv na průběh zadávacího řízení nebo zvláštního postupu.

Při použití ústní komunikace podle odstavce 1 zadavatel zajistí, aby obsah komunikace byl v dostatečné míře dokumentován, zejména zápisy, zvukovými nahrávkami nebo souhrny hlavních prvků komunikace.

Při komunikaci podle odstavce 1 mezi zadavatelem a dodavatelem nesmí být narušena důvěrnost nabídek a žádostí o účast a úplnost údajů v nich obsažených. Zadavateli nesmí být umožněn přístup k obsahu nabídek a žádostí o účast před uplynutím lhůty stanovené pro jejich podání.

Písemná komunikace podle odstavce 1 mezi zadavatelem a dodavatelem musí probíhat elektronicky s výjimkou případů, kdy:

- a) použití elektronické komunikace s ohledem na zvláštní povahu veřejné zakázky vyžaduje zvláštní nástroje, zařízení nebo formáty souborů, jež nejsou obecně dostupné nebo podporované obecně dostupnými aplikacemi; za obecně dostupné se nepovažují aplikace

používané k popisu předmětu plnění, které používají formáty souborů, jež nelze zpracovat pomocí žádné jiné aplikace s otevřeným zdrojovým kódem nebo obecně dostupné aplikace, nebo se na ně vztahují komerčně poskytované licence a zadavatel je nemůže zpřístupnit pro stažení nebo používání na dálku,

- b) použití elektronické komunikace vyžaduje zvláštní kancelářské vybavení, které zadavatelé běžně nemají k dispozici,
- c) zadávací podmínky vyžadují předložení vzorků nebo modelů, které nemohou být předloženy za použití elektronické komunikace,
- d) použití jiné než elektronické komunikace je nezbytné z důvodu narušení zabezpečení elektronické komunikace nebo z důvodu ochrany zvláště citlivé povahy informací, přičemž požadovaná úroveň zabezpečení nelze řádně zajistit běžně dostupnými elektronickými nástroji nebo nástroji podle § 103 odst. 3, nebo
- e) jde o komunikaci při uzavírání smlouvy na veřejnou zakázku.

Při elektronické komunikaci v zadávacím řízení, soutěži o návrh a při zadávání veřejných zakázek na základě rámcové dohody nebo v dynamickém nákupním systému poskytne zadavatel dodavatelům k dispozici veškeré informace technické povahy, včetně kódování a šifrování, které jsou nezbytné pro elektronickou komunikaci, zejména pro elektronické podání nabídek a žádostí o účast.

Na komunikaci v mezi zadavatelem a dodavatelem při zadávání veřejné zakázky se neuplatní zákon o službách vytvářejících důvěru pro elektronické transakce. Úkon učiněný prostřednictvím elektronického nástroje se považuje za podepsaný. Nejde-li o komunikaci uskutečňovanou prostřednictvím elektronického nástroje nebo datové schránky, musí být datová zpráva opatřena platným uznávaným elektronickým podpisem, pokud jde o:

- a) výzvu určenou účastníkům zadávacího řízení,
- b) oznámení o výběru dodavatele,
- c) oznámení rozhodnutí o nejvhodnějším návrhu v soutěži o návrh,
- d) oznámení vyloučení účastníka zadávacího řízení.

Při komunikaci uskutečňované prostřednictvím datové schránky je dokument doručen dodáním do datové schránky adresáta.

Z důvodů právní jistoty se upřesňuje, že povinná elektronická komunikace se vztahuje pouze na případy uvedené v odstavci 1, tedy na komunikaci mezi zadavatelem a dodavatelem v zadávacích řízeních a při zvláštních postupech, což je i v souladu s dosavadními výklady tohoto ustanovení.

Z důvodů právní jistoty se upřesňuje, že povinná elektronická komunikace se vztahuje pouze na případy uvedené v odstavci 1, tedy na komunikaci mezi zadavatelem a dodavatelem v zadávacích řízeních a při zvláštních postupech, což je i v souladu s dosavadními výklady tohoto ustanovení.

Doplňuje se výjimka z povinné elektronické komunikace v zadávacím řízení, jejímž předmětem je komunikace při uzavírání smlouvy, tak aby bylo možné smlouvy uzavírat i v listinné podobě, pokud to vyhovuje administrativním postupům zadavatele.

Výjimka se však nevztahuje na doklady předkládané před uzavřením smlouvy podle § 122. Zadavatel zde se však nemusí na základě nového § 122 odstavec 4 trvat na předložení originálů dokumentů, pokud by jejich pořízení v elektronické podobě bylo obtížné či nemožné.

Zpřesňuje se úprava podepisování elektronických dokumentů. Tato problematika byla předmětem odborných diskusí, jejichž výsledkem byl metodický materiál Podepisování elektronických úkonů v zadávacím řízení-viz <http://www.portal-vz.cz/getmedia/5f568192-5f4d-444a-9d-48-ff4ee60501cf/Podepisovani-elektronickych-ukonu-v-zadavacim-rizeni.pdf>. Z důvodu právní jistoty bylo ovšem vhodné provést změny v textu zákona, které budou odrážet závěry uvedené v tomto stanovisku.

Problematiku podepisování elektronických úkonů (dokumentů) při zadávání veřejných zakázek (tedy jak v zadávacích řízeních, tak u veřejných zakázek zadávaných na základě výjimky, včetně veřejných zakázek malého rozsahu) upravuje § 211 odst. 5, který je speciální úpravou oproti pravidlům stanoveným v zákoně č. 297/2016 Sb., o službách vytvářejících důvěru pro elektronické transakce, ve znění pozdějších předpisů.

V případě úkonů vyjmenovaných v § 211 odst. 5 je nezbytné použít uznávaný elektronický podpis (tj. zaručený elektronický podpis založený na kvalifikovaném certifikátu pro elektronický podpis, nebo kvalifikovaný elektronický podpis), ale pouze tehdy, kdy se jedná o komunikace v zadávacím řízení nebo při zvláštním postupu a elektronická komunikace neprobíhá prostřednictvím datové schránky či elektronického nástroje. Pro úkony učiněné datovou schránkou je fikce jejich podpisu stanovena

v § 18 odst. 2 zákona č. 300/2008 Sb., o elektronických úkonech a autorizované konverzi dokumentů. Zavádí se fikce podpisu pro úkony učiněné v elektronickém nástroji.

Upřesňuje se, že podepsaný má být úkon směřující k dodavateli, tedy oznámení o rozhodnutí o nevhodnějším návrhu, nebo oznámení o vyloučení účastníka zadávacího řízení.

K USTANOVENÍ § 216 ZÁKONA O UCHOVÁVÁNÍ DOKUMENTACE O ZADÁVACÍM ŘÍZENÍ

Zadavatel je povinen uchovávat dokumentaci o zadávacím řízení, kterou tvoří všechny dokumenty v listinné nebo elektronické podobě a výstupy z ústní komunikace, jejichž pořízení v průběhu zadávacího řízení, popřípadě po jeho ukončení, vyžaduje tento zákon, včetně úplného znění originálů nabídek všech dodavatelů, a to po dobu 10 let ode dne ukončení zadávacího řízení nebo od změny závazku ze smlouvy na veřejnou zakázku, nestanoví-li jiný právní předpis lhůtu delší.

Zadavatel je povinen pořizovat dokumentaci o zadávacím řízení takovým způsobem, aby byl schopen v případě potřeby doložit dokumentaci k aktuální fázi zadávacího řízení.

Povinnost podle odstavce 1 a povinnost uchovávat dokumenty vztahující se k zadávání veřejné zakázky podle zákona o archivnictví a spisové službě je splněna, v případě:

- a) záznamů o elektronických úkonech provedených certifikovaným elektronickým nástrojem,
- b) dokumentů uveřejněných nebo odeslaných prostřednictvím certifikovaného elektronického nástroje, nebo
- c) dokumentů vložených do certifikovaného elektronického nástroje.

Na zadávání veřejné zakázky na základě rámcové dohody nebo v dynamickém nákupním systému a na soutěž o návrh se pravidla pro uchovávaní dokumentace o zadávacím řízení použijí obdobně.

Účelem ustanovení je podpora používání certifikovaných elektronických nástrojů zavedením fikce řádného uchování dokumentace v případech, kdy zadavatel uveřejňuje dokumenty prostřednictvím

certifikovaného elektronického nástroje (například zadávací dokumentace, výzva k podání nabídek ve zjednodušeném podlimitním řízení) nebo pokud zadavatel či dodavatel odesílají prostřednictvím takového nástroje dokumenty v průběhu zadávacího řízení. Takto uveřejněné či zaslané dokumenty jsou archivovány přímo v elektronickém nástroji a zadavatel není povinen je archivovat znovu mimo elektronický nástroj. Certifikovaný elektronický nástroj lze rovněž využívat i k uchování jiných částí dokumentace o zadávacím řízení než které jsou jeho prostřednictvím uveřejňovány či odesílány (například zápis z jednání hodnotící komise, nebo dokumenty zaslané dodavatelem jinak než prostřednictvím elektronického nástroje, například datovou schránkou). V takovém případě rovněž platí fikce jejich řádného uchování.

Tato fikce platí rovněž pro povinnost archivace podle Zákona o archivnictví a spisové službě, neboť ustanovení § 216 představuje k tomuto zákonu zvláštní úpravu. Z věcného pohledu přitom certifikované elektronické nástroje prokazatelně zajišťují, že dokumenty jsou uchovávány v nezměněné podobě. Fikce řádné archivace ve vztahu k zákonu o archivnictví platí nejenom pro dokumentaci o zadávacím řízení, ale také pro dokumentaci vztahující se k veřejným zakázkám zadávaným na základě výjimek, včetně veřejných zakázek malého rozsahu.

Povinnost archivace je také splněna v případě záznamů o elektronických úkonech provedených certifikovaným elektronickým nástrojem.

Zadavatel používající certifikovaný elektronický nástroj je tak v komfortní situaci, kdy je řádná archivace presumována zákonem a zadavatel nemusí řádnost archivace prokazovat a neneset riziko případné ztráty dat vzniklé při provozu elektronického nástroje. Nový odstavec 3 nevylučuje používání necertifikovaných nástrojů, ale u těch může být řádnost archivace napadána a zadavatel nese riziko ztráty dat.

Ustanovení nového odstavce 3 také neznamená, že by ukládání dokumentů nemohl zadavatel provádět jiným způsobem, ale v takovém případě se nemůže odvolávat na právní fikci zde uvedenou. Účelem nového odstavce tedy není to, že by zadavatel nemohl dokumenty ukládat jinak než prostřednictvím certifikovaného elektronického nástroje, ale pokud tak učiní je v horší důkazní situaci.

K USTANOVENÍ § 219 ZÁKONA O UVEŘEJŇOVÁNÍ SMLOUVY A SKUTEČNĚ UHRAZENÉ CENY

Veřejný zadavatel uveřejní na profilu zadavatele smlouvu uzavřenou na veřejnou zakázku včetně všech jejích změn a dodatků, a to do 15 dnů od jejich uzavření nebo od konce každého čtvrtletí v případě veřejných zakázek zadávaných na základě rámcové dohody nebo v dynamickém nákupním systému. To neplatí pro:

- a) smlouvu na veřejnou zakázku, jejíž cena nepřesáhne 500 000 Kč bez daně z přidané hodnoty,
- b) smlouvu na veřejnou zakázku, u které veřejný zadavatel postupoval v souladu s § 29 písm. a) až c) a písm. l) bod 2, § 30 písm. d) nebo § 191 odst. 2 písm. e), nebo
- c) zadavatele, který má povinnost uveřejňovat smlouvy v registru smluv podle zákona o registru smluv nebo na smlouvy, u nichž je zákonem o registru smluv stanovena výjimka z této povinnosti.

Veřejný zadavatel uveřejní na profilu zadavatele rámcovou dohodu do 15 dnů od jejího uzavření.

Veřejný zadavatel uveřejní nejpozději do 3 měsíců od splnění smlouvy na profilu zadavatele výši skutečně uhrazené ceny za plnění smlouvy, na kterou se vztahuje povinnost uveřejnění podle odstavce 1. U smlouvy, jejíž doba plnění přesahuje 1 rok, uveřejní veřejný zadavatel nejpozději do 31. března následujícího kalendářního roku cenu za plnění smlouvy v předchozím kalendářním roce.

Strukturu údajů pro uveřejnění výše skutečně uhrazené ceny za plnění veřejné zakázky a podrobnosti uveřejnění smlouvy uzavřené na veřejnou zakázku stanoví vyhláškou Ministerstvo pro místní rozvoj.

Vyjasňuje se vztah mezi uveřejňovací povinností podle zákona o zadávání veřejných zakázek a uveřejňování smluv podle zákona o registru smluv. Prioritní je uveřejňování podle zákona o registru smluv a uveřejňovací povinnost podle zákona o zadávání veřejných zakázek dopadá pouze na ty zadavatele, kteří v registru smluv své smlouvy neuveřejňují. Povinnost uveřejňovat podle zákona o zadávání veřejných zakázek nemají také zadavatelé, na které by dopadala některá z výjimek uveřejňování smluv uvedených v § 3 zákona o registru smluv. Nebylo by totiž logické,

aby v případě legitimní výjimky z uveřejňovací povinnosti v registru smluv nastupovala povinnost uveřejnění podle zákona o veřejných zakázkách.

K USTANOVENÍ § 252 ZÁKONA O VYJÁDŘENÍ ZADAVATELE K OBDRŽENÉMU NÁVRHU

Zadavatel je povinen doručit Úřadu své vyjádření k obdrženému návrhu do 10 dnů od jeho doručení. Společně s tímto vyjádřením zašle Úřadu dokumentaci o zadávacím řízení nebo soutěži o návrh, nebo zajistí Úřadu přístup k této dokumentaci uložené v certifikovaném elektronickém nástroji.

Lhůta pro vydání rozhodnutí Úřadu počíná běžet od okamžiku doručení vyjádření zadavatele a dokumentace o zadávacím řízení nebo soutěži o návrh, popřípadě kopie smlouvy na veřejnou zakázku. Lhůta pro vydání rozhodnutí však nezačne běžet dříve, než dojde k doplnění obecných náležitostí návrhu, označení zadavatele v návrhu a uvedení v návrhu, čeho se navrhovatel domáhá.

Vyjádření zadavatele k obdrženému návrhu a další podání, zadávací dokumentaci vyjma netextové části zadávací dokumentace nebo soutěže o návrh, je zadavatel povinen odeslat Úřadu výhradně prostřednictvím datové schránky nebo jako datovou zprávu podepsanou uznávaným elektronickým podpisem. Návrh a další podání je navrhovatel povinen odeslat Úřadu výhradně prostřednictvím datové schránky nebo jako datovou zprávu podepsanou uznávaným elektronickým podpisem. Další účastníci řízení jsou povinni odeslat Úřadu svá podání výhradně prostřednictvím datové schránky nebo jako datovou zprávu podepsanou uznávaným elektronickým podpisem.

Části dokumentace o zadávacím řízení nebo soutěži o návrh neuvedené v odstavci 3 a netextovou část zadávací dokumentace nebo soutěže o návrh je zadavatel povinen odeslat Úřadu v listinné podobě, prostřednictvím datové schránky nebo jako datovou zprávu podepsanou uznávaným elektronickým podpisem.

Z důvodu snížení administrativní náročnosti se umožňuje nahradit zaslání dokumentace o zadávacím řízení nebo soutěži o návrh zpřístupněním této dokumentace v certifikovaném elektronickém nástroji. Pokud

však zadavatel v certifikovaném elektronickém nástroji dokumentaci uloženou nemá, nebo ji Úřadu nezpřístupní, zůstává mu nadále povinnost tuto dokumentaci Úřadu zaslat podle pravidel uvedených v dalších dostavcích.

ZÁVĚR

Předložením návrhu novely zákona splní Česká republika zadání Evropské komise. V rámci legislativního procesu může přitom dojít k drobným úpravám. Dnešní pojednání může však přispět k přípravě adresátů předpisu (mj. i přípravou jejich interních předpisů a postupů) a k seznámení se s důvody změn.

POUŽITÁ LITERATURA

1. GRULICH, T. Vybrané problémy nové právní úpravy zadávání veřejných zakázek. In: *Právní rozhledy* č. 20/2016.
2. JANEČKOVÁ, E. Zveřejňování smluv podle zákona o registru smluv. In: *Daně a právo v praxi*, č. 2/2016.
3. JANKŮ, M. a K. MAREK, Rozhodčí řízení podle Řádu Rozhodčího soudu při HK ČR a AK ČR (u smluv uzavřených u veřejných zakázek). In: *Veřejné zakázky a PPP projekty*, č. 1/2016.
4. JELÍNEK, K. Hodnotící kritéria veřejných zakázek na právní služby v kontextu nového zákona o zadávání veřejných zakázek. In: *Soukromé právo*, č. 11/2016.
5. JURČÍK, R. *Právní úprava veřejných zakázek a koncesních smluv*, In JANKŮ, M. *Základy práva pro posluchače neprávnických fakult*. Praha: C. H. Beck, 2016.
6. KRČ, R. a P. DOVOLIL, *Jak uspět při výběrovém řízení*. Praha: Leges, 2017.
7. MACEK, I.; DERKOVÁ, R.; BARTOŇ, D. a kol. *Zákon o zadávání veřejných zakázek*. Praha: Leges, 2017.
8. PLÍVA, S. *Obchodní závazkové vztahy*. Praha: ASPI, 2006.
9. ŘÍČNÝ, D. a E. MAREČKOVÁ, Zjednodušené podlimitní řízení podle nového zákona o veřejných zakázkách. In: *Veřejné zakázky*, č. 4/2015.
10. SLOBODNÍKOVÁ, M. Zelené verejné obstarávanie. In: *Verejné obstarávanie – právo a prax*, 1/2017.

11. TKÁČ, J. a M. GRIGA, *Zákon o veřejnom obstarávaní, Veľký komentár*. Wolters Kluwer, 2016.
12. TLUSTOŠOVÁ, K. Nová právní úprava veřejných zakázek. In: *Soukromé právo*, č. 10/2016.

KONTAKT

prof. JUDr. Karel Marek, CSc.
Katedra občanského a pracovního práva
Fakulta právních a správních studií
Vysoká škola finanční a správní Praha
e-mail: k.marek@centrum.cz

VÝZNAM OCHRANY A STAROSTLIVOSTI O LESY PRE ZDRAVIE ĽUDSKEJ POPULÁCIE V SLOVENSKEJ REPUBLIKE

THE IMPORTANCE OF PROTECTION AND CARE OF FORESTS FOR THE HEALTH OF THE HUMAN POPULATION IN THE SLOVAK REPUBLIC

**Kristína Králiková
Petra Andorová**

Abstrakt

Príspevok svoju pozornosť upriamuje na problematiku starostlivosti lesov v Slovenskej republike zo strany štátu do roku 2020. Detailnejšie sa orientuje na charakteristiku lesov, ich kategorizáciu a jej dôvody, starostlivosť a priznanú ochranu zo strany príslušných inštitúcií na platforme aktuálnej platnej právnej úpravy tejto problematiky v Slovenskej republike. Prezentuje dôvody významu stále viac exponovanejšieho problému ochrany lesov nielen na našom území, ale aj vo svete. Zameriava sa na čo najuspokojivejšie predloženie riešenia problematiky predchádzania nežiadúceho správania sa a eliminácie realizovania nevhodných činností človeka s ich potenciálnym negatívnym a často nezvratným následkom. Zaoberá sa aj jednotlivými štátnymi inštitúciami aplikujúcimi a realizujúcimi rozhodne jednoznačný verejný záujem týkajúci sa ochrany lesov v našom štáte. Cieľom príspevku je kategoricky prezentovať dôležitosť významu lesa pre súčasný a aj budúci priaznivý a zdravý vývoj života človeka a existencie našej planéty v podobe ako ju poznáme dnes. V závere na základe analýzy príspevok prezentuje odporúčania de lege ferenda.

Kľúčové slová

les, právo, nevyožiteľnosť práva, ochrana, prevencia

Abstract

The article draws its attention to the issue of forest management in the Slovak Republic by the state by 2020. It focuses in more detail on the characteristics of forests, their categorization and its reasons, care and granted protection

by the relevant institutions on the platform of the current legislation in force in the Slovak Republic. It presents the reasons for the importance of the increasingly exposed problem of forest protection not only in our territory, but in the world. It focuses on the most satisfactory presentation of the solution to the problem of preventing undesirable behavior and eliminating the implementation of inappropriate human activities with their potential negative and often irreversible consequences. It also deals with individual state institutions applying and implementing a clear public interest regarding the protection of forests in our state. The aim of the paper is to categorically present the importance of the importance of the forest for the current and future favorable and healthy development of human life and the existence of our planet in the form as we know it today. Finally, based on the analysis, the paper presents the recommendations *de lege ferenda*.

Keywords:

forest, law, law enforcement, protection, prevention

ÚVOD

V súčasnej dobe stále narastajúceho počtu obyvateľov planéty Zem, je zabezpečenie dostatočnej resp. želateľnej kvality životného prostredia¹ jedným z rozhodujúcich faktorov ovplyvňujúcich zdravie a život človeka, ako aj kvality a funkčnosti celého ekosystému na svete. Pritom máme na pamäti aj s tým súvisiace potenciálne fatálne následky pre všetky živé organizmy včítane ľudskej populácie. Z tohto dôvodu je problematika zaisťovania trvalo udržateľnej kvality životného prostredia určite najdôležitejšou úlohou celého ľudstva dnes, a aj v najbližšej budúcnosti. Je však dôležité jednoznačné a jednohlasné uvedomenie a konanie ľudskej populácie, pretože ľudská tendencia ignorovania, nerešpektovania alebo tiež obmedzovania a znižovania parametrov garantujúcich tieto proekologické procesy môže byť pre existenciu ľudstva v konečnom dôsledku naozaj osudová. Proklamácie, že zhoršovanie kvality životného prostredia je spôsobované prirodzeným spôsobom, resp. prírodnými a prirodzenými faktormi, je už dávno prežitkom. Nakoniec nám príroda zatiaľ vždy dokázala, že sa vie

¹ KRÁLIKOVÁ, K. Životné prostredie v globalizujúcej sa európskej spoločnosti. In: *Európska únia 2019/2020 – poučenia a možnosti pre európske národy*. Nekonferenčný zborník vedeckých prác. 1. vyd. Brno: MSD, 2019, s. 87 a n.

s negatívnymi prírodnými faktormi sama vyrovnáť a zregenerovať v relatívne krátkom čase, čo dokazuje realita života. Čo nám ale tiež dokazuje realita je, že sa príroda vie ťažšie vyrovnáť s negatívnymi zásahmi človeka do jej „organizmu“. Vyrovná sa, ale doba na regeneráciu je niekoľkonásobne dlhšia. Uvedenie si kompetentných inštitútov a orgánov, že v najväčšej miere škodia kvalite životného prostredia najmä neprirodzené a neprirodzené zásahy, resp. negatívne antropogénne, umelo vytvárané činnosti človeka, je vo finálnej fáze pred nezvratnosťou práve ich nečinnosti. Sú to v súčasnosti predovšetkým tie zásahy, ktoré sú považované laickou aj odbornou verejnosťou za jednoznačne rozhodujúcu príčinu stále markantnejšieho zhoršovania kvality životného prostredia s trvalými následkami pre väčšinu živých organizmov, napr. nebezpečné nakladanie resp. nenakladanie s odpadom², nekontrolované a neobmedzované stavebné činnosti³, nekontrolované a prísne nesankcionované prekračovanie povolených hodnôt pre škodlivé zložky v životnom prostredí⁴, tiež nekontrolovaný a prísne nesankcionovaný výrub stromov⁵ a obrovských lesných plôch⁶, príliš nízko alebo vôbec nesankcionované týranie alebo zabíjanie zvierat⁷ atď. V dôsledku týchto a mnohých ďalších vzrastajúcich nepriaznivých javov v správaní voči životnému prostrediu je problematika zabezpečenia akceptovateľnej kvality životného prostredia stále frekventovanejšou medzinárodnou témou, pertraktovanou dôsledne v okruhu odbornej, ale i čoraz

² K tomu pozri: <https://www.minzp.sk/tlacovy-servis/tlacove-spravy/tlacove-spravy-2016/tlacove-spravy-marec-2016/inspektori-zivotneho-prostredia-vlani-ulozili-pokuty-za-takmer-790-tisic-eur.html> alebo <https://plus7dni.pluska.sk/domov/nebezpecne-smetisko-skladku-upravili-3-miliony-je-toxicka-este-viac-ako-predtym>

³ K tomu pozri: https://www.tvnoviny.sk/domace/1989739_v-okoli-domasi-zacali-odstranovat-takmer-tristo-ciernych-stavieb alebo <https://ekonomika.pravda.sk/ludia/clanok/537412-definitivny-koniec-ciernych-stavieb-mozno-o-dva-roky/>

⁴ K tomu pozri: <https://www.enviroportal.sk/uploads/report/8142.pdf> alebo <https://ekonomika.pravda.sk/ekologia/clanok/539190-sud-oslobodil-nominantov-sns-predaj-emisii-nebol-trestny/>

⁵ K tomu pozri: <http://www.minv.sk/?aktuality-presov&sprava=neopravneny-vyrub-stromov>

⁶ K tomu pozri: https://www.tvnoviny.sk/exkluzivne/1871983_lesoochranar-juraj-lukac-nelegalny-vyrub-stromov-sa-deje-s-pozehnanim-tohto-systemu

⁷ K tomu pozri: <https://spravy.pravda.sk/domace/clanok/464114-vzacne-vtaky-boli-otravene-jed-ohrozuje-aj-cloveka/> alebo <https://dennikn.sk/754899/policia-s-ochranarmi-chytili-travicov-dravcov-jeden-chova-holuby/>

širšej laickej verejnosti. Žiaľ, aj keď na medzinárodnej i na vnútroštátnej úrovni je legislatíva⁸ týkajúca sa tejto oblasti dostatočne vymedzená pre jej aplikáciu i konečnú realizáciu, nedostatkom sa už dlhodobo ukazuje jej nevykonalnosť⁹ a to aj z pohľadu verejného záujmu, svetového ako aj vnútroštátneho. *Nevykonalnosť práva* je na dennodennom poriadku vo všetkých oblastiach spoločnosti a to nielen na domácom poli, ale tiež celosvetovo. Ide pritom len o „obyčajné“ striktné dodržiavanie pravidiel, ako príkazov, tak aj zákazov, ktoré si spoločnosť stanovila sama a sú alebo by mali byť vymedzené v každom právnom poriadku. Pri ich nedodržaní alebo nedodržiavaní štát využíva konkrétne mechanizmy vytvárajúce podmienky pre ich dodržiavanie alebo mechanizmy zabezpečujúce primerané sankcionovanie takéhoto konania resp. nekonania. Tieto mechanizmy sú zároveň závislé na fungovaní konkrétnych orgánov a inštitúcií, ktoré vykonávajú potrebné kroky pre ich rešpektovanie a vynútiteľnosť. Práve z tohto dôvodu by mala byť v súčasnosti cieľom inovovania medzinárodnej, európskej i národnej právnej úpravy snaha o zabezpečenie jednoduchšej, bezprietáhovej, efektívnej vynútiteľnosti práva v oblasti zabezpečenia priaznivého životného prostredia pre všetkých ľudí bez rozdielu. Aj celosvetovo je v poslednom období cítiť väčší dopyt po riadnom uplatňovaní a presadzovaní pravidiel a v tomto ohľade je realizovanie donucovacej funkcie štátu ukladaním účinných, primeraných, preventívnych a odraďujúcich sankcií v súlade s požiadavkami európskej smernice 2008/99/ES o ochrane životného prostredia prostredníctvom trestného práva¹⁰.

Ďalším problémom z pohľadu ochrany verejného záujmu sa ukazuje, že aj napriek mnohým odborným medzinárodným aj národným stretnutiam¹¹ venovaným tejto oblasti, nie je realizácia práva zameraného práve na ochranu životného prostredia v praxi už tak jednoznačne spoločensky citelná. Pritom na takéto stretnutia sú vynakladané nemalé finančné a materiálne zdroje, ktoré sú poskytované aj zo spoločných

⁸ KRÁLIKOVÁ, K. – ANDOROVÁ, P. a kol. *Právo životného prostredia. Vybrané kapitoly*. Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave, 2019, s. 28 a n. a s. 55 a n.

⁹ K tomu pozri: https://www.ja-sr.sk/files/zaverecna_studia_APVV_2010_portal.pdf

¹⁰ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/sk/TXT/?uri=CELEX%3A32008L0099>

¹¹ K tomu pozri: <https://www.mpsr.sk/environmentalne-riziko-naliehava-potreba-harmonizacie/753-40-753-12828/> alebo <https://www.enviroportal.sk/spravy/workshopy>

resp. verejných zdrojov. To má následne tiež nepriamy súvis s permanentným narúšaním stability spoločnosti a teda jej imaginárnej rovnováhy, a zároveň s neustálym a nebezpečným ohrožovaním právom chránených záujmov celej spoločnosti a to aj svetovej¹². Takéto kulisy vytvárajú tiež podmienky pre ďalšie negatívne javy v tejto oblasti¹³ ako napr. nárast korupcie¹⁴, nepotizmu¹⁵, klientelizmu¹⁶, obštrukcií¹⁷, straty nezávislosti pri rozhodovaní, lobbingu¹⁸ atď. Spomínané a aj ďalšie negatívne javy narastajú ba až „kvitnú“ v súvislosti s neriešenou situáciou nevyožiteľnosti práva v tejto oblasti. A to aj napriek, podľa nášho názoru, dostatočne legislatívne podchytenej základni, ktorá vyplýva aj z existencie množstva aktuálnych tuzemských právnych predpisov interdisciplinárnej proveniencie.

Uvedomenie si, že problematika zabezpečovania zdravého a pre človeka a ostatné živé organizmy vhodného životného prostredia, má strategický charakter v dnešnej dobe a je teda primárnou. Je totiž jednoznačne problémom dotýkajúcim sa a týkajúcim sa všetkých zložiek a štruktúr spoločnosti. A to vrátane mocenských, nevynímajúc bezpečnostné zložky¹⁹. Práve ich kompetencie je potrebné vo väčšej miere pozitívne medializovať pre zvýšenie preventívneho účinku voči antropogénnym škodcom a pokúsiť sa ich významnejšie využívať v praxi na tomto úseku²⁰. Dôležité

¹² K tomu pozri: <https://dennikn.sk/1452624/toto-je-nova-generacia-maju-patnast-naozaj-sa-boja-ze-zemegula-to-neprezije/> alebo <https://noizz.aktuality.sk/enviro/pochody-za-zivotne-prostredie-si-vsima-ju-na-celom-svete/9yqjyck>

¹³ K tomu pozri: https://www.minzp.sk/files/odbor-krizoveho-riadenia/sizp_protikorupcny-program.pdf

¹⁴ K tomu pozri: <https://bratislava.sme.sk/c/22265826/bratislavsky-developer-priznal-korupciu.html>

¹⁵ K tomu pozri: <https://www.aktuality.sk/clanok/240165/dalsie-rodinkarstvo-vo-vladnom-smere-u-vladimira-macaska-pracuju-jeho-blizki/>

¹⁶ K tomu pozri: <https://svet.sme.sk/c/1798946/pridelovanie-eurodotacii-ovladol-klientelizmus.html>

¹⁷ K tomu pozri: <https://bratislava.sme.sk/c/20376643/vystavbu-v-raci-zdrzuju-obstrukcie-tvrdi-investor.html>

¹⁸ K tomu pozri: https://www.mzv.sk/documents/10182/11845/Lobing_v_EU.pdf/060d39b6-f411-4ad1-9400-a748a30dc696

¹⁹ K tomu pozri: <https://www.webnoviny.sk/nasvidiek/na-slovensku-vznikne-specialna-enviropolicia/>

²⁰ K tomu pozri: <https://www.teraz.sk/slovensko/m-kern-enviropolicia-minuly-rok-rie/448349-clanok.html>

je samozrejme upriamiť sa na odbornú spoluprácu v oblasti vymožitelnosti práva so všetkými dotknutými zložkami tak, aby sa nevymožitelnosť práva, tak negatívny faktor pôsobiaci na verejnú mienku a na nenapĺňanie verejného záujmu v tomto smere, čo najrýchlejšie vymazávala z povedomia verejnosti.²¹

1. LESY A ICH KATEGORIZÁCIA

Lesy pokrývali ešte pred osídlením nášho územia približne 95 % celkovej plochy. Postupné odlesňovanie príchodom človeka do oblasti Západných Karpát vyvrcholilo v 16. – 17. storočí. Výmera lesov sa na prelome 19. – 20. storočia postupne začala zvyšovať. V súčasnosti majú najnižší počet lesných oblastí nížiny a urbanisticky využívané lokality. Vyššiu lesnatosť vykazujú predovšetkým horské oblasti Slovenska. Z rozlohy Slovenskej republiky (ďalej len SR), t. j. 4 903 397 ha zaberajú lesy celkovo 2 006 939 ha²². Celková výmera lesov Európy je 1 040 mil. ha. SR je na 6. mieste so 42 %²³ zalesnenej plochy v rámci Európy. Z celkovej výmery lesov sveta, t. j. 3 870 mil ha sa na Slovensku nachádza 1,27 % lesov²⁴.

Špecializovaná agentúra Organizácie spojených národov tzv. Organizácia pre výživu a poľnohospodárstvo (Food and Agriculture Organization – FAO)²⁵ definuje *les* širokospektrálne ako územie s korunovou strechou viac ako 10 % a s rozlohou viac ako 0,5 ha. Stromy by mali siahať minimálne do výšky 5 m. Okrem toho lesom označuje aj ostatnú lesnú krajinu, ktorú špecifikuje ako „riedkolesie“, územie porastené krovínami

²¹ K tomu pozri: <https://viaiuris.sk/wp-content/uploads/2019/12/2019-VI-Zbornik-PDF.pdf>

²² K tomu pozri: <http://www.forestportal.sk/lesne-hospodarstvo/informacie-o-lesoch/zakladne-informacie-o-lesoch/Pages/vymera-lesov-na-slovensku.aspx>

²³ K tomu pozri: <http://www.forestportal.sk/lesne-hospodarstvo/informacie-o-lesoch/zakladne-informacie-o-lesoch/Pages/vymera-lesov-europy.aspx>

²⁴ K tomu pozri: <http://www.forestportal.sk/lesne-hospodarstvo/informacie-o-lesoch/zakladne-informacie-o-lesoch/Pages/vymera-lesov-sveta.aspx>

²⁵ Cieľom FAO je zabezpečenie dostatku potravy a pitnej vody primárne rozvojovým krajinám. Jej snahy sú okrem iného smerované do oblasti obmedzovania zaberania lesnej pôdy a s tým súvisiacej erózie pôdy.

a krajinu vytváranú postupnou kultiváciou,²⁶čo u nás nezahŕňame do tohto pojmu.

Podľa viacerých ekologických definícií termínom *les* v SR označujeme na určitej spravidla rozsiahlej ploche, resp. *lesnom pozemku*²⁷ existujúce zoskupenie, zostavu alebo spoločenstvo jednotlivých a zároveň rôznych rastlinných a živočíšnych druhov organizmov predovšetkým stromov, krov, bylín, húb, živočíchov, mikroorganizmov. Tieto súčasne žijú na tejto ploche, pod jej povrchom, ale aj na povrchu pôdy pozemku, pričom vytvárajú medzi sebou vzájomné a súvisiace resp. závislé vzťahy. V odbornej literatúre sa stretáme s rôznymi definíciami lesa, napr. vo všeobecnosti ide o porast, ktorého stromy dosahujú výšku aspoň 5 metrov a zápoje korún stromov aspoň 25 %²⁸ alebo tiež s definíciou, kedy ide o ekosystém, ktorého rás určujú predovšetkým dreviny²⁹ atď. Z ekologického odborného pohľadu sa les líši od iných typov vegetácie predovšetkým základnou určujúcou zložkou, ktorou sú stromovité druhy rastlín. Tie zároveň určujú jeho špecifické, jedinečné vlastnosti. Ekológovia pritom ďalej rozlišujú 4 základné stavy lesa a to zápojný les (charakterizuje ho uzatvorený priestor pod korunovou vrstvou s porastovou mikroklimou líšiaca sa od klímy voľného priestoru mimo tohto priestoru), prízemnú neuzatvorenú vegetáciu, ktorú v súčasnosti slovenskí odborníci nepovažujú za lesný biotop (charakterizuje ju mikroklima blížiac sa holej ploche, ktorá sa môže vyskytovať v areáli lesa), čiastočne zapojený les (charakteristický aktívnym povrchom rozdeleným medzi koruny stromov bez typickej porastovej mikroklimy) a etážový les (charakteristický aktívnym povrchom rozdeleným

²⁶ K tomu pozri: <http://www.fao.org/3/ad665e/ad665e06.htm>

²⁷ Lesný pozemok je pozemok s lesným porastom alebo bez (napr. slúžiaci na vykonávanie lesného hospodárenia – lesné cesty, zväžnice, a pod.), pozemok dočasne bez lesných porastov pri ich obnove alebo po ťažbe, pozemok, na ktorom je zriadená lesná škôlka alebo semenný sad, alebo pozemok dočasne vyňatý z plnenia funkcie lesov alebo obmedzený využitím funkcie lesa na ňom, tiež pozemok vyhlásený za lesný pozemok alebo na ktorom boli lesné porasty odstránené protiprávnym konaním.

²⁸ <http://ecoheromagazine.com/odlesnovanie/>

²⁹ <http://www.forestportal.sk/lesne-hospodarstvo/hospodarska-uprava-lesov/Stranky/terminologicky-slovník-hul.aspx>

medzi niekoľko etáží, vrstiev buď prerušovaným horizontálnym zápojom alebo jednou zvlnenou úrovňou).³⁰

Administratívno-právny pohľad definuje les ako „...ekosystém, ktorý tvorí lesný pozemok s lesným porastom a faktormi jeho vzdušného prostredia, organizmy a pôda s jej hydrologickým a vzdušným režimom“³¹. Zákon ďalej v texte používa miesto základného pojmu „les“, termín „lesný pozemok“. Je to pravdepodobne predovšetkým z dôvodu zjednotenia terminológie v súvislosti s evidenciou lesov resp. lesných pozemkov orgánmi štátnej správy lesného hospodárstva³², ktorý zároveň vedie evidenciu lesných pozemkov a porastov prostredníctvom informačného systému lesného hospodárstva³³ a v súvislosti s katastrom nehnuteľností.³⁴

Lesy sa využívajú, okrem *hospodárskeho účelu*, aj na *rekreačné účely*. Majú pre spoločnosť významnú ekonomickú hodnotu a rovnako spoločenskú hodnotu. Lesy však môžeme klasifikovať aj na základe iných uhlov pohľadu, napr. vlastníckych vzťahov (napr. štát, mestá, obce, cirkev, právnické osoby, fyzické osoby ale aj neznámi vlastníci, pričom viac ako 40 % z celkovej výmery lesov má štát), veku lesa (lesy rozdeľujeme do 15 vekových stupňov, pričom 1 stupeň predstavuje 10 rokov³⁵), poslania a spoločenských záujmov, rozdielne a účelovo. Môžeme ich rozdeliť napr. z hľadiska ich funkcie pre človeka:

- **Produkčná funkcia** – Les má prioritne funkčný význam pre produkciu dreva k tvorbe resp. výrobe produktov, ktoré sú následne predmetom obchodu, najbližšie desaťročie je plánované podľa dostupných informácií ročne vyťažiť v Slovenskej republike 6–6,5 mil.m³ dreva. Les

³⁰ ZLATNÍK, A. *Lesnícká fytoecologie*. Praha: Státní zemědělské nakladatelství, 1978, s. 21 a n.

³¹ Zákon č. 326/2005 Z. z. Zákon o lesoch.

³² Evidencia lesných pozemkov a porastov sú zaznamenané údaje vedené orgánom štátnej správy lesného hospodárstva na základe návrhu na zápis obhospodarovateľa lesa, na základe oznámenia alebo ak sa orgán štátnej správy dozvie o skutočnosti.

³³ Zákon o lesoch § 45.

³⁴ Zákon o lesoch § 4.

³⁵ <http://www.forestportal.sk/lesne-hospodarstvo/informacie-o-lesoch/zakladne-informacie-o-lesoch/Pages/rozdelenie-lesov.aspx>

tiež človeku ponúka iné lesné produkty napr. lesné plody, semená, huby, liečivé a dekoratívne rastliny, vianočné stromčeky, čačinu, prútie, zverinu, med.

- **Ochranná funkcia** – Schopnosť lesných porastov ochrániť iné zložky prostredia (najmä živé organizmy), ale aj napr. pôdu pred vodnou a veternou eróziou, zosuvmi pôdy, snehovými závejmi a jazykmi, lavínami, ochrana brehov vodných tokov a nádrží. Ochrňuje zároveň životné prostredie pred suchom resp. udržiava a reguluje vodu v prírode. Ovplyvňuje aj zloženie vzduchu, prečisťuje, reguluje teplotu, vlhkosť, prúdenie vzduchu a ovplyvňuje pozitívne stav klímy.
- **Sociálno-ekonomická funkcia** – Poskytuje pre spoločnosť priestor využívaný napr. na liečbu, rekreáciu, oddych, šport, lov, výchovu atď.

V zákone o lesoch sú lesné pozemky roztriedené a sú za také aj vyhlásené³⁶ z hľadiska ich účelu vyplývajúceho z prírodných a prirodzených podmienok na:

1. ochranné lesy,
2. lesy osobitného určenia,
3. hospodárske lesy.

OCHRANNÉ LESY

Lesy sa do kategórie *ochranné lesy* zaraďujú podľa konkrétnych charakteristík resp. prírodných podmienok, ktoré musia spĺňať v jednotlivých dielcoch³⁷. Tieto lesy sa udržiavajú resp. obhospodarujú takým výnimčným spôsobom, aby plnili účel, na ktorý boli vyhlásené teda prioritne ochranu. Vyhlasuje ich orgán štátnej správy lesného hospodárstva rozhodnutím o schválení programu starostlivosti o lesy³⁸ a to na návrh vyhotoviteľa programu starostlivosti alebo rozhodnutím o zmene programu

³⁶ podľa vyhlášky MP SR č. 453/2006 Z.z. o hospodárskej úprave lesov a ochrane lesa sa kategorizácia ochranných lesov vyhlasuje na základe posúdenia podmienok a charakteru stanovišťa a na základe lesných typov podľa lesných vegetačných stupňov

³⁷ Dielec je základnou jednotkou na zisťovanie stavu lesa, plánovanie, evidenciu a kontrolu hospodárenia. Zákon o lesoch.

³⁸ Program starostlivosti o lesy je nástrojom štátu, vlastníka, správcu a obhospodarovateľa lesa slúžiacim na trvalo udržateľné obhospodarovanie lesov. Vyhotovuje sa pre všetky lesné pozemky na území Slovenskej republiky, pričom náklady znáša štát.

starostlivosti o lesy na dobu platnosti tohto programu, ktorý je spravidla na desať rokov. Tieto porasty bývajú neoficiálne považované ochrancami prírody za akési prírodné rezervácie. Potrebné zásahy do týchto porastov bývajú výnimočne najmä z dôvodu nepriaznivých zmien životného prostredia, nevhodnej štruktúry, drevinového zloženia.

Ochranné lesy sa ďalej členia na subkategórie, ktoré sa vyhlasujú na základe posúdenia podmienok a charakteru stanovišťa, tiež na základe lesných typov podľa vegetačných stupňov³⁹. Sú to charakteristické pásy vegetácie v určitých nadmorských výškach.

LESNÉ VEGETAČNÉ STUPNE

Lesný vegetačný stupeň		Orientačné údaje			
Číslo	Slovný opis	Nadmorská výška (v m n. m.)	Suma ročných zrážok (v mm)	Vegetačné obdobie (v dňoch)	Priemerná ročná teplota (v °C)
1.	Dubový	300 a menej	600 a menej	180	8,5 a viac
2.	Bukovo-dubový	200 – 500	600 – 700	165 – 180	6,0 – 8,5
3.	Dubovo-bukový	300 – 700	700 – 800	150 – 165	5,5 – 7,5
4.	Bukový	400 – 800	800 – 900	130 – 160	5,0 – 7,0
5.	Jedľovo-bukový	500 – 1000	900 – 1050	110 – 130	4,5 – 6,5
6.	Smrekovo-bukovo-jedľový	900 – 1300	1000 – 1300	90 – 120	3,5 – 5,0
7.	Smrekový	1250 – 1550	1100 – 1600	70 – 100	2,0 – 4,0
8.	Kosodrevinový	1500 a viac	1500 a viac	60 a menej	2,5 a menej

Zdroj: Vyhláška MP SR č 453/2006 Z. z.

Ochranné lesy zahŕňajú predovšetkým podkategóriu lesov nachádzajúcich sa na mimoriadne nepriaznivých prírodných stanovištiach, napr. na

³⁹ Lesy sú v rôznych nadmorských výškach a nie sú rovnakého zloženia. Z tohto dôvodu rozlišujeme v Slovenskej republike 8 lesných vegetačných stupňov. Bližšie <http://www.forestportal.sk/les-pre-verejnost/o-lesoch-pre-verejnost/Stranky/lesne-vegetacne-stupne.aspx>

sutinách, stržiach, strmých svahoch, rašeliniskách, mokradiach atď., resp. sú charakterizované konkrétnymi lesnými typmi:

LESY NA MIMORIADNE NEPRIAZNIVÝCH STANOVIŠTIACH

Názov lesného typu	Limitujúce podmienky na zaradenie do kategórie H
Dúbrava obmedzeného vzrastu	Extrémne vápencové dúbravy.
Lišajníková borovicová dúbrava	Extrémne kyslé dúbravy.
Machová borovicová dúbrava	-
Kostravovo-machová borovicová dúbrava	-
Machová kyslá dubová bučina nst	Extrémne kyslé bukové dúbravy.
Machová kyslá dubová bučina vst	Extrémne kyslé dubové dúbravy.
Extrémna jedľová bučina s dubom	Extrémne kyslé bučiny.
Lišajníková dubová borina	Extrémne dubové boriny.
Brusnicová dubová borina vst	-
Čučoriedková dubová borina vst	-
Brusnicová jedľová bučina so smrekom nst	Extrémne kyslé jedľové bučiny.
Sutinová jedľová bučina so smrekom nst	-
Morénová borovicová smrečina nst	Extrémne kyslé borovicové smrečiny.
Borovicová smrečina na železitých podzoch nst	-
Brusnicová smrečina s jedlou nst	Extrémne kyslé smrečiny s jedlou.
Sutinová smrečina s jedlou nst	-
Borovicová smrečina na glejoch nst	Podmáčané jedľové smrečiny.
Brusnicová jedľová bučina so smrekom vst	Extrémne kyslé jedľovo-bukové smrečiny.
Sutinová jedľová bučina so smrekom vst	-
Extrémna borovicová smrečina vst	Kamenité extrémne kyslé borovicové smrečiny.
Sutinová rašeliníková smrečina s jedlou vst	Kamenité extrémne kyslé smrečiny s jedlou.
Brusnicová smrečina s jedlou vst	-
Sutinová smrekovcová smrečina nst	Kamenité extrémne kyslé smrekovcové smrečiny.
Kamenitá brusnicová smrekovcová smrečina nst	-
Smlzová smrekovcová smrečina nst	-
Úžľabinová javorová smrečina nst	Sutinové javorové smrečiny nižších polôh.

Názov lesného typu	Limitujúce podmienky na zaradenie do kategórie H
Zádušníková hrabová javorina nst	Sutinové hrabové javoriny.
Cesnačková hrabová javorina nst	-
Kamenitá hrabová javorina vst	Sutinové javorové bukové dúbavy.
Hluchavková hrabová javorina vst	-
Zádušníková hrabová javorina vst	-
Balvanovitá lipová javorina nst	Sutinové lipové dubové smrečiny.
Kamenitá lipová javorina nst	-
Cesnačková hrebeňová lipová javorina nst	-
Vápencová lipová javorina nst	-
Mesačnicová podsvahová lipová javorina nst	-
Marinková živná lipová javorina nst	-
Ostricová lipová javorina nst	-
Balvanovitá lipová javorina vst	Sutinové lipové smrečiny.
Kamenitá lipová javorina vst	-
Vápnitá lipová javorina vst	-
Mesačnicová lipová javorina vst	-
Zubačková lipová javorina vst	-
Cesnačková hrebeňová lipová javorina vst	-
Hrebeňová mesačnicová jaseňová javorina nst	Sutinové javoriny.
Sutinová mesačnicová jaseňová javorina nst	-
Úžľabinová deväťsilová jaseňová javorina nst	-
Hrebeňová mesačnicová jaseňová javorina vst	Sutinové javoriny so smrekom.
Sutinová mesačnicová jaseňová javorina vst	-
Úžľabinová deväťsilová jaseňová javorina vst	-
Roklinová jedľová javorina vst	-
Skalné sutinové stepi	Extrémne vápencové dúbavy.
Drieňová dúbava s dubom plstnatým	-
Drieňová dúbava s bukom	Extrémne vápencové bukové dúbavy.
Extrémna dealpínska buková dúbava	-
Trávnatá dealpínska buková dúbava	-

Názov lesného typu	Limitujúce podmienky na zaradenie do kategórie H
Dealpínska borina nst	Vápencové boriny.
Drieňová bučina	Extrémne vápencové dubové smrečiny.
Dealpínska dubová bučina	-
Dealpínska borina vst	Vápencové boriny.
Extrémna vápencová bučina nst	Extrémne vápencové bučiny.
Sutinová vápencová bučina nst	-
Extrémna vápencová bučina vst	Extrémne vápencové jedľové bučiny.
Sutinová vápencová bučina vst	-
Vápencová (dealpínska) smreková borina s mrvicou	Extrémne vápencové smrekové bučiny.
Kamenitá vápencová (dealpínska) smreková borina	-
Extrémna smreková javorina	Extrémne vápencové smrečiny s javorom.
Extrémna hrebeňová buková smrečina nst	Extrémne vápencové jedľovo-bukové smrečiny.
Svahová sutinová buková smrečina nst	-
Extrémna hrebeňová smrečina s javorom	Extrémne vápencové smrečiny s javorom vyšších polôh.
Svahová sutinová smrečina s javorom	-
Smrekovcová borina nst	Smrekové boriny.
Rašelinovo-glejová jedľová smrečina	Podmáčané jedľové smrečiny.
Oglejená jedľová smrečina	-
Rašelinová jedľová smrečina	-
Brezová jelšina na fluvio-glaciále	Smrekové jelšiny.
Brezová jelšina na glejovej pôde	-
Brezová jelšina na rašelinovej pôde	-
Páperníková rašelinová borina	Podmáčaná borina s kosodrevinou.
Rojovníková rašelinová borina	-
Vápnité brestové porasty	Extrémne porasty bresta.
Extrémne porasty na riečnych nivách	-
Jelšina jelše sivej	Luh jelše sivej.
Vrbina vrby krehkej	Horský vrbový luh

Zdroj: Vyhláška MP SR č 453/2006 Z.z.

Do kategórie ochranných lesov tiež patrí podkategória vysoko-horských lesov pod hornou hranicou stromovej vegetácie, ktoré svojou polohou majú za úlohu chrániť nižšie položené lesy a pozemky, lesy na exponovaných horských svahoch a lesy znižujúce nebezpečenstvo lavín a ide o lesy v siedmom lesnom vegetačnom stupni a lesy v nižších vegetačných stupňoch.

VYSOKOHORSKÉ LESY POD HORNOU HRANICOU STROMOVEJ VEGETÁCIE

Názov lesného typu	Limitujúce podmienky na zaradenie do kategórie H
Nízka jedľová bučina so sm obmedzeného vzrastu	Vrcholové sučiny s jedlou a so smrekom.
Sutinová rašeliníková jarabinová smrečina	Vysokohorské smrečiny.
Kamenitá brusnicová jarabinová smrečina	-
Smlzová jarabinová smrečina	-
Balvanovitá jarabinová smrečina	-
Jarabinová smrečina na hornej hranici lesa	-
Jarabinová smrečina na alúviách	-
Sutinová rašeliníková jarabinová smrečina	Vysokohorské smrečiny s limbou.
Kamenitá brusnicová jarabinová smrečina	-
Smlzová jarabinová smrečina	-
Balvanovitá jarabinová smrečina	-
Jarabinová smrečina na hornej hranici lesa	-
Živná jarabinová smrečina	-
Vápencová jarabinová smrečina	-
Sutinová rašeliníková smrekovcová smrečina	Vysokohorské smrekovcové smrečiny s limbou.
Kamenitá brusnicová smrekovcová smrečina	-
Smlzová smrekovcová smrečina	-
Balvanovitá smrekovcová smrečina	-
Smrekovcová smrečina na hornej hranici lesa	-
Živná smrekovcová smrečina	-

Názov lesného typu	Limitujúce podmienky na zaradenie do kategórie H
Limbová smrečina	Vysokohorské limbové smrečiny.
Živná jarabinová smrečina	Vysokohorské javorové smrečiny.
Vápencová jarabinová smrečina	Vysokohorské vápencové smrečiny.
Bučina pod extrémnym klimatickým vplyvom nst	Vrcholové bučiny 5. vegetačného stupňa.
Horské bučiny obmedzeného vzrastu vst	Vrcholové bučiny.
Javorová bučina pod extrémnym klimatickým vplyvom nst	
Nízka buková javorina vst	
Živná javorová smrečina	-
Čučoriedková (zakyslená) javorová smrečina	-
Javorová smrečina s papradkou alpskou	-
Zavlhčená javorová smrečina	-
Vápencová javorová smrečina	-
Živná javorová smrečina vst	-
Čučoriedková (zakyslená) javorová smrečina vst	-
Javorová smrečina s papradkou alpskou vst	-
Zavlhčená javorová smrečina vst	-
Vápencová javorová smrečina vst	-
Extrémna buková smrečina vst	-
Hrebeňová buková smrečina vst	-
Svahová buková smrečina vst	-
Extrémna buková smrečina vst	-
Hrebeňová buková smrečina vst	-
Svahová buková smrečina vst	-
Smrekovcová borina vst	Smrekovcové boriny.

Zdroj: Vyhláška MP SR č 453/2006 Z. z.

Do podkategórií v rámci ochranných lesov ešte zaraďujeme aj lesy nad hornou hranicou stromovej vegetácie s prevládajúcim zastúpením kosodreviny nachádzajúce sa v ôsmom vegetačnom stupni s prevládajúcim

zastúpením kosodreviny s možnou prímiesou ostatných stromovitých a krovitých drevín lesných typov.

LESY NAD HORNOU HRANICOU STROMOVEJ VEGETÁCIE S PREVLÁDAJÚCIM ZASTÚPENÍM KOSODREVINY

Názov lesného typu	Limitujúce podmienky na zaradenie do kategórie H
Kyslá kosodrevina	Kosodrevina.
Kosodrevina na rašelini	-
Smreková kosodrevina	Smreková kosodrevina.
Limbová kosodrevina	Limbová kosodrevina.
Kosodrevina na tanglovej rendzine	Vápencová kosodrevina.
Ríbežľová kosodrevina	Kosodrevina s listnáčmi.
Vápencová kosodrevina	-

Zdroj: Vyhláška MP SR č 453/2006 Z. z.

Naostatok poslednou podkategóriou ochranných lesov sú ostatné lesy s prevažujúcou funkciou ochrany pôdy, kam patria najmä lesy na sekundárne zdegradovaných stanovištiach ako sú výmole, zosuvy, zamokrené a poddolované územia, tiež lesy chrániace susedné pozemky a infraštruktúru napr. ochranné lesné pásy a vetrolamy na lesných pozemkoch ako aj lesy zamedzujúce vznik brehovej erózie a lesy na silne kamenitých svahoch a svahoch ohrozených zosuvmi.

LESY OSOBNÉHO URČENIA

Lesy osobitného určenia zabezpečujú špecifické potreby spoločnosti, na ktorých platí tzv. osobitný spôsob resp. režim hospodárenia oproti bežnému hospodáreniu⁴⁰. Túto kategóriu následne členíme na ďalšie podkategórie.

Prvou podkategóriou sú lesy v ochranných pásmach vodárenských zdrojov I. a II. stupňa, o ktorých podrobnosti ďalej ustanovuje zákon o vodách a vyhláška MŽP SR č. 29/2005 Z. z., ktorou sa ustanovujú

⁴⁰ Hospodárením v lese je odborná činnosť týkajúca sa pestovania lesa, ochrany lesa a ďalšie činnosti vykonávané pre požadované zabezpečenie funkcií lesa.

podrobnosti o určovaní ochranných pásiem vodárenských zdrojov, o opatreniach na ochranu vôd a technických úpravách v ochranných pásmach vodárenských zdrojov.

Druhou podkategóriou sú kúpeľné lesy v ochranných pásmach prírodných liečivých zdrojov, zdrojov minerálnych vôd a vo vnútornom kúpeľnom území kúpeľného miesta, na ktorých špecifické hospodárenie bližšie upravuje zákon č. 538/2005 Z. z. o prírodných liečivých vodách, prírodných liečivých kúpeľoch, kúpeľných miestach a prírodných minerálnych vodách.

Rekreačné lesy sú treťou podkategóriou lesov osobitného určenia, kam patria prímestské a ďalšie lesy s významnou zdravotnou, kultúrnou alebo rekreačnou funkciou pre človeka. Tieto lesy následne členíme podľa spoločenskej intenzity ich využitia na *zónu I*, v ktorej sa koncentruje najvyšší počet rekreatantov a sústreďuje vyššia technická vybavenosť, *zónu II*, ktorá nadväzuje na predchádzajúcu zónu I. a pozostáva aj z lesov pozdĺž rekreačno-turistických trás a poslednou je *zóna III*, ktorá je zónou ticha.

Štvrtou podkategóriou sú poľovnícke lesy, ktoré zahŕňajú lesy v uznaných zverniciach a samostatných bažantniciach, ktorých detailnejšie odborné hospodárenie upravuje⁴¹ aj zákon č. 274/2009 Z. z. o poľovníctve. Zahŕňa všetky činnosti vykonávané užívateľom poľovného revíru týkajúce sa plánovania, ochrany, chovu, starostlivosti o zver, životné prostredie a lov zveri. Táto činnosť má cielene smerovať k zabezpečeniu normovaných kmeňových stavov zveri v požadovanej kvalite a štruktúre populácií pri zachovaní stabilnej ekologickej rovnováhy v prírode.

Následnou podkategóriou sú chránené lesy v chránených územiach a na lesných pozemkoch s výskytom biotopov európskeho významu a výskytom chránených druhov. Sú dôležité pre ich zachovanie, udržiavanie alebo dosiahnutie priaznivého stavu prostredníctvom zabezpečenia osobitného režimu hospodárenia v týchto lesoch vyplývajúceho aj zo zákona č. 543/2002 o ochrane prírody a krajiny. Môžu byť vyhlásené vo verejnom záujme, pričom návrh osobitného režimu v takomto prípade vyhotovuje v rámci komplexného zisťovania stavu lesa v súčinnosti so žiadateľom

⁴¹ Odborným hospodárením v lese rozumieme povinnosť vlastníka, správcu alebo obhospodarovateľa lesa vykonávať hospodárenie v súlade so zákonom, podľa programu starostlivosti o lesy alebo výpisu z neho či projektu starostlivosti o lesný pozemok prostredníctvom hospodára.

alebo ním poverenou organizáciou. Špecifikom tejto podkategórie je napríklad prales s osobitným režimom hospodárenia. Zakazuje sa v ňom napr. vykonávanie rekonštrukcie lesa, obnovy lesa, výchovy lesa, ťažby, atď. Ak však ide o zabezpečenie napr. údržby existujúcich lesných ciest resp. ich prejazdnosti, alebo priechodnosti turistických trás či odvodňovacích zariadení ide o výnimky.

Lesy na zachovanie genetických zdrojov sú podkategóriou lesov osobitného určenia, ktoré sú zriaďované v génových základniach lesných drevín, v uznaných zdrojoch, semenných porastoch a v banke semien lesných drevín pre zachovanie genetických zdrojov prostredníctvom zabezpečenia osobitného režimu hospodárenia detailnejšie špecifikovaného v zákone č. 138/2010 Z. z. o lesnom reprodukčnom materiáli. V rámci štátneho podniku Lesy SR je ochrana a reprodukcia genetických zdrojov⁴² jedným z hlavných pilierov trvalo udržateľného obhospodarovania lesov⁴³. Zároveň aj snaha o zabezpečenie druhovej a genetickej diverzity lesných ekosystémov, ktorá zabezpečuje pestrosť druhov a tým bohatosť genofondu lesných drevín. V súčasnosti je tento cieľ veľmi významný z dôvodu svetového problému globálneho otepľovania a tým citelnejších zmien aj v prostredí lesov. Napr. otepľovanie zlepšuje životné podmienky pre mnohých škodlivých činiteľov. V súvislosti s otepľovaním planéty je významný aj dozor nad prirodzenou výmenou citlivých druhov drevín a postupnou obmenou pôvodného genofondu lesa za vhodnejšie druhy odolné voči takýmto teplotným zmenám. Ochrana genetických zdrojov je rozpracovaná v dlhodobej koncepcii ochrany genetických zdrojov.⁴⁴ Orgánmi štátnej správy v tejto oblasti je Ministerstvo životného prostredia SR, okresný úrad (ďalej len OÚ) v sídle kraja a OÚ.

42 <http://www.lesmedium.sk/casopis-letokruhy/2018/casopis-letokruhy-2018-01/ochrana-a-reprodukcia-genetickych-zdrojov-v-ramci-statneho-podniku-lesy-sr>

43 Trvalo udržateľným hospodárením v lese označujeme tak vedené hospodárenie, aby sa zachovala biologická diverzita, odolnosť, produkčná, obnovná schopnosť, životnosť a schopnosť plniť funkcie lesa.

44 <https://www.enviroportal.sk/lesnictvo/koncepcia-rozvoja-podohospodarstva-sr-na-roky-2013-2020?>

Ďalšou podkategóriou sú lesy určené na lesnícky výskum a lesnícku výučbu. Lesy na lesnícky výskum⁴⁵ sú lesy, ktoré sa využívajú najmä na skúšanie, overovanie a predvádzanie rozličných postupov hospodárenia ako sú napr. obnovné ruby, intenzity výchovných zásahov a technológií. Súčasťou Národného lesníckeho centra je Lesnícky výskumný ústav vo Zvolene, ktorý je jediným lesníckym rezortným výskumným ústavom v SR. Od roku 2006 sa stal komplexným zabezpečovateľom úloh výskumu a vývoja tejto problematiky. Vypracúva a rieši výskumné projekty na národnej i medzinárodnej úrovni. V súčasnosti sa prednostne zameriava na ekológiu a biologickú diverzitu⁴⁶, pestovanie lesa a lesnícke technológie, ochranu lesa a manažment zveri, inventarizáciu a manažment lesa a lesnícku ekonomiku a politiku. Lesy určené na lesnícku výučbu sú tie, v ktorých sa zabezpečuje praktická výučba na stredných odborných školách a vysokých školách s lesníckym zameraním. V SR majú školy s lesníckymi odbormi dlhoročnú tradíciu, máme napr. Strednú odbornú školu lesnícku a drevársku Jozefa Dekreta Matejovie v Liptovskom Hrádku, Strednú odbornú školu lesnícku v Banskej Štiavnici, v Banskom Studenci a v Tvrdošíne, v Prešove a v Košiciach. Vysokoškolské štúdium lesníckeho zamerania nájdeme len vo Zvolene na Technickej univerzite. Má dokonca jedinečné postavenie v hierarchii vysokých škôl v SR z pohľadu bezkonkurenčnosti odboru už 205 rokov.

Poslednou, ôsmou podkategóriou, sú vojenské lesy v súčasnosti v troch slovenských vojenských obvodoch⁴⁷, resp. na územiach slúžiacich na zabezpečenie úloh obrany štátu s osobitným režimom hospodárenia podľa zákona č. 281/1997 Z. z. o vojenských obvodoch a zákona č. 319/2002 Z. z. o obrane SR. Hospodárenie vo vojenských lesoch, na výmere 65 431 ha lesnej pôdy, má na starosti štátny podnik Vojenské lesy a majetky SR⁴⁸ so sídlom v Pliešovciach. Cieľene tento podnik vznikol po rozdelení Českej

⁴⁵ <http://www.forestportal.sk/lesne-hospodarstvo/veda-a-vyskum/Stranky/lesnicke-vedy,-vyskum-a-vyvoj.aspx>

⁴⁶ Biologickou diverzitou pomenúvame rozmanitosť lesných ekosystémov a rôznorodosť v rámci rastlinných a živočíšnych druhov a medzi druhmi.

⁴⁷ vojenský obvod Záhorie (zahŕňa vojenský výcvikový priestor Záhorie, Kuchyňa a Turecký Vrch), vojenský obvod Lešť (zahŕňa vojenský výcvikový priestor Lešť) a vojenský obvod Valaškovce (vojenský výcvikový priestor Kamenica nad Cirochou).

⁴⁸ <http://www.vlm.sk/o-statnom-podniku>

a Slovenskej Federatívnej Republiky v roku 1993 pre potreby efektívneho a ekologického obhospodarovania lesnej a poľnohospodárskej pôdy vo vojenských výcvikových priestoroch armády SR. Ministerstvo obrany SR okrem úloh a kompetencií na zabezpečenie obrany štátu plní úlohy štátnej správy, OÚ v sídle kraja, OÚ na úseku katastra nehnuteľností.

HOSPODÁRSKE LESY

Hospodárske lesy sú charakteristické tým, že nie sú vyhlásené ani za ochranné lesy a ani za lesy osobitného určenia. Sú jednoznačne vymedzené lesným typom a preto sa do tejto kategórie lesy zaraďujú automaticky. Nie sú vyhlasované a ani schvaľované. Primárnou funkciou hospodárskych lesov je produkcia dreva a ostatných lesných produktov pri súčasnom zabezpečení mimoprodukčných funkcií. *Mimoprodukčnými funkciami lesa* pritom rozumieme ekologické (pôdoochranné, vodohospodárske a klimatické funkcie) a spoločenské funkcie (predovšetkým zdravotná, kultúrna, výchovná, rekreačná, prírodoochranná a vodoochranná funkcia).

Za hospodárske lesy považujeme aj energetické porasty⁴⁹ a lesné plantáže⁵⁰. Hospodársky les má teda pre spoločnosť prioritne funkčný význam pre produkciu dreva, ale aj iných lesných produktov napr. živicu, miazgu, korok, lesné plody, semená, huby, liečivé a dekoratívne rastliny, vianočné stromčeky, čačinu, prútie, zverinu, med atď. V súčasnosti sa na Slovensku však ostatné lesné produkty okrem dreva veľmi nevyužívajú, dokonca ich využívanie je zákonom zakázané, napr. zbierať v nadmernom množstve semená, vyberať semenáčiky, sadenice lesných drevín atď. Mimo základnej funkcie hospodárskych lesov poskytujú aj ekosystémové služby.

V hospodárskych lesoch sa využíva bežné hospodárenie, ktoré zahŕňa taký spôsob vykonávania činností v lese (napr. obnovy, výchovy a pod.), ktorý pri dodržiavaní ustanovení zákona o lesoch umožňuje v súlade s princípmi trvalo udržateľného hospodárenia racionálne využívanie všetkých jeho funkcií. Obhospodarovanie v hospodárskych lesoch sa pritom uplatňuje

⁴⁹ Energetické porasty sú špecifické druhy intenzívnych porastov s krátkou dobou rubu od 2 do 20 rokov.

⁵⁰ Lesná plantáž je lesný porast tvorený jedným druhom alebo dvoma druhmi drevín s pravidelným rozstupom a rovnakým vekom s maximálnou produkčnou funkciou pre priemyselné využitie.

úmyselne, vzhľadom na spôsoby⁵¹ dané zákonom o lesoch. Pritom môže ísť o podrastový hospodársky spôsob (postupné vyrubovanie pre dosiahnutie prirodzeného zmladenia pôvodného lesného porastu), výberkového hospodárskeho spôsobu (ťažba jednotlivých stromov alebo skupín stromov pre zabezpečenie trvalej zásoby dreva a zároveň prirodzenej obnovy lesného porastu) a holorubný hospodársky spôsob (jednorazové vyťaženie obnoveného porastu buď z dôvodu neefektívnosti porastu alebo jeho nevhodnosti). V jednotlivých jednotkách priestorového rozdelenia hospodárskeho lesa sa však hospodári na základe schváleného programu starostlivosti o lesy. Ten vyplýva z modelov hospodárenia, ktoré sú schválené lesnými úradmi, ktoré obsahujú rámcovo dané základné rozhodnutia (najmä rubná doba, obnovná doba, hospodársky spôsob) a ciele hospodárenia.

Ťažba je proces zahŕňajúci vyznačovanie stromov určených na výrub, technologickú prípravu pracoviska, výrub stromov a sústreďovanie dreva na odvozné miesto. V zmysle platného zákona rozlišujeme:

- úmyselnú ťažbu, ktorú následne členíme na naliehavú a ostatnú,
- mimoriadnu ťažbu,
- náhodnú ťažbu.

Výchova lesa je hospodárenie v lesných porastoch predrubného veku, ktoré je zamerané na zlepšenie ich vývoja, druhovej a priestorovej štruktúry, zdravotného stavu, odolnosti a kvality.

2. OCHRANA LESOV

*Ochranou lesa*⁵² rozumieme komplex jednotlivých odborných činností, ktoré sú cielene zamerané na udržanie a zvyšovanie odolnosti a ekologickej stability lesov⁵³ a zároveň aj činnosti orientované na odstránenie

⁵¹ Spôsob hospodárenia v lese je systém hospodárenia a využívania lesa charakterizovaný obnovnými postupmi, spôsobmi a zameraním výchovy lesa v rámci jeho produkčnej doby.

⁵² Zákon o lesoch § 2.

⁵³ Ekologickou stabilitou lesa máme na mysli schopnosť lesa odolávať alebo sa vyrovnávať s vonkajšími a vnútornými vplyvmi bez trvalého narušenia funkčnej štruktúry lesa.

následkov spôsobených škodlivými činiteľmi. Škodlivými činiteľmi pritom rozumieme pôvodcov, spôsobujúcich ekologickú nestabilitu resp. poškodenie alebo deštrukciu prostredia. Rozlišujeme biotických pôvodcov (živé organizmy napr. hmyz, zver), abiotických pôvodcov (neživé organizmy resp. prírodné živly napr. vietor, sucho, mráz) a antropogénnych pôvodcov (ľudská činnosť napr. znečisťovanie vody, ovzdušia, pôdy). Povinnosťou obhospodarovateľa, ktorá patrí zároveň k ochrane lesa, je aj vykonávanie preventívnych opatrení a ochranných a obranných opatrení s cieľom predchádzať poškodzovaniu lesa. Ak škody na lese už vznikli je povinný bezodkladne vykonávať opatrenia potrebné pre odvrátenie ohrozenia lesa alebo odstránenie týchto škôd. V lesoch môžu vzniknúť napr. mimoriadne udalosti resp. situácie, kedy dochádza k vážnemu ohrozeniu ekologickej stability, biologickej diverzity, slabej odolnosti, zmene produkčnej schopnosti, zníženiu životnosti alebo schopnosti plniť funkcie lesov, výraznému poškodeniu alebo až zničeniu lesných porastov. V tomto prípade je potrebné uskutočniť primerané opatrenia v čo najkratšom časovom úseku a práve orgán štátnej správy lesného hospodárstva by mal reagovať striktnie pri ukladaní konkrétnych opatrení na zvrátenie takéhoto stavu lesa a vykonávať dozorné a kontrolné aktivity.

Môžeme s istotou povedať, že k ochrane lesov patrí bezpodmienečne *odborné hospodárenie v lesoch*. Ide o povinnosť vlastníka lesa, správcu alebo jeho obhospodarovateľa zabezpečiť hospodárenie v súlade s platnou legislatívou⁵⁴ a podľa aktuálneho programu starostlivosti o lesy. Tieto práva a povinnosti môže v poraste vykonávať len jeden hospodár a to aj ak je v poraste viac obhospodarovateľov lesa, na základe písomnej dohody. Hospodárenie v lese úzko súvisí s *hospodárskou úpravou lesa*, ktorá je zameraná predovšetkým na zisťovanie stavu a vývoja lesa, jeho produkčných a ťažobných možností, tiež zahŕňa sledovanie a hodnotenie údajov pre štátnu správu, určovanie cieľov a plánovanie hospodárenia v lesoch. Všetky činnosti musia byť v súlade s verejným záujmom pre zabezpečenie trvalo udržateľného hospodárenia v lesoch. Aj na základe týchto informácií, ich posúdenia, sa lesy kategorizujú z hľadiska režimu hospodárenia a ochrany pralesa na *jednotky priestorového rozdelenia*.

⁵⁴ KRÁLIKOVÁ, K. – ANDOROVÁ, P. a kol. *Právo životného prostredia. Vybrané kapitoly*. Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave, 2019, s. 133–144.

Týmito jednotkami sú lesné oblasti a podoblasti, lesné celky, vlastnícke celky, dielce, čiastkové plochy, porastové skupiny a etáže a ostatné lesné pozemky. Ďalšou dôležitou úlohou je určenie časovej úpravy lesa, t. j. plánovanie časového rámca vykonávania jednotlivých hospodárskych opatrení v lesoch so zámerom dosiahnuť vytýčené ciele takéhoto hospodárenia. Je to jeden z dôležitých krokov zabezpečenia požadovanej ochrany lesa. V súvislosti s plánovanou ochranou lesa je dôležité určiť ťažbovú úpravu lesa, ktorá zabezpečuje optimálne využitie produkčného materiálu lesa a rovnako aj jeho trvalé plnenie funkcií. Určuje sa pritom objem a plynulosť ťažby.

V súvislosti so všeobecne známym verejným záujmom ochrany lesov v Slovenskej republike je pripravovaný tzv. *program starostlivosti o lesy*, ktorý vyhotovuje vyhotovovateľ programu v spolupráci s obhospodarovateľom lesa a príslušnými orgánmi štátnej správy. Program je nástrojom štátu na zabezpečenie trvalo udržateľného hospodárenia v lesoch. Jeho obsahom sú všeobecné informácie o lesnom celku, detailnejšie údaje o porastoch, ich opise, obsahuje aj plán hospodárskych opatrení, tabuľku plôch, iné prehľadové tabuľky a obrysovú a porastovú mapu lesa. Ďalšími jeho súčasťami môžu byť aj ťažbová mapa, evidenčná časť programu, prieskum a plán lesnej dopravnej siete a zahrádzania bystrín v lesoch, tiež plán lesníckotechnických meliorácií, ekonomický prieskum a vyčíslenie osobitného režimu hospodárenia a rovnako môže byť súčasťou plánu aj ocenenie lesného majetku. Náklady na vyhotovenie jednotlivých súčastí programu spravidla znáša vo verejnom záujme štát prostredníctvom verejného obstarávateľa⁵⁵ resp. príslušné ministerstvo alebo ten, na koho žiadosť boli vyhotovované. Náklady na program sú hradené aj z prostriedkov Európskej únie (ďalej len EÚ) z Európskeho poľnohospodárskeho fondu pre rozvoj vidieka⁵⁶. Po schválení programu sa predkladá ministerstvom zriadenej právnickej osobe, ktorá zverejňuje súčasti programu starostlivosti, ak boli vyhotovené z verejných zdrojov alebo so súhlasom vlastníka, správcu alebo obhospodarovateľa lesa. Program starostlivosti o lesy sa vyhotovuje spravidla na desať rokov a najneskôr 24 mesiacov pred jeho ukončením orgán štátnej správy

⁵⁵ KRÁLIKOVÁ, K. a kol. *Základy verejného obstarávania v Slovenskej republike. Učebnica*. Uherské Hradiště: Akademie krízového řízení, 2018, s. 81–82.

⁵⁶ KRÁLIKOVÁ, K. – SURMA, L. *Príroda, človek a Európa*. In: *Slovensko a Európska únia: poučenia a možnosti*. Nekonferenčný zborník vedeckých prác. Brno: Vysoká škola Danubius, 2017, s. 202–213.

začína obstarávať⁵⁷ vypracovanie nového programu. Po výbere vyhotoviteľa, obstarávateľ s ním uzatvorí zmluvu. Následne vyhotoviteľ spracuje správu o doterajšom hospodárení v lese a určí v nej zásady na vyhotovenie nového programu. Túto správu predloží príslušnému orgánu štátnej správy lesného hospodárstva. K tejto správe sa môžu vyjadriť dotknuté orgány, právnické a fyzické osoby, ktoré predložia vlastné pripomienky a požiadavky. Záväzná je pre orgán štátnej správy lesného hospodárstva vyjadrenie orgánu ochrany prírody ako odbornej organizácie zabezpečujúcej úlohy ochrany prírody a krajiny. Jeho kompetencie bližšie špecifikuje zákon o ochrane prírody a krajiny. Následne je vyhotovený protokol o prerokovaní správy a začína konanie o vyhotovení programu starostlivosti o lesy. Konanie končí jeho schválením. V priebehu obdobia platnosti aktuálneho programu môže za určitých, konkrétnych závažných okolností vyplývajúcich predovšetkým zo zmien vzniknutých priamo v lese (napr. narušenie lesných porastov, vplyv škodlivých činiteľov) dôjsť k zmene, úprave alebo predčasnej obnove programu starostlivosti o lesy.

ORGÁNY VEREJNEJ SPRÁVY NA ÚSEKU LESNÉHO HOSPODÁRSTVA SLOVENSKEJ REPUBLIKY⁵⁸

Štátny dozor v lesoch je zisťovanie dodržiavania zákonov a všeobecne záväzných právnych predpisov a rozhodnutí orgánov ochrany prírody. Štátny dozor zahŕňa aj objasňovanie, ktoré súvisí s prešetrovaním podozrení a podnetov porušení zákonov. Jeho účelom je zaobstaranie podkladov potrebných pre zistenie, či sa skutok stal, či môže byť priestupkom alebo iným správny deliktom a kto skutok spáchal.⁵⁹ V oblasti ochrany lesov je to oprávnenie orgánov štátnej správy lesného hospodárstva v rámci svojej územnej pôsobnosti sledovať, zisťovať a kontrolovať ako sa dodržiava zákon o lesoch, osobitné predpisy, všeobecne záväzné právne predpisy vydané na ich vykonanie a rozhodnutia vydané na ich základe.

⁵⁷ KRÁLIKOVÁ, K. E-government a verejné obstarávanie: kapitola 29. In: Felcan, M. a kol. *Racionalizácia verejnej správy*. Hodonín: Európsky ústav práva a súdneho inžinierstva, 2019, s. 270–282.

⁵⁸ NOVOTNÝ, V. a kol. *Veřejná správa v zemích Visegrádské čtyřky. (Česká republika, Maďarsko, Poľská republika, Slovenská republika)*. Praha: Leges, 2017, s. 149–161.

⁵⁹ ANDOROVÁ, P. – DUDOR, L. Kontrola verus dozor v oblasti verejnej správy. In.: *Policijná teória a prax*, roč. 21, č. 3, 2013, s. 82–85.

Ministerstvo životného prostredia SR je ústredným orgánom štátnej správy starostlivosti o životné prostredie. Pri zabezpečení svojich úloh spolupracuje s ústrednými orgánmi štátnej správy. Koordinuje národnú aj medzinárodnú spoluprácu a proces integrácie do medzinárodných štruktúr. Medzi činnosti v oblasti ochrany lesov vyplývajúce z právnych noriem patrí najmä vypracúvanie environmentálnych koncepcií (napr. Štátna environmentálna politika na roky 2014–2020 alebo Operačný program kvalita životného prostredia na roky 2014–2020). Rezortná koncepcia environmentálnej výchovy, vzdelávania a svety do roku 2025). Zriaďuje osobitné organizácie (napr. Environmentálny fond) a dáva zároveň súhlas k zriaďovaniu osobitných odborných organizácií OÚ v sídle kraja, sprístupňuje informácie o životnom prostredí. Podieľa sa aj na zabezpečovaní environmentálnej výchovy, vzdelávania a propagácie (napr. Rezortná koncepcia environmentálnej výchovy, vzdelávania a svety do roku 2025⁶⁰ z roku 2015) a tiež zabezpečuje v spolupráci s inými ministerstvami a ostatnými ústrednými orgánmi štátnej správy odbornú prípravu zamestnancova OÚ v sídle kraja, OÚ, inšpekcie a obcí a zároveň aj overovanie ich kvalifikačných predpokladov. Riadi výkon štátnej správy v oblasti ochrany exemplárov.

Kontrolná činnosť ministerstva vo vzťahu k výkonu štátnej správy vykonávanej OÚ v sídle kraja a inšpekcií. Rozhoduje o opravnom prostriedku proti rozhodnutiu výhradne OÚ v sídle kraja. Vykonáva štátny dozor.

Ministerstvo pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR, ktoré je ústredným orgánom štátnej správy o.i. aj pre lesné hospodárstvo. Na tomto úseku predovšetkým zabezpečuje úlohy vyplývajúce z právnych záväzkov voči EÚ, riadi hospodársku úpravu lesov, ukladá opatrenia na ochranu lesa, vydáva a odvoláva zákazy a obmedzenia využívania lesov verejnosťou vtedy, ak presahujú pôsobnosť OÚ v sídle kraja, zabezpečuje výber vyhotovovateľa a rozhoduje o predčasnej obnove programu starostlivosti alebo poveruje touto činnosťou príslušný orgán, vydáva osvedčenia a rozhoduje o zániku platnosti osvedčenia o odbornej spôsobilosti na vyhotovenie programov starostlivosti, posudzuje žiadosti, zabezpečuje skúšku a vedie evidenciu osvedčení o odbornej spôsobilosti, nariaďuje vykonanie národnej inventarizácie lesov, posudzuje žiadosti o vykonanie skúšky, žiadosti o odpustenie vykonania skúšky a absolvovania praxe, tiež

⁶⁰ <https://www.sazp.sk/app/cmsFile.php?disposition=i & ID=59>

zabezpečuje skúšku odbornej spôsobilosti hospodára, poveruje právnickú osobu vykonaním školenia hospodárov. Je *druhostupňovým orgánom* proti rozhodnutiu OÚ v sídle kraja, vydáva pokyny a usmernenia pre orgány štátnej správy hospodárov, vlastníkov, správcov atď. Usmerňuje a vykonáva poradenskú činnosť. Vykonáva *štátny dozor v lesoch* a vydáva rozhodnutia. Dáva tiež súhlas napr. na správu, zámenu, nájom, výpožičku a prevod správy lesného majetku vo vlastníctve štátu, rozhoduje o zmene správy lesného majetku vo vlastníctve štátu atď. Vo vzťahu ku kompetenciám Ministerstva obrany SR vo veciach vojenských lesov vydáva záväzné vyjadrenia. Zároveň si môže zo závažných dôvodov vyhradiť rozhodovanie vo veciach týkajúcich sa Ministerstva obrany SR v predmetnej problematike. V pôsobnosti Ministerstva pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR sú rozpočtové a príspevkové organizácie, štátne podniky a štátne podniky v likvidácii. *Ministerstvo pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR* si podľa potreby zriaďuje stále alebo osobitné poradné orgány, komisie a pracovné skupiny.

Ministerstvo obrany SR na čele s členom vlády, ministrom, je ústredným orgánom štátnej správy o.i. aj na úseku správy vojenských obvodov a vojenských lesov. Vykonáva štátnu správu na úseku lesného hospodárstva vo vojenských lesoch v rozsahu pôsobnosti OÚ v sídle kraja a OÚ, vykonáva štátnu správu na úseku produkcie lesného reprodukčného materiálu a jeho uvádzania na trh v lesoch nevyhnutných pre potreby obrany štátu a na úseku uvádzania dreva a výrobkov z dreva na vnútorný trh na pozemkoch nevyhnutných pre potreby obrany štátu. Ministerstva obrany SR vydáva súhlas na využívanie, predaj, zámenu, prevod správy, nájom a výpožičku a tiež zabezpečuje správu lesného majetku vo vlastníctve štátu vo vojenských obvodoch a územiach slúžiacich na zabezpečenie úloh obrany štátu. Problematiku na úseku správy v rámci organizačného členenia Ministerstva obrany SR má v kompetencii generálny tajomník služobného úradu Ministerstva obrany SR o.i. je mu podriadený Úrad správy rozpočtovej kapitoly (štátny podnik Vojenské lesy a majetky SR).

Štátna ochrana prírody SR je odborná organizácia s celoslovenskou pôsobnosťou. Je zriadená ministerstvom ako príspevková organizácia. Zabezpečuje úlohy na úseku ochrany prírody a krajiny. Medzi jej najdôležitejšie činnosti vyplývajúce zo zákona o ochrane prírody a krajiny patria starostlivosť o osobitne chránené časti prírody a krajiny (obstaráva, zabezpečuje a vykonáva revízie), vedie evidenciu chránených rastlín v drže

právnických a fyzických osôb a to mimo prirodzeného výskytu v biotopoch, určuje držiteľom chránených rastlín evidenčné číslo, vedie evidenciu škôd spôsobených určenými živočíchmi, vedie vybranú dokumentáciu a iné odborné podklady ochrany prírody a krajiny (vyhotovuje ju, obstaráva, poskytuje informácie z nej a realizuje vybrané opatrenia), vydáva stanovisko k náhodnej ťažbe na územiach s druhým stupňom ochrany, vypracúva dokumentáciu súvisiacu s Naturou 2000 a rovnako s tým súvisiace návrhy kompenzačných opatrení, poskytuje podklady pri komplexnom zisťovaní stavu lesa, podieľa sa na rámcovom plánovaní pre vyhotovenie programu starostlivosti o lesy, stanovuje požiadavky na vypracovanie pokynov pre vyhotovenie tohto programu, zabezpečuje označovanie osobitne chránených častí prírody a krajiny, vykonáva prieskum, prijíma oznámenia o začatí a ukončení prieskumu a výskumu osobitne chránených častí prírody a krajiny, vedie o nich evidenciu a zverejňuje informácie v súvislosti s nimi, spracúva odborné stanoviská pre rozhodovaciu a inú činnosť orgánov ochrany prírody, prevádzkuje štátny zoznam osobitne chránených častí prírody a krajiny, atď.

Štátna ochrana prírody SR vykonáva aj výchovno-vzdelávaciu činnosť, kultúrno-výchovnú činnosť s tým súvisiacu propagačnú a edičnú činnosť v oblasti ochrany prírody, zabezpečuje činnosť informačných stredísk a iných zariadení ochrany prírody. Aktivity tejto inštitúcie súvisia aj so sprevádzaním návštevníkov v chránených územiach a poskytovaní odborného výkladu. V chránených územiach vyberá vstupné. Spravuje pozemky vo vlastníctve štátu v chránených územiach a ochranných pásmach vrátane lesných pozemkov. Užíva pozemky, ktoré sú predmetom nájmu, má v nájme alebo výpožičke. Vykonáva monitoring stavu a zmien prírodných ekosystémov a zabezpečuje opatrenia na udržanie a zlepšenie ekologickej stability, vykonáva činnosti súvisiace so zabezpečením priaznivého stavu osobitne chránenej časti prírody a krajiny. Zúčastňuje sa na medzinárodnej spolupráci, na uskutočňovaní medzinárodných projektov, programov a dohovorov v tejto oblasti.

Zabezpečuje výkon stráže prírody prostredníctvom profesionálnych členov stráže prírody a dobrovoľných členov stráže prírody, riadi a koordinuje ich činnosť, stará sa o zvyšovanie ich odbornej úrovne, poskytuje im potrebný výstroj a pomôcky, uhrádza ich výdavky súvisiace s výkonom funkcie člena stráže prírody. Vedie zároveň evidenciu o zistených

priestupkoch a uložených blokových pokutách členmi stráže prírody a údaje zasiela ministerstvu.

Slovenská inšpekcia životného prostredia je odborným kontrolným orgánom vykonávajúcim štátny dozor. Prostredníctvom inšpekcie ministerstvo vykonáva štátny dozor. Inšpekcia v intenciách zákona o ochrane prírody a krajiny vyvodzuje administratívnoprávnu zodpovednosť za správne delikty, ukladá sankcie právnickým a fyzickým osobám a informuje o tomto ministerstvo. Pri zistení nedostatkov nariaďuje ich odstránenie a potrebné nápravné opatrenia. Vykonáva miestnu štátnu správu na úseku integrovanej prevencie a kontroly znečisťovania životného prostredia.

Rozhoduje napr. aj pri posudzovaní podmienok zriadenia a prevádzkovania zoologickej záhrady na základe stanovísk príslušných orgánov, plní ďalšie úlohy súvisiace s preukázaním pôvodu na základe súhlasu pri kontrole prepravy a nákupu dreva.

OÚ v sídle kraja je orgánom ochrany prírody⁶¹. V rámci svojho územného obvodu predovšetkým riadi a koordinuje (napr. obstaráva projekt ochrany chráneného areálu, chráneného krajinného prvku, chráneného stromu a ich ochranného pásma, vyhlasuje, mení a zrušuje ochranu súkromného chráneného územia, obstaráva a schvaľuje programy starostlivosti alebo programy záchrany chráneného stromu, vydáva záväzné stanoviská k územnému plánu regiónu, obce, v územiach s 3., 4. a 5. stupňom ochrany, povoľuje výnimky zo zákazov činnosti, vydáva návštevný poriadok národného parku a jeho ochranné pásma, upozorňuje na povinnosť vyžiadať si súhlas a vydáva odborné stanoviská v súvislosti s vykonaním činností v chránených územiach Natura 2000, koná vo vzťahu k chráneným stromom – povinnosti pri ochrane stromov alebo náhradná výsadba, oznamuje dotknutým osobám zámery vyhlásiť chránené územie, jeho zóny alebo vyhlásiť chránený strom, koná a rozhoduje vo veci finančnej náhrady, nariaďuje potrebné nápravné opatrenia na odstránenie zistených nedostatkov, vedie zoznam členov stráže prírody atď.) a kontroluje (napr. vykonáva štátny dozor, vykonáva krajské revízie stavu osobitne chránených častí prírody a krajiny).

Dohliada na výkon správy uskutočňovaný pozemkovými a lesnými odbormi okresných úradov. V *druhom stupni* vykonáva štátnu správu vo

⁶¹ Zákon o ochrane prírody a krajiny § 64.

veciach, v ktorých v prvom stupni rozhoduje pozemkový a lesný odbor OÚ so sídlom v jeho územnom obvode a tiež obec. Vo vzťahu k ochrane lesov vykonáva štátnu správu lesného hospodárstva; dáva súhlas k návrhu územného plánu regiónu, k návrhu na určenie chráneného ložiskového územia a tiež k návrhu na určenie a rozšírenie dobývacích priestorov; ak územie presahuje územný obvod OÚ dáva záväzné stanovisko k územnému rozhodnutiu dotýkajúceho sa lesných pozemkov, ukladá opatrenia na ochranu lesa a tiež vydáva a odvoláva zákazy a obmedzenia využívania lesov verejnosťou a iného využívania lesov; vyhlasuje ochranné lesy a lesy osobitného určenia; schvaľuje postup rekonštrukcie lesa a projekt starostlivosti o lesný pozemok; určuje lesné celky; v problematike programu starostlivosti o lesy na základe poverenia Ministerstva pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR zabezpečuje výber vyhotovovateľa, vykonáva úlohy súvisiace so zabezpečením a s organizáciou programu, schvaľuje návrh tohto programu a tiež rozhoduje o zmene programu; vydáva osvedčenie a rozhoduje o odňatí osvedčenia o odbornej spôsobilosti odborného lesného hospodára; vedie register odborných lesných hospodárov; rieši upozornenie prokurátora a rozhoduje o proteste prokurátora; poskytuje súčinnosť útvarmi Policajného zboru (ďalej len PZ) a orgánom činným v trestnom konaní atď.

OÚ je orgánom ochrany prírody.⁶² K jeho najdôležitejším úlohám vyplývajúcim zo zákona o ochrane prírody a krajiny zaradujeme obstaranie a schválenie dokumentu regionálneho územného systému ekologickej stability. Vykonáva okresné revízie stavu osobitne chránených častí prírody a krajiny. Rozhoduje o vydaní súhlasu na výrub drevín rastúcich za hranicami zastavaného územia obce a tiež o označení osobitne chránených území a chránených stromov.

Je prvostupňovým orgánom v konaniach na úseku o lesnom hospodárení (napr. o vyhlásení pozemku za lesný pozemok, o výške náhrady za stratu mimoprodukčných funkcií lesa, o zmene hospodárskeho tvaru lesa, o priestupkoch a iných správnych deliktoch na úseku lesného hospodárstva, o uložení pokuty, vykonáva štátny dozor v lesoch atď.). Na tomto úseku predovšetkým vydáva rozhodnutia (napr. týkajúce sa lesného hospodárstva, rozhoduje a vedie evidenciu lesných pozemkov, riadi činnosti

⁶² Zákon o ochrane prírody a krajiny § 64.

na úseku lesného reprodukčného materiálu a na úseku poľovníctva, rozhoduje na úseku kontroly dreva, rozhoduje o obmedzení alebo zákaze, ak činnosť ohrozuje, degraduje existenciu druhov rastlín a živočíchov alebo narušuje ich rozmnožovanie alebo ak touto činnosťou môže dôjsť k zániku ich populácie, v týchto prípadoch môže vykonávať aj preventívne opatrenia, tiež odstránenie škodlivých následkov činnosti, a zároveň pri nesplnení podmienok môže obmedziť alebo zakázať činnosť, vydáva súhlasné stanovisko a prijíma oznámenia na výrub drevín, môže ho obmedziť alebo zakázať, môže uložiť príslušnej osobe na ktorej pozemku drevina rastie za hranicami zastavaného územia obce, vykonať nevyhnutné opatrenia na jej ozdravenie alebo rozhodnúť o jej vyrúbaní, atď.), ukladá sankcie, rozhoduje o nároku na náhradu škody.

Vo vzťahu k obciam kontroluje výkon štátnej správy, upozorňuje na nedostatky v činnosti pri výkone štátnej správy, vykonáva štátny dozor atď.

Obec vykonáva v prvom stupni štátnu správu vo veciach ochrany drevín. Všeobecne v oblasti starostlivosti o životné prostredie pre svojich obyvateľov vo svojej územnej oblasti predstavuje veľmi dôležitého partnera. Mala by chrániť a starať sa o životné prostredie (napr. prijímať a vykonávať opatrenia cielene zamerané k predchádzaniu znečisťovaniu a zhoršovaniu stavu životného prostredia) a zároveň vytvárať zdravé životné prostredie (napr. prijímať opatrenia cielene zamerané na zlepšenie a skvalitnenie života obyvateľov obce) a primerane využívať prírodné zdroje. Obec vykonáva pri tejto činnosti samosprávnu pôsobnosť zverenú zákonom o obecnom zriadení a zároveň aj prenesenú štátnu správu na základe zákona o ochrane prírody a krajiny, či zákona o odpadoch.

Obec v praxi v rámci samosprávnej pôsobnosti na svojom území zabezpečuje o.i. ochranu životného prostredia, verejnoprospešné služby udržiavania čistoty v obci, správu a údržbu verejnej zelene atď. Vykonáva štátnu správu vo veciach ochrany prírody a krajiny.

Obec môže byť častokrát vlastníkom lesných pozemkov, na ktoré sa primerane vzťahujú právne predpisy o hospodárení v lesoch ako aj o jeho ochrane. Z titulu vlastníctva pre obec vyplývajú práva a povinnosti voči svojmu majetku ale aj voči iným osobám. Predkupne právo k územiám nachádzajúcim sa za hranicami zastavaného územia obce s 3., 4. alebo 5. stupňom ochrany a teda aj pri predaji obecného lesa má štát. Medzi kompetencie obcí patrí tiež napr. súhlas (rozhodnutie) na výrub drevín

a krov. V súhlase môže uložiť vykonanie primeranej náhradnej výsadby alebo zaplatenie finančnej náhrady do výšky spoločenskej hodnoty dreveniny. Obec je pritom povinná viesť evidenciu pozemkov vhodných na náhradnú výsadbu vo svojom území. Za určitých, právnymi normami stanovených podmienok, sa súhlas obce na výrub dreveniny nevyžaduje (napr. hrozby bezprostredného ohrozenia zdravia alebo života človeka), po výrube však je povinnosť oznámiť túto skutočnosť obci. Povoľovanie výrubu chránených stromov je v kompetencii okresných úradov v sídle kraja. Pri viacpočetných výruboch by mala obec žiadať súhlasné stanovisko od organizácie ochrany prírody. Pri ochrane požiarov lesov obec zverejňuje usmernenie okresného riaditeľstva hasičského a záchranného zboru týkajúce sa konkrétnych povinností a opatrení pre právnické i fyzické osoby v súvislosti s prevenciou vzniku požiarov.

Obce nie sú oprávnené podľa zákona prejednávať priestupky a protiprávne konania v tejto oblasti. Môžu ich prejednávať OÚ a Slovenská inšpekcia ochrany prírody. Obec môže vykonávať štátny dozor nad dodržiavaním ustanovení zákona o ochrane prírody a všeobecne záväzných právnych predpisov. Ak obec zistí porušovanie podmienok ňou vydaného súhlasu na výrub, zistenie odstúpi na ďalšie konanie na príslušný OÚ alebo inšpekciu.

Pri výkone svojich zákonom stanovených činností v oblasti ochrany životného prostredia OÚ v sídle kraja, OÚ a inšpekcie navzájom spolupracujú. Spolupracujú zároveň aj s inými štátnymi orgánmi, orgánmi územnej samosprávy a s ďalšími právnickými osobami a občianskymi združeniami.

Ďalšie dôležité organizácie (právnické osoby v pôsobnosti ministerstiev), špecializujúce sa na ochranu a starostlivosť o lesy vykonávajúce správu na tomto úseku, sú predovšetkým:

Slovenská agentúra životného prostredia je odbornou organizáciou Ministerstva životného prostredia SR. V súčasnosti je príspevkovou organizáciou. Má celoslovenskú pôsobnosť a sídlo v Banskej Bystrici. Zameriava sa na starostlivosť o životné prostredie a tvorbu krajiny. Predmetom jeho činnosti vo vzťahu k ochrane lesov, ktoré vyplývajú zo štatútu sú predovšetkým manažment environmentálnych rizík a prevencia závažných priemyselných

havárií, environmentálna zodpovednosť pri prevencii a odstraňovaní environmentálnych škôd, prevencia a kontrola znečisťovania životného prostredia, eliminácia environmentálnych záťaží, nakladanie s odpadom z ťažobného priemyslu, posudzovanie vplyvov na životné prostredie, hodnotenie environmentálnej situácie, podpora implementácie zásad zeleného rastu, environmentálna informatika a monitoring, starostlivosť o mestské a vidiecke prostredie, a o prírodné a obnoviteľné zdroje, krajinné plánovanie, integrácia a podpora budovania zelenej infraštruktúry, environmentálna výchova a vzdelávanie, plní úlohy tzv. Zeleného vzdelávacieho fondu, upriamuje sa na vedeckú spoluprácu s vysokými školami, univerzitami a výskumnými inštitúciami, edičná činnosť, atď.

*Lesnícka ochranná služba*⁶³ funguje v SR od roku 1993. Bola zriadená Ministerstvom pôdohospodárstva SR. Jej sídlom je Banská Štiavnica. Je orgánom štátnej odbornej kontroly ochrany lesov. Má celoslovenskú pôsobnosť. Má právo vstupovať na všetky lesné pozemky bez výnimky. V jej právomoci je zabezpečovanie monitorovania zdravotného stavu lesa a výskytu škodlivých činiteľov, vypracovanie prognózy vývoja škodlivých činiteľov a vydávanie signalizačných správ. Vykonáva expertízu, poradenskú a vzdelávaciu činnosť, posudzuje projekty so zameraním na ochranu lesov, ukladá opatrenia na odstránenie nedostatkov a poskytuje údaje na tvorbu informačného systému.

Štátny podnik Vojenské lesy a majetky SR vznikol 1. 1. 1993 odčlenením slovenských odštepných závodov od dovtedy existujúceho federálneho podniku VLS, š. p. Praha. Je účelovou organizáciou Ministerstva obrany SR. Zabezpečuje trvalo udržateľné obhospodarovanie na lesnej a poľnohospodárskej pôde vo vojenských obvodoch a vojenských zariadeniach. Aktivity majú rešpektovať priority a potreby armády SR pre maximalizovanie dosahovania pozitívnych efektov hospodárenia (napr. správa a využívanie lesného a poľnohospodárskeho majetku a prírodných zdrojov a podnikateľskú činnosť v oblasti lesnej, poľnohospodárskej, drevospracujúcej a ostatnej súvisiacej výroby, poskytovanie služieb formou odstrelu zveri a lovu rýb a následný predaj ulovenej zveri a rýb atď.).

Slovenská lesnícko – drevárska inšpekcia je v rámci organizačnej štruktúry Ministerstva pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR preddavková

⁶³ http://www.los.sk/o_nas.html alebo http://www.los.sk/pdf/statut_los.pdf

organizácia ministerstva. Je napojená na rozpočet ministerstva a nie je právnickou osobou. Jej sídlom je Zvolen a má celoslovenskú pôsobnosť. Je orgánom štátnej správy v oblasti uvádzania dreva a výrobkov z dreva na vnútorný trh. Náplňou jej činnosti je predovšetkým sledovať, zisťovať a kontrolovať plnenie povinností vyplývajúcich zo zákona o uvádzaní dreva na vnútorný trh pre hospodárske subjekty a obchodníkov s drevom v pôsobnosti pre celé územie SR.

Stráž prírody – plní úlohy zabezpečenia kontroly dodržiavania zákona o ochrane prírody a krajiny. Plní úlohy aj v oblasti informačnej a výchovnej. Je špecifická svojim členením na profesionálnu a dobrovoľnú stráž prírody. Profesionálna stráž prírody je v pracovnoprávnom vzťahu organizácie ochrany prírody. Zoznam členov stráže prírody vedie pre svoj územný obvod OÚ v sídle kraja. Zapisuje ho do zoznamu na návrh organizácie ochrany prírody alebo vlastníka súkromného chráneného územia po zložení skúšky a zložení sľubu. Po zapísaní člena do zoznamu mu OÚ v sídle kraja vydá preukaz člena stráže prírody a odznak člena stráže. Vo vzťahu k ochrane lesov je člen stráže prírody oprávnený vo svojom obvode o.i. sledovať a zbierať údaje o stave prírody a krajiny, jej zložiek a prvkov, kontrolovať dodržiavanie zákona a ostatných právnych predpisov a rozhodnutí, vykonávať potrebné zisťovania, požadovať potrebné vyjadrenia, informácie, údaje a vysvetlenia, nazeráť do príslušných dokladov, vyzvať osobu, aby upustila od protiprávneho konania, obmedziť osobnú slobodu osobe pristihutej pri páchaní trestného činu, zisťovať totožnosť osoby podozrivej, vyhotovovať dokumentáciu potrebnú na zdokumentovanie zistených konaní, požadovať pomoc od PZ alebo obecnej polície, zastaviť alebo kontrolovať dopravný prostriedok v chránenom území alebo ochrannom pásme, požadovať každého o pomoc v prípade bezprostredného ohrozenia života a zdravia alebo majetku, ukladať a vyberať za priestupky na úseku ochrany prírody a krajiny pokuty v blokovom konaní, prikázať osobe opustiť chránené územie atď. Tieto oprávnenia sa nevzťahujú na vstup a vykonávanie kontroly na súkromnom chránenom území. Každý je povinný uposlúchnuť výzvu, pokyn, príkaz alebo požiadavku člena stráže prírody a strpieť výkon jeho oprávnení.

Lesná stráž – právne postavenie člena lesnej stráže upravujú okrem zákona o lesoch ďalšie právne predpisy. Člen lesnej stráže je ustanovený orgánom štátnej správy lesného hospodárstva v územnom obvode svojej

pôsobnosti. Navrhuje ich vlastník, správca alebo obhospodarovateľ lesa. Zoznam členov lesnej stráže vedie príslušný orgán štátnej správy lesného hospodárstva prostredníctvom informačného systému lesného hospodárstva. Jeden člen stráže by mal spravidla vykonávať ochrannú službu na výmere do 500 ha lesa. Člen lesnej stráže sa pri výkone svojej funkcie preukazuje odznakom člena lesnej stráže a na požiadanie preukazom člena lesnej stráže s identifikačným číslom, pričom nesmie odznak a preukaz vydať z rúk.

Náklady na činnosť lesnej stráže a aj náklady na jej vybavenie znáša navrhovateľ člena lesnej stráže. Je zároveň povinný sledovať správnosť výkonu jeho funkcie.

K základným povinnostiam lesnej stráže patrí bezodkladné oznamovanie vlastníčkovi, správckovi alebo obhospodarovateľovi lesa zistenú škodu v lesoch, príp. osobu, ktorá škodu spôsobila, vykonanie neodkladných opatrení na odstránenie alebo zmiernenie následkov škody vzniknutej v lese, spolupracovať s PZ, obecnou políciou a inými orgánmi štátnej správy, oznamovať trestné činy, priestupky a iné správne delikty a prispievať k ich objasneniu, zabezpečovať dôkazový materiál, oznamovať podozrivé osoby, odovzdať odňaté veci, predkladať správy o zabezpečovaní ochrannej služby v lesoch, spisovať úradné záznamy o okolnostiach použitia donucovacích prostriedkov a oznámiť ich použitie PZ, atď⁶⁴.

BEZPEČNOSTNÉ INŠTITÚCIE VEREJNEJ SPRÁVY NA ÚSEKU OCHRANY LESOV V SLOVENSKEJ REPUBLIKE

PZ – enviro polícia – V rámci PZ od roku 2019 existuje na Úrade kriminálnej polície Prezídia PZ odbor odhaľovania nebezpečných materiálov a environmentálnej kriminality. Vo všetkých ôsmich krajských riaditeľstvách PZ v SR sú samostatné pracoviská zriadené na boj s environmentálnou trestnou činnosťou. Patria k nim odborne vyškolení vyšetrovatelia. Špecialistov na envirokriminalitu nájdeme aj na 53. okresných riaditeľstvách

⁶⁴ KRÁLIKOVÁ, K. Odborné stráže v oblasti životného prostredia (príručka pre bezproblémový pobyt človeka v slovenskej prírode). Trnava: Vysoká škola Danubius, 2020, s. 23 a n.

PZ a aj na obvodných oddeleniach PZ, kde sa zaoberajú predovšetkým skráteným vyšetrovaním prípadov. Medzi najčastejšie páchané trestné činy v SR v oblasti životného prostredia⁶⁵ o.i. patria nedovolené výruby stromov a nelegálny obchod s drevom. Ide o:

§ 305 Porušovanie ochrany rastlín a živočíchov

ods. 1 – Kto, čo aj z nedbanlivosti, v rozpore so všeobecne záväznými právnymi predpismi na ochranu prírody a krajiny alebo so všeobecne záväznými právnymi predpismi na ochranu exemplárov reguláciou obchodu s nimi vo väčšom rozsahu:

- poškodí, zničí, vytrhne, vykope alebo nazbiera chránenú rastlinu alebo poškodí, alebo zničí jej biotop,
- usmrtí, zraní, chyťí alebo premiestni chráneného živočícha alebo poškodí, alebo zničí biotop a obydlie,
- poškodí alebo zničí prírodný biotop, alebo
- ohrozí chránený živočíšny druh alebo rastlinný druh = potrestá sa odňatím slobody na 0–2 roky.

ods. 2 – Kto v rozpore so všeobecne záväznými predpismi na ochranu prírody a krajiny alebo so všeobecne záväznými predpismi na úseku lesného hospodárstva neoprávnene jazdí motorovým vozidlom, motorovou trojkolkou, motorovou štvorkolkou, motocyklom alebo skútrom na lesnom alebo poľnohospodárskom pozemku = potrestá sa odňatím slobody na 0–1 rok

ods. 3 – Kto, čo aj z nedbanlivosti, v rozpore so všeobecne záväznými právnymi predpismi na ochranu prírody a krajiny alebo so všeobecne záväznými právnymi predpismi na ochranu exemplárov reguláciou obchodu s nimi vo väčšom rozsahu:

- získa pre seba alebo obstará pre iného chráneného živočícha alebo chránenú rastlinu, alebo exemplár,

⁶⁵ <https://www.hlavnespravy.sk/mario-kern-enviropolicia-minuly-rok-riesila-618-pripadov-kradezi-dreva/2064164>

- drží, pestuje, chová, spracúva, dováža alebo vyváža chránené rastliny alebo chránené živočíchy, alebo exempláre alebo s nimi obchoduje, alebo ich inak scudzí alebo
- zámerne odníme, falšuje, pozmení alebo inak neoprávnene použije nezameniteľné označenie chránených živočíchov alebo exemplárov = potrestá sa odňatím slobody na 6 mesiacov – 3 roky

Pričom vo všetkých prípadoch môže ísť podľa § 305 ods. 4 a ods. 5 o kvalifikované skutkové podstaty, ak páchatel spácha čin:

- závažnejším spôsobom konania, z osobitného motívu, v značnom rozsahu, v úmysle získať pre seba alebo iného značný prospech alebo ak bol za taký čin v predchádzajúcich 24 mesiacoch odsúdený alebo bol za obdobný čin v predchádzajúcich 24 mesiacoch postihnutý = potrestá sa odňatím slobody na 1–5 rokov,
- ako člen nebezpečného zoskupenia,
- spôsobí škodu veľkého rozsahu,
- v úmysle zadovážiť sebe alebo inému prospech veľkého rozsahu = potrestá sa odňatím slobody na 3–8 rokov.

§ 306 Porušovanie ochrany stromov a krov

Ods. 1 – Kto v rozpore so všeobecne záväznými právnymi predpismi na úseku lesného hospodárstva alebo všeobecne záväznými právnymi predpismi na ochranu prírody a krajiny vo väčšom rozsahu poškodí alebo zničí strom alebo ker, alebo ich vyrúbe = potrestá sa odňatím slobody na 0–3 roky

Pričom môže ísť o kvalifikované skutkové podstaty podľa § 306 ods. 2 a ods. 3 Trestného zákona spáchané:

- v značnom rozsahu, alebo
- hoci bol za taký čin v predchádzajúcich 24 mesiacoch odsúdený alebo bol za obdobný čin predchádzajúcich 24 mesiacoch postihnutý = potrestá sa odňatím slobody na 1–5 rokov,
- ako člen nebezpečného zoskupenia, alebo
- vo veľkom rozsahu = potrestá sa odňatím slobody na 3–8 rokov.

Krádeže dreva dosahujú pravidelne viac ako 50 % zo všetkých vyšetovaných environmentálnych trestných činov. Trestný zákon špecifikuje:

§ 212 odsek 1 písm. e) krádež dreva nachádzajúceho sa na lesnom pozemku

- prisvojí si cudzie drevo z pozemku, ktorý patrí do lesného pôdneho fondu tým, že sa ho zmocní = odsúdi sa odňatím slobody na 0–2 roky

Pričom môže ísť o kvalifikované skutkové podstaty podľa ods. 2 – ods. 4 Trestného zákona, ak:

- spôsobí väčšiu škodu, bol za taký čin v predchádzajúcich 24 mesiacoch odsúdený alebo z osobitného motívu = odsúdi sa odňatím slobody na 6 mesiacov až 3 roky,
- spôsobí značnú škodu, závažnejší spôsob konania = odsúdi sa odňatím slobody na 3–10 rokov,
- spôsobí škodu veľkého rozsahu, ako člen nebezpečného zoskupenia, za krízovej situácie = odsúdi sa odňatím slobody na 10–15 rokov⁶⁶.

PZ je povinný orgánom štátneho dozoru na základe ich žiadosti poskytnúť súčinnosť pri zisťovaní páchatelov priestupkov a správnych deliktov. Je povinný poskytnúť spoluprácu a ochranu.

Mestská polícia – služba ochrany životného prostredia – environmentálna hliadka – v rámci niektorých staníc mestskej polície boli na podklade vzniku enviropolície zriadené špeciálne služby ochrany životného prostredia. Dvojčlenné hliadky riešia problémy súvisiace so životným prostredím v obci. Spolupracujú so všetkými orgánmi štátnej správy a samosprávy. Ich záujem sa zameriava napr. na kontrolu stavieb, odpadov, čistoty v obci.

ZÁVER

Ochrana lesných pozemkov pred nekontrolovaným využívaním verejnosťou, i keď je v zákone o lesoch jasne prezentovaná, v reálnom živote však častokrát nie je dostatočná. A to napriek tomu, že zákon striktne vymenúva zákazy niektorých činností v lesoch. Pripomínáme,

⁶⁶ Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon.

že pokiaľ nebudú stanovené pravidlá alebo akákoľvek prísna novelizácia legislatívy striktné a dostatočne efektívne a systematicky uplatňovaná a sankcionovaná, žiadne legislatívne opatrenia nemôžu zvýšiť účinnosť ochrany životného prostredia. Týka sa to napr. terénnych úprav, stavieb plotov, budovania chodníkov, narúšania pôdneho krytu, odvážania lesnej pôdy a hrabanky, stavania posedov, príbytkov atď. Mimo vyznačených miest v lesoch je napr. zakázané zakladanie a udržiavanie otvoreného ohňa, táboriť, jazdiť či stáť s motorovým vozidlom, motocyklom, skútrom, snežným skútrom, motorovou trojkolkou alebo štvorkolkou. Mimo lesnej cesty alebo vyznačenej cesty je tiež zakázané jazdiť na bicykli a aj na koni. Každodenný život však potvrdzuje neúčinnosť platnej právnej regulácie. Lesné cesty je pritom oprávnený využívať každý po dohode s vlastníkom, správcom⁶⁷ či združením za dohodnutú úhradu. Bezplatné využívanie lesných ciest je umožnené napr. zložkám integrovaného záchranného systému, protipovodňovej ochrany, správcovi vodných tokov, vodnej stráži, rybárskej stráži, lesnej stráži, stráži prírody atď. Tieto osoby sú zároveň povinné využívať lesné cesty primeraným spôsobom s minimalizáciou ich poškodenia. O prípadnom poškodení musia bezodkladne informovať spomínané osoby a na vlastné náklady vykonať opatrenia a činnosti na odstránenie škody. Zakázané je verejnosti vstupovať do lesných škôlok či oplotených miest alebo miest označených zákazom vstupu, rovnako aj na miesta, kde sa vykonáva technologická príprava pracoviska, kde sa realizuje výrub stromov a sústreďovanie dreva na odvozné miesto alebo tiež na miesta, kde sa realizuje plošné chemické ošetrovanie. Je samozrejme zakázané rušiť v lese prirodzené ticho a pokoj patriaci živým organizmom žijúcim v lese. Verejnosti sa zakazuje zbierať v nadmernom množstve (ktoré špecifikuje bližšie zákon o lesnom reprodukčnom materiáli) semená a vyberať semenáčky (stromy, ktoré vyrastajú zo semena) alebo sadenice lesných drevín, zároveň ťažiť stromy alebo kry, odnášať alebo odvážať stromy a kry či ich časti, a to aj včítane dreva ležiaceho na zemi. V lesoch je zakázané manipulovať s nebezpečnými látkami rizikovými pre prírodné prostredie, zakladať skládky odpadov a samozrejme aj znečisťovať

⁶⁷ Správcom lesa je spravidla právnická osoba, ktorej bol do správy zakladateľom alebo zriaďovateľom zverený lesný majetok vo vlastníctve štátu.

lesné pozemky odpadmi⁶⁸ (všeobecné povinnosti spojené s nakladaním s odpadmi v súvislosti s možným znečistením životného prostredia napr. nezákonným umiestnením odpadu bližšie upravuje zákon o odpadoch⁶⁹). Je zakázané v lesoch fajčiť či odhadzovať horiace a neuhášené resp. tlejúce predmety a to predovšetkým v obdobiach zvýšeného nebezpečenstva vzniku požiaru. Je zakázané vypaľovať porasty bylín, krov a stromov. Bližšie túto problematiku upravuje zákon o ochrane pred požiarimi a s ním spojená vyhláška o požiarnej prevencii, ktoré sa týkajú predovšetkým povinností vlastníkov, správcov a hospodárov lesa o zabezpečovaní prevencie napr. budovaním zákazov zakladania ohňov mimo zabezpečených ohnísk, vytváraním rozčleňovacích pásov a priesekov v lesoch atď. Tiež je zakázané narušať vodný režim odvodňovaním alebo inými úpravami vodných tokov a splavovaniu pôdy, pričom opäť vlastník, správca a hospodár lesa je povinný zachovať vhodné podmienky na výskyt vôd a zároveň napomáhať zlepšovaniu vodných pomerov. V lesoch je zakázané pást hospodárske zvieratá, nechať voľne pustené zvieratá a pustených psov. Výnimkou sú poľovnícke a služobné psy pri výkone napr. lesnej stráže, poľnej stráže, poľovníctva, záchranej služby.

Všeobecne sa zakazuje neoprávnené používanie alebo poškodzovanie lesov, lesných porastov, stromov, krov a majetku slúžiacemu lesnému hospodárstvu. Samozrejme zákon deklaruje odôvodnené výnimky z každého zo spomínaných zákazov.

Vrátili by sme sa k myšlienke nie vyššieho, ale vysokého sankcionovania poškodzovateľov životného prostredia. Súčasné výšky sankcií za deštrukciu sú príliš nízke, nehovoriac o ich nízkej vymožiteľnosti. Dokonca správanie niektorých podnikateľských subjektov sa javí ako jednoznačné zarátanie pokuty za páchanie alebo spáchanie deliktu do nákladov spojených s ich prevádzkovou činnosťou. Totiž, výška sankcie býva niekoľkonásobne nižšia ako výška nákladov, ktoré by museli vynaložiť na opatrenia súvisiace

⁶⁸ KRÁLIKOVÁ, K. Odpad – záťaž životného prostredia. In: *Deformácie spoločenských vzťahov a možnosti ich eliminovania. Specyfika form pomocy we współczesnym społeczeństwie*. Nekonferenčný zborník vedeckých prác. Łódź: Uczelnia Nauk Społecznych w Łódź, 2020, s. 10–38. Pozri aj https://kosicednes.sk/udalosti/zaparkoval-v-lese-vylozil-odpad/?fbclid=IwAR3vbrJyaVZgeq0KESasVNPRIj9QBCEqW_XU1zyqdSheof5suDNQitfilwA

⁶⁹ Zákon č. 79/2015 Z. z. o odpadoch.

s verejným záujmom. Štát si musí uvedomiť, že stupeň kolektívnej inteligencie národa sa premieta do procedúr jeho správania sa k prírode. Je teda jednoznačné, že pokutovanie je určené práve pre tých jednotlivcov, ktorí majú nízku individuálnu inteligenciu. Porušujú požiadavky a právo štátu, a teda verejného záujmu zrejme vedome. Takto ohrozujú celú verejnosť, spôsobujú dlhotrvajúce a trvalé poškodenie životného prostredia a tým zdravia občanov. Takto by mala byť štátnymi orgánmi posudzovaná aj ich arogantná, sebecká a nebezpečná činnosť. Pritom sa spoločnosť nemôže pozeráť na uloženie sankcie ako na likvidačný faktor postihujúci príslušný subjekt škodcu (t. j. trestajúcu sankciu), ale ako na odstrašujúci (odradzujúci) faktor pre potenciálneho likvidátora životného prostredia a živých organizmov (t. j. preventívne opatrenie).

Správanie sa v lesoch je v podstate v súčasnej dobe odkázané viac-menej na spoločensky „nasatú“ morálku, etiku, úroveň inteligencie, výchovu a vzdelanie každého ľudského jedinca⁷⁰. Každý „návštevník“ lesa bez výnimky je pritom podľa zákona povinný chrániť a nenarušovať lesné prostredie, rešpektovať práva a oprávnené záujmy a pokyny obhospodarovateľa lesa, člena lesnej stráže a štátneho orgánu správy lesného hospodárstva. Zakázať alebo obmedziť vstup na lesné pozemky býva spravidla príslušným štátnym orgánom verejnosti stanovené iba na dobu nevyhnutne potrebnú v závislosti na ochrane práv a oprávnených záujmov vlastníka, obhospodarovateľa lesa alebo ochrany lesa a verejného záujmu. Tento zákaz alebo obmedzenie má byť vhodným spôsobom zverejnené alebo časť lesa, ktorej sa to týka, má byť v tomto duchu označená.

Ochrana lesných pozemkov pred človekom však pokrívava aj v závislosti na premnožení obyvateľstva, t. j. vzhľadom na hustotu obyvateľstva krajiny. Tento jav súvisí aj s nevyváženou migráciou a usadzovaním obyvateľstva do urbanizovaných častí SR. A tým zákonite i prehusťovaním obyvateľstva len v určitých územných častiach, a na druhej strane vyludňovaním iných oblastí Slovenska. V závislosti na týchto javoch dochádza k odlesňovaniu z dôvodu výstavby obytných častí pre nových osídlencov v okolí veľkých a väčších miest. Neregulovaním výstavby resp. neexistenciou funkcie štátneho architekta tak dochádza k mnohým negatívnym javom súvisiacim so stratou zdravého životného prostredia nielen pre pôvodných

⁷⁰ <https://noizz.aktuality.sk/enviro/patrik-paulinyi-a-odpadky-v-lesoch/1qqg0d6>

obyvateľov miest a okolia týchto miest, ale aj pre presídlencov. Druhou stránkou problému je, že za presídlencami zostávajú mnohokrát vyľudnené oblasti, opustené nehnuteľnosti, ktoré však miznúce lesy, resp. zdravé životné prostredie nenahradia.

Pre samotnú existenciu všetkých živých organizmov je *význam* lesov širokospektrálny. Medzi *najdôležitejšie prirodzené prínosy lesa* patrí predovšetkým produkcia kyslíka a zároveň odstraňovanie oxidu uhličitého resp. fotosyntéza a tiež eliminovanie iných znečisťujúcich látok zo vzduchu, zadržiavanie vody v prírode a zároveň zabezpečovanie vlhkosti vo vzduchu prirodzenou aktívnou evaporáciou, znižovanie nebezpečenstva pôdnej erózie a brehovej erózie, zvyšovanie hygieny ovzdušia, resp. prirodzenej dezinfekcie, spomaľovanie prúdenia vzduchu a tým zamedzovanie tvorby silného turbulentného nebezpečného vetra⁷¹, vytváranie snehových bariér pre zamedzenie vytvárania snehových jazykov a nebezpečných lavín a tiež prirodzené vytváranie dažďových bariér, tlmenie horizontálneho šírenia hluku a znižovania teploty ovzdušia, poskytovanie prirodzeného životného prostredia pre živé organizmy, tvorenie bezpečnostnej zábrany popri cestách a chodníkoch, poskytovanie rastlinnej potravy, dreva, liečiv, poskytovanie vyhľadávaného zdravého životného prostredia pre človeka atď.

Z pohľadu ochrany je dôležité uviesť, že lesné pozemky možno podľa zákona o lesoch využívať aj na iné účely ako na plnenie funkcií lesov, a to na základe rozhodnutia príslušného orgánu štátnej správy o ich dočasnom alebo trvalom vyňatí z plnenia tejto funkcie. Práve preto je dôležité zo strany štátu a jeho orgánov aktívne kontrolovať skutočné nakladanie s lesnými pozemkami, aby nedochádzalo k nepovolenému nakladaniu s nimi. K takémuto rozhodnutiu môže zároveň dôjsť len v nevyhnutných a odôvodnených prípadoch, ktoré stanovuje detailnejšie zákon o lesoch. Stanovuje najmä zabezpečenie *ochrany lesných pozemkov* v ochranných lesoch a lesoch osobitného určenia, použitie len nevyhnutnej výmery takýchto pozemkov, obmedzuje narušenie celistvosti lesa, zároveň stanovuje ochranné povinnosti pri územnoplánovacej činnosti, najmä pri určovaní chráneného ložiskového územia, rozširovania dobývacích priestorov atď. Zákon zároveň detailne reguluje aj právny režim vyňatia, obmedzenia využívania a zmien využitia lesných pozemkov. V kompetencii

⁷¹ http://www.dmc.fmph.uniba.sk/public_html/climate/aktualne.htm

orgánu štátnej správy⁷² je tiež rozhodovanie o trvalom vyňatí resp. o trvalej zmene druhu pozemku, o dočasnom vyňatí na dobu najviac 20 rokov, atď. Orgán štátnej správy rozhoduje o vyňatí a obmedzení využívania lesného pozemku a vydáva záväzné stanoviská pri tzv. developerskom úmysle využitia lesných pozemkov na účely výstavby diaľnice, rýchlostnej cesty a železničnej dráhy.

Od dávnych čias a vlastne odjakživa, počas celej evolúcie žil človek priamo v prírode a s prírodou. Veď z nej priamo pochádza. Mal s ňou po celý čas svojej existencie priamy fyzický kontakt. Uvedomoval si, že bez nej nie je možné prežiť resp. bez zdravého životného prostredia zdravo žiť. Dokazujú to aj najstaršie nálezy človeka z obdobia spreď viac ako 3,5–7 miliónov rokov. Nájdené v Afrike v Keni, Malawi a Etiópii⁷³. Ale aj následné nálezy neskoršieho dátumu dokazujú spolunažívanie človeka s prírodou. Dôležité je poznamenať a uvedomiť si, že klimatické zmeny už od pradávnych čias pôsobili aj na evolučný vývoj nielen vizáže človeka tohto obdobia. Dve odborné výskumné evolučné teórie dokonca dokazujú možnosti rôzneho evolučného vývoja rodu Homo. Svetoznámy nález z jaskyne v Lascaux vo Francúzsku prezentuje v približne 2 000 obrazoch jaskynných malieb loveckú mágiu, príbehov o love, človeka pred približne 4000–2000 rokov p. n. l. Znázorňujú rôzne zvieratá aj vyhynuté a dokonca aj dnes mýtickú rozprávkovú bytosť, jednorožca.⁷⁴ Človek sa od dávnoveku správal voči prírode dostatočne všímavo a úctivo. Dokonca ešte pred pár desiatkami rokov boli deti už od predškolského veku vychovávané k priateľstvu a láske k prírode. Doma, v predškolských i v školských zariadeniach. Teoretickou i praktickou formou. Dokonca bolo akési nepísané pravidlo v spoločnosti, že ľudia vedeli na verejnosti upozorniť cudzie dieťa k náprave jeho chovania k prírode. A táto výchovná metóda bola akceptovaná. Výchova bola prítomná všade okolo nás. Dostala sa im „pod kožu“, mali ju všetci akosi „v krvi“. A s tým súvisela aj od detstva vnímaná prirodzená autorita starších ľudí a slušnosť jedného voči druhému a rovnako aj k prírode. Príroda bola personifikovaná do pozície matky alebo priateľky.

⁷² NOVOTNÝ, V. a kol. *Veřejná správa v zemích Visegradské čtyřky. (Česká republika, Maďarsko, Poľská republika, Slovenská republika)*. Praha: Leges, 2017, s. 149–154.

⁷³ [https://sk.wikipedia.org/wiki/Človek_\(Homo\)](https://sk.wikipedia.org/wiki/Človek_(Homo))

⁷⁴ [https://sk.wikipedia.org/wiki/Lascaux_\(jaskyňa\)](https://sk.wikipedia.org/wiki/Lascaux_(jaskyňa))

„Výchova verejnosťou“ bola tak prirodzenou a dôležitou súčasťou každodenného života našej spoločnosti. V súčasnej dobe odklonil od tohto vzťahu človeka predovšetkým svet digitálnych informačných technológií a zrýchlený životný štýl človeka. Ten prináša do života ľudí nevšímavosť, sebeckosť, ignorantstvo, nervozitu, prepracovanosť, psychické problémy atď. Človek tak vlastne prestáva vnímať seba, svet okolo a teda aj samotnú prírodu reálne, fyzicky. Postačuje mu umelá vízia života a životného prostredia sprostredkovaná mediálnymi nosičmi, technickými prostriedkami a inými vymožitelnosťami. Materiálnou mamou. Duchovno človeka sa stráca v podobe akú staršie generácie poznali, v podobe žitia v duchu lásky, mení sa na povrchné prežívanie v duchu materiálneho zabezpečovania. A práve žitie v duchu lásky nie je sebecké, neprináša sebe ani druhému a ani prírode žiadne nebezpečenstvá. Naopak povrchnosť, prežívanie a mamon prináša postupnú sebadeštrukciu psychického stavu, ktoré následne prináša deštrukciu fyzického stavu, rovnako aj neprajnosť alebo nevšímavosť voči druhým a aj voči prírode. Výuka a výchova od útleho veku dieťaťa by sa mala reálne zamerať na praktické aktivity v prírode. V predškolských zariadeniach realizovať povinné a pravidelné stretnutia s odborníkmi v oblasti ekológie. Napríklad počas hodín prvouky, prírodovedy, botaniky atď. na základných a stredných školách organizovať praktické vyučovanie v záhrade, v parku alebo lese. Pozývať na stretnutia odborníkov z oblastí týkajúcich sa tematického plánu (napr. poznávanie konkrétnych stromov a kvetov priamo v prírode, poznávanie zvierat na družstvách atď.). Školy by mali mať povinne zriadenú ovocnú a zeleninovú záhradku, v ktorej by sa žiaci v rámci výučby príslušných predmetov sami starali o pestovanie rastlín, získavali by prirodzené skúsenosti a vedomosti o záhradkárčení a pozitívny vzťah k prírode. Je pozitívnym znamením, že v posledných rokoch je v školských zariadeniach zreteľne zvýšená aktivita pedagógov zameraná napr. na separovanie odpadov⁷⁵. Aktivity v oblasti ochrany prírody resp. životného prostredia by mala zvýšiť aj komunita v rámci

⁷⁵ KRÁLIKOVÁ, K. Odpad – záťaž životného prostredia. In: *Deformácie spoločenských vzťahov a možnosti ich eliminovania. Specyfika form pomocy we współczesnym społeczeństwie*. Nekonferenčný zborník vedeckých prác. Łódź: Uczelnia Nauk Społecznych w Łódź, 2020, s. 10–38.

obcí a miest⁷⁶. Mal by napr. existovať zamestnanec, ktorý by organizoval pravidelné stretnutia detí, mládeže z miestnych škôlok a škôl, napr. jarné upratovanie okolia školských zariadení, čistenie parkov, predzáhradok v správe obce, ale napr. aj pomoc dôchodcom a imobilným občanom atď. Podľa nášho názoru je to najrýchlejší, najjednoduchší, najhospodárnejší a zároveň najefektívnejší spôsob ako naučiť novú generáciu k úcte k prírode a životnému prostrediu okolo seba⁷⁷.

Skutočnosťou však je, že mnohí ľudia o lese a živote v ňom ani nič nevedia, a preto sa nevedomky správajú v lesnom prostredí zmätočne. Každý návštevník lesa preto, aby sa v jeho priestore vedel primerane správať, by mal napr. vedieť, že ochranné pásmo lesa tvoria pozemky do vzdialenosti 50 m od hranice lesného pozemku, že o umiestnení stavby alebo využití územia v ochrannom pásme lesa sa vyžaduje zároveň záväzné stanovisko orgánu štátnej správy lesného hospodárstva. Táto skutočnosť by mohla byť na hranici lesa aj vhodne uvedená. Už v školách prvého stupňa vzdelávania by sa mali deti tiež učiť, že pestovaním lesa sa rozumieme súbor činností zameraných na semenárstvo, škôlkarstvo, zakladanie, obnovu a výchovu lesa pre zabezpečenie trvalého plnenia funkcie lesa. Ak sa školské výlety orientujú na pohyb detí v lesnom prostredí, v záujme toho, aby voľne sa pohybujúce deti počas hier nepoškodzovali chúlolistivé lesné porasty, mali by byť svojimi učiteľmi poučené, že skusnou plochou zákon označuje lesný pozemok alebo jeho časť slúžiacu na sledovanie, hodnotenie a zisťovanie stavu a vývoja lesa. Zamedzilo by sa tým poškodzovaniu napr. sadeníc lesných drevín.

⁷⁶ KRÁLIKOVÁ, K. – KRIŽANOVÁ, Z. Exkurz do vývoja verejnej správy na úseku ochrany prírody a životného prostredia. In: *Možné vývojové tendencie politických, ekonomických, právnych a sociálnych vzťahov v Európskej únii*. Nekonferenčný zborník vedeckých prác. Brno: Vysoká škola Danubius, 2017, s. 175–200.

⁷⁷ KRÁLIKOVÁ, K. Environment – Current Issue Now. Zürich. In: *Revue internationale des sciences humaines et naturelles*, No. 1 (2016), s. 59–74.

ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY:

KNIŽNÁ LITERATÚRA:

1. ANDOROVÁ, P. – DUDOR, L. Kontrola verzus dozor v oblasti verejnej správy. In.: *Policajná teória a prax*, roč. 21, č. 3 (2013), s. 81–88.
2. KRÁLIKOVÁ, K. Environment – Current Issue Now. Zürich. In: *Revue internationale des sciences humaines et naturelles*, No. 1 (2016), s. 59–74.
3. KRÁLIKOVÁ, K. a kol. *Základy verejného obstarávania v Slovenskej republike. Učebnica*. Uherské Hradište: Akadémie krízového riadenia, 2018.
4. KRÁLIKOVÁ, K. E-government a verejné obstarávanie: kapitola 29. In: Felcan, M. A. kol. *Racionalizácia verejnej správy*. Hodonín: Európsky ústav práva a súdního inžinýrství, 2019.
5. KRÁLIKOVÁ, K. Životné prostredie v globalizujúcej sa európskej spoločnosti. In: *Európska únia 2019/2020 – poučenia a možnosti pre európske národy*. Nekonferenčný zborník vedeckých prác. 1. vyd. Brno: MSD, 2019.
6. KRÁLIKOVÁ, K. Odpad – záťaž životného prostredia. In: *Deformácie spoločenských vzťahov a možnosti ich eliminovania. Specyfika form pomocy we współczesnym społeczeństwie*. Nekonferenčný zborník vedeckých prác. Łódź: Uczelnia Nauk Społecznych w Łódź, 2020.
7. KRÁLIKOVÁ, K. 2020. *Odborné stráže v oblasti životného prostredia (príručka pre bezproblémový pobyt človeka v slovenskej prírode)*. Trnava: Vysoká škola Danubius, 2020.
8. KRÁLIKOVÁ, K. – ANDOROVÁ, P. a kol. *Právo životného prostredia. Vybrané kapitoly*. Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave, 2019.
9. KRÁLIKOVÁ, K. – KRIŽANOVÁ, Z. Exkurz do vývoja verejnej správy na úseku ochrany prírody a životného prostredia. In: *Možné vývojové tendencie politických, ekonomických, právnych a sociálnych vzťahov v Európskej únii*. Nekonferenčný zborník vedeckých prác. Brno: Vysoká škola Danubius, 2017.
10. KRÁLIKOVÁ, K. – SURMA, L. Príroda, človek a Európa. In: *Slovensko a Európska únia: poučenia a možnosti*. Nekonferenčný zborník vedeckých prác. Brno: Vysoká škola Danubius, 2017.
11. NOVOTNÝ, V. a kol. *Veřejná správa v zemích Visegrádské čtyřky. (Česká republika, Maďarsko, Poľská republika, Slovenská republika)*. Praha: Leges, 2017.
12. ZLATNÍK, A. *Lesnická fytoecologie*. Praha: Státní zemědělské nakladatelství, 1978.

PRÁVNE PREDPISY:

1. Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2008/99/ES z 19. novembra 2008 o ochrane životného prostredia prostredníctvom trestného práva <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/sk/TXT/?uri=CELEX%3A32008L0099>
2. Zákon č. 525/2003 Z. z. o štátnej správe starostlivosti o životné prostredie a o zmene a doplnení niektorých zákonov
3. Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon
4. Zákon č. 326/2005 Z. z. o lesoch v z.n.p.
5. Zákon č. 79/2015 Z. z. o odpadoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov
6. Vyhláška MP SR č. 453/2006 Z. z. o hospodárskej úprave lesov a ochrane lesa

INTERNETOVÉ ZDROJE:

1. <https://www.minzp.sk/tlacovy-servis/tlacove-spravy/tlacove-spravy-2016/tlacove-spravy-marec-2016/inspektori-zivotneho-prostredia-vlani-ulozili-pokuty-za-takmer-790-tisic-eur.html> [30. marca 2020]
2. <https://plus7dni.pluska.sk/domov/nebezpecne-smetisko-skladku-upravili-3-miliony-je-toxicka-este-viac-ako-predtym> [30. marca 2020]
3. https://www.tvnoviny.sk/domace/1989739_v-okoli-domasi-zacali-odstranovat-takmer-tristo-ciernych-stavieb [30. marca 2020]
4. <https://ekonomika.pravda.sk/ludia/clanok/537412-definitivny-koniec-ciernych-stavieb-mozno-o-dva-roky/> [30. marca 2020]
5. <https://www.enviroportal.sk/uploads/report/8142.pdf> [30. marca 2020] <https://ekonomika.pravda.sk/ekologia/clanok/539190-sud-oslobodil-nominantov-sns-predaj-emisii-nebol-trestny/> [30. marca 2020]
6. <http://www.minv.sk/?aktuality-presov & sprava=neopravneny-vyrub-stromov> [30. marca 2020]
7. <https://spravy.pravda.sk/domace/clanok/464114-vzacne-vtaky-boli-otravene-jed-ohrozuje-aj-cloveka/> [30. marca 2020]
8. <https://dennikn.sk/754899/policia-s-ochranarmi-chytili-travicov-dravcov-jeden-chova-holuby/> [30. marca 2020]
9. https://www.ja-sr.sk/files/zaverecna_studia_APVV_2010_portal.pdf [30. marca 2020]
10. <https://www.mpsr.sk/environmentalne-riziko-naliehava-potreba-harmonizacie/753-40-753-12828/> [30. marca 2020]
11. <https://www.enviroportal.sk/spravy/workshopy> [30. marca 2020]

12. https://www.minzp.sk/files/odbor-krizoveho-riadenia/sizp_protikorupcny-program.pdf [30. marca 2020]
13. <https://bratislava.sme.sk/c/22265826/bratislavsky-developer-priznal-korupciu.html> [30. marca 2020]
14. <https://www.aktuality.sk/clanok/240165/dalsie-rodinkarstvo-vo-vladnom-smere-u-vladimira-macaska-pracuju-jeho-blizki/> [30. marca 2020]
15. <https://svet.sme.sk/c/1798946/pridelovanie-eurodotacii-ovladol-klientelizmus.html> [30. marca 2020]
16. <https://bratislava.sme.sk/c/20376643/vystavbu-v-raci-zdrzuju-obstrukcie-tvrdi-investor.html> [30. marca 2020]
17. https://www.mzv.sk/documents/10182/11845/Lobing_v_EU.pdf/060d39b6-f411-4ad1-9400-a748a30dc696 [30. marca 2020]
18. <https://www.webnoviny.sk/nasvidiek/na-slovensku-vznikne-specialna-enviropolicia/> [30. marca 2020]
19. <https://viaiuris.sk/wp-content/uploads/2019/12/2019-VI-Zbornik-PDF.pdf> [30. marca 2020]
20. <http://www.forestportal.sk/lesne-hospodarstvo/informacie-o-lesoch/zakladne-informacie-o-lesoch/Pages/vymera-lesov-na-slovensku.aspx> [30. marca 2020]
21. <http://www.forestportal.sk/lesne-hospodarstvo/informacie-o-lesoch/zakladne-informacie-o-lesoch/Pages/vymera-lesov-europy.aspx> [30. marca 2020]
22. <http://www.forestportal.sk/lesne-hospodarstvo/informacie-o-lesoch/zakladne-informacie-o-lesoch/Pages/vymera-lesov-sveta.aspx> [30. marca 2020]
23. <http://www.fao.org/3/ad665e/ad665e06.htm> [30. marca 2020]
24. <http://ecoheromagazine.com/odlesnovanie/> [30. marca 2020]
25. <http://www.forestportal.sk/lesne-hospodarstvo/hospodarska-uprava-lesov/Stranky/terminologicky-slovník-hul.aspx> [30. marca 2020]
26. <http://www.forestportal.sk/lesne-hospodarstvo/informacie-o-lesoch/zakladne-informacie-o-lesoch/Pages/rozdelenie-lesov.aspx> [30. marca 2020]
27. <http://www.forestportal.sk/les-pre-verejnost/o-lesoch-pre-verejnost/Stranky/lesne-vegetacne-stupne.aspx> [30. marca 2020]
28. <http://www.lesmedium.sk/casopis-letokruhy/2018/casopis-letokruhy-2018-01/ochrana-a-reprodukcia-genetických-zdrojov-v-ramci-statneho-podniku-lesy-sr> [30. marca 2020]
29. <https://www.enviroportal.sk/lesnictvo/koncepcia-rozvoja-podohospodarstva-sr-na-roky-2013-2020?> [30. marca 2020]

30. <http://www.forestportal.sk/lesne-hospodarstvo/veda-a-vyskum/Stranky/lesnicke-vedy,-vyskum-a-vyvoj.aspx> [30. marca 2020]
31. <http://www.vlm.sk/o-statnom-podniku> [30. marca 2020]
32. http://www.los.sk/o_nas.html alebo http://www.los.sk/pdf/statut_los.pdf [30. marca 2020]
33. https://kosicednes.sk/udalosti/zaparkoval-v-lese-vylozil-odpad/?fbclid=IwAR3vbrJyaVZgeqoKEsasVNPRjigQBCEqW_XU1zyqdSheof5suDNQitfilwA [30. marca 2020]
34. <https://noizz.aktuality.sk/enviro/patrik-paulinyi-a-odpadky-v-lesoch/1qqqd6> [30. marca 2020]
35. <https://www.teraz.sk/slovensko/m-kern-enviropolicia-minuly-rok-rie/448349-clanok.html> [30. marca 2020]
36. http://www.dmc.fmph.uniba.sk/public_html/climate/aktualne.htm [30. marca 2020]
37. [https://sk.wikipedia.org/wiki/Človek_\(Homo\)](https://sk.wikipedia.org/wiki/Človek_(Homo)) [30. marca 2020]
38. [https://sk.wikipedia.org/wiki/Lascaux_\(jaskyňa\)](https://sk.wikipedia.org/wiki/Lascaux_(jaskyňa)) [30. marca 2020]
39. https://www.tvnoviny.sk/exkluzivne/1871983_lesoochranar-juraj-lukac-nelegalny-vyrub-stromov-sa-deje-s-pozehnanim-tohto-systemu [30. marca 2020]
40. <https://dennikn.sk/1452624/toto-je-nova-generacia-maju-patnast-a-naozaj-sa-boja-ze-zemegula-to-neprezije/> [30. marca 2020]
41. <https://www.hlavnespravy.sk/mario-kern-enviropolicia-minuly-rok-riesila-618-pripadov-kradezi-dreva/2064164> [30. marca 2020]
42. <https://www.sazp.sk/app/cmsFile.php?disposition=i & ID=59> [3. apríla 2020]

KONTAKT

ppl. doc. PhDr. Ing. Bc. Kristína Králiková, PhD., MBA

Katedra správneho práva
Akadémia Policajného zboru v Bratislave
e-mail: kristina.kralikova@minv.sk

mjr. JUDr. Bc. Petra Andorová, PhD.

Katedra správneho práva
Akadémia Policajného zboru v Bratislave
e-mail: petra.andorova@minv.sk

OBCHODNÍ PODMÍNKY, VYKLÁDACÍ PRAVIDLA A OBCHODNÍ ZVYKLOSTI

TERMS AND CONDITIONS, UNLOADING RULES AND BUSINESS PRACTICES

Karolína Králová

Karel Marek

Abstrakt

Pojednání se věnuje obchodním podmínkám, vykládacím pravidlům a obchodním zvyklostem. Používání obchodních podmínek, obchodních zvyklostí a vykládacích pravidel, a to na úkor podrobné předpisové úpravy, považujeme za správné. Jak obchodní zvyklosti, tak obchodní podmínky či vykládací pravidla se přitom mohou měnit bez nároků na novelizace právních předpisů. Současně je třeba počítat i s některými obchodními zvyklostmi a obchodními podmínkami, které se používají shodně jak v mezinárodních, tak i tuzemských vztazích (např. u akreditivů či inkas, bankovních záruk apod.).

Klíčová slova

Občanský zákoník; smlouvy; obchodní zvyklosti;
obchodní podmínky; vykládací pravidla.

Abstract

Concerning concluding and execution of commercial contracts, it is considered to be accurate to apply business conditions, business practices and interpretation rules at the expense of former, detailed regulations. Business conditions, business practices as well as interpretation rules can be changed without claim on amendment of legal regulations. Simultaneously it is essential to calculate on some business conditions and practices which are used identically in international as well as in national relations (e. g. for credit letters or cash-ins, bank guarantees etc.).

Keywords

Civil Code; Contracts; Business Practices; Business
Conditions; Interpretation Rules.

1. VÝCHODISKA

Uzavírání smluv je v občanském zákoníku upraveno v ustanovení § 1724 a násl. pod nadpisem „Smlouva“.

Smluvní strany mohou:

- v občanskoprávních vztazích použít smluvního typu uvedeného v občanském zákoníku (např. uzavřít smlouvu kupní, jejímž předmětem plnění je zboží, smlouvu o koupi závodu, smlouvu o dílo atd., a to podle ustanovení § 1746 odst. 1 obč. zák.)
- uzavřít smlouvu nepojmenovanou (viz § 1746 odst. 2 obč. zák.), tj. takovou, která není zákonným smluvním typem (např. smlouvu o spolupráci, smlouvu o spolupůsobení, o společné činnosti apod.)
- použít smluvního typu podle zvláštního zákona (např. smlouvu o užívání kolektivní ochranné známky podle zák. o ochranných známkách).

Základním pravidlem, které musí strany splnit, chtějí-li uzavřít smlouvu, je přijetí nabídky. Odpověď s dodatkem nebo odchylkou, která podstatně nemění podmínky nabídky je přijetím nabídky, pokud návrhvatel bez zbytečného odkladu takové přijetí neodmítne.

Zvláštní úpravu zde tvoří vznik smluv vyjádřením souhlasu s návrhem smlouvy provedením určitého jednání.

Tuto zvláštní úpravu vzniku smlouvy pro občanskoprávní vztahy přitom upravuje § 1744 obč. zák. zákoníku. Toto ustanovení uvádí dvě skupiny podmínek. Splní-li se přitom z každé skupiny alespoň jedna podmínka, pak rovněž vznikne smlouva.

První skupina podmínek je vyjádřena těmito podmínkami:

1. s přihlédnutím k obsahu nabídky nebo
2. k praxi, kterou strany mezi sebou zavedly, nebo
3. je-li to obvyklé.

Druhá skupina podmínek je určena tak, že osoba, které je nabídka určena, může nabídku přijmout tak, že:

1. se podle ní zachová,
2. zejména poskytne nebo přijme plnění.

Přijetí nabídky je účinné v okamžiku, kdy k jednání došlo, došlo-li k němu včas. Smlouva je uzavřena okamžikem, kdy přijetí nabídky nabývá účinnosti.

U smluv nepojmenovaných je nutno, aby kromě určení smluvních stran byl dohodnut obsah závazku, tj. byla přesně vymezena práva a povinnosti stran. Jde-li o použití smluvního typu podle obč. zák., potom musí konkrétní smlouvy obsahovat tzv. podstatné náležitosti smluv vymezené v základních ustanoveních smluvních typů, ledaže strany chtějí uzavřít smlouvu bez některé této náležitosti.

Část obsahu smlouvy lze určit také odkazem na obchodní podmínky (§ 1751 obč. zák.) a lze použít i doložek upravených v užívaných vykládacích pravidlech (§ 1754 obč. zák.).¹ Využít je možno i obchodních zvyklostí.

2. OBCHODNÍ PODMÍNKY

Část obsahu smlouvy lze určit odkazem na obchodní podmínky, které navrhovatel připojí k nabídce, nebo které jsou stranám známé. Posléze uvedenými jsou zejména všeobecné obchodní podmínky, které vydávají odborné zájmové organizace (např. Svaz spedice a logistiky). Použit lze i smluvní obchodní podmínky Mezinárodní federace inženýrů známé pod zkratkou FIDIC.

Obchodní podmínky lze charakterizovat uvedením jejich obvyklých znaků jako:

Nepřímá smluvní ujednání – obchodní podmínky nejsou obsaženy v textu smlouvy samé, nýbrž jsou otištěny na jejím rubu či tvoří samostatný dokument. Teoreticky si lze představit i obchodní podmínky sjednané ústně, nicméně potenciální problémy spojené s prokazováním jejich obsahu tuto možnost prakticky vylučují.

¹ Obecně k těmto odkazům viz např. BEJČEK, J.; HAJN, P. *Jak uzavírat obchodněprávní smlouvy*. Praha: Linde, 2004; OVEČKOVÁ, I. a kol. *Obchodný zákoník. Komentář*. Bratislava: Iura Edition, 1995; PATAKYOVÁ, M.; MORAVČÍKOVÁ, A. *Obchodný zákoník*. In: *Ekonomický a právní poradca podnikateľa*, č. 5 - 6/2002; ŠTENGLOVÁ, I.; PLÍVA, S.; TOMSA, M. a kol. *Obchodní zákoník. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 12. vydání, 2009; SUCHOŽA, J.; HUSÁR, J. a kol. *Obchodné právo*. Bratislava: Iura Edition, 2009.

Vedlejší smluvní ujednání – v obchodních podmínkách jsou řešena vedlejší práva a povinnosti účastníků závazkového vztahu, např. dohodnuté zkoušky, podrobnosti k odpovědnosti za vady apod., kdežto podstatná práva a povinnosti tvořící tzv. podstatné náležitosti smlouvy, bez jejichž sjednání smlouva platně nevznikne, bývají zásadně obsaženy v přímém smluvním ujednání.

Abstraktnost – obchodní podmínky jsou abstraktnější než konkrétní smlouvy o plnění. Jsou to v podstatě všeobecně formulované smluvní šablony, které doplňují smlouvu a racionalizují a typizují zejména opakované a hromadné obchody.²

Srozumitelnost a jednoznačnost – text obchodních podmínek by měl být srozumitelný. Obsahují-li obchodní podmínky víceznačné formulace, nemělo by to znamenat výhodu pro jejich tvůrce; v případě sporu by se nejednoznačné formulace měly interpretovat v jeho neprospěch.

Jasnost a bezrozpornost – problémy působí, když se smluvní partneři někdy zavážou k obchodu podle nákupních podmínek kupujícího a současně podle prodejních podmínek prodávajícího, ač jsou v určitých bodech neslučitelné. Smlouva je zde uzavřena v takovém rozsahu, v jakém nejsou obchodní podmínky v rozporu.

Souhlasný projev obou (všech) smluvních partnerů, s použitím obchodních podmínek – na existenci obchodních podmínek by měl být obchodní partner výslovně upozorněn a mělo by mu být umožněno seznámení se s jejich textem. Obchodní podmínky se stanou součástí smlouvy v okamžiku, kdy s tím strany projeví svůj souhlas. Tento souhlas nemusí být vždy písemný, učiněný formou odkazu na text obchodních podmínek ve vlastní smlouvě. Je-li totiž zásadně možné uzavřít určitou smlouvu ústně, může být i odkaz na další obsah smlouvy obsažený v obchodních podmínkách učiněn ústně. Souhlas však musí být výslovný. Má-li být dohoda stran o použití obchodních podmínek nesporná a prokazatelná, je velmi vhodné tuto skutečnost písemně deklarovat.

² HAJN, P., BEJČEK, J. *Jak uzavírat obchodní smlouvy*. 2. vydání, Praha: Linde, 2003, s. 133.

Soulad s kogentními normami, dobrými mravy, veřejným pořádkem a právy týkající se postavení osob, vč. práv na ochranu osobnosti – ta ustanovení obchodních podmínek, která jsou v rozporu s tímto, jsou zakázána.³

3. VYKLÁDACÍ PRAVIDLA

V obchodním styku se ke stručnému vyjádření podmínek vztahu a vzájemných práv a povinností běžně používají různé doložky, a to zejména u kupních smluv (např. o odeslání zboží a způsobu přepravy, o hrazení přepravného, o povinnosti pojistit zboží a hrazení příslušných nákladů). Přesný výklad často užívaných doložek se mezinárodně sjednocuje (např. u Incoterms).

Možnost použití vykládacích pravidel je zakotvena v ustanovení § 1754 obč. zák., nicméně vyplývá i ze zásady smluvní volnosti. Použijí-li strany ve smlouvě některou z doložek upravených v užívaných vykládacích pravidlech, má se za to, že zamýšlely dosáhnout touto doložkou účinku stanovených vykládacími pravidly. Přímá smluvní ujednání však mají před vykládacími pravidly přednost.

Zvláštní význam mají doložky zejména v mezinárodním obchodu. Mezi nejvýznamnějšími nepochybně patří Incoterms, které se v mezinárodní praxi zcela vžily. Poprvé byly vydány Mezinárodní obchodní komorou v Paříži v roce 1936. Poslední znění pochází z roku 2020.

V tuzemských vztazích je využití doložek méně časté, doložky se však používají, např. pro subdodávky zboží ve výstavbě. Neuplatní se zde pochopitelně podmínky týkající se lodní námořní dopravy.⁴

Nejčastěji se dnes používají doložky Incoterms 2000, 2010 a 2020. Není-li uvedeno o jaké znění se jedná, půjde o Incoterms 2020.

Mezinárodní obchodní komora vydává publikace s aktuálními standardy obchodních podmínek. Úplné znění platných Incoterms vydává pro uživatele též Hospodářská komora ČR.

³ Srov. k dřívější úpravě MAREK, K.; ŽVÁČKOVÁ, L. *Obchodní podmínky, obchodní zvyklosti a vykládací pravidla*. Praha: ASPI Wolters Kluwer, 2008, s. 28 a násl.

⁴ Blíže viz též MAREK, K.; ŽVÁČKOVÁ, L. *Obchodní podmínky, obchodní zvyklosti a vykládací pravidla*. Praha: ASPI Wolters Kluwer, 2008, s. 75 a násl.

INCOTERMS 2000

Doložky Incoterms 2000 lze rozdělit do čtyř skupin (níže přinášíme jejich přehledný obsah; v praxi je třeba užívat originální znění):

SKUPINA E

První skupinu představuje doložka, podle které připraví prodávající zboží ve svém závodu.

EXW – Ex Works (... named place) ze závodu (... ujednané místo)

Jedinou povinností prodávajícího je dát k dispozici zboží kupujícímu ve svém závodě. Prodávající není zodpovědný za nakládku zboží na dopravní prostředek opatřený kupujícím, jedině pokud by bylo dohodnuto jinak.

Kupující nese veškeré výlohy a rizika spojená s přepravou zboží z tohoto místa až do místa určení. Tato doložka představuje minimální závazek pro prodávajícího.

SKUPINA F

Druhou skupinu představují doložky, u kterých je prodávající vyzván dodat zboží dopravci jmenovanému kupujícím.

FCA – Free Carrier (... named place) vyplaceně dopravci (... ujednané místo)

„Vyplaceně dopravci“ znamená, že zboží je celně odbaveno. Prodávající splní svou povinnost dodání, když předá zboží odbavené pro vývoz do péče dopravce jmenovaného kupujícím na sjednaném místě nebo bodu. Pokud kupující neudal přesný bod, prodávající může volit mezi místem nebo stanoveným pásmem, kde dopravce převezme zboží do své péče.

Pokud je podle obchodní praxe potřebná spolupráce prodávajícího při uzavření smlouvy s dopravcem (jako např. v železniční a letecké dopravě), prodávající může jednat na nebezpečí a náklady kupujícího.

Tato doložka může být použita pro každý druh dopravy včetně kombinované (s různými navazujícími druhy dopravy).

„Dopravce“ je každá osoba, která se přepravní smlouvou zavazuje provést nebo zajistit provedení přepravy železniční, silniční, námořní, letecké, vnitrozemské, vodní nebo v jejich kombinaci. Pokud kupující přikáže prodávajícímu dodat zboží osobě, např. zasílateli, který není

„dopravce“, pak prodávající splnil svou povinnost dodání zboží jeho předáním do péče této osoby.

Kupující musí obstarat na vlastní nebezpečí a náklady veškeré dovozní licence a vyřídit celní formality, pokud přicházejí v úvahu pro dovoz zboží nebo průvoz jinou zemí.

FAS – Free Alongside Ship (... named port of shipment) vyplaceně k boku lodi (... ujednaný přístav nalodění)

„Vyplaceně k boku lodi“ znamená, že prodávající splní svou povinnost dodání, když zboží dodá k boku lodi na nábřeží nebo ve člunu v ujednaném přístavu nalodění. Kupující musí nést všechny náklady a nebezpečí ztráty nebo poškození zboží od tohoto okamžiku.

Zboží pro vývoz celně odbavuje prodávající. Tato doložka může být použita pouze pro námořní nebo vnitrozemskou vodní dopravu.

FOB – Free on Board (... named port of shipment) vyplaceně na lod' (... ujednaný přístav nalodění)

„Vyplaceně na lod'“ znamená, že prodávající splní svou povinnost dodání, když zboží přešlo zábradlí lodi v ujednaném přístavu nalodění. Kupující nese od tohoto okamžiku všechny náklady a nebezpečí ztráty nebo poškození zboží. Doložka FOB vyžaduje, aby prodávající odbavil zboží pro vývoz.

Tato doložka může být použita pouze pro námořní nebo vnitrozemskou vodní dopravu. Jestliže zábradlí lodi nemá praktický význam (tak jako v případě přepravy kontejnerové), je výhodnější použít doložku FCA.

SKUPINA C

Třetí skupina zahrnuje doložky, u kterých musí prodávající zajistit uzavření přepravní smlouvy, aniž by na sebe vzal nebezpečí ztráty nebo poškození zboží nebo dodatečné náklady způsobené okolnostmi po nalodění a odeslání.

CFR – Cost and Freight (... named port of destination) výlohy a dopravné (... ujednaný přístav určení)

„Výlohy a dopravné“ znamená, že prodávající musí zaplatit výlohy a dopravné potřebné k přepravě zboží do ujednaného přístavu určení,

ale nebezpečí ztráty nebo poškození zboží, jakož i jakékoliv dodatečné náklady vzniklé po dodání zboží na palubu lodi, přechází z prodávajícího na kupujícího přechodem zábradlí lodi v přístavu nalodění. Doložka CFR vyžaduje, aby prodávající odbavil zboží pro vývoz.

Tato doložka může být použita pouze pro námořní a vnitrozemskou vodní dopravu. Jestliže zábradlí lodi nemá praktický význam tak jako v případě přepravy kontejnerové, je vhodnější použít doložku CPT.

CIF – Cost, Insurance and Freight (... named port of destination) výlohy, pojistné a dopravné (... ujednaný přístav určení)

Prodávající je povinen obstarat na vlastní nebezpečí a náklady vývozní licenci nebo jiné úřední povolení a vyřídit veškeré celní formality potřebné pro vývoz zboží, pokud přicházejí v úvahu.

Prodávající musí obstarat námořní pojištění kryjící kupujícího proti nebezpečí ztráty nebo poškození zboží během přepravy. Prodávající uzavírá pojistnou smlouvu a platí pojistné. Kupující si musí být vědom toho, že podle doložky CIF je prodávající pouze povinen obstarat pojištění s minimálním krytím. Prodávající je povinen poskytnout kupujícímu na jeho žádost potřebné informace pro sjednání dodatečného pojištění.

Tato doložka může být používána pouze pro námořní dopravu a pro vnitrozemskou vodní dopravu. Jestliže zábradlí lodi nemá praktický význam jako v případě přepravy kontejnerové, je vhodnější použít doložku CIP.

CPT – Carriage Paid to (... named place of destination) přepravné placeno do (... ujednaný bod určení)

„Přeprava placena do...“ znamená, že prodávající zaplatí přepravné za dopravu zboží do ujednaného místa určení. Nebezpečí ztráty nebo poškození zboží, jakož i jakékoliv dodatečné náklady, vzniklé po dodání zboží dopravci, přechází z prodávajícího na kupujícího předáním zboží do péče dopravce.

„Doprovace“ je kterákoliv osoba, která se přepravní smlouvou zaváže provést nebo obstarat provedení přepravy železniční, silniční, námořní, letecké, vnitrozemské vodní dopravy nebo v jejich kombinaci. Je-li při přepravě do ujednaného místa určení zapojen další dopravce, přechází nebezpečí předáním zboží prvnímu dopravci.

Doložka CPT vyžaduje, aby prodávající odbavil zboží pro vývoz. Tato doložka může být použita pro všechny druhy dopravy včetně kombinované.

CIP – Carriage and Insurance Paid to (... named place of destination) dopravné a pojistné placeno do (... ujednaný bod určení)

„Přeprava a pojištění placeny do...“ znamená, že prodávající má stejné povinnosti jako podle doložky CPT, ale navíc musí obstarat pojištění zboží kryjící kupujícího proti nebezpečí ztráty nebo poškození zboží během přepravy. Proávající uzavírá pojistnou smlouvu a platí pojistné.

Kupující si musí být vědom toho, že podle doložky CIP je prodávající pouze povinen obstarat pojištění s minimálním krytím.

Prodávající je povinen vyřídít na svůj náklad vývozní formality a licence, pokud přicházejí v úvahu. Tato doložka může být používána pro všechny druhy dopravy včetně kombinované.

SKUPINA D

Čtvrtá skupina obsahuje doložky, u kterých prodávající musí nést všechny náklady a nebezpečí až do dodání zboží.

DAF – Delivered At Frontier (... named place) s dodáním na hranici (... ujednané místo)

„S dodáním na hranici“ znamená, že prodávající splní svou povinnost dodání, jakmile zboží bylo dáno k dispozici odbavené pro vývoz v ujednaném bodě a místě na hranici, ale před „celní hranicí“ sousední země.

Pojem hranice může být použit pro kteroukoliv hranici včetně hranice země exportu. Proto je velmi důležité, aby tato hranice byla definována přesně, v každém případě jmenováním bodu a místa. Tato doložka je především určena pro přepravu zboží v železniční nebo silniční dopravě, ale může být použita pro každý druh dopravy.

Pokud to kupující požaduje, může prodávající souhlasit s uzavřením přepravní smlouvy za obvyklých podmínek na riziko a náklady kupujícího za následnou přepravu zboží od jmenovaného místa na hranice až do místa určení v zemi dovozu. Proávající může uzavření takové smlouvy odmítnout, musí však o tom ihned uvědomit kupujícího.

Prodávající je povinen pro kupujícího opatřit na vlastní náklady neprodleně obvyklý dopravní doklad nebo jiný důkaz o dodávce zboží v ujednaném místě až na hranice.

Pokud se strany ve smlouvě dohodly o následné přepravě, je prodávající povinen obstarat kupujícímu na jeho žádost, nebezpečí a náklady průběžný dopravní dokument, běžně vydávaný v zemi odeslání, znějící na obvyklé podmínky přepravy z místa odeslání do místa konečného určení v zemi dovozu.

DES – Delivered Ex Ship (... named port of destination) s dodáním z lodi (... ujednaný přístav určení)

„S dodáním z lodi“ znamená, že prodávající splní svou povinnost dodání, když dá zboží k dispozici na palubě lodi neodbažené pro dovoz v ujednaném přístavu určení.

Tato doložka může být použita pouze pro námořní nebo vnitrozemskou vodní dopravu.

DEQ – Delivered Ex Quay (Duty Paid) (... named port of destination) s dodáním z nábřeží (clo placeno) (... ujednaný přístav určení)

„S dodáním z nábřeží (clo placeno)“ znamená, že prodávající splní svou povinnost dodání, jakmile dá zboží odbavené pro dovoz k dispozici kupujícímu na nábřeží v ujednaném přístavu určení.

Formality spojené s vývozem vyřizuje prodávající a dovozní formality naopak kupující. Tato doložka může být použita pouze pro námořní nebo vnitrozemskou vodní dopravu.

DDU – Delivered Duty Unpaid (... named place of destination) s dodáním bez placení cla (... ujednané místo určení v zemi dovozu)

„S dodáním clo neplaceno“ znamená, že prodávající splní svou povinnost dodání, jakmile dá zboží k dispozici v ujednaném místě v zemi dovozu. Prodávající nese všechny náklady a nebezpečí spojené s dodáním zboží (s výjimkou cla, daní a jiných úředních poplatků placených při dovozu, jakož i nákladů a nebezpečí spojených s vyřízením celního odbavení).

Kupující musí zaplatit všechny dodatečné náklady a nést všechna nebezpečí způsobená jeho opomenutím odbavit zboží včas pro dovoz.

Jestliže si strany přejí, aby prodávající vyřídil celní odbavení a nesl náklady a nebezpečí s tímto spojená, musí toto být výslovně takto stanoveno.

Jestliže si strany přejí zahrnout do povinností prodávajícího některé náklady placené při dovozu zboží (jako daň z přidané hodnoty), mělo by toto být vyjasněno doplněním doložky takto: „S dodáním clo neplaceno, daň z přidané hodnoty placena (... ujednané místo určení).“

Tato doložka může být použita pro každý druh dopravy.

DDP – Delivered Duty Paid (... named place of destination) s dodáním clo placeno (... ujednané místo určení v zemi dovozu)

„S dodáním clo placeno“ znamená, že prodávající splní svou povinnost dodání, jakmile dá zboží k dispozici v ujednaném místě v zemi dovozu. Prodávající nese všechna nebezpečí a náklady včetně cla, daní a jiných poplatků spojených s dodáním zboží do tohoto místa a s odbavením pro dovoz.

Zatímco doložka EXW představuje minimum povinností pro prodávajícího, doložka DDP představuje pro něho maximum závazků. Tato doložka by neměla být používána, jestliže prodávající nemůže přímo nebo nepřímo obdržet dovozní licenci.

Jestliže si strany přejí, aby kupující odbavil zboží pro dovoz a zaplatil clo, měla by být použita doložka DDU.

Jestliže si strany přejí vyloučit z povinnosti prodávajícího některé z nákladů placených při dovozu zboží (jako daň z přidané hodnoty), mělo by toto být vyjasněno doplněním znění doložky takto: „S dodáním clo placeno, daň z přidané hodnoty neplacena (... ujednané místo určení).“ Tato doložka může být použita pro každý druh dopravy.

K Incoterms vydala Mezinárodní obchodní komora v Paříži tzv. zlatá pravidla. Mj. je zde upozorněno, že vykládací pravidla jsou určena pro kupní smlouvu a nemohou být zaměňována pro související přepravní smlouvu s dopravcem. Subjekty kupní smlouvy však musí sdělit svým dopravcům, jaké doložky byly zvoleny, aby byla přepravní smlouva ve shodě s kupní smlouvou. Protože nejsou doložky všeobsažné, je k doložkám ještě vhodné sjednat:

- kdo bude zboží nakládat a vykládat,
- rozsah pojištění (časový, územní),
- vymezení dopravy (např. mrazírenský kontejner, nepřepřavovat na palubě).

Pokud smluvní strana zajišťuje celní odbavení nebo je odpovědná za dodávku do místa určení ve vnitrozemí cizího státu, je vhodné smluvně počítat se situacemi, kdy celní odbavení nebo vnitrozemská doprava řádně neproběhne z důvodů, které nemají původ v činnosti této smluvní strany.

Kromě Incoterms se počínají uplatňovat i nové Intraterms (International Trade Terms), které na Incoterms navazují.⁵

INCOTERMS 2010

Mezinárodní obchodní komora přitom vydala posléze Incoterms 2010. Celkový počet standardních dodacích podmínek se snížil na 11, z toho devět zůstalo de facto beze změny, čtyři byly zrušeny a dvě byly nové.

Je zřejmé, že dodací podmínky určují, do jakého okamžiku (místa) nese rizika a náklady na dodání zboží prodávající, a kde tato rizika a náklady přecházejí na kupujícího. Neupravují okamžik přechodu vlastnictví, který je spíše spojen s platebními podmínkami nebo jiným smluvním ujednáním.

Z hlediska dovozního celního řízení hrají dodací podmínky klíčovou roli při určování celní hodnoty, neboť vypovídají o tom, jaké náklady jsou zahrnuty v ceně zboží a jaké je naopak třeba připočítat. Například dodací podmínka „FCA Hanoi“ znamená, že kromě fakturované ceny zboží je nutno připočítat i náklady na přepravu a pojištění z Hanoje po místo vstupu zboží do EU; při použití podmínky „CIP Olomouc“ je naopak zřejmé, že v ceně zboží jsou zahrnuty veškeré náklady související s dopravou do Olomouce a při určení celní hodnoty je tudíž možno odečíst prokazatelné náklady na přepravu v rámci EU.

Podle Incoterms 2010 byly a jsou používány následující standardní dodací podmínky:

- EXW** – Ex Works – pro všechny druhy dopravy,
- FCA** – Free Carrier – pro všechny druhy dopravy,
- CPT** – Carriage Paid To – pro všechny druhy dopravy,
- CIP** – Carriage and Insurance Paid – pro všechny druhy dopravy,

⁵ Viz HERMANN, A. H. *International Trade Terms. Mezinárodní obchodní podmínky*. Praha: Radix, 1997, 164 s.

- DAT** (nová dodací podmínka) – Delivered At Terminal – pro všechny druhy dopravy,
DAP (nová dodací podmínka) – Delivered At Place – pro všechny druhy dopravy,
DDP – Delivered Duty Paid – pro všechny druhy dopravy,
FAS – Free Alongside Ship – pro lodní dopravu (námořní i říční),
FOB – Free On Board – pro lodní dopravu (námořní i říční),
CFR – Cost and Freight – pro lodní dopravu (námořní i říční),
CIF – Cost, Insurance and Freight – pro lodní dopravu (námořní i říční).

Ve srovnání s dřívější praxí nadále neexistovaly standardní podmínky **DDU** (Delivered Duty Unpaid), **DAF** (Delivered At Frontier), **DES** (Delivered Ex Ship), **DEQ** (Delivered Ex Quay). Pokud by je obchodní partneři chtěli nadále využívat, musí se odvolávat na dřívější konkrétní pravidla.

INCOTERMS 2020

Incoterms 2020 přináší dvě podstatné změny oproti Incoterms 2010.

- DAT** (Delivered at Terminal) je přejmenován na **DPU** (Delivered at Place Free – s dodáním na místo vykládky),
FCA (Free Carrier – s dodáním zdarma k prvnímu dopravci) nyní umožňuje, že Bill Lading /konosament/ může být dodán až po naložení.

Došlo pak ještě k dalším změnám:

Z nich uvádíme, že CIF a CIP stanovují nové standardní pojistné dohody, úroveň pojištění je i vřak i nadále předmětem vyjednávání mezi kupujícím a prodávajícím a FCA, DAP, DPP zohledňují případy, ve kterých má kupující nebo prodávající vlastní organizační jednotku zajišťující dopravu.

4. OBCHODNÍ ZVYKLOSTI

Obchodní zvyklosti nejsou právními obyčejí. Můžeme je v souladu s prof. R. Dominikem (který působil na brněnské právnické fakultě před 2. světovou válkou) považovat za faktický pramen. V případě, že bychom snad obchodní zvyklosti považovali za pramen práva, nemusel by na ně zákon odkazovat, jelikož by tato pravidla platila samostatně. Tak tomu však není.

Správným názorem shledáváme, že obchodní zvyklosti nejsou právní normou; svoji regulativní schopnost neuplatňují samy, nýbrž na základě příslušného ustanovení zákona. Lze tedy shrnout, že obchodní zvyklosti obsahují pravidla chování, jejichž dodržování má právní důsledky, avšak realizace pravidel i vznik následků nevyplývá ze zvyklostí samotných, nýbrž z jejich spojení s textem zákona. Obchodní zvyklosti tak nelze považovat za prameny práva.⁶

Od těchto zvyklostí – obchodních zvyklostí, které mají normativní obsah, je však nutné odlišit zvyklosti, jež se dodržují v obchodním styku, avšak tuto normativní povahu zásadně nemají. Například se ustálilo pravidlo, že podepisují-li smlouvu za účastníka dvě fyzické osoby, signuje se osoba významnější na dokumentu vlevo. Nebude-li však tato zvyklost dodržena a podpis významnější osoby bude vpravo a méně významné vlevo, nemá to žádné právní důsledky. Nejde o obchodní zvyklost.

Toto naše konstatování o zvyklostech (nikoli obchodních zvyklostech) však platí, pokud zákon nestanoví jinak. Ke zvyklostem lze totiž hledět, dovolává-li se jich zákon (§ 9 odst. 2 obč. zák.).

Ustanovení § 558 odst. 2 obč. zák. určuje, že v právním styku podnikatelů se přihlíží k obchodním zvyklostem zachovávaným v obecně nebo v daném odvětví, ledaže to vyloučí ujednání stran nebo zákon. Není-li jiné ujednání, platí, že obchodní zvyklost má přednost před ustanovením zákona, které nemá donucující účinky, jinak se může podnikatel zvyklosti dovolat, prokáže-li že druhá strana určitou zvyklost musela znát a s postupem podle ní byla srozuměna.

⁶ POKORNÁ, J., MAREK, K. Obchodní zvyklosti – důležitý prvek regulace právních vztahů. In: Právní rádce, č. 2, 1999, s. 9.

Vzhledem ke smluvní volnosti lze pak připustit, aby na použití obchodních zvyklostí odkázala i smlouva. Jako příklad použití obchodních zvyklostí uveďme bankovníctví při používání akreditivů. Sjednají-li strany mj. použití obchodních zvyklostí u akreditivu revolvingového, převoditelného, realitního, s červenou doložkou atd., plynou z takového ujednání práva a povinnosti stran týkající se daného akreditivu, přestože zákon tyto akreditivy neupravuje.

Např. u převoditelného akreditivu, jde v podstatě o to, že kupující (příkazce) vystaví akreditiv ve prospěch prodávajícího (prvního oprávněného), a ten jej převede na své další obchodní partnery (druhé oprávněné). První oprávněný může být např. zprostředkovatel, který zná kupujícího (příkazce) a výrobce (druhé oprávněné). Kupující a výrobci se však neznají.

Obdobná situace je také mj. při sjednání komplexního vyzkoušení, zkušebního provozu a garančních zkoušek při dodávkách technologického zařízení.

Příkladem může být komplexní vyzkoušení. Komplexním vyzkoušením jsou zkoušky díla, které zásadně tvoří soubor strojů a zařízení. Dodavatel – zhotovitel jím prokazuje, že dílo je kvalitní, a že je schopno zkušebního provozu (pokud je sjednán). Pojem komplexní vyzkoušení určuje, že se komplexně zkontrolují všechny části předmětu plnění.

Nelze tedy přisvědčit názoru prezentovanému při různých kvalifikačních řízeních a obhajobách kvalifikačních prací, že využití obchodních zvyklostí nemá praktický význam. Opak je pravdou a konkrétních příkladů je možno příp. uvádět široké množství. Při kontraktaci je pak odkaz na obchodní zvyklosti, resp. na jejich použití postavený na roveň příp. odkazu na obchodní podmínky nebo na vykládací pravidla.

Smluvním stranám přitom nic nebrání, aby si pojmy, které nejsou stanoveny právním předpisem, definovaly (pro účely smlouvy) ve smlouvě. To považujeme za velmi vhodné. Stanovení obsahu pojmu přitom může být pochopitelně různé. Z vymezení obsahu pojmu pak může vyplývat i povinnost smluvní strany (např. zhotovitele, provádí-li definovaný zkušební provoz). Ze smluvní praxe (i mezinárodní) se pak ukazuje, že by normování pojmů měla být věnována značná část smlouvy.

Pokud ovšem v právním styku podnikatelů obsah použitých pojmů nebude stanoven smlouvou a pojem smlouva použije, pak tam, kde se jedná o realizaci § 558 odst. 2 obč. zák. nebo o odkaz smlouvy na užití

obchodních zvyklostí tam, kde se tento pojem s určitým obsahem vytvořil, a kde tedy jde o obchodní zvyklost, bude použita obchodní zvyklost a od ní se budou zásadně odvíjet povinnosti stran. Obchodní zvyklosti se přitom vytvářely a vytvářejí postupně a mění se.

K jejich vzniku došlo různými způsoby. Mohlo k tomu dojít např. i zobecněním praxe v některých odvětvích nebo i zachováváním pravidel dříve upravených v právních předpisech, které byly při předchozích změnách právních regulací zrušeny.

ZÁVĚR

Co se týká uzavírání a realizace smluv, pak používání obchodních podmínek, obchodních zvyklostí a vykládacích pravidel, a to na úkor dřívější podrobné předpisové úpravy, považujeme za správné. Jak obchodní zvyklosti, tak obchodní podmínky či vykládací pravidla se přitom vyvíjejí a mění se bez nároků na novelizace právních předpisů.

Je přitom třeba počítat s rozšiřujícím se výčtem mezinárodních úmluv i rozvíjející se mezinárodní úpravou. Současně je třeba počítat i s některými obchodními zvyklostmi a obchodními podmínkami, které se používají shodně jak v mezinárodních, tak i tuzemských vztazích (např. u akreditivů či inkas, bankovních záruk apod.). Právní úpravu umožňující v závazkových vztazích odkázat na obchodní podmínky, obchodní zvyklosti a vykládací pravidla, hodnotíme kladně.

POUŽITÁ LITERATURA

1. BEJČEK, J.; HAJN, P. *Jak uzavírat obchodněprávní smlouvy*. Praha: Linde, 2. vydání, 2003.
2. HERMANN, A. H. *International Trade Terms. Mezinárodní obchodní podmínky*. Praha: Radix, 1997.
3. KINDL, M.; ROZEHNAL, A. *Občanský zákoník 2. díl*. Plzeň: A. Čeněk, 2019.
4. LIŠKA, P. *Zákon o bankách a předpisy související*. Praha: C. H. Beck, 1999.
5. MAREK, K.; ŽVÁČKOVÁ, L. *Obchodní podmínky, obchodní zvyklosti a vykládací pravidla*. Praha: ASPI Wolters Kluwer, 2008.

6. OVEČKOVÁ, I. a kol. *Obchodný zákonník, Komentár*. Bratislava: Iura Edition, 1995.
7. PATAKYOVÁ, M.; MORAVČÍKOVÁ, A. Obchodný zákonník. In: *Ekonomický a právny poradca podnikateľa*, č. 5–6/2002.
8. POKORNÁ, J., MAREK, K. Obchodní zvyklosti – důležitý prvek regulace právních vztahů. In: *Právní rádce*, č. 2, 1999.
9. SUCHOŽA, J.: Úvahy o dimenziách obchodných závazkov, ve Pocta Miloši Tomsovi, vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, Plzeň 2006.
10. SUCHOŽA, J.; HUSÁR, J. Obchodné právo. Bratislava: Iura Edition, 2009.
11. ŠTENGLOVÁ, I.; PLÍVA, S.; TOMSA, M. A. kol. *Obchodní zákoník, Komentář*. Praha: C. H. Beck, 12. vydání, 2009.

KONTAKT

Mgr. Karolína Králová

Katedra občanského a pracovního práva
Fakulta právních a správních studií
Vysoká škola finanční a správní Praha

prof. JUDr. Karel Marek, CSc.

Katedra občanského a pracovního práva
Fakulta právních a správních studií
Vysoká škola finanční a správní Praha
e-mail: k.marek@centrum.cz

K PROBLÉMU DÔSTOJNÉHO POSTAVENIA ČLOVEKA NA PRACOVISKU

ON THE PROBLEM OF HUMAN DIGNITY IN THE WORKPLACE

Jozef Králik

Kristína Králiková

Abstrakt:

Dôstojné postavenie každého zamestnanca v pracovnom kolektíve by malo byť v modernej európskej spoločnosti 21. storočia samozrejmosťou. Napriek tomu to nie je pravda. Zamestnanci sú každodenne na niektorých pracoviskách podrobovaní šikanovaniu a ponižovaniu. Prežívanie nepotizmu, klientelizmu a bossizmu je spoločensky osobitne nebezpečným javom, ak v otvorenej či latentnej podobe rozkladá inštitucionálnu základňu štátnej brachiálnej moci. Na niektoré problémy súvisiace s dôstojným postavením človeka na pracovisku a na možnosti ich riešenia poukazuje predložená štúdia.

Kľúčové slová:

šikanovanie, nepotizmus, klientelizmus, bossizmus, brachiálna moc

Abstract:

The dignified position of every employee in the working group should be commonplace in modern European society of the 21st century. Still, that's not true. Employees are subjected to bullying and humiliation on a daily basis in some workplaces. The survival of nepotism, clientelism and bossism is a particularly dangerous socially dangerous phenomenon if, in open or latent form, it breaks down the institutional base of state brachial power. Some of the problems related to a person's dignified position in the workplace and the possibilities for solving them are highlighted by the study presented.

Keywords:

bullying, nepotism, clientelism, bossism, brachial power

NEMINI SUA LIBERALITAS DAMNOSA ESSE DEBET

Ide o právnú zásadu všeobecne známu už z prostredia antického Ríma, znamenajúcu v slovenskom jazyku „nikomu nemá byť na škodu jeho česťnosť (veľkomyselnosť)“.¹ Zdá sa však, že táto zásada aj v 21. storočí v ľudskej spoločnosti stále len živorí a v slovenskom právnom prostredí dosahuje iba podobu želania niekoľkých právnych idealistov. Tento názor možno oprieť o motiváciu vedúcu k vzniku tejto štúdie. Boli ňou nahlas vyslovené slová vyjadrujúce niektoré postrehy a špecifický názor bývalého kolegu, vysokého dôstojníka, dlhoročného skúseného vysokoškolského pedagóga, ktorým do určitej miery odkrýva morálne parametre časti súčasného personálneho substrátu konkrétneho pracoviska konkrétnej štátnej slovenskej akademickej inštitúcie. Odhalil tak vlastne pretrvávajúci problém dôstojného postavenia človeka na pracovisku, v pracovnom kolektíve. V konečnom dôsledku však môže byť týmito slovami excerptované poznanie adresované dokonca celému komplexu aktuálnej spoločenskej makrosféry. Teda globálnemu ovzdušiu panujúcemu v celej spoločnosti a penetrujúcemu, presahujúcemu, podmieňujúcemu a ovládajúcemu aj spoločenské vzťahy, ktoré vytvárajú spoločenskú mikrosféru. Reprezentuje ju predovšetkým prostredie pracoviska, pre ktoré sú typické spoločenské resp. medziľudské vzťahy vznikajúce, vyvíjajúce sa a zanikajúce v určitej viac či menej uzavretej komunite. Vyjadrenia uvedeného renomovaného pedagogického činiteľa možno pritom parafrázovať asi takto: „...v tom deformovanom skorumpovanom pracovnom prostredí výdatne sýtenom brutálnym nepotizmom, klientelizmom a bossizmom sa ona bude darmo snažiť kvalitne vyučovať čo najširší okruh obsahom rozmanitých študovaných odborných predmetov. Teda vyučovať takmer všetko a to od vidím do nevidím. Zbytočne sa pechorí. Načo je aj publikačne najplodnejšia spomedzi svojich spolupracovníkov. Zbytočne plytvá svoju energiu. Načo hľadá netradičné cesty a formy vzdelávania svojich študentov. Márne tiež študentmi naplňa učebne svojimi prezentáciami dôkladne prepracovaných inovatívnych projektov. Na jej práci totiž parazituje kde – kto. A nielen jej priamy nadriadený, ale možno celé jej morálne spustnuté pracovisko. A to všetkých darebákov škrie... Oni o sebe navzájom vedia. Vyniknúť nedokážu... a ani nemôžu sami

¹ REBRO, K. *Latinské právnické výrazy a výroky*. Bratislava: Obzor, 1986, s. 174.

*svojou prácou. Vlastnú hlavu nedokážu zdvihnúť vyššie, než ona. Viditeľnými sú preto len vtedy, ak jej samej zrazia hlavu. Nuž a v takom prostredí je odkázaná iba trpieť. Skryté, aj otvorené šikanovanie. Sama na takejto prehnitej pôde nemôže pôsobiť v žiadnej vedúcej funkcii. Nechcú ju, pretože je priama, tvorivá a čestná...A keďže je vlastnými otvorenými postojmi, dôslednosťou a pracovitnosťou svojmu morálne prehnitému a nahlúplemu okoliu nebezpečná, stáva sa jeho prirodzeným nepriateľom. Teda je terčom kariérne neukojených, ale o to viac rafinovaných intrigánov. Závistlivcov a karieristov túžiacich po moci. Ktorí sa nezastavia pred ničím. Ona nech si však naďalej stráži svoju česť a dôstojnosť, to je jej kapitál.” Svoje tvrdenie tiež podložil čerstvou pravdivou informáciou o tom, že práve preto „jej” nebola príslušným vedúcim pracovníkom navrhnutá a ani vyplatená žiadna koncoročná odmena za jej nadštandardne vykonanú a poctivú prácu. Teda, naozaj pre „ňu” zaslúžená odmena. Aj keď ostatní, morálne kriví, pracovne a publikačne pasívni spolupracovníci participovali na cieľových odmenách stovkami eur. Z tejto skúsenosti vyplýva, že pre kádrové obsadzovanie pozícií v určitom akademickom prostredí by tak mohlo skutočne stále platiť starobylé slovenské ľudové porekadlo – *vrana k vrane sadá* alebo *vrana vrane oči nevykole*. Otvárajúce súčasne dlhodobu pretrvávajúci problém dôstojnosti človeka v práci. Vari ešte presnejšie, dôstojného postavenia človeka v pracovných vzťahoch.*

V nadväznosti na uvedené skutočnosti sa nástojčivo vynára na povrch širšie spektrum spoločenských súvislostí. Najmä problém morálnosti spoločenských vzťahov pulzujúcich v mikrosfére. Teda v mikropriestore konkrétneho pracoviska, v ktorom časť ľudskej populácie v ekonomicky závislom postavení zamestnancov strávi väčšiu časť svojho biologického života. Často na úkor seba a svojej rodiny. Pravdou je, že morálnosť pracovných vzťahov isto možno zo strany zamestnávateľov aj ignorovať ako nadbytočný fenomén iba subsidiárne sprevádzajúci prvotný cieľ, ktorým je ekonomický efekt v ich záujme realizovaného pracovného procesu. Do značnej miery možno z pohľadu zamestnávateľov ignorovať aj kvalitu medziľudských vzťahov na pracovisku a zaujímať sa o ňu iba vtedy, ak priamo poškodzuje pracovnú výkonnosť ich zamestnancov. Skutočnosťou však je, že dosiahnuté kvalitatívne parametre pracovných vzťahov sa priamo premietajú do kvalitatívnych parametrov ekonomických vzťahov a ich výsledkov. Kvalitná práca a jej kvalitný výsledok sú spojenými nádobami.

A na žiaducej kvalite ekonomických vzťahov má enormný záujem práve spoločnosť, ktorej dominantným cieľom je vytváranie ekonomického zisku. Vari zisku za akúkoľvek cenu. Materiálne vyjadriteľného a pre ďalší zisk využiteľného zisku! Žiaľ, už nie tak jednoznačne aj duchovného, morálneho či etického spoločenského profitu. Ten je v tzv. (post)kapitalistickej spoločnosti stále v subsidiárnom postavení. Viac – menej hodnotovo degradovaný. Spoločenské pozície v druhej dekáde 21. storočia teda pravdepodobne definitívne vyprázdnil taký výrobný či tvorivý (akademický) pracovný kolektív, ktorého členovia vnímali spoločenské resp. medzilidské vzťahy na pracovisku v súradniciach vzájomnej úcty a sebaúcty, vytvárania ovzdušia spravodlivosti, rešpektovania sa, vzájomnej spoluúčasti na dosahovaní pracovných výsledkov, družnej spolupráce, profesijnej spolupatričnosti pracovných kolektívov pôsobiacich osobitne na akademickej pôde. Pretrvávajúca spoločenská situácia tak vyplavila na povrch aj popísané skutočnosti. Tie sú zreteľne determinované nemorálnou nekolégiálnosťou prevládajúcou v pracovnom kolektíve, nekompetentnosťou vedúcich pracovníkov, profesijnou nedovzdelanosťou členov pracovného kolektívu, absenciou racionálneho myslenia kontrolných orgánov a spoločenskou irelevantnosťou.² Teda, v podstate parazitizmom a ľudskou podlosťou. Našou úlohou je preto poukázať v tejto štúdii aj na niektoré požiadavky, ktoré boli historicky kladené na príslušníkov špeciálnych pracovných komunit, najmä bezpečnostných zložiek štátu, a to jedine v záujme optimálneho zabezpečenia bezporuchového chodu ako spoločenskej makrosféry, tak aj pracovnej mikrosféry. K riešeniu problému dôstojného postavenia človeka v spoločnosti, a to samozrejme aj v jej integrálnom „mikroskopickom“ pracovnom spoločenstve, je totiž neustále potrebné prispievať slovom aj činom. Pretože ide o problém neustále hlboký a dlhodobo otvorený. Teda spoločenský fenomén riešený, ale dostatočne nedoriešený. V súčasných slovenských spoločenských pomeroch, ako to potvrdzuje aj autormi prežívaná realita života, je čestnosť pripisovaná takmer výlučne len na účet škody čestného človeka.

² Porovnaj KRÁLIK, J. – KÚTIK, J. *Kontrolný systém a jeho subsystemy vo verejnej správe (základy teórie)*. 1. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013, 216 s.

NEMO CUM DIABOLO IOCATUR IMPUNE

Aj v tomto prípade, teda v obsahu tohto starorímskeho výroku ide o niečo, čo je vlastné aj súčasnej slovenskej spoločnosti. Znamená, že „nikto sa s diablom nehrá beztrestne“.³ Možno povedať, že každá hra o česť človeka a o jeho ľudskú dôstojnosť, a to aj na pracovisku, je hrou s diablom. Spravidla s nadriadeným, a po splnení určitých podmienok aj s demoralizovanými spolupracovníkmi. Víťaz tejto hry však nikdy nie je istý, i keď už v hesle bývalej Československej republiky stálo „Pravda víťazí“. Česko – slovenská štátnosť je už však minulosťou. Napriek tomu zrejme platí aj v spoločensko – vednej oblasti, aj v exaktných vedách, ba aj v každodennom živote, že každá akcia má svoju reakciu, každá otázka má svoju odpoveď. Každý (odhalený) zločin teda podlieha potrestaniu. Každý (neodhalený) zločin skôr či neskôr dôkladne jatri a rozkladá psychickú základňu osobnosti človeka. Ak prijímame tézu, že zločin je jednoznačne spoločensky nežiaduci fenomén, tiež sa derivatívne musíme stotožniť aj s názorom, že akékoľvek nedobromyseľné narušovanie medziludských vzťahov na pracovisku zo strany kohokoľvek je vlastne „hrou s diablom“. A ak aplikujeme spomínaný starorímsky výrok na takúto aktuálnu spoločenskú situáciu, jej prirodzeným výsledkom je „trestnosť“ takéhoto správania sa. Žiaľ, v štruktúrach pracovných kolektívov predovšetkým štátnych, správnych a samosprávnych inštitúcií možno zaznamenať nadbytok riadiacich funkcionárov, ktorí nespĺňajú elementárne predpoklady na vedenie pracovného kolektívu, ale napriek tomu na svojich pozíciách z rozličných dôvodov dlhodobo zotrávajú. Týka sa to tiež osôb integrovaných do výkonu najvyšších štátnych funkcií. Kardinálnym dôvodom pretrvávania tohto spoločensky nežiaduceho a verejnému záujmu škodiacemu stavu je predovšetkým nestabilizovaná sociálna štruktúra slovenskej spoločnosti vytvorená po roku 1989. Prostredníctvom zneužitia tzv. privatizačného procesu sa totiž najskôr ekonomickej moci zmocnili viaceré dubiózne osoby, ktorých životné osudy a činnosť už pred politickým prevratom v roku 1989 vykazovala výrazné kriminálne znaky. Je prirodzené, že takéto osoby po ovládnutí ekonomickej základne štátu, a to neraz aj v spolupráci

³ REBRO, K. *Latinské právnické výrazy a výroky*, s. 174. Porovnaj OSTERTAGOVÁ, A. – KLOKNER, T. *Lingua Latina II*. Brno: MSD, 2019, s. 94.

s pochybnými subjektmi zahraničnej proveniencie, mali bytostný záujem najmä o perspektívne získanie politickej moci, prostredníctvom ktorej si mohli zabezpečiť beztréstnosť a petrifikáciu majetkov a ziskov plynúcich im z privatizácie národného majetku.⁴ Legitímnym nástrojom upevnenia ich novonadobudnutého spoločensko – politického postavenia sa stala otvorená i skrytá manipulácia so zodpovedajúcimi legislatívnymi aj personálnymi opatreniami. Preto nebol dosiaľ prijatý ústavný zákon o nepremlčateľnosti zločinov spojených s privatizáciou a verejným obstarávaním. Nevyhnutnosťou sa teda zrejme už v blízkej budúcnosti stane požiadavka verejnosti, aby Národná rada Slovenskej republiky prijala „životaschopný“, nie „bezzubý“ ústavný zákon alebo zákon o nepremlčateľnosti zločinov spojených s privatizáciou národného majetku a s verejným obstarávaním. Vytvoril by sa tým isto mimoriadne rozsiahly priestor aj pre reorganizovanie organizačnej štruktúry, revitalizovanie personálnej základne i rozprúdenie inovatívnych manažérskych aktivít v justícii, verejnej správe aj v polícii. Ďalším právnym predpisom, prostredníctvom ktorého by sa mal urýchlene začať proces ozdravovania slovenskej spoločnosti, by malo byť prijatie zákona o preskúmaní pôvodu majetku občanov pôsobiacich v sústave štátnych orgánov, orgánov verejnej správy a štátnych podnikateľských subjektov a iných štátnych inštitúcií po roku 1989. Takýto právny predpis by mohol byť v prípade svojej serióznej obsahovej koncepcie a dôslednej realizácie prínosom nielen pre ozdravenie spoločenskej morálky, ale by sa jeho prostredníctvom mohli do pôsobnosti štátu vrátiť aj také rozpočtové a iné finančné zdroje, ktoré neoprávnene získali iné tuzemské i cudzozemské nešťátne subjekty. Tým by sa zrejme postupne zvýšil aj duchovný a materiálny blahobyt slovenských občanov.⁵ A prinavrátila sa aj prirodzená úcta a dôstojnosť pracujúcemu človeku zo strany spoločnosti. Nielen na jeho pracovisku, ale aj v každodennom živote.

Ďalšou nevyhnutnosťou, prostredníctvom ktorej si na privatizačnom procese zbohatnuté osoby pochádzajúce z pôvodne polokriminálnej sociálnej vrstvy upevňovali svoje spoločenské pozície, bolo infiltrovanie sa do fungujúcich politických zoskupení alebo priame zakladanie

⁴ KRAJNIAK, I. M. *Banda zlodejov. Šokujúca pravda o oligarchoch a politikoch na Slovensku*. 1. vyd. Bratislava: Kniha do ucha, s. r. o., 2015, 187 s.

⁵ KRÁLIK, J. – KRÁLIKOVÁ, K. *Polícia (v slovenskej spoločnosti)*. 1. vyd. Brno: Tribun EU, 2016, s. 225 an.

nových politických subjektov, t. j. politických strán a politických hnutí.⁶ Prostredníctvom uplatňovania rafinovanej personálnej politiky, aj s propagandistickou pomocou mediálnych nosičov v „ich rukách“, dosadzovali na kľúčové pozície vo verejnom sektore „svojich ľudí“, ktorí plnili ich príkazy a realizovali ich plány.⁷ Nedávna minulosť ale dokumentuje pravdivosť úvodného antického rímskeho výroku o trestaní tzv. hry s diablom.⁸ Teda, aj neschopný (resp. primitívny a preto všetkého - schopný) riadiaci pracovník, v osobnom morálnom portfóliu ktorého neabsentuje hyenizmus, pretváarka, zlomyseľnosť, zákernosť, samolúbosť, prospechárstvo, bohorovnosť, či protistojne päťolízачstvo podriadených osôb vo vzťahu k tzv. vrchnosti, môže očakávať, že raz dozrie čas a dôjde aj na jeho odhalenie a následné odsúdenie a potrestanie. Je zrejmé, že riadiaci pracovník, ktorý nemá osobné morálne kvality, osobnú fyzickú spôsobilosť a zdatnosť, osobnú psychickú spôsobilosť a odolnosť, osobné právne predpoklady a osobné kvalifikačné predpoklady, nesmie zotrvať na svojom funkčnom mieste. Osobitne, ak je takéto funkčné zaradenie systemizované v štruktúrach tzv. brachiálnej moci štátu.⁹ Na bezchybnom spoločenskom postavení a vystupovaní na verejnosti príslušníkov mocenských orgánov štátu, osobitne polície, četníctva a žandárstva, mimoriadne úzkostlivo dbal aj monarchistický rakúsko – uhorský režim.¹⁰ Okrem príslušných fyzických a duševných predpokladov, vrátane zodpovedajúceho vzdelania, musel mať cisársko-kráľovský žandár resp. policajt zreteľne vyjasnené svoje úlohy a spoločenské poslanie. Mimoriadne vysoké nároky boli kladené na morálny profil radových príslušníkov týchto zborov a osobitne dôstojníkov a veliteľov. Chamtivosť, nedôstojnosť, vierolomnosť, nepoctivosť, nečestnosť, zradnosť, kariérizmus, pokrytectvo, to všetko boli vlastnosti nezlučiteľné s postavením a poslaním takýchto osôb. Žiaľ, v súčasnosti, zdá sa, sú bežnou výbavou

⁶ Napr. pozri KRAJNIÁK, I. M. *Banda zlodejov...*, tiež MURÍN, G. *Mafáni. Krvavé príbehy – zúčtovanie?* 1. vyd. Bratislava: Marenčin PT, 2013, 293 s.

⁷ NICHOLSON, T. *Gorila*. 1. vyd. Bratislava: Dixit, 2012, 149 s.

⁸ BOROVIČKA, V. P. *Súmrak mafie*. 2. vyd. Bratislava: Obzor, 1990, 424 s.

⁹ Porovnaj KAČÍK, E. – KRÁLIKOVÁ, K. *Bezpečnostné zložky v českej a slovenskej spoločnosti v súradniciach doby I*. 1. vyd. Hodonín: Ústav práva a súdneho inžinýrství, 2017, 116 s.

¹⁰ Podrobne pozri MACEK, P. – UHLÍŘ, L. *Dějiny policie a četnictva I. Habsburská monarchie (1526–1918)*. 1. vyd. Praha: Themis, 178 s.

charakteru časti personálneho substrátu slovenských ozbrojených zložiek, vrátane riadiacich kádrov. Charakter osobnosti predstavuje pritom určitý štýl vzťahov a správania sa človeka, ktorý vznikol a upevnil sa životnými vplyvmi a výchovou ... predstavuje vzťah človeka k spoločenským úlohám, k ľuďom a k vlastným povinnostiam.¹¹

AEGROTO DUM ANIMA EST, SPES EST

Skutočne, aj vo vzťahu k riešeniu dôstojného postavenia človeka vo vzťahoch pulzujúcich na pracovisku platia slová rímsko-antického politika, spisovateľa, rečníka a právnika Cicera¹², že „...*chorý, pokiaľ dýcha, má nádej*“.¹³ Samozrejme, v prípade „chorého“ tu máme na mysli rozkladom medziľudských a pracovných vzťahov postihnuté pracovisko vedené či riadené neschopným alebo bezcharakterným človekom. Isté je, že preň je neznámym pojmom *dôstojnosť človeka*. Predovšetkým ľudská dôstojnosť prostého zamestnanca vystupujúceho v pracovných vzťahoch. Keďže je zřejmé, že zamestnávateľ a v ním zostavenom hierarchickom rebríčku zamestnancov ním dosadený riadiaci funkcionár, i keď stojaci voči zamestnávateľovi tiež v subsidiárnom postavení závislého zamestnanca, sa dokáže sám zatriediť medzi tých, ktorí „musia mať“ zabezpečenú aspoň „určitú“ dôstojnosť na pracovisku a s tým spojené kompetencie a benefity. Nie je pritom podstatné, či inštitucionalizovanú dôstojnosť, alebo tzv. prirodzenú autoritu.¹⁴ Aby sme sa aspoň plytko ponorili do skúmanej problematiky a do

¹¹ KOVALEV, A. G. *Psychológia osobnosti*. 1. vyd. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1967, s. 227.

¹² Ukážku jeho právnického majstrovstva možno ilustrovať na príklade obhajoby básnika Aula Licinia Archia. KLOKNER, T. Spory o rímske občianstvo na základe lex Papia de peregrinis. In: *Acta iuridica Sladkoviciensia XVI*. T. Klokner (ed.). Brno: MSD, 2020, s. 12–18.

¹³ OSTERTAGOVÁ, A. – KLOKNER, T. *Lingua Latina I*. Sládkovičovo Vysoká škola Danubius, 2018, s. 82.

¹⁴ Autori štúdie určitý čas pôsobili v pracovnom kolektíve, v ktorom sa u časti úplne pracovne nevykonných alebo málo výkonných spolupracovníkov prejavili tendencie intrigovať v záujme vylepšenia si vlastnej pracovnej pozície na úkor tých, ktorí dosahovali očakávané alebo nadštandardné výsledky svojej pracovnej činnosti. Úspešnosť tzv. intrigánov resp. darebákov podnecoval aj postoj nadriadených osôb voči nim, ktorí intrigy neraz dokonca rafinovane akcelerovali a následne zneužívali tiež na dosiahnutie

určitej miery aj poodhalili jej niektoré zákutia, vykonali sme v marci 2020 jednoduchý prieskum názorovej hladiny resp. skúseností späť s postavením zamestnanca v pracovnom kolektíve zamestnancov. V priestoroch Vysokej školy Danubius v Sládkovičove sme prostredníctvom dotazníka uskutočnili prieskumnú sondu, ktorá by ako vzorka mohla pomôcť načrtnúť súčasný stav medziľudských resp. pracovných vzťahov na pracoviskách u zamestnávateľov pôsobiacich v Slovenskej republike z hľadiska miery akceptovania ľudskej dôstojnosti v ich štruktúrach zamestnaných osôb.

Vychádzali sme z hypotézy, teda východiskového predpokladu, že miera ochrany dôstojnosti človeka v pracovnoprávných vzťahoch v prostredí slovenských zamestnávateľov je zabezpečená a dosahuje optimálne parametre. Tieto záväzné parametre možno excerptovať z platných všeobecne záväzných právnych predpisov, medzinárodných zmlúv a iných právnych dokumentov, prijímaných aj v prostredí Európskej únie.¹⁵ Okruh respondentov po odovzdaní a vyhodnotení anonymne vyplneného dotazníka vytvoril vzorku odpovedí, ktorými sa na položené otázky realizovalo 42 osôb s vysokoškolským vzdelaním 1. stupňa, t. j. nositeľov akademického titulu Bc. resp. „bakalár“. Respondentom boli položené tieto otázky:

1. Ako hodnotíte stav medziľudských vzťahov na vašom pracovisku:
 - a) mimoriadne dobré
 - b) veľmi dobré
 - c) dobré
 - d) zlé
 - e) neudržateľné
 - f) neviem

svojich vlastných cieľov v súlade s princípom „rozdeľ a panuj“. Skutočnosťou tiež je, že títo riadiaci funkcionári nemohli podlosti a hyenizmu časti podriadených zamestnancov efektívne čeliť, keďže ich hlboko poddimenzované duchovné osobnostné parametre to objektívne nedovoľovali (napr. V. Krajník, M. Felcan). Ponechávanie takýchto morálne deformovaných osôb v riadiacich funkciách spôsobuje spoločnosti nezanedbateľné morálne i materiálne škody.

¹⁵ Napr. zák. č. 311/2001 Z. z. Zákonník práce v znení neskorších predpisov zakotvuje, že každý má právo na prácu a na slobodnú voľbu zamestnania, na spravodlivé a uspokojivé pracovné podmienky a na ochranu proti svojvoľnému prepusteniu zo zamestnania. Tieto práva má každý zamestnanec bez akýchkoľvek obmedzení a diskriminácie.

2. Ako hodnotíte kvalitu riadenia vášho pracoviska zo strany priameho nadriadeného:
 - a) mimoriadne dobrá
 - b) veľmi dobrá
 - c) dobrá
 - d) zlá
 - e) neudržateľná
 - f) neviem
3. Ako hodnotíte osobnosť (charakter) vášho priameho nadriadeného:
 - a) mimoriadne vysoko
 - b) veľmi vysoko
 - c) vysoko
 - d) dobre
 - e) zle
 - f) neprijateľne
 - g) neviem
4. Ako hodnotíte riadiace schopnosti vášho priameho nadriadeného:
 - a) mimoriadne vysoko
 - b) veľmi vysoko
 - c) vysoko
 - d) dobre
 - e) zle
 - f) neprijateľne
 - g) neviem
5. Ako by ste riešili problémy vznikajúce na vašom pracovisku:
 - a) výmenou, odvolaním riadiaceho pracovníka
 - b) osobným prevzatím riadiacej funkcie
 - c) nahradením časti pracovného kolektívu
 - d) zrušením pracoviska
 - e) vlastným odchodom z pracovného kolektívu
 - f) iným spôsobom
 - g) neviem
6. Na vašom pracovisku je zachovávaná ľudská dôstojnosť zamestnanca:
 - a) áno
 - b) do určitej miery
 - c) nie

- d) selektívne voči niektorým zamestnancom
 - e) neviem
7. Boli ste priamym účastníkom nejakého osobného alebo pracovného konfliktu na vašom pracovisku:
- a) áno
 - b) do určitej miery
 - c) nie
 - d) neviem
8. Boli ste objektom šikanovania zo strany svojho predstaveného alebo iného spolupracovníka:
- a) áno
 - b) do určitej miery
 - c) nie
 - d) neviem
9. Akceptovali by ste vaše osobné preradenie na funkciu doterajšieho riadiaceho pracovníka vášho pracoviska:
- a) áno
 - b) za určitých podmienok
 - c) nie
 - d) neviem
10. Uvažujete o zmene vášho zamestnania resp. pracoviska:
- a) áno
 - b) za určitých podmienok
 - c) nie
 - d) neviem

Na tieto otázky sme získali takéto odpovede.

Ad 1. Spomedzi 42 respondentov (100 %) odpovedalo 5 mimoriadne dobré (12 %), 1 veľmi dobré (2 %), 17 dobré (40 %), 13 zlé (31 %), 5 neudržateľné (13 %) a 1 neviem (2 %).

Záver: Za zlý, neudržateľný alebo nezhodnotiteľný považovalo stav medziľudských vzťahov na svojom pracovisku 19 respondentov (45 %). Až 23 respondentov považovalo stav vzájomných pracovných vzťahov v pracovnom kolektíve za mimoriadne dobrý resp. veľmi dobrý až dobrý (55 %). Napriek prevažnej spokojnosti respondentov uvedenej vzorky

so stavom pracovných a medziľudských vzťahov na svojom pracovisku nemožno považovať štruktúru takýmto prieskumom zisteného stavu za optimum spokojnosti zamestnancov, teda za stav uspokojivý. Toto zistenie by malo podnecovať riadiace zložky všetkých zamestnávateľských subjektov k radikálnemu prehodnoteniu situácie svojich zamestnancov na pracoviskách a iniciovať ich k revitalizácii, reštrukturalizácii a preverke spôsobilosti riadiacich kádrov riadiť kolektív zamestnancov.

Ad 2. Kvalitu riadenia pracoviska zo strany priameho nadriadeného považovali 2 respondenti za mimoriadne dobrú (5 %), za veľmi dobrú 5 respondentov (11 %), za dobrú 21 respondentov (50 %), za zlú 9 respondenti (22 %) a za neudržateľnú 4 (10 %) a vyjadriť sa nevedel jeden respondent (2 %).

Záver: Aj v týchto odpovediach v zásade deklarovali respondenti pomerne vysoký stupeň negatívneho hodnotenia riadiacich spôsobilostí svojich nadriadených (14, t. j. 34 %). Avšak pozitívne svojich nadriadených z hľadiska uplatňovania ich riadiacich schopností hodnotilo 28 respondentov, t. j. 66 %. Napriek tomuto zistenému výsledku podporujeme názor, že v riadiacich štruktúrach zamestnávateľských subjektov stále pôsobí nadpočetný okruh osôb (tretina riadiacich pracovníkov), ktoré by mali byť z riadiacich pozícií operatívne vyradené pre vlastnú nespôsobilosť riadiť pracovný kolektív. A to jednoznačne v záujme zabezpečenia optimálneho chodu komplexného mechanizmu zamestnávajúcich inštitúcií a zvyšovania pracovnej výkonnosti ich pracovných kolektívov.

Ad 3. Hodnotiť osobnosť (charakter) svojho priameho nadriadeného mimoriadne vysoko sa nerozhodol nik z respondentov (0, t. j. 0 %), rovnako veľmi vysoko a vysoko nehodnotil nadriadenú osobu žiadny z respondentov (0, t. j. 0 %). Osobnosť riadiaceho zamestnanca hodnotilo dobre 21 respondentov (50 %), zle 11 respondentov (26 %), 9 respondentov neprijateľne (22 %) a vyjadriť sa nevedel jeden respondent (2 %).

Záver: Pozoruhodné, ako výstraha vyznievajúce je zistenie, že nik z opýtaných nehodnotil osobnosť (predpokladáme, že mal tým na mysli charakterové vlastnosti) svojho priameho nadriadeného ani mimoriadne vysoko, ani veľmi vysoko a dokonca ani vysoko. V podstate to nasvedčuje či priamo svedčí, aj keď len derivatívne, o osobnostnej (charakterovej) priemernosti riadiacich kádrov pôsobiacich v slovenských zamestnávateľských

subjektoch. Dozaista tento názor potvrdzuje tiež rozsah ďalších odpovedí získaných realizovaným prieskumom od opýtaných, v ktorých respondenti označujú osobnosť svojho priameho nadriadeného ocenením „dobré“, t. j. vlastne priemerne (50 %). Avšak jeho osobnosť, charakter, je týmito respondentmi predsa len stále vnímaná pozitívne. Mimoriadne výstražne pre slovenskú spoločnosť a jej štátnosť pôsobí zaevidovaná početnosť odpovedí, v ktorých respondenti osobnostné resp. charakterové parametre svojich nadriadených zamestnancov označujú, teda aj považujú za zlé, ba až za neprijateľné (50 %). Aj táto vzorka odpovedí by mala povzbudiť a iniciovať predstaviteľov sociologickej vedy a výskumu k hĺbkovej preverke či kontrole stavu súčasnej slovenskej spoločnosti a k spoločensky rezonujúcim záverom (kto, ako a prečo riadi slovenskú spoločnosť).

Ad 4. Riadiace schopnosti svojho priameho nadriadeného mimoriadne vysoko, veľmi vysoko ani vysoko nehodnotil žiadny respondent (0, t. j. 0 %). Iba 13 respondentov považuje riadiace schopnosti svojho nadriadeného za dobré (31 %), ale až 22 za zlé (52 %). Dokonca ako neprijateľnú vníma riadiacu spôsobilosť svojho nadriadeného až 7 respondentov (17 %).

Záver: Vzorka odpovedí získaná od respondentov preukazuje potenciálne neuspokojivý pomer zamestnancov k riadiacim schopnostiam nadriadených pracovníkov, tzv. manažérov, keďže ich riadiace spôsobilosti akceptuje iba necelá tretina opýtaných. Zaráža negatívny výsledok proklamovaný vo viac než polovici odpovedí stelesnený v poznatku zamestnancov, v rámci ktorého hodnotia svojich riadiacich pracovníkov zle a až v 17 % dokonca ako nespôsobilých riadiť kolektív zamestnancov. Predstavuje to najmä varovný signál pre osoby zodpovedné za stav a smerovanie slovenskej výchovno – vzdelávacej sústavy. Je to vlastne výzva praxe adresovaná „prípravke“, teda aj učiteľom, varujúca pred ďalším, pokračujúcim zanedbávaním výchovy a vzdelávania nastupujúcej generácie.

Ad 5. Na svojom pracovisku by vznikajúce problémy riešilo výmenou, odvolaním svojho riadiaceho pracovníka 22 respondentov (52 %). Nad osobným prevzatím riadiacej funkcie by nezáváhalo 7 respondentov (17 %) a 1 respondent by situáciu riešil nahradením časti pracovného kolektívu (2 %). Zrušenie pracoviska by preferovalo 5 respondentov (12 %) a 1 respondent

by uvažoval nad vlastným odchodom z pracovného kolektívu (2 %). Iným spôsobom by problém riešil 1 respondent (2 %). Až 5 (12 %) respondentov nevedelo k riešeniu problému zaujať vlastný postoj.

Záver: Na základe výsledkov získaných zberom odpovedí na predchádzajúce otázky nevyznievajú prekvapujúco ani „nadpolovičné“ výsledky, ktoré smerujú respondenti do priestoru riadenia metódou nahradenia osoby riadiaceho pracovníka. Pomerne zaujímavo vyznieva ochota takmer dvadsiatich percent respondentov nahradiť svojho riadiaceho pracovníka vlastnou osobou. Dokonca sa objavil zanedbateľný názor, že riadenie pracoviska by sa zlepšilo nahradením časti pracovného kolektívu inými zamestnancami. Konfrontačne a paradoxne vyznieva návrh na zrušenie takéhoto pracoviska, aj keď iba u menšej časti respondentov. Ojedinelý, možno sebakritický pohľad vidí možnosti zlepšenia riadenia pracoviska vo svojom vlastnom odchode z neho, jeho opustením. Čo však preukazuje nestabilitu názorového spektra určitej časti respondentov, to je ich značná početnosť vyjadrená indiferentným postojom k problému.

Ad 6. S tým, že na vlastnom pracovisku je zachovávaná ľudská dôstojnosť zamestnanca sa odpoveďou „áno“ stotožnilo len 16 respondentov (38 %) a „podmienečne“ odpoveďou „do určitej miery“ iba 6 respondenti (14 %). Odpoveď „nie“ sme zaznamenali v 9 prípadoch (21 %) a „selektívne voči niektorým zamestnancom“ až v 10 prípadoch (24 %). Jeden respondent odpovedal „neviem“ (2 %).

Záver: Pre štátne orgány by sa mala stať jedným z barometrov slúžiacim na hodnotenie stavu zachovávanie či rešpektovanie ľudskej dôstojnosti zamestnanca na jeho pracovisku i štruktúra nami získaných odpovedí. Totiž, nimi iba „väčšia“ tretina opýtaných signalizovala úplnú spokojnosť s týmto stavom na svojom pracovisku a „malá“ menšina udala v podstate iba relatívnu spokojnosť s ním. Hrozivo sa javí štruktúra odpovedí, t. j. takmer polovica poskytnutých, ktorá globálne v zásade potiera časté tvrdenia o relatívne optimálnom stave zachovávanie ľudskej dôstojnosti zamestnanca na svojom pracovisku. Z toho vyplýva, že takmer polovica zamestnancov v závislom postavení nepocituje správanie svojich nadriadených voči svojej osobe ako korektné. Dôstojnosť zamestnanca na pracovisku teda nie je vnímaná na slovenských pracoviskách ako samozrejmosť.

Ad 7. Priamym účastníkom nejakého osobného alebo pracovného konfliktu na svojom pracovisku (odpoveď „áno“) bolo až 21 respondentov (50 %) a „do určitej miery“ 14 respondentov (33 %). Na pracovnom konflikte na svojom pracovisku sa nezúčastnilo 5 respondentov (12 %) a odpoveď „neviem“ sme zaznamenali v prípade jedného respondenta (2 %).

Záver: Stav medziľudských vzťahov na slovenských pracoviskách je zrejme katastrofálny, ak by sme za rýdzo konštantné považovali odpovede na otázku priameho zapojenia sa respondentov do osobného alebo pracovného konfliktu na svojom pracovisku. Totiž, takmer všetci opýtaní potvrdili „nejaké vtiahnutie“ do osobných či pracovných sporov na vlastnom pracovisku. Dokonca, ani štvrtinová veličina tvrdiaca opak výraznejšie neneguje predpokladaný zlý stav medziľudských vzťahov a pracovných vzťahov v inštitúciách pôsobiacich v tuzemsku. Ide zrejme o odzrkadlenie sa celkového stavu slovenskej spoločnosti (makrosféry) v jej integrálnych komunitných a individuálnych zložkách (mikrosfére a človeku). Riešenie tohto stavu si vyžaduje prvotne vyriešenie stavu akútne vládnuceho v celej spoločnosti a jej štruktúrach.

Ad 8. Na otázku položenú respondentovi, či bol objektom šikanovania zo strany svojho predstaveného alebo iného spolupracovníka odpovedalo „áno“ 19 respondentov (45 %). Odpoveď „do určitej miery“ vyznačilo 6 respondentov (14 %). Šikanovanie zo strany svojho predstaveného alebo iného spolupracovníka nepociťovalo 12 respondentov (29 %). K problému sa nevedelo vyjadriť 5 respondentov (12 %).

Záver: Stav erózie medziľudských vzťahov na pracovisku predznamenáva štruktúra odpovedí, potvrdzujúcich, že vlastne takmer dve tretiny respondentov má skúsenosť so šikanovaním na svojom pracovisku. Iba približná tretina opýtaných sa šikanovaniu na pracovisku vyhla, čo podnecuje iniciovanie povinnosti zaoberať sa urýchlene touto situáciou príslušnými štátnymi orgánmi, vrátane orgánov činných v trestnom konaní.

Ad 9. Pozoruhodné odpovede boli zhromaždené vo vzťahu k otázke, či by respondent akceptoval svoje osobné preradenie na funkciu doterajšieho riadiaceho pracovníka vlastného pracoviska. Iba 2 respondenti uviedli vo svojej odpovedi „áno“ (5 %) a len 8 uviedli, že by prevzali riadiacu funkciu

na svojom pracovisku za určitých podmienok (19 %). Až 28 respondentov nebolo ochotných riadiť svojho pracoviska prevziať (67 %) a vyjadriť sa nevedeli 4 respondenti (10 %).

Záver: Pozíciu značného alibizmu respondentov prezentuje klasifikovanie odpovedí na otázku, či by opýtaný prevzal funkciu svojho doterajšieho nadriadeného. Iba štvrtina opýtaných by sa totiž k takémuto kroku odhodlala, zvyšok by v zásade na prevzatie tejto funkcie nereflektoval. Svedčí to o tom, že prevzatie zodpovednosti za riadenie kolektívu na vlastnú osobnú zodpovednosť je pre väčšinu zamestnancov neprijateľné, neakceptovateľné. A v tomto zrejme spočíva aj podstata problému efektívneho riadenia pracovných kolektívov v súčasných slovenských zamestnávajúcich inštitúciách.

Ad 10. Uvažovanie o zmene zamestnania resp. pracoviska prinieslo zo strany oslovených tieto výsledky. Za zmenu zamestnania sa vyjadrilo 14 respondentov (33 %) a za zmenu zamestnania „za určitých podmienok“ 9 respondentov (21 %). Zamestnanie by nezmenili 17 opýtaní (40 %) a 2 respondenti sa nevedeli k otázke vyjadriť (5 %).

Záver: S nie veľkou spokojnosťou s pôsobením na svojom pracovisku je konfrontovaná značná, dokonca nadpolovičná väčšina opýtaných, ktorá by bola ochotná pristúpiť na zmenu zamestnávateľa bez akýchkoľvek podmienok alebo za určitých podmienok. Dokumentuje to existenciu značného fluktuálneho potenciálu vo sfére zamestnanosti. Takmer polovica respondentov o takejto zmene neuvažuje alebo pravdepodobne neuvažuje. Z uvedeného vyplýva naliehavá potreba aktívneho zapojenia síl a prostriedkov koncentrovaných v zamestnávateľských inštitúciách do riešenia pracovných podmienok zamestnancov, a to aj so zámerom inovovania riadiacich štruktúr a personálnej základne riadenia. Inšpiratívne podnety by mali byť ponúkané do rozvoja tejto oblasti najmä zo strany príslušných štátnych orgánov (systémová kádrová politika).

Zastávame názor, že na základe uvedených odpovedí je do určitej miery možné nepriamo, derivatívne a orientačne sformulovať aj určitú pozíciu zabezpečovania dôstojnosti človeka na jeho pracovisku v podmienkach Slovenskej republiky. A to napriek tomu, že nejde o reprezentatívnu vzorku respondentov, ktorí poskytli odpovede na širší okruh

položených otázok, koncipovaných do určitej miery rozširujúco, nad rámec konkrétne sledovanej problematiky. Na tejto báze však bolo možné relatívne jednoducho zobrazit' postoje respondentov k verejne proklamovaným problémom dotýkajúcim sa „štýlu zamestnávania“ a teda aj problému dôstojnosti zamestnanca na pracovisku. Konštatovať preto možno, že zo strany zamestnávateľa a riadiaceho pracovníka je zabezpečovanie dôstojného postavenia podriadeného zamestnanca na pracovisku v Slovenskej republike mimoriadne „krehké“.

ZÁVER

Osobnosť sa formuje v systéme objektívnych vzťahov: ekonomických, morálno-politických a ideologických.¹⁶ Ich erózia a rozvrat sa prirodzene odráža aj v rozklade a rozvrate osobnostnej výbavy určitej časti jednotlivcov, tvoriacich určitú societu. Nepotizmus, mobbing, klientelizmus a bossing sú do značnej miery historickými prejavmi osobnostného psychického založenia individuálneho človeka integrovaného do jeho komplexnejšieho ľudského charakteru. Súčasne sú i jeho vnútorným stožňením sa so sociálnym štruktúrovaním určitej komunity. Tieto, v zásade individualitu človeka a spoločnosť retardujúce fenomény, objavujúce sa v ľudskej spoločnosti prakticky už od jej rozčlenenia na vrstvu ovládajúcich a ovládaných, prežívajú do súčasnosti. Napriek tomu, že sa ich zánik predpokladal v komunistickej, teda beztriednej spoločnosti, nemožno pravdivosť tejto tézy exaktne overiť, keďže ľudstvo do štádia komunizmu nikdy nedospelo. V prvej vývojovej fáze komunizmu, označovanej ako socializmus, však nepotizmus, klientelizmus i bossizmus jestvovali, aj keď v čiastočne zatemňovaných, skrývaných i skrytých podobách. S týmito prejavmi defektu ľudského charakteru sa tak aj slovenská spoločnosť viac-menej neúspešne vyrovnáva dodnes. Moderný človek by mal preto vynikať kritickou otvorenosťou nielen voči názorom iných, ale najmä svojim. Kritiku i sebakritiku by mal najmä riadiaci pracovník vnímať vždy pokojne, vecne, v polohe podnetu na zamyslenie sa, i na nápravu a sebanápravu.

¹⁶ KOVALEV, A. G. *Psychológia osobnosti*. 1. vyd. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1967, s. 19.

Korzetizmus, ako možno nazvať duchovnú konformnosť, retardáciu myslenia, emocionálnu zadubenosť, spoločenskú skostnatenosť a panický strach z vlastného názoru je nevyhnutné považovať za hlavnú príčinu zaostalosti jednotlivca i národa. Práve korzetizmus je ťažkým spoluvinníkom dlhodobého pretrvávajúceho nežiaduceho stavu spoločnosti, podnecujúcim priamo v jej lone rozvoj chamtivosti, lenivosti, falošnosti, pretváranky, zlodejiny, a teda univerzálnej dekadencie. A zločinnosti, ktorá sa transformuje do prostredia pracovných kolektívov napr. v podobe korupcie, či protekcie. Takáto protispoločenská činnosť páchaná „v malom“ sa teda prejavuje najmä na neodborne riadených pracoviskách vedenými nemorálnymi a bezcharakternými riadiacimi zamestnancami, ktorým v ich deštruktívnej pozícii zo zisťovacích dôvodov sekundujú často aj niektorí obyčajní zamestnanci, ktorí ako „oblúbenci“ očakávajú od svojich nadriadených určité benefity, teda neoprávnené a nadštandardné zvýhodnenia, ktoré sú potom upierané ostatným „neoblúbeným“ spolupracovníkom. Vznik, pretrvávajúce a neriešenie napätej situácie pretrvávajúcej v medziľudských a odvodene aj pracovných vzťahoch následne pôsobí na celý pracovný kolektív rozkladne. Problém dôstojného postavenia človeka na svojom vlastnom pracovisku, najmä v postavení podriadeného, teda hodnotíme ako stále otvorený problém.

POUŽITÁ LITERATÚRA:

1. BOROVIČKA, V. P. *Súmrak mafie*. 2. vyd. Bratislava: Obzor, 1990, 424 s.
2. KOVALEV, A. G. *Psychológia osobnosti*. 1. vyd. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1967, 328 s.
3. KAČÍK, E. – KRÁLIKOVÁ, K. *Bezpečnostné zložky v českej a slovenskej spoločnosti v súradniciach doby I*. 1. vyd. Hodonín: Ústav práva a súdneho inžinýrství, 2017, 116 s.
4. KLOKNER, T. Spory o rímske občianstvo na základe lex Papia de peregrinis. In: *Acta iuridica Sladkoviciensia XVI*. T. Klokner (ed.). Brno: MSD, 2020, s. 5–20.
5. KRAJNIAK, I. M. *Banda zlodejov. Šokujúca pravda o oligarchoch a politikoch na Slovensku*. 1. vyd. Bratislava: Kniha do ucha, s. r. o., 2015, 187 s.
6. KRÁLIK, J. – KŮTIK, J. *Kontrolný systém a jeho subsystémy vo verejnej správe (základy teórie)*. 1. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013, 216 s.

7. KRÁLIK, J. – KRÁLIKOVÁ, K. *Polícia (v slovenskej spoločnosti)*. 1. vyd. Brno: Tribun EU, 2016, 248 s.
8. MACEK, P. – UHLÍŘ, L. *Dějiny policie a četnictva I. Habsburská monarchie (1526 – 1918)*. 1. vyd. Praha: Themis, 1997, 178 s.
9. MURÍN, G. *Mafiáni. Krvavé príbehy – zúčtovanie?* 1. vyd. Bratislava: Marenčin PT, 2013, 293 s.
10. NICHOLSON, T. *Gorila*. 1. vyd. Bratislava: Dixit, 2012, 149 s.
11. OSTERTAGOVÁ, A. – KLOKNER, T. *Lingua Latina I. Sládkovičovo Vysoká škola Danubius*, 2018, 104 s.
12. OSTERTAGOVÁ, A. – KLOKNER, T. *Lingua Latina II*. Brno: MSD, 2019, 101 s.
13. REBRO, K. *Latinské právnické výrazy a výroky*. 2. vyd. Bratislava: Obzor, 1986, 272 s.

KONTAKT:

prof. JUDr. Jozef Králik, CSc., MBA
Katedra súkromno-právnych disciplín
Fakulta práva Janka Jesenského
Vysoká škola Danubius
e-mail: prof. kralik@gmail.com

pplk. doc. PhDr. Ing. Bc. Kristína Králiková, PhD., MBA
Katedra správneho práva
Akadémia Policajného zboru v Bratislave
e-mail: kristina.kralikova@minv.sk

RECENZIE

KRÁLIKOVÁ, Kristína (ed.): *Európska únia: otázky, výkričníky a hľadanie odpovedí. Zborník vedeckých prác. 1. vyd. Brno: MSD, 2020, 186 s.*

Fakulta práva Janka Jesenského Vysokej školy Danubius v Sládkovičove preukazuje prostredníctvom pedagogickej časti svojho inovovaného personálneho obsadenia v ostatných rokoch vysokú mieru zainteresovanosti do vedeckého skúmania aktuálnych spoločenských, najmä právnych a právno-politických problémov. Tejto iniciatíve určite značne pomáha finančná a materiálna podpora funkčnej celoškolskej internej grantovej agentúry, Vedeckej a informačnej grantovej agentúry (VEIGA). Bez iniciatívy pre vedecké bádanie zapálených ľudí by však nebolo možné dosahovať tie publikačné výstupy, ktoré sú pre toto pracovisko charakteristické dnes. Svedčí o tom aj ostatný kolektívny vedecko-literárny počin vytvorený pod taktovkou doc. Kristíny Králikovej. Aj keď je externou členkou vedeckej rady tunajšej fakulty práva, predsa však je jej stále najbližšia vlastná *alma mater*, Akadémia Policajného zboru v Bratislave. Táto skutočnosť jej však nebráni mimoriadne úspešne participovať v úlohe riešiteľky zadaných vedeckých projektov a zostavovateľky vedeckých kolektívnych diel ani na Vysokej škole Danubius v Sládkovičove. Jej nevšedne zodpovedná, precízna a široká zainteresovanosť do pedagogického procesu na Akadémii Policajného zboru teda nie je prekážkou ani jej vedeckým ambíciám, ani redaktorským aktivitám v oblasti práva. Dokazuje to tiež toto obsahom logicky umne previazané, nekonformnými myšlienkami bohato nasýtené a preto i bádateľsky mimoriadne cenné vedecké dielo z pera internacionálneho konglomerátu autorov zamerané interdisciplinárne. Predstavuje teda kolektívny výsledok riešenia vedecko-výskumnej úlohy VEIGA č. 1/2019 *Európska únia 2019/2020: poučenia a možnosti pre európske národy*. Agentúra tento vedecký výskum dotovala peňažnou sumou 3 000 €.

Pozornosť si zasluhuje už úvodný text zborníka... ako chutí moc. Napriek jeho žurnalistickému označeniu, ide v ňom priamo o prierezovú vedeckú úvahu na tému, ktorá dominuje názvu diela. Podpísal sa pod neho zodpovedný riešiteľ vedecko-výskumnej úlohy prof. Jozef Králik. Zostavovateľka ďalší text publikácie rozčlenila na dve základné časti. Prvú

časť určila na publikovanie vedeckých štúdií a článkov. Na jej obsahu participovalo desať autorov. Príspevok Martiny Jakubčinovej má názov *Európska únia – silný globálny hráč*. Autorka v ňom predkladá svoj pohľad na aktuálny spoločensko-politický rozmer Európskej únie. Zaoberá sa ťažiskovo riešením kríz očami Európskej únie. Štúdia autorskej dvojice Kristíny Králikovej a Jozefa Králika nazvaná *K perspektíve udržateľnosti Európskej únie*, má za cieľ zistiť, ako v roku 2019 občania Slovenskej republiky vnímajú činnosť Európskej únie. V texte sú sústredené viaceré analyticko-kritické postoje autorov k strategicky dubióznej politickej aktivite a iracionálnym aktom koreniacim v portfóliu tzv. eurobyrokracie. Sonda do názorovej oblasti Slovákov však preukázala fakt, že väčšina obyvateľstva stále považuje Európsku úniu za medzinárodnú inštitúciu prospešnú a napomáhajúcu presadzovaniu a naplňaniu slovenských národných záujmov. Rovnaká dvojica autorov prezentovala aj ďalšiu, nasledujúcu vedeckú štúdiu. Prisúdila jej názov *Tzv. Schengenský priestor a jeho perspektíva*. Zdôrazňuje sa v nej, že tzv. euroschengen má prispievať k prehĺbovaniu voľného pohybu osôb, tovaru, služieb a kapitálu v priestore Európskej únie, pričom jeho akékoľvek deformácie zhmotňujú skutočnosť reálneho porušovania európskeho práva. V štúdiu je poukázané na niektoré príčiny a dôsledky bezprecedentného akceptovania porušovania európskeho práva orgánmi Európskej únie.

Charakteristika, vznik, vývoj Európskej únie a jej súčasnosť z iného uhla pohľadu (vedecká úvaha) je názov štúdie z pera autora doc. Jána Kútika. Na svetlo poznania a na zamyslenie vynáša viaceré otázky, naviazané na činnosť orgánov Európskej únie. Cenné sú najmä v texte štúdie zdôraznené postrehy odhaľujúce súčasné problémy fungovania a dôvody vyúsťujúce v paralelne zaznamenaný pokles dôvery občanov k Európskej únii.

Javer Gusejnov sa v zborníku predstavuje svojou originálnou štúdiou *Integrácia Európskej únie v oblasti trestného práva*. Zobrazuje v nej proces postupnej integrácie a spolupráce v euro-trestnoprávnej oblasti, ktorá integruje justičnú a policajnú kooperáciu. Spektrum názorov a postojov na mieru spolupráce členských štátov Európskej únie, ich posuny a presuny z ekonomickej sféry až do sféry slobody, bezpečnosti a spravodlivosti tak, ako ich identifikoval autor štúdie, vytvára široký priestor pre ďalšiu diskusiu o procese a smeroch európskej integrácie.

Mimoriadnu pozornosť si zasluhuje štúdia Tomáša Kloknera, keďže je zdrojom historického spoznávanie rímsko-právnej kultúry poučne

transponovateľnej do priestoru súčasnej euro - únijnej právnej kultúry. Má názov *Zákony udeľujúce rímske občianske práva zo 4. a 3. storočia pred Kr. ako potenciálny príklad a poučná skúsenosť pre Európsku úniu*. Hovorí teda za všetko, najmä v súvislosti s tzv. imigračnou krízou zasahujúcou Európsku úniu a s iracionálnymi východiskami a riešeniami, ktoré orgány Európskej únie ponúkali, zrejme pod politickým nátlakom Nemecka a Francúzska, ostatným európskym národom.

Martin Mokoš sa vedeckej právnickej obci predstavil vlastnou štúdiou *Hospodárenie s finančnými prostriedkami v Európskej únii a dopad utečeneckej krízy na rozpočtové pravidlá v Európskej únii*. Je to nesporne aktuálny problém, i keď možno s názvom „utečenecká kríza“ vážne polemizovať. Najzaujímavejšie pôsobí časť textu štúdie zameraná na ochranu finančných záujmov Európskej únie, na činnosť Európskeho úradu pre boj proti podvodom, teda na problematiku, ktorá sa konečne postupne dostáva aj do centra záujmu slovenských orgánov činných v trestnom konaní.

Ďalšia štúdia zaradená do konštrukcie zborníka má názov *Vývoj rozpočtu Európskej únie a rozpočtové zásady Európskej únie*. Problematiku *de lege lata* do tejto ucelenej podoby spracoval Adam Osúch. Záver prvej časti zborníka obstaráva štúdia doc. Gustáva Ušiaka, ktorý desaťročia pôsobil ako vysokoškolský učiteľ na viacerých vysokých vojenských i civilných školách, naostatok v Dubnickom technologickom inštitúte v Dubnici nad Váhom. Ako dlhoročný pedagóg sa zamerával na problematiku, ktorú integroval do štúdie *Celoživotné vzdelávanie a ďalšie vzdelávanie: potreba Európana*. Je možné, že voľbou tejto témy narážal aj na akútne a neriešené problémy súvisiace s integráciou prisťahovalcov do Európskej únie. Uvádza, že napriek skutočnosti, že existuje mnoho východísk, teórií a koncepcií vzdelávania, predsa len určiť jeho ideálnu koncepciu nie je možné. A to by mali brať na zreteľ najmä orgány Európskej únie, ktoré riešia masovú vlnu nelegálneho prisťahovalectva do Európskej únie a hľadajú spôsob integrovania „priateľných imigrantov“ do existujúcich sociálnych a konfesijných vrstiev európskej spoločnosti.

Záver prvej časti definitívne končí štúdiou *Poznámky k zásadám enviromentálnej politiky Evropské unie*, ktorej autorom je prof. Karel Lacina. Štúdia je zameraná na kľúčovú problematiku, ktorej cieľom je dosiahnuť takú úroveň ochrany a tvorby životného prostredia v Európskej únii, ktorá bude môcť zaručiť trvalý zdravý rozvoj európskej ľudskej populácie, ale

i ostatného rastlinstva a živočíšstva. Pravdaže, pokiaľ sa dokáže dostať takéto slovo do praktického života...

Druhú časť obsadila zostavovateľka zborníka recenziami mimoriadne zaujímavých knižných publikácií, ktoré nielen môžu, ale skutočne aj sú zdrojom poznania a poučenia pre súčasných Európanov. Je však nevyhnutné siahnuť po nich, preštudovať si ich odkaz a realizovať ho v každodennom živote.

Zborník uzatvára jeho zostavovateľka doc. Kristína Králiková vlastným odborným príspevkom, ktorý nahrádza obligátny záver publikácie. Adresuje ho vlastne Európskej únii a jej predstaviteľom slovami evanjelia sv. Matúša: *Omnia arbor, quae non facit fructum bonum, excidetur et in ignem mittetur. Čiže: Každý strom, ktorý nerodí dobré ovocie je treba vyťať a hodiť na oheň.*

Ljudmila Surma

KLOKNER, Tomáš (ed.) *Tempus fugit. Zborník k životnému jubileu Alexandry Ostertagovej*. Brno: MSD, 2020, 156 s.

V okružlom roku 2020 oslávila slovenská klasická filologička Alexandra Ostertagová okrúhle životné jubileum. Pri tejto výnimočnej príležitosti sa jej kolegovia, spolupracovníci, bývalí študenti a priatelia rozhodli pripraviť zborník, ktorý by navždy pripomínal túto slávnostnú udalosť. Alexandra Ostertagová bola celý život profesionálne spätá s Filozofickou fakultou Univerzity Komenského v Bratislave. Práve kvôli tejto celoživotnej vernosti bolo na prvý pohľad dosť prekvapujúce, že s touto iniciatívou prišla Vysoká škola Danubius, s ktorou jubilantka spolupracovala iba v posledných rokoch, keď sa podieľala na tvorbe dvojväzkových učebných textov k latinskému jazyku (*Lingua Latina I*, 2018; *Lingua Latina II*, 2019). Pri približšom pohľade na editora jubilejného zborníka je však zrejmé, že nešlo o náhodu, ale o zámer. Dr. Tomáš Klokner je totiž jedným z mnohých absolventov Alexandry Ostertagovej, ktorému nezostala jeho učiteľka ľahostajná.

Profesionálna dráha Alexandry Ostertagovej predstavuje prácu viac ako štyroch desaťročí a zároveň niekoľko tematických okruhov jej profesijného zamerania. V tomto období je rovnakou mierou zastúpená bohatá vedecko-výskumná a pedagogická činnosť, ktorá je neodmysliteľne spätá s výučbou gramatiky latinského jazyka (morfológia a syntax), ako aj s prednáškami venujúcimi sa výkladu dobových reálií antického Grécka a Ríma. Výsledok jej pedagogicko-výskumného snaženia sa nachádza v kolektívnych monografiách, vedeckých či odborných štúdiách, zborníkoch, ale aj vo vysokoškolských skriptách.

Recenzovaný zborník venovaný životnému jubileu Alexandry Ostertagovej obsahuje laudatio, jeden pozdrav, výberovú bibliografiu a osem štúdií. Prvý príspevok od Tomáša Kloknera prináša krátky portrét Alexandry Ostertagovej, v ktorom sa jej žiak a kolega pokúsil vykresliť ju ako človeka, pedagóga a vedca. Na základe vlastných skúseností hodnotí autor jej pedagogickú činnosť, v rámci ktorej sa zameril na výuku latinského jazyka, prácu so študentmi na ich záverečných prácach alebo jej metódami vyučovania in situ. Okrem toho približuje jej vedeckú činnosť i ľudskú charakteristiku. V texte sa nachádza aj niekoľko osobných spomienok na rôzne situácie a udalosti spojené s jubilantkou, ktoré dotvárajú celkový obraz o nej. Druhá štúdia pod ktorú sa autorsky podpísal Lubor Kysučan

predstavuje biografiu a literárne dielo českého jezuitu, vedca a básnika Stanislava Vydru, významnej osobnosti českej kultúry na konci 18. storočia. Štúdiá zameriava pozornosť na Vydrovu vedeckú prácu, účasť v národnom obrodení i jeho spoločenské vzťahy. Dôraz sa kladie na Vydrove latinské dielo, a to ako jeho vedecké spisy, tak aj spisy čisto literárnej povahy, najmä zbierku latinských epigramov *Epigrammata*.

V ďalšom príspevku prináša Tomáš Klokner informácie o vyučovaní starovekých dejín na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave v rokoch 2010 až 2015. Autor tu približuje obsah jednotlivých predmetov zo starovekých dejín, ktoré sa vtedy realizovali na Katedre všeobecných dejín. Zdôrazňuje, že študenti si v tomto období okrem povinných (základných) kurzov mohli vzhľadom na svoj záujem voliť aj rozširujúce kurzy, ktoré si už ale vyžadovali isté penzum vedomostí (okrem iného aj z latinského jazyka). Autor ďalej hodnotí (ne)záujem študentov písať záverečné práce zo starovekých dejín na svojom bývalom pracovisku. Pozornosť venuje aj projektu s názvom Bibliotheca Alexandrina, ktorý sa snažil podporiť rozvoj vied o antickom staroveku na Slovensku.

Ďalšia žiačka Dr. Ostertagovej Mária Lörinc približuje vo svojom príspevku históriu troch Dianiných chrámov – v Ríme, Méride a Nîmes, ktoré navštívila počas historických exkurzií organizovaných Alexandrou Ostertagovou. Autorka sa exkurzií zúčastnila počas štúdiá histórie na Filozofickej Fakulte Univerzity Komenského v rokoch 2009–2014. Latinská produkcia v 17. a 18. storočí a vynaliezavosť vtedajších autorov sa stali predmetom záujmu Kataríny Karabovej. V rámci vtedajšieho vzdelávania vystupovali do popredia publikácie vydávané v univerzitnom prostredí. Od niekoľkostranových tlačí sa v knižnej produkcii týchto inštitúcií stretávame aj s viacdielnymi traktátmi. Za špecifickú skupinu môžeme považovať didaktickú literatúru reflektujúcu poznatky mnohých odborov. Aj v rámci tejto skupiny publikácií sa dajú pomerne jednoznačne definovať charakteristické prvky a typy, pri mnohých sa dá celkom rozhodne hovoriť o výnimočnej autorskej invencii a dôvtipe. Autorka upozorňuje, že novum a narúšanie istých stereotypov, ale aj „informačná plnosť“ týchto tlačí bola len jednou, hoci dôležitou stránkou.

Vladimír Vlasko vo svojej štúdií predstavil problematiku viažucu sa na postupný rozklad domény rodu Kőszegiovcov v západnej časti Uhorského kráľovstva (územie Burgenlandu, Zadunajska a Slavónska). Zámerom jeho

príspevku bolo rovnako poukázať na silnejúce mocenské postavenie Karola Róberta z Anjou v krajine v období rokov 1310–1342. Príspevok autorskej dvojice Erika Juríková a Nicol Sipekiová sa zaoberal predstavením a charakteristikou jezuitskej príručky antickej mytológie Pantheum mythicum, ktorú vydal francúzsky jezuita Franciscus Pomey roku 1659. Tému približujú autorke predovšetkým cez preklad prológu skúmanej príručky. Po stručnom úvode si všímajú osud príručky vo funkcii didaktickej literatúry, ktorá bola populárna až do polovice 19. storočia. Príspevok zároveň informuje aj o plánovanom encyklopedickom súbore, ktorého pilotným zväzkom pertraktovaná príručka bola, a stručne predstavuje štruktúru a charakter príručky.

Ako posledná bola zaradená štúdia Evy Benkovej, ktorá sa sústreďuje na problematiku árendovania vínnych desiatkov Pálfiovcami na panstve Červený Kameň. Autorka reflektuje ako sa prerozdeľovanie vína medzi zainteresované osoby a inštitúcie premietlo do účtovných záznamov panstva či to, akú podobu mali listiny o prenájme desiatku.

Pod vedením Tomáša Kloknera sa tak podarilo pripraviť dôstojné dielo, ktorým si všetci prispievatelia adekvátne uctili vzácneho človeka. Zo zostaveného zborníka cítiť skutočnú vážnosť osobnosti jubilantky, ale aj výraznú stopu, ktorú zanechala v každom jednom z autorov. Je to pekný príklad vzájomných vzťahov nielen medzi kolegami a priateľmi, ale najmä medzi študentmi a učiteľmi na akejkoľvek úrovni vzdelávania.

Vladimíra Gašparová

KRÁLIKOVÁ, Kristína – KRÁLIK, Jozef: *Východiská ekonomickej gramotnosti I*. 1. vyd. Brno: MSD, 2020, 121 s.

V štvrtej štvrtine roka 2020 sa zrodila v brnianskom vydavateľstve MSD v Českej republike nová vysokoškolská učebnica. Jej prvý zväzok svojim obsahom i rozsahom dokladuje, že je ťažiskovo určená najmä do rúk študentov, ktorí sa aktívne oboznamujú so základmi národohospodárskej problematiky. Je prvou publikáciou tohto „neprávnického“ zamerania cielene nasmerovanou do radov poslucháčov Fakulty práva Janka Jesenského Vysokej školy Danubius v Sládkovičove preto, aby im osvojenie si poznatkov uložených v jej útrobach uľahčilo zorientovanie sa v odborných právnických predmetoch, ktorých základnou osou sú ekonomické kategórie „vtesnané“ do právnych noriem. Slovenskú Vysokú školu Danubius v Sládkovičove napokon už dlhodobo charakterizuje mimoriadna ústretovosť jej pedagogického i administratívneho aparátu voči svojim študentom. A samozrejme, aj autorov, ktorí sa im snažia štúdiom práva čo najviac racionalizovať aj prostredníctvom svojich publikácií. Pod prvý zväzok tejto publikácie sa však, okrem dekana tejto fakulty, profesora Jozefa Králika, autorsky podpísala predovšetkým iniciátorka jej zrodu, doc. Kristína Králiková, PhD. z Akadémie Policajného zboru v Bratislave. Vysokoškolská učiteľka, považovaná nielen svojimi bezprostrednými študentmi za najerudovanejšiu a najinovatívnejšiu osobnosť pohybujúcu sa na svojom materskom pracovisku. Tieto superlatívy spodobené do predpony „naj“ sa však jasne odzrkadľujú aj v texte učebnice, ktorú, ako vraví, sa sama snažila koncipovať tak, aby sa stala zrozumiteľnou pre všetkých, a teda dostupnou, oceňovanou a žiadanou odbornou literatúrou. Autori totiž predpokladajú, že finálne štvorzväzkové dielo nebudú využívať iba vysokoškolskí študenti „neekonomovia“, ale i stredoškoláci a dokonca všetci tí, ktorí sa chcú v zákrutách ekonómie aspoň zorientovať. Publikácia je teda vhodná aj pre tzv. marginalizované komunity, ktorým môže poskytnúť návody ako s peniazmi zaobchádzať, ako s nimi žiť a najmä vyžiť.

Dielo je podriadené poslaniu vzdelávať, a preto jeho text autori rozčlenili do piatich základných častí. Prvá časť, nasledujúca po úvodnom slove autorskej dvojice, je zameraná na východiskovú problematiku, v ktorej možno identifikovať opory dejín hospodárstva či historické míľniky ekonómie. Text prvej časti sprítomňuje stopy ekonomického

myslenia v dejinách ľudstva, históriu ekonomického pozadia resp. charakterizuje, čo je kapitalizmus. Zobrazuje heslovito aj život a dielo troch historicky najvýznamnejších svetových ekonómov, A. Smitha, K. H. Marxa a J. M. Keynesa.

Druhá časť prezentuje základy ekonómie. Formuluje rozdiel medzi ekonómiou a ekonomikou, klasifikuje ekonomiku na štátnu, podnikovú a domácností, charakterizuje verejný sektor, ale zamýšľa sa aj nad tým, kto je to ekonóm. V texte možno súčasne nájsť odpovede na otázky, čo a koľko vyrábať, ako a pre koho vyrábať. Túto časť autori ukončujú pojednaním o ďalších ekonomických kategóriách, o základných typoch ekonomík, o základných ekonomických zákonoch a o ich úlohe v spoločnosti.

Tretia časť je zameraná na národné hospodárstvo, pričom východiskom pre jeho charakterizovanie autormi je formovanie pojmov, tiež a vzťahov medzi človečenstvom, ľudstvom, ľudskou spoločnosťou, civilizáciou, štátom. Osobitnú pasáž tejto časti diela vytvára charakteristika štátnej moci, hospodárskej politiky a ekonomiky, sociálnej polohy hospodárskej politiky v súradniciach zákonodarnej moci, výkonnej moci a súdnej moci. Nadväzuje naň krátka rozprava o kontrole ako nástroji zabezpečovania plynulého chodu spoločnosti a ekonomiky. Autori sa sústreďujú tiež na banky a ich poslanie v národnom hospodárstve, na ich podstatu a úlohy, na hospodárenie štátu, na medzinárodné hospodárstvo, avšak aj na problém bohatstva a chudoby či na výšku miezd.

Štvrtá časť učebnice predstavuje trhovú mechanizmus. Charakterizuje sa v nej tiež výrobca, predajca, kupujúci a spotrebiteľ, avšak predovšetkým trh a jeho subjekty. V piatej, záverečnej časti prvého zväzku učebnice sú sústredené základné, východiskové poznatky o nezákonnom hospodárstve, čiže nezákonnej ekonomike. Načrtnutá je štruktúra nelegálnej ekonomiky, najmä šedá ekonomika, čierna ekonomika, problematika prania tzv. špinavých peňazí a daňových únikov.

Na každú časť učebnice nadväzujú krátke charakteristiky problematiky, stanovené úlohy, s ekonomickým životom spoločnosti a človeka súvisiace citáty. Výtvarné riešenie diela je tiež mimoriadne pútavé, zaujímavé, pričom „suchý“ učebný text „navlhčuje láskavosťou“ beletrie. V závere knihy je koncentrovaný terminologický slovník, zoznam použitej literatúry a register.

Možno povedať, že učebnica môže byť mimoriadne úspešná na knižnom trhu vzhľadom na to, že javí nefalšované znaky univerzálnosti použitia.

Tomáš Klokner

ACTA IURIDICA SLADKOVICIENSIA XVII.
PRÁVNICKÉ ŠTÚDIE

PhDr. Tomáš Klokner, PhD. (ed.)

Vydalo MSD pre Vysokú školu Danubius

Vydanie prvé, 2021

Náklad 150 výtlačkov

Tlač a DTP: MSD, spol. s r. o., Minská 103, Brno 616 00, Česká republika
www.msdbрно.cz

ISBN 978-80-7392-363-1